

MUHASEBE VE VERGİ UYGULAMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF ACCOUNTING AND TAXATION STUDIES

ASMMMO Adına Sahibi / Owner

Turgut BAHADIR - ASMMMO

Başkanı Baş Editör / Head Editor

Prof.Dr. Fevzi Serkan ÖZDEMİR - Ankara Üniversitesi

Editörler / Editors

Prof.Dr. Fevzi Serkan ÖZDEMİR - Ankara Üniversitesi

Muhasebe Alan Editörü / Accounting Field Editor

Doç.Dr. Hüseyin TEMİZ - Samsun Üniversitesi

Vergi Alan Editörü / Taxation Field Editor

Doç.Dr. Rükan Kutlu KORLU - İzmir Demokrasi Üniversitesi

Editör Yardımcıları / Assistant Editors

Dr.Öğr.Üyesi Fevziye KALIPÇI ÇAĞIRAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Arş.Gör. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL - İzmir Demokrasi Üniversitesi

Teknik Editör / Technical Editor

Doç.Dr. Yasin ŞEKER - Hitit Üniversitesi

Dil Editörü / Language Editor

Dr.Öğr.Üyesi Fevziye KALIPÇI ÇAĞIRAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Yayın Kurulu Sekreteri / Editorial Staff

Öğr.Gör.Dr.Can FİDANCAN - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Yayın Türü / Publication Type

Muhasebe ve Vergi alanında Türkçe ve İngilizce yayın kabul eden, yılda 2 kez (Şubat ve Ağustos aylarında) yayınlanan, uluslararası, hakemli, süreli yayın.

International, peer-reviewed journal which accepts articles in Accounting and Taxation disciplines in English or in Turkish and publishes two times a year (in February and August).

All copyrights are reserved by
Chamber of Certified Public Accountants of Ankara (ASMMMO).

E-ISSN 2564-6591

Views expressed in Journal of Accounting and Taxation Studies are those of authors. Those views do not reflect the opinions of ASMMMO.

Authors have to apply JATS (MUVU) system on dergipark.gov.tr/muvu to submit their papers due to blind peer review. Assigned referees should complete their evaluations in 4 weeks and authors are informed about the process immediately.

Additionally it has indexed by Index Copernicus, EBSCOHOST Business Source Complete, Google Scholar, the Directory of Research Journal Indexing (DRJI), CABELLS Scholarly Analytics and Academic Scientific Journals (CiteFactor) which are international disciplinary indexes and by TR DIZIN (ULAKBİM), Social Sciences Citation Index (SOBIAD), and ASOS Index which are Turkish national indexes.

JATS is published two times (in February and August) a year as an international academic and peer-reviewed journal.

Aim of this review is evaluation of the submitted articles (scientific research or studies) in the disciplines of Accounting and Taxation with regards to our ethic policy and publication guidelines and sharing these articles' aspects, thoughts (which directly belongs their authors) with scientific community and practitioners.

The scope of our journal consists of works that are directly or interdisciplinary related to the field of Accounting and Tax, but the Accounting and Tax aspects are dominant.

For Manuscript Submission

<http://dergipark.gov.tr/muvu>

For Additional Inquiries

jatsedit@gmail.com

Headquarter and Inquiry Address:

Ankara SMMM Odası
Kumrular Cad. No:26 06440 Kızılay/Ankara/TURKEY

Phone : (+90) 312 232 33 77

Fax : (+90) 312 231 71 17

E-mail : JatsEdit@gmail.com

Bu derginin tüm telif hakları

Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (ASMMMO)'na aittir.

E-ISSN 2564-6591

Bu dergide ileri sürülen fikirler makalelerin yazarlarına aittir.

Bu fikirler ASMMMO'nin görüşlerini yansıtmaz.

MUVU (JATS) Dergisi Ulakbim Dergipark sistemi (dergipark.gov.tr/muvu) üzerinden makale kabul etmektedir. Hakem değerlendirmeleri de kör hakemlik sistemi ile bu arayüz üzerinden gerçekleştirilmektedir. Tayin edilmiş olan hakemlere değerlendirme süresi olarak 4 hafta verilmektedir. Yazarlar da tüm süreç içinde ivedilikle bilgilendirilmektedir. Ayrıca uluslararası dizin indekslerinden Index Copernicus, EBSCOHOST Business Source Complete, Google Scholar ile Directory of Research Journal Indexing (DRJI)'de, CABELLS Scholarly Analytics, Academic Scientific Journals (CiteFactor)'da, ulusal indekslerden TR DİZİN (ULAKBİM), Sosyal Bilimler Atif Dizini (SOBİAD) ile ASOS İndeks'te taranmaktadır.

Yılda iki defa (Şubat ve Ağustos aylarında) yayınlanan, uluslararası akademik ve hakemli bir dergidir.

Dergimizin amacı; Muhasebe ve Vergi Alanındaki bilimsel çalışmaların etik değerlere ve yayın koşullarına bağlı olarak değerlendirilmesi ve içerdiği görüşler yazarlarına ait olmak kaydıyla bilim camiası ve uygulamacılarla paylaşılmasıdır.

Dergimizin kapsamını Muhasebe ve Vergi alanı ile doğrudan veyahut disiplinlerarası temelde ilişkilendirilmiş fakat Muhasebe ve Vergi yönü ağır basan çalışmalar oluşturmaktadır.

Makale gönderme adresi

<http://dergipark.gov.tr/muvu>

Bilgi Talepleriniz İçin

JatsEdit@gmail.com

Yönetim Merkezi ve Yazışma Adresi:

Ankara SMMM Odası

Kumrular Cad. No: 26 06440 Kızılay/Ankara/TÜRKİYE

Telefon : (+90) 312 232 33 77

Belgeç : (+90) 312 231 71 17

E-posta : JatsEdit@gmail.com

Telif Hakkı Politikası

Makale sorumlu yazarı olarak tüm yazarlar adına;

- Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olması;
- Yazar olarak listelenen herkesin ICMJE (www.icmje.org) tarafından önerilen yazarlık kriterlerini karşılaması istenmektedir. ICMJE, yazarların şu 4 kriteri karşılamasını önermektedir:
  1. Tüm yazarların bu çalışmaya bireysel olarak katılmış olmak (çalışmanın içeriğine/tasarımına; ya da çalışma için verilerin toplanmasına, analiz edilmesine ve yorumlanmasına önemli katkı sağlamış olmak) ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu almak;
  2. Yazı taslağını hazırlamış ya da önemli fikirsel içeriğin eleştirel incelemelerini yapmış olmak;
  3. Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve gözden geçirerek onaylamak;
  4. Çalışmanın herhangi bir bölümünün geçerliliği ve doğruluğuna ilişkin soruların uygun şekilde soruşturulduğunun ve çözümlendiğinin garantisini vermek amacıyla çalışmanın her yönünden sorumlu olmayı kabul etmek.
- Sunulan makalenin tüm yazarlarından makaleyle ilgili formda yer alan taahhütlerde bulunma hususunda yetki aldığını, bu nedenle doğmuş veya doğabilecek tüm uyuşmazlıklardan sorumlu olunacağını;
- Tüm yazarlarla ilgili kurum ve e-mail bilgilerinin ayrıca ORCID kodlarının Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi Makale Gönderme Sistemi'ne doğru girildiğini;
- Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını (Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi 'ne gönderilen eserlerin daha önce herhangi bir dergide değerlendirme sürecinde olmadığını, yayımlanmamış ya da yayım için kabul edilmemiş olması gerekmektedir. Herhangi bir bilimsel toplantıda sunulmuş ve yayımlanmamış olan yazılarda, toplantının adı, yeri ve tarihi dipnot olarak belirtilmelidir.);
- Makalede bulunan metnin, şekillerin ve belgelerin diğer şahıslara ait olan "Telif Haklarını" ihlal etmediğini;
- Basım, yayım, dağıtım ve İnternet yoluyla iletim de dahil olmak üzere her türlü kamuya iletim haklarını Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi yayının kurulunca sınırsız olarak kullanılmak üzere izin verdiğini kabul ve taahhüt etmelidir.

Copyright Policy

Makale sorumlu yazarı olarak tüm yazarlar adına;

- On behalf of all authors, as the corresponding author of the manuscript, I warrant that:
  1. The manuscript submitted is my/our own original work;
  2. The journal accepts Authorship which defined as ICMJE criterias. “The ICMJE recommends that authorship be based on the following 4 criteria:
    1. Substantial contributions to the conception or design of the work; or the acquisition, analysis, or interpretation of data for the work;
    2. Drafting the work or revising it critically for important intellectual content;
    3. Final approval of the version to be published;
    4. Agreement to be accountable for all aspects of the work in ensuring that questions related to the accuracy or integrity of any part of the work are appropriately investigated and resolved.
- I was authorised by all authors to transfer all royalties related with the manuscript and to enter into a binding contract with the journal as detailed in this Copyright & Publishing Policy Consent Form and I will be responsible in the event of all disputes that have occurred and that may occur,
- Institution, E-mail and ORCID Codes of all authors have been entered into the Journal of Accounting and Taxation Studies manuscript submission page
- All authors have seen and approved the manuscript as submitted (Journal of Accounting and Taxation Studies receives submissions that are not previously published and/or are not submitted and/or being considered for publication elsewhere). The name, place and the date of the meeting should be written as footnote if manuscripts were presented in any scientific meeting;
- The text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone.
- I transfer processing, reproduction, representation, printing, distribution, and online transmittal, to Journal of Accounting and Taxation Studies Editorial Board with no limitation whatsoever.

ULUSLARARASI İNDEKSLER / INTERNATIONAL INDEXES

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Directory of Research Journals Indexing

CABELLS
SCHOLARLY ANALYTICS

ULUSAL İNDEKSLER / TURKISH LOCAL INDEXES

TR DİZİN

SÖBIAD

İZLEMEDE OLAN BAŞVURULAR / OTHER SUBMISSIONS IN MONITORING PROGRESS

THOMSON REUTERS

Emerging Sources Citation Index

WEB OF SCIENCE™

Copyright: Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'nın ilgili hükümleri uyarınca, yazarın izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, özetlenemez, yayımlanamaz, depolanamaz. Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Copyright: All rights reserved. According to code of Intellectual and Artistic Works Act, all or the particular parts of this journal can not be summed, transmitted, stored without permission of the editorial board or/and the authors, mechanical, photocopying or reproduced in any recording system. Be quoted, provided the source displayed.

MUHASEBE VE VERGİ UYGULAMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF ACCOUNTING AND TAXATION STUDIES

Bilim Danışma Kurulu/Science Advisory Board

Prof. Dr.	Abdurahman AKDOĞAN	Başkent Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Abdülmecid NUREDİN	Uluslararası Vizyon Üniversitesi	Gostivar	Makedonya
Prof. Dr.	Abitter ÖZULUCAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Niğde	Türkiye
Prof. Dr.	Adnan DÖNMEZ	Akdeniz Üniversitesi	Antalya	Türkiye
Prof. Dr.	Adnan SEVİM	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Ahmet Vecdi CAN	Sakarya Üniversitesi	Sakarya	Türkiye
Prof. Dr.	Ali ALAGÖZ	Selçuk Üniversitesi	Konya	Türkiye
Prof. Dr.	Ali DERAN	Tarsus Üniversitesi	Mersin	Türkiye
Doç. Dr.	Antonella RUSSO	Universita degli Studi di Napoli	Napoli	İtalya
Doç. Dr.	Aydın GERŞİL	Adnan Menderes Üniversitesi	Aydın	Türkiye
Prof. Dr.	Aylin POROY ARSOY	Uludağ Üniversitesi	Bursa	Türkiye
Prof. Dr.	Ayşe Banu BAŞAR	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Aziz Arman KARAGÜL	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Banu Esra ASLANERTİK	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Başak ATAMAN GÖKÇEN	Marmara Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Batuhan GÜVEMLİ	Trakya Üniversitesi	Edirne	Türkiye
Prof. Dr.	Beyhan MARŞAP	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Bırol YILDIZ	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Burcu ASLANTAŞ ATEŞ	Süleyman Demirel Üniversitesi	Isparta	Türkiye
Prof. Dr.	Burçin BOZDOĞANOĞLU	Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi	Balıkesir	Türkiye
Prof. Dr.	Cemal İBIŞ	Işık Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Cevdet Yiğit ÖZBEK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Çağnur BALSARI	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Davut AYGÜN	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Rize	Türkiye
Prof. Dr.	Durmuş ACAR	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Burdur	Türkiye
Prof. Dr.	Dursun ARIKBOĞA	Yeditepe Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Duygu ANIL KESKİN	İstanbul Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Emrah FERHATOĞLU	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Ercan BAYAZITLI	Ankara Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Erdal YILMAZ	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	Ağrı	Türkiye
Prof. Dr.	Erkan AYDIN	Marmara Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Doç. Dr.	Erkan ÖZTÜRK	Kırklareli Üniversitesi	Kırklareli	Türkiye
Prof. Dr.	Ersan ÖZ	Pamukkale Üniversitesi	Denizli	Türkiye
Prof. Dr.	Fatih Coşkun ERTAŞ	Atatürk Üniversitesi	Erzurum	Türkiye
Prof. Dr.	Fatma PAMUKÇU	Marmara Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Fatma TEKTÜFEKÇİ	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Fevzi Serkan ÖZDEMİR	Ankara Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Figen ÖKER TÜRÜDÜOĞLU	Bahçeşehir Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Ganite KURT	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Gürbüz GÖKÇEN	Marmara Üniversitesi	İstanbul	Türkiye

Prof. Dr.	Haluk BENGÜ	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Niğde	Türkiye
Prof. Dr.	Hasan UYGURTÜRK	Karabük Üniversitesi	Karabük	Türkiye
Prof. Dr.	Hikmet ULUSAN	Bozok Üniversitesi	Yozgat	Türkiye
Prof. Dr.	Hilmi ÜNSAL	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Hou Shou PENG	National Taipei University	Taipei	Tayvan
Doç. Dr.	Hümeyra ADIGÜZEL	Bahçeşehir Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Doç. Dr.	Hüseyin TEMİZ	Samsun Üniversitesi	Samsun	Türkiye
Prof. Dr.	İbrahim AKSU	İnönü Üniversitesi	Malatya	Türkiye
Prof. Dr.	İdris VARICI	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Samsun	Türkiye
Prof. Dr.	İlker KIYMETLİ ŞEN	İstanbul Ticaret Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	İsmail BEKÇİ	Süleyman Demirel Üniversitesi	Isparta	Türkiye
Prof. Dr.	Joshua RONEN	New York Üniversitesi	Manhattan, NY	ABD
Prof. Dr.	Kadir GÜRDAL	Ankara Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Kıymet ÇALIYURT	Trakya Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Lúcia L. RODRIGUES	University of Minho	Porto	Portekiz
Prof. Dr.	Mehmet KOCAKULAH	University of Southern Indiana	Evansville, IN	ABD
Prof. Dr.	Mehmet ÖZBİRECİKLİ	Mustafa Kemal Üniversitesi	Hatay	Türkiye
Prof. Dr.	Mehmet TOSUNER	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Mehmet YÜCE	Uludağ Üniversitesi	Bursa	Türkiye
Prof. Dr.	Melih ERDOĞAN	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Metin SABAN	Bartın Üniversitesi	Bartın	Türkiye
Doç. Dr.	Michael ALLES	Rutgers University	New Brunswick, NJ	ABD
Doç. Dr.	Musa GÖK	İzmir Demokrasi Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Mustafa İPÇİ	Hacettepe Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Nalân AKDOĞAN	Başkent Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Doç. Dr.	Nevran KARACA	Sakarya Üniversitesi	Sakarya	Türkiye
Prof. Dr.	Nilüfer TETİK	Akdeniz Üniversitesi	Antalya	Türkiye
Prof. Dr.	Nuran CÖMERT	Marmara Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Orhan ÇELİK	Ankara Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Doç. Dr.	Ömer Faruk DEMİRKOL	Harran Üniversitesi	Şanlıurfa	Türkiye
Prof. Dr.	Önder KAYMAZ	Clarion Üniversitesi	Clarion, PA	ABD
Prof. Dr.	Özhan ÇETİNKAYA	Uludağ Üniversitesi	Bursa	Türkiye
Prof. Dr.	Raif PARLAKKAYA	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Konya	Türkiye
Prof. Dr.	Recep PEKDEMİR	İstanbul Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Saime ÖNCE	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Sami KARACAN	Kocaeli Üniversitesi	Kocaeli	Türkiye
Prof. Dr.	Seçkin GÖNEN	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Selahattin KARABINAR	İstanbul Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Semra KARACAER	Hacettepe Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Serap YANIK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Serdar ÖZKAN	İzmir Ekonomi Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Seval KARDEŞ SELİMOĞLU	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Seyfi YILDIZ	Kırıkkale Üniversitesi	Kırıkkale	Türkiye
Prof. Dr.	Seyhan ÇİL KOÇYİĞİT	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Supriti MISHRA	International Management Institute	New Delhi, Delhi	Hindistan
Prof. Dr.	Süleyman UYAR	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	Antalya	Türkiye
Prof. Dr.	Süleyman YÜKÇÜ	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Swaminathan SRIDHARAN	Northwestern University	Evanston, IL	ABD
Prof. Dr.	Şaban UZAY	Erciyes Üniversitesi	Kayseri	Türkiye
Doç. Dr.	Şerife SUBAŞI	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Bilecik	Türkiye
Prof. Dr.	Tuba UÇMA UYSAL	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Muğla	Türkiye
Prof. Dr.	Türker SUSMUŞ	Ege Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Ülkü ERGUN	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Ümmühan ASLAN	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Bilecik	Türkiye
Prof. Dr.	Vedat EKERGİL	Anadolu Üniversitesi	Eskişehir	Türkiye
Prof. Dr.	Volkan DEMİR	Galatasaray Üniversitesi	İstanbul	Türkiye
Prof. Dr.	Yıldız ÖZERHAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Ankara	Türkiye
Prof. Dr.	Yunus CERAN	Selçuk Üniversitesi	Konya	Türkiye
Prof. Dr.	Zeynep ARIKAN	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	Türkiye
Prof. Dr.	Zeynep HATUNOĞLU	Sütçü İmam Üniversitesi	Kahramanmaraş	Türkiye
Prof. Dr.	Zeynep TÜRK	Korkut Ata Üniversitesi	Osmaniye	Türkiye

İçindekiler

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Nurettin ÖZDEMİR	TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS Çerçevesinde Finansal Araçların Sınıflandırılması, Ölçümü ve Muhasebeleştirilmesi	151
Yasemin ACAR UĞURLU Ayten ÖZBİNGÖL	Sürdürülebilirlik Raporlaması Konusundaki Makalelerin Bibliyometrik Analizi: Web of Science Örneği	179
Reşat KARCIOĞLU Şerife KILIÇARSLAN	Sürdürülebilirlik Kapsamında Faaliyet Gösteren Gıda Bankalarının Kurumsal Raporlarının İncelenmesi	209
Ata KAHVECİ	Lojistik Maliyetlerin Bilim Haritalama Kullanılarak Bibliyometrik Analizi	231
Seren AYDINGÜLÜ SAKALSIZ Filiz ÖZŞAHİN KOÇ	The Effect of Innovation on Financial Performance: A Research in BIST Manufacturing Sector	251

İNCELEME MAKALESİ

Çağla DEMİR PALİ	İhracata Aracılık Eden İşletmelerin Bağımsız Denetime Tabi Olma Zorunluluğu: TFRS 15 Asil-Vekil İlişkisi Kapsamında Bir Tartışma	269
------------------	--	-----

Contents

RESEARCH ARTICLE

Nurettin ÖZDEMİR	Classification, Measurement and Recognition of Financial Instruments in TAS/TFRS, BOBI FRS and KUMI FRS Frameworks	151
Yasemin ACAR UĞURLU Ayten ÖZBİNGÖL	Bibliometric Analysis of Articles on Sustainability Reporting: Web of Science Sample	179
Reşat KARCIOĞLU Şerife KILIÇARSLAN	Examination of the Corporate Reports of Food Banks Operating within the Scope of Sustainability	209
Ata KAHVECİ	A Bibliometric Analysis of Logistics Costs Using Science Mapping	231
Seren AYDINGÜLÜ SAKALSIZ Filiz ÖZŞAHİN KOÇ	İnovasyonun Finansal Performansa Etkisi: BIST İmalat Sektöründe Bir İnceleme	251

REVIEW ARTICLE

Çağla DEMİR PALI	The Obligation of Export Intermediaries to Be Subject to Independent Audit: A Discussion within the Scope of TFRS 15 Principal-Agent Relationship	269
------------------	---	-----

TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS Çerçevesinde Finansal Araçların Sınıflandırılması, Ölçümü ve Muhasebeleştirilmesi

Nurettin ÖZDEMİR¹

Öz

İşletmeler, finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyacı olan bilgileri sunmak amacıyla finansal tablo hazırlamaktadırlar. Bu amaçla yürürlükte olan ve tabi oldukları finansal raporlama çerçevelerine göre raporlama yapmak zorundadırlar. İşletmeler büyüklükleri, nitelikleri, yasal düzenlemeler ve bazen de kendi tercihleri doğrultusunda TMS/TFRS, BOBİ FRS ya da KÜMİ FRS'ye göre gerçeğe uygun, ihtiyaca uygun ve karşılaştırılabilir finansal tablolar hazırlamaktadırlar. Hazırlanan finansal tablolardan biri olan finansal durum tablosunda (bilançoda) yer alan en önemli unsurlardan biri de finansal araçlardır. Finansal varlıklar ile finansal yükümlülüklerden oluşan ve işletmelerin ticari faaliyetlerinde büyük öneme sahip olan finansal araçlar, raporlama çerçevelerinde kapsamlı bir şekilde ele alınmış olup sınıflandırma, ölçüm ve muhasebeleştirmeye yönelik önemli hükümlere yer verilmiştir. Bu çalışmada TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS çerçevesinde finansal araçların sınıflandırma, ölçüm ve muhasebeleştirilmesine ilişkin hükümlerin karşılaştırması yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Finansal araçlar, TMS/TFRS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS, TFRS 9.

JEL Kodları: M40, M41, M48.

Classification, Measurement and Recognition of Financial Instruments in TAS/TFRS, BOBİ FRS and KUMI FRS Frameworks

Abstract

Companies prepare financial statements in order to provide the information required by users of financial information. For this purpose, they have to report in accordance with the financial reporting frameworks in force and to which they are subject. Entities prepare fair, appropriate and comparable financial statements in accordance with TAS/TFRS, BOBİ FRS or KUMI FRS in line with their size, qualifications, legal regulations and sometimes their own preferences. One of the most important elements in the statement of financial position (balance sheet), which is one of the financial statements prepared, is financial instruments. Financial instruments, which consist of financial assets and financial liabilities are of great importance in the commercial activities of enterprises, are dealt with comprehensively in the reporting frameworks and important provisions regarding classification, measurement and recognition are included. In this study, a comparison of the provisions on classification, measurement and recognition of financial instruments within the framework of TAS/TFRS, BOBİ FRS and KUMI FRS has been made.

Keywords: Financial instruments, TAS/TFRS, BOBİ FRS, KUMI FRS, TFRS 9.

JEL Codes: M40, M41, M48.

¹ Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Nurettin ÖZDEMİR, Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, E-mail: nurettin.ozdemir@bozok.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6101-3030.

APA 6 Stili Kaynak Gösterimi: (To Cite This Article)

Özdemir, N. (2024). TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS çerçevesinde finansal araçların sınıflandırılması, ölçümü ve muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 17(2), 151-177. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.1435847>

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Companies prepare and report their financial data in accordance with the financial reporting frameworks in force and to which they are subject. For this purpose, they use TAS/IFRS, BOBİ FRS or KUMİ FRS in line with their size, qualifications, legal regulations, and sometimes their own preferences. Presentation of fair, relevant, and comparable data can be achieved only by following the provisions of the financial reporting frameworks. One of the most important elements in the information presented is the financial instruments because financial instruments are one of the specialized and problematic areas in financial reporting and, besides that, they also have significant importance for companies. Financial instruments, which are used intensively by enterprises during economic activities, play a significant role in the financial statements of almost all enterprises regardless of the sector. For this purpose, the provisions regarding the classification, measurement, and recognition of financial instruments within the framework of TAS/IFRS, BOBİ FRS, and KUMİ FRS are discussed in this study. Moreover, significant differences were found between the provisions related to financial instruments in financial reporting frameworks in terms of classification, measurement, and recognition.

Method of The Research

In recent years, the increase in the amount of financial instruments owned by companies has further increased the importance of these financial instruments. Changes in the structure of the elements of the financial instruments and the frequent price changes for these elements have led to important issues such as classification, valuation, and reporting. The fact that financial instruments are very important has led to an emphasis on the regulations related to these elements of financial reporting frameworks. The classification, recognition, and then measurement of financial instruments, which constitute a large part of the assets and resources of companies and which is a very complex area, are very important. In this study, the provisions related to financial instruments in IFRS 9, BOBİ FRS, and KUMİ FRS were analyzed and the principles of classification, measurement, and recognition in accordance with the provisions of the relevant standards were comparatively discussed.

Findings of The Research

In this study, financial instruments, which are of great importance for enterprises, were analyzed in terms of TAS/IFRS, BOBİ FRS, and KUMİ FRS among financial reporting frameworks. The provisions regarding the classification, measurement, and recognition of financial instruments in the relevant reporting frameworks were comparatively analyzed. As a result of the examination, significant differences were found in the reporting frameworks for the classification, measurement, and recognition of financial instruments. The financial instruments were classified differently in TAS/IFRSs, BOBİ FRS and KUMİ FRS. Many differences were also found in the measurement of financial instruments according to the duration of the maturity and the type of entity. Another attention-grabbing difference in reporting frameworks is related with transaction costs.

Conclusion

Financial instruments are very important for companies that report their financial information by taking the reporting frameworks issued by POA as a basis. The increase in the amounts of financial instruments used intensively by almost all companies, regardless of the sector, and frequent price changes have made the reporting principles related to these instruments more important. In the present study, important differences regarding the financial instruments considering the provisions of IFRS 9, BOBİ FRS, and KUMİ FRS. Financial instruments, which are divided into two groups as financial assets and financial liabilities (debts), are classified differently in the reporting frameworks. Financial assets and financial liabilities, which are classified in the same way in BOBİ

FRS and KUMI FRS, are classified differently in TFRS 9.

There are significant differences in the measurement and recognition of financial assets in financial reporting frameworks with respect to the maturity of trade and other receivables, investments in equity instruments with respect to whether or not they are traded on a stock exchange, and debt instruments with respect to whether or not fair value is determined and transaction costs are taken into account. Similarly, there are differences between provisions of financial reporting frameworks regarding the measurement and recognition of financial liabilities with respect to the maturity of trade and other payables and debt instruments with respect to the determination of fair value and whether transaction costs are considered. Given the results achieved in the present study, it was determined that there are significant differences between the provisions of TFRS 9, BOBI FRS, and KUMI FRS with respect to classification, measurement, and reporting both during initial recognition and period-end valuations.

1. GİRİŞ

İşletmeler, finansal bilgi kullanıcılarına karşı sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla finansal bilgilerini raporlamaktadırlar. Finansal tablolar aracılığıyla raporlanan bu bilgiler, işletmelerin tabi oldukları raporlama çerçevelerinde yer alan hükümler doğrultusunda hazırlanmaktadır. İşletmelerin türleri, büyüklükleri, yasal düzenlemeler ve bazen de kendi tercihlerine göre tabi oldukları raporlama çerçeveleri, 2011 yılından itibaren özerk bir kurum olan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGG) tarafından hazırlanmaktadır (Özdemir, 2023: 32). Bu kapsamda hazırlanan raporlama çerçevelerinin başında Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının Türkçe çevirisi olan Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) yer almaktadır. TMS/TFRS'lerin kapsamı 13/09/2018 tarihli ve 03/61 sayılı “*TMS Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı*” ile belirlenmiş olup ilgili kurul kararının ekli listesinde yer alan kurum, kuruluş ve işletmelerin zorunlu olarak TFRS'leri uygulamalarına karar verilmiştir. Ekli listede yer almayan ancak bağımsız denetime tabi olan kurum, kuruluş ve işletmelerin ise 01.01.2018 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardına (BOBİ FRS) göre raporlama yapmaları zorunlu hale getirilmiştir. Bununla birlikte ilk sürümü 2017 yılında yayımlanan ve 2021 yılında güncellenen BOBİ FRS'ye göre raporlama yapmak zorunda olan kurum, kuruluş ve işletmelerin isteğe bağlı olarak TFRS'leri uygulamalarına izin verilmiştir. TMS/TFRS ve BOBİ FRS ile birlikte bağımsız denetime tabi olan işletmelerin finansal raporlama çerçevesi kapsamına alınmasından sonra bağımsız denetim kapsamında yer almayan işletmeler için finansal raporlama çerçevesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda yer alan işletmelerin tabi olacağı bir finansal raporlama çerçevesi hazırlamak amacıyla çalışmalarını yürüten KGG, bağımsız denetim kapsamına girmeyen fakat bilanço esasına göre defter tutan işletmeler için Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardını (KÜMİ FRS) hazırlamıştır. 16 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğe giren KÜMİ FRS, standardın kapsamına giren işletmeler tarafından 1 Ocak 2023 itibarıyla finansal raporlama çerçevesi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Çalışmanın konusunu oluşturan finansal araçlar, finansal raporlamanın özellikli ve sorunlu alanlarından biri olup aynı zamanda da işletmeler için büyük bir öneme sahip olan unsurlardır. İşletmeler tarafından ekonomik faaliyetlerde yoğun bir şekilde kullanılan finansal araçlar, sektör gözetimsizinde neredeyse tüm işletmelerin finansal tablolarında büyük bir paya sahiptir (BOBİ FRS, Modül 9 Finansal Araçlar ve Özkaynaklar). Son yıllarda yaşanan gelişmeler sonucunda işletmelerin sahip olduğu finansal araçların tutarlarında yaşanan artış finansal araçların önemini daha da artırmıştır. Finansal araç kapsamında yer alan unsurların yapısında yaşanan değişimler ve bu unsurlara ilişkin çok sık fiyat değişimleri sınıflandırma, değerlendirme ve raporlama gibi hususların da önem kazanmasını sağlamıştır (Fındık, 2016: 62). Finansal araçların bu denli öneme sahip olması, raporlama çerçevelerinde bu unsurlara ilişkin düzenlemelere de ağırlık verilmesine neden olmuştur. Bu kapsamda çalışmada ele alınan finansal raporlama çerçevelerinden TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye bakıldığında bu duruma ilişkin önemli göstergelerin olduğu görülmektedir. Nitekim TMS/TFRS'lerin 2023 setinde finansal araçlarla ilgili TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum ve TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme olmak üzere iki adet muhasebe standardı, TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar ve TFRS 9 Finansal Araçlar olmak üzere iki adet finansal raporlama standardı yer almaktadır. Sadece finansal araçlarla ilgili dört adet standardın yürürlükte olması bu unsurların önemini daha iyi göstermektedir. Çalışmanın konusunu oluşturan diğer finansal raporlama çerçevelerinden BOBİ FRS'de bölüm 9'da, KÜMİ FRS'de ise bölüm 10'da Finansal Araçlar ve Özkaynaklar başlığı altında finansal araçlara ilişkin hükümler düzenleme altına alınmıştır. Hem BOBİ FRS'de hem de KÜMİ FRS'de finansal araçlara ilişkin bölümler, diğer bölümlerden içerik olarak daha fazla yer kaplamaktadır.

İşletmelerin gerek varlıklarının gerekse kaynaklarının büyük bir kısmını oluşturan ve oldukça karmaşık bir alan olan finansal araçların sınıflandırılması, kayda alınması ve sonraki dönemlerde yapılacak ölçümü büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada, işletmeler için büyük bir öneme sahip olan finansal araçların TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'de yer alan sınıflandırma, ölçüm ve

muhasebeleştirilmesine ilişkin hükümlerin karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada finansal araç olarak değerlendirilen bağlı ortaklıklar, iştirakler, müşterek girişimler ve türev ürünler kapsam dışı bırakılmıştır.

Çalışma, finansal araçlarla ilgili daha önce yapılan çalışmalardan önemli noktalarda farklılık göstermektedir. Yapılan literatür araştırmasında finansal araçların konu edildiği çalışmaların genel itibarıyla TMS/TFRS ve MSUGT kapsamında yapıldığı, BOBİ FRS'nin dahil edildiği sadece birkaç çalışmaya rastlanılırken KÜMİ FRS'nin dahil edildiği herhangi bir çalışmaya ise rastlanılmamıştır. Bu anlamda çalışmada üç farklı raporlama çerçevesinin ele alınması ve özellikle de henüz 2023 yılı itibarıyla yürürlüğe giren KÜMİ FRS'nin dahil edilmesi çalışmanın önemini artırmaktadır.

Finansal araçların üç farklı raporlama çerçevesinde yer alan hükümler doğrultusunda sınıflandırma, ölçüm ve muhasebeleştirme açısından karşılaştırıldığı bu çalışmada önce finansal araçlara ilişkin genel bir değerlendirme yapılmıştır. Ardından TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'de yer alan hükümler doğrultusunda finansal araçların sınıflandırılması, ölçümü ve muhasebeleştirilmesine ilişkin karşılaştırmalar yapılmıştır. Son olarak sonuç ve değerlendirme yapılarak çalışma tamamlanmıştır.

2. FİNANSAL ARAÇLAR KAVRAMI VE TANIMI

İşletmelerin ticari faaliyetlerinde büyük bir öneme sahip olan finansal araçlar, finansal tablolardan biri olan finansal durum tablosunda (bilançoda) büyük bir paya sahip olan unsurlardır. Büyük çoğunluğu menkul kıymetlerden oluşan finansal araçlar içerisinde menkul kıymetlerin türevi niteliğindeki araçların da miktar ve tutar olarak artış göstermesi, finansal araçlara olan ilgiyi de beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda bahsedilen araçlarda yaşanan fiyat dalgalanmaları ve bu araçların taşıdıkları riskler muhasebe alanında sorunların artmasına neden olmaktadır (Örten, Kaval ve Karapınar, 2017: 421). İşletmeler için bu kadar önem arz eden ve bir o kadar da sorun teşkil eden finansal araçların muhasebeleştirilmesine ilişkin ilke ve esasların belirlenmesi amacıyla TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'de önemli düzenlemeler yapılmıştır.

Finansal araçlar, ilgili raporlama çerçevelerinde benzer bir şekilde tanımlanmıştır. Bu kapsamda finansal araçlar TMS 32'de *“bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşmedir”* şeklinde tanımlanırken (TMS 32, prg: 11) BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'de ise *“bir işletmenin bir finansal varlığının, başka bir işletmenin de bir finansal yükümlülüğünün veya özkaynak aracının artmasına neden olan sözleşmelerdir”* şeklinde tanımlanmıştır (BOBİ FRS, prg: 9.3; KÜMİ FRS, prg: 10.4). Düzenlemelerde yer alan tanımlarda finansal araçların muhasebeleştirilmiş araçları kapsamının yanı sıra türev ürünler (forward, futures, swap ve opsiyon vb.) gibi sözleşmesi yapılmasına rağmen henüz muhasebeleştirilmemiş araçları da kapsadığı görülmektedir (Demir, 2009: 48).

Finansal araçlar kapsam açısından finansal varlıklar, finansal yükümlülükler ve özkaynak araçları olmak üzere üçe ayrılmaktadır (TMS 32, prg: 15, BOBİ FRS, prg: 9.4, KÜMİ FRS, prg: 10.9). Bu ayırım aslında finansal araçların tanımının doğal bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü tanımda yer alan sözleşme kavramı, *“bir işletmenin finansal varlığı iken aynı zamanda diğer bir işletmenin finansal yükümlülüğünü ya da özsermayesini”* ifade etmektedir. Aynı zamanda finansal araca konu olan sözleşme, içerisinde hem finansal varlığı hem de finansal borcu ya da özkaynağa dayalı finansal aracı barındırmaktadır. Ayrıca finansal araçların sözleşmeye dayalı olması gerekirken bu sözleşmenin yazılı yapılması da zorunlu değildir (Örten, Kaval ve Karapınar, 2017: 423). Diğer taraftan sözleşmeye konu olan ödemenin işletmeye mal veya hizmet yerine finansal araçlarla yapılması gerekir. Bu nedenle maddi ve maddi olmayan duran varlıklar, kiralama konusu varlıklar ve stoklar finansal araç olarak değerlendirilmezler (Özerhan ve Yanık, 2012: 166). Piyasalarda en çok bilinen ve kullanım alanı bulan finansal araçlara örnek olarak ticari alacaklar ve borçlar, alacak ve borç senetleri, kredi alacak ve borçları, alacak ve borç tahvilleri gösterilebilir (TMS 32, prg: UR4).

3. STANDARTLARA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN SINIFLANDIRILMASI

TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de yer alan hükümlere göre finansal araçlar, finansal varlıklar ve finansal yükümlülükler olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılmaktadır.

3.1. Standartlara Göre Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

Finansal varlıklar, TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de benzer bir şekilde “*işletmenin elinde bulundurduğu nakit veya diğer işletmelerin özkaynak araçları ile esas olarak başka bir işletmeden nakit ya da başka bir finansal varlık alınmasına yönelik sözleşmeden doğan haklar*” şeklinde tanımlanmıştır (TMS 32, prg: 11; BOBİ FRS, prg: 9.3; KÜMİ FRS, prg: 10.5). Finansal varlıkların sınıflandırılması TFRS 9’a göre işletmenin finansal varlık yönetiminde kullandığı iş modeline ve finansal varlığa ilişkin hazırlanan sözleşmede yer alan nakit akış özelliğine göre sınıflandırma yapılırken BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre ise sözleşmenin özü dikkate alarak yapılmaktadır (TFRS 9, prg: 4.1.1; BOBİ FRS, prg: 9.4; KÜMİ FRS, prg: 10.9). Bu anlamda finansal varlıkların kapsam yönünden sınıflandırması BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de aynı şekilde yapılırken TFRS 9’da ise bu düzenlemelerden farklı bir şekilde yapılmıştır. İlgili raporlama çerçevelerinde finansal varlıklar Tablo 1’deki şekilde sınıflandırılmıştır.

Tablo 1. TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye Göre Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

TFRS 9	BOBİ FRS	KÜMİ FRS
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâra (Zarara) Yansıtılan Finansal Varlıklar	Ticari ve Diğer Alacaklar	Ticari ve Diğer Alacaklar
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Özkaynaklara Yansıtılan Finansal Varlıklar	Borçlanma Araçları	Borçlanma Araçları
İtfa Edilmiş Maliyet Değeri ile Ölçülen Finansal Varlıklar	Özkaynak Araçlarındaki Yatırımlar	Özkaynak Araçlarındaki Yatırımlar
	Diğer Finansal Varlıklar	Diğer Finansal Varlıklar

TFRS 9’a göre yapılan sınıflandırma doğrultusunda sözleşme belirlenen nakit akışlarının tahsilini amaçlayan ve belirtilen tarihlerde anapara ve faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açan varlıklar itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılır (TFRS 9, prg: 4.1.2). Finansal varlığa ilişkin sözleşme kapsamında nakit akışlarının tahsil edilmesini ve finansal varlığın satılmasını amaçlayan ve bunların yanı sıra sözleşme şartlarının belirlenen tarihlerde yalnızca anapara ve anapara kaynaklı faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açan finansal varlıklar gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlık olarak sınıflandırılır (TFRS 9, prg: 4.1.2A). İlgili finansal varlık, sayılan sınıfa girmiyorsa gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık olarak sınıflandırılır (TFRS 9, prg: 4.1.4). BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre finansal varlıklar sözleşmenin özü ve finansal araçlar bölümünde yer alan tanımlar dikkate alınarak ticari ve diğer alacaklar, borçlanma araçları, özkaynak araçlarındaki yatırımlar ve diğer finansal varlıklar olarak sınıflandırılmıştır (BOBİ FRS, prg: 9.6; KÜMİ FRS, prg: 10.10).

3.2. Standartlara Göre Finansal Yükümlülüklerin Sınıflandırılması

Finansal araçları oluşturan unsurlar arasında yer alan finansal yükümlülükler diğer bir ifadeyle finansal borçlar raporlama çerçevelerinde benzer bir şekilde tanımlanmıştır. Buna göre finansal yükümlülükler, “*esas olarak başka bir işletmeye nakit ya da başka bir finansal varlık verilmesine yönelik sözleşmeden doğan yükümlülükler*” şeklinde tanımlanmıştır (TMS 32, prg: 11; BOBİ FRS, prg: 9.3; KÜMİ FRS, prg: 10.6). Finansal yükümlülüklerin kapsam yönünden sınıflandırması BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de aynı şekilde yapılırken TFRS 9’da ise farklı bir şekilde yapılmıştır. İlgili düzenlemeler kapsamında yapılan finansal yükümlülük sınıflandırması Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye Göre Finansal Yükümlülüklerin Sınıflandırılması

TFRS 9	BOBİ FRS	KÜMİ FRS
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâra (Zarara) Yansıtılan Finansal Yükümlülükler	Ticari ve Diğer Borçlar	Ticari ve Diğer Borçlar
İtfa Edilmiş Maliyet Değeri ile Ölçülen Finansal Yükümlülükler	Borçlanma Araçları	Borçlanma Araçları
	Diğer Finansal Yükümlülükler	Diğer Finansal Yükümlülükler

TFRS 9'a göre yapılan sınıflandırma doğrultusunda işletmeler gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal yükümlülük olarak sınıflandırılma özelliklerini taşımayan tüm finansal yükümlülüklerini itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal yükümlülük olarak sınıflandırır (TFRS 9, prg: 4.2.1). Ancak işletmeler, finansal yükümlülüğe ilişkin sözleşmenin türev ürünleri içermesi ve esas ürünün standart kapsamında yer almayan bir varlık olması ya da çeşitli nedenlerden dolayı ihtiyaca daha uygun bilgi sağlanacağı gibi durumlarda ilgili finansal yükümlülüğü ilk kez kayda alırken geri dönülemez bir şekilde gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal yükümlülük olarak sınıflandırabilmektedir (TFRS 9, prg: 4.2.2). BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre finansal yükümlülükler ise sözleşmenin özü ve finansal araçlar bölümünde yer alan tanımlar dikkate alınarak ticari ve diğer borçlar, borçlanma araçları ve diğer finansal yükümlülükler olarak sınıflandırılmıştır (BOBİ FRS, prg: 9.6; KÜMİ FRS, prg: 10.11).

4. STANDARTLARA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN ÖLÇÜMÜ

Finansal tablolarda sunulan bilgilerin faydalı bilgi özelliğine sahip olabilmesi için varlık ve kaynakların gerçeğe uygun değerleri üzerinden gösterilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu noktada ise, ölçüm (değerleme) kavramı ve ölçüm esasları önem kazanmaktadır. Genel bir ifadeyle ölçüm, muhasebe dışı envanterin varlık ve borçların miktar olarak tespit edilmesinden sonraki aşamasıdır (Ulusun, 2017: 14). İşletme kârının ya da zararının doğru bir şekilde tespit edilebilmesi için en uygun ölçüm esaslarının seçilmesi gerekir. Çünkü işletme bünyesinde bulunan varlıkların ve borçların ölçümünde kullanılan ölçüm esasları kâr veya zararı doğrudan etkilemektedir (Sevilengül, 2016: 716).

Finansal raporlama çerçevelerinde ölçüm kavramı tanımlanmıştır. Buna göre TMS/TFRS'lerde ölçüm, "*finansal tablolarda yer alan unsurların bilançoda ve gelir tablosunda tahakkuk ettirilecekleri ve gösterilecekleri parasal tutarların belirlenmesi işlemini ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, prg: 4.54). BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'de de TMS/TFRS'lerde yapılan tanıma benzer bir tanım yapılmıştır (BOBİ FRS, Ek-9 Tanımlar; KÜMİ FRS, Terimler Sözlüğü).

Finansal raporlama çerçevelerinde yer alan ve gerek ilk muhasebeleştirme gerekse sonraki dönem değerlemesinde kullanılan ölçüm esasları arasında farklar bulunmaktadır. İlgili raporlama çerçevelerinden TMS/TFRS'lerde kullanılan temel ölçüm esasları tarihi maliyet, gerçeğe uygun değer, kullanım değeri, ifa değeri ve cari maliyet olarak belirlenmiştir (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, prg: 6.4-6.22). BOBİ FRS'nin Kavramsal Çerçeve ve Finansal Tablolar bölümünde gerçeğe uygun değer gibi başka bir ölçüm esasının belirlenmemesi durumunda maliyet değerinin kullanılacağı belirtilmiştir (BOBİ FRS, prg: 1.34). KÜMİ FRS'de ise, Kavramlar ve Genel İlkeler bölümünde temel ölçüm esasları olarak maliyet bedeli ve gerçeğe uygun değer belirlenmiştir (KÜMİ FRS, prg: 1.12). İlgili raporlama çerçevelerinde finansal araçların değerlemesinde kullanılan ölçüm esasları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Standartlara Göre Finansal Araçların Değerlemesinde Kullanılan Ölçüm Esasları

	İlk Ölçüm	Dönemsonu Ölçüm
Kasa, Vadesiz Mevduat ve Vadesiz Müşteri Çekleri		
TFRS 9	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer
BOBİ FRS	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer
KÜMİ FRS	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer
Vadeli Mevduatlar		
TFRS 9	Gerçeğe Uygun Değer	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri
BOBİ FRS	İşlem Fiyatı	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri
KÜMİ FRS	İşlem Fiyatı	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri
Senetsiz ve Senede Bağlı Ticari ve Diğer Alacaklar / Borçlar		
TFRS 9	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri veya İşlem Fiyatı	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri veya İşlem Fiyatı
BOBİ FRS	İtibari Değer veya İtfa Edilmiş Tutar	İtibari Değer veya İtfa Edilmiş Tutar
KÜMİ FRS	İtibari Değer veya İtfa Edilmiş Tutar	İtibari Değer veya İtfa Edilmiş Tutar
Özkaynak Araçlarındaki Yatırımlar (Borsada İşlem Görenler)		
TFRS 9	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer
BOBİ FRS	İşlem Fiyatı	Gerçeğe Uygun Değer
KÜMİ FRS	İşlem Fiyatı	Gerçeğe Uygun Değer
Özkaynak Araçlarındaki Yatırımlar (Borsada İşlem Görmeyenler)		
TFRS 9	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer veya Maliyet Bedeli
BOBİ FRS	Maliyet Bedeli	Maliyet Bedeli
KÜMİ FRS	Maliyet Bedeli	Maliyet Bedeli
Borçlanma Araçları		
TFRS 9	Gerçeğe Uygun Değer	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri
BOBİ FRS	İşlem Fiyatı	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri
KÜMİ FRS	İşlem Fiyatı	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri

5. STANDARTLARA GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

İşletmeler, finansal raporlama çerçevelerinde yer alan hükümler doğrultusunda finansal araca ilişkin bir sözleşmenin tarafı olmaları halinde ilgili finansal varlığı ya da finansal yükümlülüğü kayıtlarına almaktadırlar. İşletmeler tarafından hazırlanan finansal tablolarda önemli bir yer tutan finansal araçların, ilk muhasebeleştirilmeleri kadar sonraki dönemlerde yapılması gereken muhasebe işlemleri de büyük önem arz etmektedir. Bu önemden hareketle çalışmanın bu bölümünde finansal araçların muhasebeleştirilmesine ilişkin örnek uygulamalara yer verilmiş olup muhasebeleştirme işlemlerinde, KGK tarafından yayımlanan Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planında yer alan hesaplar kullanılmıştır. Finansal araçların muhasebeleştirilmesi, finansal varlıkların ve finansal yükümlülüklerin muhasebeleştirilmesi olmak üzere iki başlık altında yapılmıştır.

5.1. Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi

Finansal varlıkların muhasebeleştirilmesine ilişkin örnekler TFRS 9, BOBİ FRS 9. bölüm ve KÜMİ FRS 10. bölümde yer alan sınıflandırma ve ölçüm esasları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ancak çalışmada üç düzenleme açısından da ölçüm esasları aynı olan kasa, vadesiz mevduat ve vadesiz çeklere ilişkin örnek uygulamalara yer verilmemiştir. Bu kapsamda uygulama örnekleri aşağıdaki sınıflandırma doğrultusunda ele alınmıştır:

- Ticari ve diğer alacaklar,
- Özkaynak araçlarındaki yatırımlar ve

- Borçlanma araçları.

⇒ **Ticari ve Diğer Alacaklar (1 Yılda Kısa Vadeli Senetsiz Ticari ve Diğer Alacaklar)**

Örnek: A işletmesi, 01.09.2023 tarihinde B işletmesine peşin fiyatı 180.000 TL olan bir malı bedeli 6 ay sonra ödenmek üzere 200.000 TL'ye veresiye satmıştır.

İlk Muhasebeleştirme Sırasında A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kavıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardında ticari alacaklar, diğer finansal varlıklardan farklı bir şekilde değerlendirilmiş ve bu varlıkların ölçümünde TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat standardına atıfta bulunulmuştur (TFRS 9, prg: 5.1.1-5.1.3). TFRS 15'te sözleşmede yer alan hasılat tutarının önemli bir finansman bileşenine sahip olması durumunda itfa edilmiş maliyet değerinden, hasılat tutarının önemli bir finansman bileşenine sahip olmaması halinde ise işlem bedeli üzerinden kayda alınacağı hükme bağlanmıştır (TFRS 15, prg: 46-48). Sözleşmede yer alan hasılat tutarının önemli bir finansman bileşenine sahip olup olmadığına ise peşin ödeme tutarı ile vadeli ödeme tutarı arasındaki farkın, ödeme zamanının ve faiz oranlarının değerlendirilmesi sonucunda karar verilmektedir. Yapılan değerlendirme sonunda sözleşme kapsamında elde edilmesi beklenen ödemenin zamanlamasından kaynaklı müşteriye ya da işletmeye fayda sağladığı kanaatine varılması durumunda hasılat tutarının paranın zaman değerine göre düzeltilmesi gerekirken aksi takdirde ise hasılat tutarının düzeltilmeyerek işlem bedeli üzerinden kayda alınması sağlanmaktadır (TFRS 15, prg: 60-61). TFRS 15'te işletmeler için hasılat tutarının kayda alınması ile ilgili kolaylaştırıcı bir uygulama getirilerek hasılatla konu olan sözleşmenin başlangıcında mal ya da hizmetin teslim tarihi ile ödeme tarihi arasındaki vadenin bir yılın altında olması durumunda hasılat tutarının önemli bir finansman bileşenine sahip olmadığı ve bu nedenle de düzeltme yapılmasına gerek olmayacağı ifade edilmiştir (TFRS 15, prg: 63). Dolayısıyla TFRS 15'e göre vadesi bir yılın altında olan ticari alacaklar içerisindeki vade farkının ayrıştırılmadan hasılat olarak kayda alınması gerekmektedir.

BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre mal satış işlemi sonunda elde edilen hasılatın vadesinin bir yılın altında olması durumunda itibari değer üzerinden kayda alınır ve vade farkı tutarı hasılattan ayrıştırılmaz. İtibari değer ise, alacağın vade sonunda taşıdığı değerdir (Özerhan ve Sultanoğlu, 2018: 51).

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda hem TFRS 9 hem BOBİ FRS hem de KÜMİ FRS'ye göre vadesi bir yılın altında olan senetli ve senetsiz ticari alacaklara ilişkin tutarın tamamı aşağıdaki şekilde satış hasılatı olarak kayda alınır.

	01/09/2023		
120 ALICILAR		200.000	
600 YURT İÇİ SATIŞLAR			200.000
<i>Bir yıldan kısa vadeli mal satış kaydı</i>			

Not: KDV tutarı ve satışların maliyeti kaydı çalışmanın konusuna girmediği için dikkate alınmamıştır.

TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre raporlama yapan işletmelerin ticari alacak dışında kalan ve vadesi bir yılın altında olan senetli ve senetsiz diğer alacakları ise ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinden kayda alınırken vade farkı tutarı hasılattan ayrıştırılarak "138 Ertelemiş Vade Farkı Gelirleri (-)" hesabına yansıtılır (TFRS 9, prg: 5.1.1 - B5.1.2A).

Dönem Sonunda A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kavıtlar:

Vadesi bir yılın altında olan hasılat tutarı, TFRS 9'a göre işlem bedeli yani vade sonunda tahsil edilmesi beklenen tutar üzerinden, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre ise itibari değer yani vadeli tutar üzerinden kayda alınmaktadır. Üç raporlama çerçevesine göre de vadesi bir yılın altında olan hasılat içerisinde yer alan vade farkları ayrıştırılmamaktadır. Dolayısıyla dönem sonunda üç düzenlemeye göre de hem senetli hem de senetsiz ticari alacaklar için reeskont ayırma işlemi de dahil

olmak üzere herhangi bir işlem ya da muhasebe kaydı yapılmasına gerek kalmamaktadır (Özerhan ve Sultanoğlu, 2018: 51). Ancak TFRS 9'a göre raporlama yapan işletmeler için alacağın ticari alacaklar dışında bir alacak olması durumunda, ilk muhasebeleştirme sırasında "138 Ertilenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)" hesabına yansıtılan vade farkı tutarı, "662 Diğer Alacaklara İlişkin Vade Farkı Gelirleri" hesabına aktarmak suretiyle ait olduğu dönemlere paylaştırılır.

⇒ **Ticari ve Diğer Alacaklar (1 Yılda Uzun Vadeli Senetli Ticari ve Diğer Alacaklar)**

Örnek: A işletmesi, 01.06.2023 tarihinde B işletmesine peşin fiyatı 370.000 TL olan bir malı satmıştır. Karşılığında ise 30.09.2024 tarihli 450.000 TL değerindeki senedi almıştır.

İlk Muhasebeleştirme Sırasında A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardı ve BOBİ FRS'ye göre bir yılın üzerinde vadeye sahip olan sözleşmeden kaynaklı senetli/senetsiz ticari ve diğer alacaklar itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden kayda alınmaktadır. KÜMİ FRS'de ise, bir yılın üzerinde vadeye sahip olan ticari ve diğer alacaklar küçük ve mikro işletme ayırımına göre muhasebeleştirilmektedir. Buna göre raporlama yapan işletme, küçük işletme statüsünde ise, bir yılın üzerinde vadeye sahip olan alacaklarını TFRS 9 ve BOBİ FRS'de olduğu gibi (vade farkını ayırıştırarak) iskonto edilmiş tutar üzerinden muhasebeleştirilmektedir (KÜMİ FRS, prg: 10.14). Mikro işletme statüsüne sahip işletmeler ise, hiçbir alacağa ilişkin vade farkını ayırştırmaksızın iskonto edilmemiş tutar üzerinden kayda almaktadır (KÜMİ FRS, prg: 10.15). Yapılan açıklamalar doğrultusunda TFRS 9, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre (mikro işletmeler hariç) vadeli tutar içerisinde yer alan vade farkı tutarı hasılattan ayırıştırılarak "128 Ertilenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)" hesabına yansıtılır.

01/06/2023			
120 ALICILAR		450.000	
600 YURT İÇİ SATIŞLAR			370.000
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ			80.000
<i>Bir yıldan uzun vadeli mal satış kaydı</i>			

Not: KDV tutarı ve satışların maliyeti kaydı çalışmanın konusuna girmediği için dikkate alınmamıştır. Ayrıca konu bütünlüğünün kaybolmaması için 120 ve 128 nolu hesaplar için kısa/uzun vade ayırımı göz ardı edilmiştir.

Raporlama yapan işletmenin, KÜMİ FRS'ye göre raporlama yapan bir mikro işletme olması durumunda ilk muhasebeleştirme sırasında yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olacaktır. Ayrıca mikro işletmelerin, ilk muhasebeleştirme sırasında vade farkını ayırştırmadığı için dönem sonunda da herhangi bir kayıt yapmaları gerekemeyecektir.

01/06/2023			
120 ALICILAR		450.000	
600 YURT İÇİ SATIŞLAR			450.000
<i>KÜMİ FRS-Mikro işletmeler için bir yıldan uzun vadeli mal satış kaydı</i>			

Dönem Sonunda A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

KÜMİ FRS'ye göre raporlama yapan mikro işletmeler dışında üç raporlama çerçevesine göre de bir yılın üzerinde vadeye sahip olan satış hasılatından ayırştırılan vade farkı tutarının etkin faiz yöntemi kullanılarak ilgili olduğu dönemlere aktarılması gerekir. Bunun için öncelikle aşağıda yer alan formül üzerinden etkin faiz oranı hesaplanır.

$$\text{Etkin Faiz Oranı (EFO)} = \left(\frac{\text{Alacağın Vade Değeri}}{\text{Alacağın Bugünkü Değeri}} \right)^{\frac{12}{\text{Ay}}} - 1$$

$$\text{EFO} = \left(\frac{450.000}{370.000} \right)^{\frac{12}{16}} - 1 = 0,16$$

Not: KÜMİ FRS’de etkin faiz yöntemi ifadesine yer verilmemesine rağmen vade farkının hesaplanmasına ilişkin yapılan açıklamaların etkin faiz yöntemindeki gibi olması ve konu bütünlüğünün bozulmaması amacıyla burada tüm düzenlemeler için etkin faiz yöntemi kavramı kullanılmıştır.

Daha sonra yukarıda hesaplanan etkin faiz oranı kullanılarak alacağın dönem sonu itibarıyla itfa edilmiş maliyet değeri hesaplanır ve vade farkı tutarının ilgili dönemlere paylaşılması sağlanır.

$$\text{Alacağın İtfa Edilmiş Maliyet Değeri: } \frac{\text{Alacağın Vade Değeri}}{(1 + \text{EFO})^{\frac{Ay}{12}}}$$

$$\text{Alacağın İtfa Edilmiş Maliyet Değeri: } \frac{450.000}{(1 + 0,16)^{\frac{9}{12}}} = 402.596$$

Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri: Alacağın Vade Değeri – Alacağın İtfa Edilmiş Maliyet Değeri

Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri: 450.000 – 402.596 = **47.404** (2024 Yılı Ocak – Eylül Arası)

Döneme Ait Vade Farkı Gelirleri: Toplam Vade Farkı – Ertelenmiş Vade Farkı

Döneme Ait Vade Farkı Gelirleri: 80.000 – 47.404 = **32.596** (2023 Yılı Haziran – Aralık Arası)

31/12/2023		
128 ERTELENMİŞ VADE FARKI GELİRLERİ		32.596
640 ESAS FAAL. ALACAK. İLİŞKİN VADE FARKI		
GEL. VE ESAS FAAL. İLGİLİ KUR FARKI KAZ.		32.596
<i>Döneme ait vade farkı gelirinin kaydı</i>		

“128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)” hesabının alacak bakiyesinde kalan 47.404 TL tutarındaki vade farkı, vade sonu olan 30.09.2024 tarihinde “640 Esas Faaliyet Alacaklarına İlişkin Vade Farkı Gelirleri ve Esas Faaliyetlerle İlgili Kur Farkı Kazançları” hesabına aktarılarak vade farkı gelirine dönüştürülecektir.

⇒ **Özkaynak Araçlarındaki Yatırımlar (Borsada İşlem Gören Hisse Senetleri)**

Örnek: A işletmesi, 01.07.2023 tarihinde B işletmesinin **borsada işlem gören** ve değeri 200 TL/adet olan hisse senetlerinden 1.000 adet satın almıştır. Alım esnasında 5.000 TL masraf yapılmıştır. Ödemeler banka yoluyla yapılmıştır. 31.12.2023 tarihinde hisse senetlerinin adet fiyatı 220 TL’ye yükselmiştir.

İlk Muhasebeleştirme Sırasında A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, tüm finansal varlıklarda olduğu gibi borsada işlem gören özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar da ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirirken gerçeğe uygun değerde meydana gelen artış ve azalışlar da kâr veya zararda raporlanmaktadır (Özerhan ve Yanık, 2012: 212). Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan özkaynak araçlarının ediniminde ortaya çıkan işlem maliyetleri ise, doğrudan sonuç hesaplarına aktarılmaktadır (Örten, Kaval ve Karapınar, 2017: 435). Ancak TFRS 9’a göre işletmeler isterlerse gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılarak ölçülmesi gereken özkaynak araçları için ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değerdeki sonraki değişimlerin diğer kapsamlı gelire yansıtılması yöntemini geri dönülemez bir şekilde tercih edebilmektedirler (TFRS 9, prg: 4.1.4). Standartta bu durumun istisnası ise, özkaynak aracının ticari amaçla elde tutulmaması veya işletme birleşmesi kapsamında edinilmiş şarta bağlı bedel niteliğinde olmaması şeklinde hükme bağlanmıştır (TFRS 9, prg: 5.7.5).

Diğer finansal raporlama çerçevelerinden BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre de borsada işlem gören özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar TFRS 9’a benzer bir şekilde kayda alınmaktadır. Buna göre

BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de borsada işlem gören özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar işlem fiyatından ölçülürken işlem maliyetleri ise kâr veya zarara yansıtılmaktadır (BOBİ FRS, prg: 9.20; KÜMİ FRS, prg: 10.28)

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda hem TFRS 9 hem BOBİ FRS hem de KÜMİ FRS’ye göre borsada işlem gören özkaynak araçlarına yapılan yatırımların ilk muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

01/07/2023			
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KÂR VEYA ZARARA YAN. FİN. YAT.		200.000	
678 DİĞER FİN. GİDERLER		5.000	
102 BANKALAR			205.000
<i>Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların kayda alınması</i>			

Dönem Sonunda A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların dönem sonu değerlemesi TFRS 9, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de gerçeğe uygun değer üzerinden yapılmaktadır. Özkaynak aracının gerçeğe uygun değerindeki artışlar “665 Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar ile Menkul Kıymet Yatırımlarına İlişkin Değer Artış Kazançları” hesabının alacağına kaydedilirken azalışlar ise “675 Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar ile Menkul Kıymet Yatırımlarına İlişkin Değer Azalış Zararları (-)” hesabının borcuna kaydedilir. Örnekte yer alan hisse senetlerinin gerçeğe uygun değerinde artış yaşandığı için bu artışa ilişkin hesaplama ve muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

- Gerçeğe Uygun Değer Artışı.... : 220 – 200 = 20 TL/adet
- Toplam Artış Tutarı..... : 1.000 adet X 20 TL/adet = 20.000 TL

31/12/2023			
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KÂR VEYA ZARARA YAN. FİN. YAT.		20.000	
665 NAKİT VE NAKİT BENZ. VAR. İLE MEN. KIY. YAT. İLİŞKİN DEĞER ARTIŞ KAZANÇLARI			20.000
<i>Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların gerçeğe uygun değerinde ortaya çıkan artışların kayda alınması</i>			

TFRS 9’un 4.1.4 ve 5.7.5 paragrafları doğrultusunda işletmenin ticari amaçla elde tutulmayan veya işletme birleşmesi kapsamında edinilmiş şarta bağlı bedel niteliğinde olmayan özkaynak araçlarına yapılan yatırımlarını ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değerindeki sonraki değişikliklerin diğer kapsamlı gelire yansıtılması yöntemini geri dönülemez bir şekilde tercih etmesi halinde ilk muhasebeleştirme sırasında ve dönem sonunda yapılacak muhasebe kayıtları aşağıdaki şekilde olacaktır.

01/07/2023			
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPS. GEL. YAN. FİN. YAT.		205.000	
102 BANKALAR			205.000
<i>Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların kayda alınması</i>			

31/12/2023			
111 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI DİĞER KAPS. GEL. YAN. FİN. YAT.		15.000	
550 ÖZKAYNAK ARAÇ. YAP. YAT. KAYN. KAZANÇLAR (KAYIPLAR)			15.000
<i>Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların gerçeğe uygun değerinde ortaya çıkan artışların kayda alınması</i>			

Yukarıda yer alan ilk kayıta görüldüğü üzere özkaynak araçlarının gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirlere yansıtılan olarak sınıflandırılması halinde işlem maliyetleri finansal varlığın gerçeğe uygun değerine ilave edilmektedir. Çünkü TFRS 9'da gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılanlar dışındaki tüm finansal varlıkların ediniminde ortaya çıkan işlem maliyetleri gerçeğe uygun değere ilave edilmektedir (TFRS 9, prg: 5.1.1). Bu durumda finansal varlığın ilk muhasebeleştirme sırasındaki gerçeğe uygun değeri 205.000 TL olacağı için dönem sonundaki gerçeğe uygun değer artışı da 15.000 TL olarak gerçekleşecektir.

⇒ **Özkaynak Araçlarındaki Yatırımlar (Borsada İşlem Görmeyen Hisse Senetleri)**

Örnek: A işletmesi, 01.09.2023 tarihinde B işletmesinin **borsada işlem görmeyen** ve değeri 100 TL/adet olan hisse senetlerinden 500 adet satın almıştır. Alım esnasında 2.000 TL masraf yapılmıştır. Ödemeler banka yoluyla yapılmıştır. 31.12.2023 tarihinde hisse senetlerinin tahmini adet satış fiyatının 90 TL'ye düştüğü tespit edilmiştir.

İlk Muhasebeleştirme Sırasında A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar gerçeğe uygun değer üzerinden muhasebeleştirilmektedir. İlgili finansal varlıklar istisnai durumlar ve tercihler dışında gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılırken alım sırasında ortaya çıkan işlem maliyetleri kâr veya zarara yansıtılmaktadır. TFRS 9'a göre borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımların ilk muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

01/09/2023			
110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KÂR VEYA ZARARA YAN. FİN. YAT.		50.000	
678 DİĞER FİN. GİDERLER		2.000	
102 BANKALAR			52.000
<i>Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların kayda alınması</i>			

BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar maliyet bedeli üzerinden ölçülmektedir. Maliyet bedeli ise, işlem fiyatları ile işlem maliyetlerinin toplamından oluşmaktadır (BOBİ FRS, prg: 9.21; KÜMİ FRS, prg: 10.29). Bu kapsamda BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımların ilk muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

01/09/2023			
113 MALİYETLE ÖLÇÜLEN FİN. YAT.		52.000	
102 BANKALAR			52.000
<i>Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların kayda alınması</i>			

Dönem Sonunda A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar sonraki dönemlerde gerçeğe uygun değer tespit edildiği hallerde gerçeğe uygun değer üzerinden değerlemeye tabi tutulmaktadır. Gerçeğe uygun değer ölçümüne ilişkin yakın zamanlı bilginin olmaması ve gerçeğe uygun değer birinden fazla yöntemle ölçülmesi durumlarında maliyet bedeli gerçeğe uygun değer tahmin edilmesinde kullanılabilir. Ancak maliyet bedelinin gerçeğe uygun değer yerine kullanılabilmesi için gerçeğe uygun değere ilişkin tahmini en iyi şekilde yansıtması gerekmektedir (TFRS 9, prg: B5.2.3). Finansal varlığın ilk muhasebeleştirilmesinden itibaren edinilen tüm bilgilerin kullanılmasına rağmen maliyet bedelinin halen gerçeğe uygun değeri yansıtmadığına ilişkin göstergelerin bulunması durumunda gerçeğe uygun değer tespit edilmesi zorunluluk halini almaktadır (TFRS 9, prg: B5.2.5). Örnek uygulamada hisse senetlerinin piyasa bedelinin yani gerçeğe uygun değerinin bilindiği görülmektedir. Bu bağlamda TFRS 9 hükümlerine göre gerçeğe uygun değer meydana gelen değer düşüklüğünün

hesaplanması ve muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

- Gerçeğe Uygun Değer Azalışı... : 100 – 90 = 10 TL/adet
- Toplam Azalış Tutarı..... : 500 adet X 10 TL/adet = 5.000 TL

31/12/2023			
675 NAKİT VE NAKİT BEN. VAR. İLE MEN. KIY. YAT. İLİŞKİN DEĞER AZALIŞ ZARARLARI 110 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KÂR VEYA ZARARA YAN. FİN. YAT.		5.000	5.000
<i>Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların gerçeğe uygun değerinde ortaya çıkan azalışın kayda alınması</i>			

BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar sonraki dönemlerde de maliyet bedeli üzerinden değerlemeye tabi tutulmaktadır. Bu kapsamda yer alan finansal varlıklarda dönem sonunda değer düşüklüğünün ortaya çıkması halinde maliyet bedelinden değer düşüklüğü zararlarının düşülmesi suretiyle ölçümü yapılmaktadır (BOBİ FRS, prg: 9.21; KÜMİ FRS, prg: 10.29). Değer düşüklüğü zararı, hisse senetlerinin piyasa değeri ile maliyet bedelinin diğer bir ifadeyle defter bedelinin karşılaştırması sonucunda hesaplanmaktadır. Buna göre hisse senetlerinin piyasa değerinin maliyet bedelinin altına düşmesi durumunda değer düşüklüğü zararının kayda alınması gerekir. BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımlara ilişkin dönem sonunda hesaplanması gereken değer düşüklüğü zararları ve bu zararların kayda alınması aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

- Hisse Senetlerinin Defter/Maliyet Değeri... : 52.000 TL
- Hisse Senetlerinin Piyasa Değeri..... : 500 adet X 90 TL/adet = 45.000 TL
- Toplam Değer Düşüklüğü Zararı..... : 52.000 TL – 45.000 TL = 7.000 TL

31/12/2023			
675 NAKİT VE NAKİT BEN. VAR. İLE MEN. KIY. YAT. İLİŞKİN DEĞER AZALIŞ ZARARLARI 117 FİN. YAT. DEĞER DÜŞ. KARŞILIKLARI		7.000	7.000
<i>Özkaynak araçlarına yapılan yatırımların değer düşüklüğü zararının kayda alınması</i>			

⇒ **Borçlanma Araçları (Tahvil Yatırımları)**

Örnek: A işletmesi, 01.01.2023 tarihinde B işletmesi tarafından çıkarılan ve nominal değeri 400.000 TL olan tahvilleri 380.000 TL'ye satın almıştır. Alım esnasında 5.000 TL işlem maliyetine katlanılmış ve tüm ödemeler banka yoluyla yapılmıştır. Vadesi 3 yıl olan tahvillere ilişkin yıl sonlarında % 6 kupon ödemesi yapılacak olup anapara tutarı olan 400.000 TL ise vade sonunda ödenecektir (BOBİ FRS, Modül 9 Finansal Araçlar ve Özkaynaklar, Örnek: 9.12-9.13).

İlk Muhasebeleştirme Sırasında A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, ticari alacaklar dışında kalan tüm finansal varlıklar ve yükümlülükler ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinden kayda alınmaktadır (TFRS 9, prg: 5.1.1). İlk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinden muhasebeleştirilen borçlanma araçları, sonraki dönemde ise itfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılmaktadır (TFRS 9, prg: 4.1.2). TFRS 9'a göre sonraki dönemde gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık olarak sınıflandırılan araçların dışındakiler için gerçekleşen işlem maliyetleri gerçeğe uygun değere ilave edilmektedir (TFRS 9, prg: 5.1.1). Borçlanma araçlarına yapılan yatırımlar BOBİ FRS'ye göre ilk muhasebeleştirme sırasında TFRS 9'a benzer bir şekilde işlem maliyetlerini de içeren işlem fiyatı üzerinden kayda alınmaktadır (BOBİ FRS, prg: 9.12). Yapılan açıklamalar doğrultusunda borçlanma araçlarına yapılan yatırımların ilk muhasebeleştirilmesi TFRS 9 ve BOBİ FRS'ye göre aşağıdaki şekilde

yaşılmaktadır.

01/01/2023		
112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT.	385.000	
102 BANKALAR		385.000
<i>Borçlanma araçlarına yapılan yatırımların kayda alınması</i>		

KÜMİ FRS'ye göre borçlanma araçlarına yapılan yatırımlar ilk muhasebeleştirme sırasında satın alma fiyatı üzerinden diğer bir ifadeyle işlem fiyatı üzerinden kayda alınmaktadır. Borçlanma araçlarının ediniminde ortaya çıkan işlem maliyetleri ise, TFRS 9 ve BOBİ FRS'den farklı olarak işlem fiyatına dahil edilmeyerek kâr veya zarara yansıtılmaktadır (KÜMİ FRS, prg: 10.19-10-20). KÜMİ FRS'ye göre borçlanma araçlarına yapılan yatırımların ilk muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

01/01/2023		
112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT.	380.000	
678 DİĞER FİN. GİDERLER	5.000	
102 BANKALAR		385.000
<i>Borçlanma araçlarına yapılan yatırımların kayda alınması</i>		

Dönem Sonunda A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

Borçlanma araçlarının dönem sonu muhasebeleştirilmesi TFRS 9 Finansal Araçlar standardı ve BOBİ FRS'ye göre aynı şekilde yapılmaktadır. Buna göre her iki düzenlemeye göre de borçlanma araçlarına yapılan yatırımların dönem sonu muhasebeleştirilmesi ilk muhasebeleştirme sırasında yapılan sınıflandırma doğrultusunda yapılmaktadır. Borçlanma araçlarına yapılan yatırımlar, sahip olduğu özellik nedeniyle dönem sonunda itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden muhasebeleştirilmektedir (TFRS 9, prg: 4.1.2; BOBİ FRS, prg: 9.11). Hem TFRS 9'a göre hem de BOBİ FRS'ye göre itfa edilmiş maliyet değerinin hesaplanmasında etkin faiz yöntemi kullanılmaktadır. Etkin faiz yöntemi kullanılarak yapılan hesaplama sonucunda borçlanma araçlarına yapılan yatırımlara ait faiz gelirlerinin ilgili olduğu dönemin kâr ya da zararına dağıtılması sağlanmaktadır. Etkin faiz yönteminde kullanılan oran, borçlanma aracından elde edilmesi beklenen tahsilatları borçlanma aracının defter değerine indirgeyen oran olarak hesaplanmaktadır (BOBİ FRS, prg: 9.15). Yapılan açıklamalar doğrultusunda borçlanma araçlarına yapılan yatırımların dönem sonu itfa edilmiş maliyet değerinin hesaplanması ve hesaplanan tutarların muhasebeleştirilmesi TFRS 9 ve BOBİ FRS'ye göre aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

Öncelikle tahvile ilişkin nakit akışlarının tespit edilmesi amacıyla yıllık faiz tutarları hesaplanır:

$$- \text{Yıllık Faiz Geliri: } 400.000 \times \% 6 = 24.000 \text{ TL}$$

Yıllık faiz geliri hesaplandıktan sonra aşağıdaki formül kullanılarak nakit akışlarını borçlanma aracının defter değeri olan 385.000 TL'ye eşitleyen etkin faiz oranı (EFO) hesaplanır:

$$\text{Tahvilin Defter Değeri} = \frac{1. \text{Yıl Nakit Akışı}}{(1 + \text{EFO})^1} + \frac{2. \text{Yıl Nakit Akışı}}{(1 + \text{EFO})^2} + \frac{3. \text{Yıl Nakit Akışı}}{(1 + \text{EFO})^3}$$

$$385.000 = \frac{24.000}{(1 + \text{EFO})^1} + \frac{24.000}{(1 + \text{EFO})^2} + \frac{424.000}{(1 + \text{EFO})^3}$$

EFO: % 7,4405

Yıl	Defter Değeri (A)	Faiz (A x EFO) (B)	Nakit Akışları (C)	İtfa Edilmiş Değer (A + B - C)
2023	385.000	28.646	24.000	389.646
2024	389.646	28.992	24.000	394.638
2025	394.638	29.362	424.000	0

31/12/2023	112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT. 102 BANKALAR 661 MEN. KIY. YAT. FAİZ GEL. <i>Borçlanma araçlarına yap. yat. ilişkin dönem sonu faiz gel. kayda alınması</i>	4.646 24.000	28.646
31/12/2024	112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT. 102 BANKALAR 661 MEN. KIY. YAT. FAİZ GEL. <i>Borçlanma araçlarına yap. yat. ilişkin dönem sonu faiz gel. kayda alınması</i>	4.992 24.000	28.992
31/12/2025	112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT. 102 BANKALAR 661 MEN. KIY. YAT. FAİZ GEL. <i>Borçlanma araçlarına yap. yat. ilişkin son dönem faiz gel. kayda alınması</i>	5.362 24.000	29.362
31/12/2025	102 BANKALAR 112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT. <i>Borçlanma araçlarına yap. yat. ilişkin anapara tahsilinin kayda alınması</i>	400.000	400.000

Not: 31.12.2025 yılında iki farklı yevmiye maddesinde kayda alınan son dönem faiz geliri ile anapara tahsili bir yevmiye maddesi altında birleştirilerek muhasebeleştirilebilir.

KÜMİ FRS hükümlerine göre borçlanma araçlarına yapılan yatırımların dönem sonu faiz hesaplamaları ve muhasebeleştirilmesi TFRS 9 ve BOBİ FRS'ye benzer bir şekilde yapılırken düzenlemeler arasında bazı farklar bulunmaktadır. Bu farklardan birincisi, TFRS 9 ve BOBİ FRS'de yer alan etkin faiz yöntemi ifadesine KÜMİ FRS'de yer verilmemesidir. Ancak standartta yer alan hükümler, borçlanma aracına ilişkin faiz hesaplamalarında etkin faiz yönteminin kullanılacağını göstermektedir. Buna göre standardın ilgili paragraflarında borçlanma araçlarına ilişkin dönemde tahakkuk eden faiz gelirlerinin, varlıktan tahsil edilmesi beklenen tutarları ilk muhasebeleştirme sırasındaki defter değerine eşitleyen oranın kullanılarak hesaplanacağı ve bu tutarların da kâr veya zarar tablosuna yansıtılacağı hükme bağlanmıştır (KÜMİ FRS, prg: 10.22-10.24). Standartta yer alan bu hesaplama yöntemi, TFRS 9 ve BOBİ FRS'deki etkin faiz yönteminin aynısı olarak ifade edilebilmektedir. Düzenlemeler arasındaki farklardan ikincisi ise, ilk muhasebeleştirme sırasında dikkate alınan değerden kaynaklanmaktadır. Çünkü TFRS 9 ve BOBİ FRS'de borçlanma aracının ediniminde ortaya çıkan işlem maliyetleri işlem fiyatına eklenirken KÜMİ FRS'de ise, işlem maliyetleri dönemin kâr veya zararına yansıtılmaktadır. Bu farklılık, borçlanma aracına ilişkin dönem sonu hesaplamalarında dikkate alınacak değer ve dolayısıyla da faiz hesaplamalarının farklılaşmasına neden olmaktadır. Yapılan açıklamalar doğrultusunda borçlanma araçlarına yapılan yatırımların dönem sonu hesaplamaları ve muhasebeleştirilmesi KÜMİ FRS'ye göre aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

Öncelikle tahvile ilişkin nakit akışlarının tespit edilmesi amacıyla yıllık faiz tutarları hesaplanır:

$$- \text{Yıllık Faiz Geliri: } 400.000 \times \% 6 = 24.000 \text{ TL}$$

Yıllık faiz geliri hesaplandıktan sonra aşağıdaki formül kullanılarak nakit akışlarını borçlanma aracının defter değeri olan 380.000 TL'ye eşitleyen faiz oranı (FO)* hesaplanır:

$$\text{Tahvilin Defter Değeri} = \frac{1. \text{Yıl Nakit Akışı}}{(1 + \text{FO})^1} + \frac{2. \text{Yıl Nakit Akışı}}{(1 + \text{FO})^2} + \frac{3. \text{Yıl Nakit Akışı}}{(1 + \text{FO})^3}$$

$$380.000 = \frac{24.000}{(1 + \text{FO})^1} + \frac{24.000}{(1 + \text{FO})^2} + \frac{424.000}{(1 + \text{FO})^3}$$

FO: % 7,9379

* KÜMİ FRS'de etkin faiz yöntemi ifadesi kullanılmadığı için burada etkin faiz oranı yerine sadece faiz oranı ifadesi kullanılmıştır.

Yıl	Defter Değeri (A)	Faiz (A x FO) (B)	Nakit Akışları (C)	İtfa Edilmiş Değer (A + B - C)
2023	380.000	30.164	24.000	386.164
2024	386.164	30.653	24.000	392.817
2025	392.817	31.183	424.000	0

31/12/2023	112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT. 102 BANKALAR 661 MEN. KİY. YAT. FAİZ GEL. <i>Borçlanma araçlarına yap. yat. ilişkin dönem sonu faiz gel. kayda alınması</i>	6.164 24.000	30.164
31/12/2024	112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT. 102 BANKALAR 661 MEN. KİY. YAT. FAİZ GEL. <i>Borçlanma araçlarına yap. yat. ilişkin dönem sonu faiz gel. kayda alınması</i>	6.653 24.000	30.653
31/12/2025	112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT. 102 BANKALAR 661 MEN. KİY. YAT. FAİZ GEL. <i>Borçlanma araçlarına yap. yat. ilişkin son dönem faiz gel. kayda alınması</i>	7.183 24.000	31.183
31/12/2025	102 BANKALAR 112 İTFA EDİLMİŞ MAL. ÖLÇ. FİN. YAT. <i>Borçlanma araçlarına yap. yat. ilişkin anapara tahsilinin kayda alınması</i>	400.000	400.000

Not: 31.12.2025 yılında iki farklı yevmiye maddesinde kayda alınan son dönem faiz geliri ile anapara tahsili bir yevmiye maddesi altında birleştirilerek muhasebeleştirilebilir.

5.2. Finansal Yükümlülüklerin Muhasebeleştirilmesi

Finansal yükümlülüklerin (borçların) muhasebeleştirilmesine ilişkin örnekler TFRS 9, BOBİ FRS 9. bölüm ve KÜMİ FRS 10. bölümde yer alan hükümler ve aşağıda yer alan sınıflandırma doğrultusunda ele alınmıştır:

- Ticari ve diğer borçlar,
- Borçlanma araçları.

⇒ **Ticari ve Diğer Borçlar (1 Yıllan Kısa Vadeli Senetsiz Ticari ve Diğer Borçlar)**

Örnek: A işletmesi, 01.10.2023 tarihinde B işletmesinden peşin fiyatı 300.000 TL olan bir malı bedeli 5 ay sonra ödenmek üzere 325.000 TL'ye veresiye satın almıştır.

İlk Muhasebeleştirme Sırasında A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kavıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, ticari alacaklar dışında kalan tüm finansal varlıklar ve yükümlülükler ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinde kayda alınmaktadır (TFRS 9, prg: 5.1.1). Ancak finansal aracın gerçeğe uygun değeri ile işlem fiyatının birbirinden farklı olması durumunda iki farklı seçenek söz konusu olmaktadır (TFRS 9, prg: 5.1.1A). Birinci seçenekte, gerçeğe uygun değer aktif bir piyasadaki kotasyon fiyatıyla doğrulanması ya da gözlemlenebilir piyasa verileri ile değerlendirilmesi sonucunda oluşması durumunda gerçeğe uygun değer üzerinden kayda alınmaktadır. İkinci seçenekte ise, gerçeğe uygun değer ile işlem fiyatı arasındaki farkın ertelemek amacıyla düzeltilmiş tutar üzerinden kayda alınır (TFRS 9, prg: B5.1.2A). TFRS 9'a göre senetli/senetsiz tüm ticari ve diğer borçlar bir finansal yükümlülük olarak değerlendirilirken bu kapsamda yer alan yükümlülüklerin sonraki dönem değerlemelerinin yapılması amacıyla ilk muhasebeleştirme sırasında sınıflandırılması büyük önem arz etmektedir. Çünkü standart hükümlerine göre finansal yükümlülüklerin yeniden sınıflandırılmasına izin verilmemektedir (TFRS 9, prg: 4.4.2). TFRS 9'a göre senetli/senetsiz tüm ticari ve diğer borçlar özellikleri itibarıyla itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal yükümlülük olarak sınıflandırılmaktadır (TFRS 9, prg: 4.2.1). Standartta göre itfa edilmiş maliyet değerinden ölçülen ticari borçların içerisinde yer alan vade farkları, ilk muhasebeleştirme sırasında borç tutarından ayrıştırılarak "328 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)" hesabına aktarılır. Borçlanma işleminin ticari nedene dayanmadığı durumlarda yani borçlanmanın diğer borçlanma olması durumunda ayrıştırılan vade farkları ise "338 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)" hesabında izlenir.

TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre vadesi bir yılın altında olan ticari borçların ilk muhasebeleştirilmesi aşağıda şekilde yapılmaktadır.

01/10/2023			
153 TİCARİ MALLAR		300.000	
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ		25.000	
320 SATICILAR			325.000
<i>Bir yıldan kısa vadeli mal alış kaydı</i>			

Not: KDV tutarı çalışmanın konusuna girmediği için dikkate alınmamıştır.

BOBİ FRS'ye göre mal alış işlemi sonunda borçlanılan ve vadesi bir yılın altında olan senetli/senetsiz tüm ticari ve diğer borçlar itibari değer üzerinden kayda alınır ve vade farkı borçlanılan tutardan ayrıştırılmamaktadır (BOBİ FRS, prg: 9.8). İtibari değer ise, alacağın vade sonunda taşıdığı değerdir (Özerhan ve Sultanoğlu, 2018: 51). KÜMİ FRS'de de vadesi bir yılın altında olan ticari ve diğer borçlar, küçük ve mikro işletme ayrımı yapılmaksızın ödenmesi beklenen iskonto edilmemiş tutar üzerinde kayda alınmaktadır (KÜMİ FRS, prg: 10.13-10.15). Bu anlamda vadesi bir yılın altında olan ticari ve diğer borçların ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin hükümler BOBİ FRS ve KÜMİ FRS açısından aynı olup aşağıdaki şekilde kayda alınmaktadır.

01/10/2023			
153 TİCARİ MALLAR		325.000	
320 SATICILAR			325.000
<i>Bir yıldan kısa vadeli mal alış kaydı</i>			

Dönem Sonunda A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kavıtlar:

TFRS 9'a göre senetli/senetsiz tüm ticari ve diğer borçlar daha önce de ifade edildiği üzere itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal yükümlülük olarak sınıflandırılmaktadır (TFRS 9, prg: 4.2.1). Bu şekilde sınıflandırılan ve kayda alınan ticari ve diğer borçlar içerisinde yer alan vade farkı, etkin faiz yöntemi kullanılarak ait olduğu dönemlere yansıtılır. Bunun için öncelikle aşağıda yer alan formül üzerinden etkin faiz oranı hesaplanır.

$$\text{Etkin Faiz Oranı (EFO)} = \left(\frac{\text{Borcun Vade Değeri}}{\text{Borcun Bugünkü Değeri}} \right)^{\frac{12}{\text{Ay}}} - 1$$

$$\text{EFO} = \left(\frac{325.000}{300.000} \right)^{\frac{12}{5}} - 1 = 0,21$$

Daha sonra yukarıda hesaplanan etkin faiz oranı kullanılarak borcun dönem sonu itibarıyla itfa edilmiş maliyet değeri hesaplanır ve vade farkı tutarının ilgili dönemlere paylaşılması sağlanır.

$$\text{Borcun İtfa Edilmiş Maliyet Değeri: } \frac{\text{Borcun Vade Değeri}}{(1 + \text{EFO})^{\frac{\text{Ay}}{12}}}$$

$$\text{Borcun İtfa Edilmiş Maliyet Değeri: } \frac{325.000}{(1 + 0,21)^{\frac{2}{12}}} = 314.837$$

Ertelemiş Vade Farkı Giderleri: Borcun Vade Değeri – Borcun İtfa Edilmiş Maliyet Değeri

Ertelemiş Vade Farkı Giderleri: 325.000 – 314.837 = **10.163** (2024 Yılı Ocak – Şubat Arası)

Döneme Ait Vade Farkı Giderleri: Toplam Vade Farkı – Ertelemiş Vade Farkı

Döneme Ait Vade Farkı Giderleri: 25.000 – 10.163 = **14.837** (2023 Yılı Ekim – Aralık Arası)

31/12/2023		
650 TİC. BORÇ. İLİŞKİN VADE FARKI GİD. VE ESAS FAAL. İLGİLİ KUR FARKI ZARARLARI	14.837	
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ		14.837
<i>Döneme ait vade farkı gelirinin kaydı</i>		

“328 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)” hesabının borç bakiyesinde kalan 10.163 TL tutarındaki vade farkı, vade sonu olan 29.02.2024 tarihinde “650 Ticari Borçlara İlişkin Vade Farkı Giderleri ve Esas Faaliyetlerle İlgili Kur Farkı Zararları (-)” hesabına aktarılarak vade farkı giderine dönüştürülecektir. Ticari olmayan diğer borçlara ilişkin vade farkları ise “338 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)” hesabının alacağına karşılık “672 Diğer Borçlara İlişkin Vade Farkı Giderleri (-)” hesabının borcuna kaydedilir.

BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre vadesi bir yılın altında olan senetli/senetsiz tüm ticari ve diğer borçlar ilk muhasebeleştirme sırasında itibari değer üzerinden diğer bir ifadeyle iskonto edilmemiş tutar üzerinden kayda alınmaktadır. İlk muhasebeleştirme sırasında vade farkı ayrıştırılmadığı için her iki raporlama çerçevesine göre de senetli/senetsiz tüm ticari ve diğer borçlar için dönem sonunda herhangi bir düzeltme işlemi yapılmasına gerek kalmamaktadır (Özerhan ve Sultanoğlu, 2018: 199).

⇒ **Ticari ve Diğer Borçlar (1 Yıdan Uzun Vadeli Senetli Ticari ve Diğer Borçlar)**

Örnek: A işletmesi, 01.08.2023 tarihinde B işletmesinden peşin fiyatı 400.000 TL olan bir malı senet karşılığında satın alıyor. A işletmesi borcuna karşılık 31.10.2024 tarihli 460.000 TL değerindeki senedi B işletmesine veriyor.

İlk Muhasebeleştirme Sırasında A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardı ve BOBİ FRS'ye göre bir yılın üzerinde vadeye sahip olan sözleşmeden kaynaklı senetli/senetsiz tüm ticari ve diğer borçlar itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden kayda alınmaktadır. KÜMİ FRS'de ise, bir yılın üzerinde vadeye sahip olan ticari ve diğer borçlar küçük ve mikro işletme ayırımına göre muhasebeleştirilmektedir. Buna göre raporlama yapan işletme, küçük işletme statüsünde ise bir yılın üzerinde vadeye sahip olan borçlarını TFRS 9 ve BOBİ FRS'de olduğu gibi (vade farkını ayırıştırarak) iskonto edilmiş tutar üzerinden muhasebeleştirilmektedir (KÜMİ FRS, prg: 10.14). Mikro işletme statüsüne sahip işletmeler ise, hiçbir borca ilişkin vade farkını ayırıştırmaksızın iskonto edilmemiş tutar üzerinden kayda almaktadır (KÜMİ FRS, prg: 10.15). Yapılan açıklamalar doğrultusunda TFRS 9, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'ye göre (mikro işletmeler hariç) vadeli tutar içerisinde yer alan vade farkı borç tutarından ayırıştırılarak "328 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)" hesabına yansıtılır.

01/08/2023			
153 TİCARİ MALLAR		400.000	
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ		60.000	
320 SATICILAR			460.000
<i>Bir yıldan uzun vadeli mal alış kaydı</i>			

Not: KDV tutarı çalışmanın konusuna girmediği için dikkate alınmamıştır. Ayrıca konu bütünlüğünün kaybolmaması için 320 ve 328 nolu hesaplar açısından kısa/uzun vade ayrımı göz ardı edilmiştir.

Raporlama yapan işletmenin, KÜMİ FRS'ye göre raporlama yapan bir mikro işletme olması durumunda ilk muhasebeleştirme sırasında yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olacaktır. Ayrıca mikro işletmeler tarafından ilk muhasebeleştirme sırasında vade farkı ayırıştırılmadığı için dönem sonunda da herhangi bir kayıt yapılması gerekmeyecektir.

01/08/2023			
153 TİCARİ MALLAR		460.000	
320 SATICILAR			460.000
<i>KÜMİ FRS-Mikro işletmeler için bir yıldan uzun vadeli mal alış kaydı</i>			

Dönem Sonunda A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

KÜMİ FRS'ye göre raporlama yapan mikro işletmeler dışında üç raporlama çerçevesine göre de bir yılın üzerinde vadeye sahip senetli/senetsiz tüm ticari ve diğer borçlardan ayırıştırılan vade farkının etkin faiz yöntemi kullanılarak ilgili olduğu dönemlere aktarılması gerekir. Bunun için öncelikle aşağıda yer alan formül üzerinden etkin faiz oranı hesaplanır.

$$\text{Etkin Faiz Oranı (EFO)} = \left(\frac{\text{Borcun Vade Değeri}}{\text{Borcun Bugünkü Değeri}} \right)^{\frac{12}{\text{Ay}}} - 1$$

$$\text{EFO} = \left(\frac{460.000}{400.000} \right)^{\frac{12}{15}} - 1 = 0,12$$

Not: KÜMİ FRS'de etkin faiz yöntemi ifadesine yer verilmemesine rağmen vade farkının hesaplanmasına ilişkin yapılan açıklamaların etkin faiz yöntemindeki gibi olması ve konu bütünlüğünün bozulmaması amacıyla burada tüm düzenlemeler için etkin faiz yöntemi kavramı kullanılmıştır.

Daha sonra yukarıda hesaplanan etkin faiz oranı kullanılarak alacağın dönem sonu itibarıyla itfa edilmiş maliyet değeri hesaplanır ve vade farkı tutarının ilgili dönemlere paylaştırılması sağlanır.

$$\text{Borcun İtfa Edilmiş Maliyet Değeri: } \frac{\text{Borcun Vade Değeri}}{(1 + \text{EFO})^{\frac{12}{\text{Ay}}}}$$

$$\text{Borcun İtfa Edilmiş Maliyet Değeri: } \frac{460.000}{(1 + 0,12)^{\frac{10}{12}}} = 418.546$$

Ertelemiş Vade Farkı Giderleri: Borcun Vade Değeri – Borcun İtfa Edilmiş Maliyet Değeri

Ertelemiş Vade Farkı Giderleri: 460.000 – 418.546 = **41.454** (2024 Yılı Ocak – Ekim Arası)

Döneme Ait Vade Farkı Giderleri: Toplam Vade Farkı – Ertelemiş Vade Farkı

Döneme Ait Vade Farkı Giderleri: 60.000 – 41.454 = **18.546** (2023 Yılı Ağustos – Aralık Arası)

31/12/2023			
650 TİC. BORÇ. İLİŞKİN VADE FARKI GİD. VE ESAS FAAL. İLGİLİ KUR FARKI ZARARLARI		18.546	
328 ERTELENMİŞ VADE FARKI GİDERLERİ			18.546
<i>Döneme ait vade farkı giderinin kaydı</i>			

“328 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)” hesabının borç bakiyesinde kalan 41.454 TL tutarındaki vade farkı, vade sonu olan 31.10.2024 tarihinde “650 Ticari Borçlara İlişkin Vade Farkı Giderleri ve Esas Faaliyetlerle İlgili Kur Farkı Zararları (-)” hesabına aktarılarak vade farkı giderine dönüştürülecektir. Ticari olmayan diğer borçlara ilişkin vade farkları ise “338 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)” hesabının alacağına karşılık “672 Diğer Borçlara İlişkin Vade Farkı Giderleri (-)” hesabının borcuna kaydedilir.

⇒ **Borçlanma Araçları (Tahvil İhracı)**

Örnek: A işletmesi, 01.01.2024 tarihinde vadesi 4 yıl, faiz oranı % 10 ve nominal değeri 600.000 TL olan tahvilleri 560.000 TL'ye satmıştır. Satış esnasında 5.000 TL işlem maliyetine katlanılmış ve tüm işlemler banka yoluyla yapılmıştır. Tahvillere ilişkin faiz ödemeleri yıl sonlarında yapılacak olup anapara tutarı olan 600.000 TL ise vade sonunda ödenecektir.

İlk Muhasebeleştirme Sırasında A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

TFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, ticari alacaklar dışında kalan tüm finansal varlıklar ve yükümlülükler ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinden kayda alınmaktadır (TFRS 9, prg: 5.1.1). TFRS 9'a göre sonraki dönemde gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal yükümlülük olarak sınıflandırılan araçların dışındakiler için gerçekleşen işlem maliyetleri gerçeğe uygun değerden düşülmektedir (TFRS 9, prg: 5.1.1). BOBİ FRS'ye göre borçlanma araçlarına ilişkin finansal yükümlülüklerin ilk muhasebeleştirmesinde TFRS 9'da olduğu gibi işlem maliyetlerinin düşülmesi sonucunda hesaplanan işlem fiyatı üzerinden kayda alınmaktadır (BOBİ FRS, prg: 9.12). Yapılan açıklamalar doğrultusunda borçlanma araçları kapsamında ihraç edilen tahvillerin ilk muhasebeleştirilmesi TFRS 9 ve BOBİ FRS'ye göre aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

01/01/2024			
102 BANKALAR		555.000	
405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI			555.000
<i>İhraç edilen tahvillerin kayda alınması</i>			

KÜMİ FRS'ye göre borçlanma araçları kapsamında ihraç edilen tahviller, ilk muhasebeleştirme sırasında elde edilen satış fiyatı üzerinden diğer bir ifadeyle işlem fiyatı üzerinden kayda alınmaktadır. Borçlanma araçlarının ihracında ortaya çıkan işlem maliyetleri ise, TFRS 9 ve BOBİ FRS'den farklı olarak işlem fiyatından düşülmeyerek doğrudan kâr veya zarara yansıtılmaktadır (KÜMİ FRS, prg: 10.19-10-20). KÜMİ FRS'ye göre ihraç edilen tahvillerin ilk muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

01/01/2024			
102 BANKALAR		555.000	
671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY.		5.000	
405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI			560.000
<i>KÜMİ FRS'ye göre ihraç edilen tahvillerin kayda alınması</i>			

Dönem Sonunda A İşletmesi Tarafından Yapılacak İşlem ve Kayıtlar:

Borçlanma araçlarının dönem sonu muhasebeleştirilmesi TFRS 9 Finansal Araçlar standardı ve BOBİ FRS'ye göre aynı şekilde yapılmaktadır. Buna göre her iki düzenlemeye göre de borçlanma araçları kapsamında ihraç edilen tahvillerin dönem sonu muhasebeleştirilmesi ilk muhasebeleştirme sırasında yapılan sınıflandırma doğrultusunda yapılmaktadır. Borçlanma araçları, özelliği itibarıyla sözleşmeye bağlı nakit akışlarının ödenmesi ve belirli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesinden kaynaklanan faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması nedeniyle dönem sonunda itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden muhasebeleştirilmektedir (TFRS 9, prg: 4.1.2; BOBİ FRS, prg: 9.11). Hem TFRS 9'a göre hem de BOBİ FRS'ye göre itfa edilmiş maliyet değerinin hesaplanmasında etkin faiz yöntemi kullanılmaktadır. Etkin faiz yöntemi kullanılarak yapılan hesaplama sonucunda borçlanma araçlarına ilişkin faiz giderlerinin ilgili olduğu dönemin kâr ya da zararına dağıtılması sağlanmaktadır. Etkin faiz yönteminde kullanılan oran, borçlanma aracına ilişkin yapılacak nakit ödemelerini borçlanma aracının defter değerine indirgeyen oran olarak hesaplanmaktadır (BOBİ FRS, prg: 9.15). Yapılan açıklamalar doğrultusunda borçlanma aracı kapsamında ihraç edilen tahvillerin dönem sonu itfa edilmiş maliyet değerinin hesaplanması ve hesaplanan tutarların muhasebeleştirilmesi TFRS 9 ve BOBİ FRS'ye göre aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

Öncelikle ihraç edilen tahvile ilişkin nakit ödemelerinin tespit edilmesi amacıyla nominal değer üzerinden yıllık faiz tutarları hesaplanır:

$$- \text{Yıllık Faiz Gideri: } 600.000 \times \% 10 = 60.000 \text{ TL}$$

Yıllık faiz gideri hesaplandıktan sonra aşağıdaki formül kullanılarak nakit ödemelerini borçlanma aracının defter değeri olan 555.000 TL'ye eşitleyen etkin faiz oranı (EFO) hesaplanır:

$$\text{Tahvilin Defter Değeri} = \frac{\text{1. Yıl Faiz Ödemesi}}{(1+\text{EFO})^1} + \frac{\text{2. Yıl Faiz Ödemesi}}{(1+\text{EFO})^2} + \frac{\text{3. Yıl Faiz Ödemesi}}{(1+\text{EFO})^3} + \frac{\text{4. Yıl Faiz+Anapara Ödemesi}}{(1+\text{EFO})^4}$$

$$555.000 = \frac{60.000}{(1 + \text{EFO})^1} + \frac{60.000}{(1 + \text{EFO})^2} + \frac{60.000}{(1 + \text{EFO})^3} + \frac{660.000}{(1 + \text{EFO})^4}$$

EFO: % 12,4950

Yıl	Defter Değeri (A)	Faiz (A x EFO) (B)	Nakit Ödemeleri (C)	İtfa Edilmiş Değer (A + B - C)
2024	555.000	69.347	60.000	564.347
2025	564.347	70.515	60.000	574.862
2026	574.862	71.829	60.000	586.691
2027	586.691	73.309	660.000	0

31/12/2024	671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY. 102 BANKALAR 405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI <i>Borçlanma aracına ilişkin dönem sonu faiz ödemelerinin kayda alınması</i>	69.347	60.000 9.347
31/12/2025	671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY. 102 BANKALAR 405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI <i>Borçlanma aracına ilişkin dönem sonu faiz ödemelerinin kayda alınması</i>	70.515	60.000 10.515
31/12/2026	671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY. 102 BANKALAR 405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI <i>Borçlanma aracına ilişkin dönem sonu faiz ödemelerinin kayda alınması</i>	71.829	60.000 11.829
31/12/2027	671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY. 102 BANKALAR 405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI <i>Borçlanma aracına ilişkin son dönem faiz ödemelerinin kayda alınması</i>	73.309	60.000 13.309
31/12/2027	405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI 102 BANKALAR <i>Borçlanma aracına ilişkin anapara ödemesinin kayda alınması</i>	600.000	600.000

Not: 31.12.2027 yılında iki farklı yevmiye maddesinde kayda alınan son dönem faiz ödemesi ile anapara ödemesi bir yevmiye maddesi altında birleştirilerek muhasebeleştirilebilir.

KÜMİ FRS hükümlerine göre borçlanma araçlarına ilişkin yükümlülüklerin dönem sonu faiz hesaplamaları ve muhasebeleştirilmesi TFRS 9 ve BOBİ FRS'ye benzer bir şekilde yapılırken düzenlemeler arasında bazı farklar bulunmaktadır. Bu farklardan birincisi, TFRS 9 ve BOBİ FRS'de yer alan etkin faiz yöntemi ifadesine KÜMİ FRS'de yer verilmemesidir. Ancak standartta yer alan hükümler, borçlanma aracına ilişkin faiz hesaplamalarında etkin faiz yönteminin kullanılacağını göstermektedir. Buna göre standardın ilgili paragraflarında borçlanma araçlarına ilişkin dönemde tahakkuk eden faiz giderlerinin, finansal yükümlülük nedeniyle gelecekte ödemesi beklenen tutarları yükümlülüğün defter değerine eşitleyen oranın kullanılarak hesaplanacağı ve bu tutarların da kâr veya zarar tablosuna yansıtılacağı hükme bağlanmıştır (KÜMİ FRS, prg: 10.22-10.24). Standartta yer alan bu hesaplama yöntemi, TFRS 9 ve BOBİ FRS'deki etkin faiz yönteminin aynısı olarak ifade edilebilmektedir. Düzenlemeler arasındaki farklardan ikincisi ise, ilk muhasebeleştirme sırasında dikkate alınan değerden kaynaklanmaktadır. Çünkü TFRS 9 ve BOBİ FRS'de borçlanma aracının ediniminde ortaya çıkan işlem maliyetleri işlem fiyatından ya da gerçeğe uygun değerden düşülürken KÜMİ FRS'de ise işlem maliyetleri dönemin kâr veya zararına yansıtılmaktadır. Bu farklılık, borçlanma aracına ilişkin dönem sonu hesaplamalarında dikkate alınacak değer ve dolayısıyla da faiz hesaplamalarının farklılaşmasına neden olmaktadır. Yapılan açıklamalar doğrultusunda borçlanma araçları kapsamında ihraç edilen tahvillerin dönem sonu hesaplamaları ve muhasebeleştirilmesi KÜMİ FRS'ye göre aşağıdaki şekilde yapılmaktadır.

Öncelikle ihraç edilen tahvile ilişkin nakit ödemelerinin tespit edilmesi amacıyla nominal değer üzerinden yıllık faiz tutarları hesaplanır:

$$- \text{Yıllık Faiz Gideri: } 600.000 \times \% 10 = 60.000 \text{ TL}$$

Yıllık faiz gideri hesaplandıktan sonra aşağıdaki formül kullanılarak nakit ödemelerini borçlanma aracının defter değeri olan 560.000 TL'ye eşitleyen faiz oranı (FO)* hesaplanır:

$$\text{Tahvilin Defter Değeri} = \frac{1. \text{ Yıl Faiz Ödemesi}}{(1+FO)^1} + \frac{2. \text{ Yıl Faiz Ödemesi}}{(1+FO)^2} + \frac{3. \text{ Yıl Faiz Ödemesi}}{(1+FO)^3} + \frac{4. \text{ Yıl Faiz+Anapara Ödemesi}}{(1+FO)^4}$$

$$560.000 = \frac{60.000}{(1 + FO)^1} + \frac{60.000}{(1 + FO)^2} + \frac{60.000}{(1 + FO)^3} + \frac{660.000}{(1 + FO)^4}$$

FO: % 12,2043

* KÜMİ FRS'de etkin faiz yöntemi ifadesi kullanılmadığı için burada etkin faiz oranı yerine sadece faiz oranı ifadesi kullanılmıştır.

Yıl	Defter Değeri (A)	Faiz (A x FO) (B)	Nakit Ödemeleri (C)	İfta Edilmiş Değer (A + B - C)
2024	560.000	68.344	60.000	568.344
2025	568.344	69.362	60.000	577.706
2026	577.706	70.505	60.000	588.211
2027	588.211	71.789	660.000	0

31/12/2024	671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY. 102 BANKALAR 405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI <i>Borçlanma aracına ilişkin dönem sonu faiz ödemelerinin kayda alınması</i>	68.344	60.000 8.344
31/12/2025	671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY. 102 BANKALAR 405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI <i>Borçlanma aracına ilişkin dönem sonu faiz ödemelerinin kayda alınması</i>	69.362	60.000 9.362
31/12/2026	671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY. 102 BANKALAR 405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI <i>Borçlanma aracına ilişkin dönem sonu faiz ödemelerinin kayda alınması</i>	70.505	60.000 10.505
31/12/2027	671 UZUN VAD. FİN. BORÇ. MALY. 102 BANKALAR 405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI <i>Borçlanma aracına ilişkin son dönem faiz ödemelerinin kayda alınması</i>	71.789	60.000 11.789
31/12/2027	405 ÇIKARILMIŞ UZUN VADELİ BORÇ. ARAÇLARI 102 BANKALAR <i>Borçlanma aracına ilişkin anapara ödemesinin kayda alınması</i>	600.000	600.000

Not: 31.12.2027 yılında iki farklı yevmiye maddesinde kayda alınan son dönem faiz ödemesi ile anapara ödemesi bir yevmiye maddesi altında birleştirilerek muhasebeleştirilebilir.

6. SONUÇ

KGK tarafından yayımlanan raporlama çerçevelerini esas alarak finansal bilgilerini raporlayan işletmeler açısından finansal araçlar büyük önem arz etmektedir. Sektör fark etmeksizin neredeyse tüm işletmeler tarafından yoğun bir şekilde kullanılan finansal araçların tutarlarında yaşanan artış ve sık fiyat değişimi bu araçlara ilişkin raporlama esaslarını daha önemli hale getirmiştir. Raporlama çerçevelerinden TFRS 9, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de yer alan hükümler doğrultusunda çalışmanın kapsamına dahil edilen finansal araçlara ilişkin farklılık arz eden önemli hususlar şunlardır:

- **Finansal Araçların Sınıflandırması:** Finansal varlıklar ve finansal yükümlülükler (borçlar) olmak üzere iki gruba ayrılan finansal araçlar raporlama çerçevelerinde sınıflandırılmıştır. BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de aynı şekilde sınıflandırılan finansal araçlar, TFRS 9’da ise farklı bir şekilde sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

- **Ticari ve Diğer Alacaklar:** TFRS 9’a göre vadesi bir yıldan kısa olan senetli ve senetsiz ticari alacaklar, önemli bir finansman bileşenine sahip olması durumunda itfa edilmiş maliyet değerinden değilse işlem fiyatı üzerinden ölçülmektedir. Bu duruma ilişkin TFRS 15’te kolaylaştırıcı bir uygulama getirilerek ticari alacağın vadesinin bir yılın altında olması durumunda önemli bir finansman bileşenine sahip olmadığı varsayılmaktadır. TFRS 9’a göre ticari alacak dışında kalan ve vadesi bir yılın altında olan senetli ve senetsiz diğer alacaklar, ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinden kayda alınırken vade farkı tutarı hasıllattan ayrıştırılır ve etkin faiz yöntemiyle ilgili olduğu dönemlere paylaştırılır. BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre vadesi bir yılın altında olan senetli/senetsiz ticari ve diğer alacaklar itibari değer üzerinden kayda alınmaktadır. Vadesi bir yıldan uzun olan senetli/senetsiz ticari ve diğer alacaklar ise TFRS 9, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre, itfa edilmiş maliyet değerinden kayda alınmaktadır. İlk muhasebeleştirme sırasında hasıllattan ayrıştırılan vade farkı, etkin faiz yöntemiyle ilgili olduğu dönemlere paylaştırılır. Ancak KÜMİ FRS’ye göre raporlama yapan ve mikro işletme kapsamında olan işletmeler bir yılın üzerinde vadeye sahip olan alacaklarını itibari değer üzerinden kayda almaktadır.

- **Ticari ve Diğer Borçlar:** TFRS 9’a göre vadesine bakılmaksızın bütün ticari ve diğer senetli/senetsiz borçlar, itfa edilmiş maliyet değerinden kayda alınmaktadır. İlk muhasebeleştirme sırasında borçlanılan tutardan ayrıştırılan vade farkı, etkin faiz yöntemiyle ilgili olduğu dönemlere paylaştırılır. BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de TFRS 9’dan farklı olarak vadesi bir yılın altında olan senetli/senetsiz ticari ve diğer borçlar itibari değer üzerinden kayda alınmaktadır. Vadesi bir yıldan uzun olan senetli/senetsiz ticari ve diğer borçlar ise, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre itfa edilmiş maliyet değerinden kayda alınmaktadır. İlk muhasebeleştirme sırasında borçlanılan tutardan ayrıştırılan vade farkı, etkin faiz yöntemiyle ilgili olduğu dönemlere paylaştırılır. Ancak KÜMİ FRS’ye göre raporlama yapan ve mikro işletme kapsamında olan işletmeler, bir yıldan kısa vadeli borçlarda olduğu gibi bir yıldan uzun vadeli borçlarını da itibari değer üzerinden kayda almaktadır.

- **Özkaynak Araçlarındaki Yatırımları:** TFRS 9’a göre hem borsada işlem gören hem de borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımların ilk muhasebeleştirilmesi gerçeğe uygun değer üzerinden yapılmaktadır. İlgili finansal varlıklar, istisnalar dışında gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan özkaynak araçları olarak sınıflandırılırken alım sırasında ortaya çıkan işlem maliyetleri de kâr veya zarara yansıtılmaktadır. BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre borsada işlem gören özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar işlem fiyatı üzerinden kayda alınırken işlem maliyetleri kâr veya zarara yansıtılmaktadır. Borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar ise, işlem maliyetleri dahil edilmiş maliyet bedeli üzerinden kayda alınmaktadır.

Borsada işlem gören özkaynak araçlarının dönem sonu değerlemesi TFRS 9, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre gerçeğe uygun değer üzerinden yapılmaktadır. Borsada işlem görmeyen özkaynak araçlarına yapılan yatırımların dönem sonu değerlemesi ise, TFRS 9’a göre gerçeğe uygun değerinin tespit edilebildiği durumlarda gerçeğe uygun değer üzerinden aksi takdirde maliyet bedeli üzerinden yapılabilmektedir. BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre ise, borsada işlem görmeyen özkaynak

araçlarına yapılan yatırımların sonraki dönem değerlemeleri maliyet bedeli üzerinden yapılmaktadır.

- **Borçlanma Araçları:** Borçlanma araçları borç veren açısından finansal varlık olarak değerlendirilirken borçlanan (ihraç eden) açısından ise finansal yükümlülük olarak değerlendirilmektedir. TFRS 9'a göre finansal varlık olarak değerlendirilen borçlanma araçları ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinden kayda alınmaktadır. İşlem maliyetleri ise, gerçeğe uygun değere ilave edilmektedir. KÜMİ FRS ve BOBİ FRS'ye göre ise, finansal varlık olarak değerlendirilen borçlanma araçları ilk muhasebeleştirme sırasında işlem fiyatı üzerinden kayda alınmaktadır. İşlem maliyetleri BOBİ FRS'de işlem fiyatına dahil edilirken KÜMİ FRS'de ise işlem fiyatına dahil edilmeyerek kâr veya zarara yansıtılmaktadır. Finansal varlık olarak değerlendirilen borçlanma araçlarının dönem sonu muhasebeleştirilmesi ise, tüm düzenlemelere göre itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden yapılmaktadır.

Finansal yükümlülük olarak değerlendirilen borçlanma araçları TFRS 9'a göre ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer üzerinden kayda alınmaktadır. İşlem maliyetleri ise, gerçeğe uygun değerden düşülmektedir. KÜMİ FRS ve BOBİ FRS'ye göre ise, finansal yükümlülük olarak değerlendirilen borçlanma araçları ilk muhasebeleştirme sırasında işlem fiyatı üzerinden kayda alınmaktadır. İşlem maliyetleri BOBİ FRS'de işlem fiyatından düşülürken KÜMİ FRS'de ise işlem fiyatından düşülmeyerek kâr veya zarara yansıtılmaktadır. Finansal yükümlülük olarak değerlendirilen borçlanma araçlarının dönem sonu muhasebeleştirilmesi ise, tüm düzenlemelere göre itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden yapılmaktadır.

Yukarıda yer alan bilgiler değerlendirildiğinde TFRS 9, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'de yer alan hükümler arasında gerek ilk muhasebeleştirme sırasında gerekse dönem sonu değerlemelerinde sınıflandırma, ölçüm ve raporlama açısından önemli farkların olduğu tespit edilmiştir. Sonraki yapılacak çalışmalarda bu çalışmanın kapsamına alınmayan diğer finansal araçlara (türev finansal araçlar gibi) ilişkin bir araştırma yapılabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar(lar) Katkısı: Nurettin ÖZDEMİR (% 100)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author(s) Contributions: Nurettin ÖZDEMİR (% 100)

KAYNAKÇA

Demir, V. (2009). *TFRS/UFRS Kapsamında Finansal Araçlar: Sunum, Muhasebeleştirme ve Ölçme Açıklamalar*, 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Fındık, H. (2016). Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (69), 61-82. <https://doi.org/10.25095/mufad.396658>

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanlığı (KGK). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardına İlişkin Modüller-Modül 9 Finansal Araçlar ve Özkaynaklar. Erişim: <https://www.kgk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.10.2023.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanlığı (KGK). TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı. Erişim: <https://www.kgk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.10.2023.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanlığı (KGK). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) 2021 Sürümü. Erişim: <https://www.kgk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.10.2023.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanlığı (KGK). Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (KÜMİ FRS) 2022 Sürümü. Erişim: <https://www.kgk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.10.2023.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanlığı (KGK). TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı. Erişim: <https://www.kgk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.10.2023.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanlığı (KGK). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve (2018 Sürümü). Erişim: <https://www.kgk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 18.10.2023.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanlığı (KGK). TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardı. Erişim: <https://www.kgk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 16.10.2023.

Örten, R., Kaval, H. ve Karapınar, A. (2017). *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları*, Genişletilmiş 10. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özdemir, N. (2023, Mayıs). Türkiye'deki Finansal Raporlama Serüvenine Genel Bir Bakış, *Uluslararası Ekonomi Finans ve İşletme Kongresi*, Sivas.

Özerhan, Y. ve Sultanoğlu, B. (2018). *Uygulamalı BOBİ Finansal Raporlama Standardı*, 1. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özerhan, Y. ve Yanık, S. (2012). *Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları*, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara: TÜRMOB Yayınları.

Sevilengül, O. (2016). Genel Muhasebe, 18. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Ulusan, H. (2017). *Dönem Sonu Muhasebe İşlemleri*, 1. Baskı, Bursa: Ekin Yayınları.

Sürdürülebilirlik Raporlaması Konusundaki Makalelerin Bibliyometrik Analizi: Web of Science Örneği

Yasemin ACAR UĞURLU¹
Ayten ÖZBİNGÖL²

Öz

Finansal tablolar işletmelerin performans ölçümünde kullanılan temel veri kaynağıdır. Sürdürülebilir bir dünya için finansal veri kadar finansal olmayan veri de önemlidir. Sürdürülebilirlik raporları işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetsimsel duyarlılıkla faaliyetlerini yerine getirdiklerine ilişkin bilgiler ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin açıklamaları içerir. Bu çalışmada sürdürülebilirlik raporlamasıyla ilgili makalelerin bibliyometrik analizi Web of Science (WoS) veri tabanı kullanılarak yapılmıştır. 2000-2023 yılları arasında işletme ekonomisi alanında tarama yapılarak 1.025 makale elde edilmiştir. İlgili konunun 2000’li yılların başında daha az çalışıldığı, 2015 yılından sonra ise yoğun olarak çalışıldığı tespit edilmiştir. WoS kategorisine göre en fazla makale yönetim ve işletme finansı alanında, en az makale ise kamu yönetimi alanında yazılmıştır. En çok atıf alan yazar 1.885 atıfla Peter M. Clarkson iken en çok makalesi olan yazar ise 11 adet makale ile Charl De Villiers’dir. En çok atıf alan ve en çok makale yayınlayan ülke Avustralya’dır. “Journal of Business Ethics” dergisi en çok atıf alan dergi iken, “Sustainability Accounting Management” dergisi ise en çok makale yayınlanan dergidir. “Sürdürülebilirlik raporlaması”, “sürdürülebilirlik” ve “kurumsal sosyal sorumluluk” en sık kullanılan anahtar kelimelerdir. Verileri görselleştirmek için VOSviewer 1.6.20 kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bibliyometrik Analiz, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Web of Science, VOSviewer.

JEL Kodları: M41, M49, I20.

Bibliometric Analysis of Articles on Sustainability Reporting: Web of Science Sample

Abstract

Financial statements are the primary data source used to access the performance of businesses. In pursuing a sustainable world, non-financial data is considered as important as financial data. Sustainability reports contain information about how businesses continue their operations with environmental, social and governance sensitivity and their statements regarding sustainable development goals. In this study, bibliometric analysis of articles on sustainability reporting was conducted using Web of Science (WoS) database. By scanning the database, 1,025 articles related to business economics published between 2000 and 2023 were obtained. It was noted that the relevant subject received less attention in the early 2000s but gained significant traction after 2015. The WoS category indicates that most of the articles are in management and business finance, and the fewest are in public administration. Peter M. Clarkson has 1,885 citations is the most cited author, while Charl De Villiers has the most articles with 11. Australia is the country with the highest number of published articles and citations. While the “Journal of Business Ethics” is the most cited journal, “Sustainability Accounting Management” has the most published articles. The most frequently used keywords are “sustainability reporting”, “sustainability” and “corporate social responsibility”. VOSviewer 1.6.20 was used to visualize the data.

Keywords: Bibliometric Analysis, Sustainability Reporting, Web of Science, VOSviewer.

JEL Codes: M41, M49, I20.

¹ Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Yasemin ACAR UĞURLU, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İstanbul, Türkiye, E-mail: yaseminugurlu@arel.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3581-4349

² Ayten ÖZBİNGÖL, Dr., SMMM, Ankara, Türkiye, E-mail: aytenozbingol@gmail.com.tr, ORCID: 0000-0002-6761-6569.

APA 6 Stili Kaynak Gösterimi: (To Cite This Article)

Acar Uğurlu, Y., Özbıngöl A. (2024). Sürdürülebilirlik raporlaması konusundaki makalelerin bibliyometrik analizi: Web of science örneği. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 17(2), 179-208. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.142010>

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Sustainability has significant importance for both businesses and stakeholders. When making investment decisions, businesses are also evaluated based on their contribution to sustainability. Bibliometric analysis with data from Scopus and Web of Science (WoS) databases has recently gained popularity. This technique allows qualitative data to be converted into quantitative data (Pasko et al., 2021: 304) and be more easily understood (Fabregat-Aibar et al., 2019: 2). Moreover, the bibliometric analysis makes it easier to follow academic trends (Dirik et al., 2023: 168).

Literature on Research

The literature was prepared based on studies on bibliometric analysis regarding sustainability reporting.

Studies conducted using the Scopus database:

E-Vahdati and Aripin (2021) conducted a bibliometric analysis of 955 publications on sustainability reporting and the Global Reporting Initiative (GRI) from 1999 to 2020. Based on that study, the USA has the most publications, while England has the most citations. In addition, The Journal of Cleaner Production stands out as the most cited journal, “Universidad de Salamanca” is identified as the most influential organization, and “global reporting initiative” is the most frequently used keyword.

Bosi et al. (2022) conducted a bibliometric analysis of 358 articles on sustainability reporting and environmental, social, and governance (ESG) issues spanning from 1998 to 2022. In their study, the USA had the most publications, while Italy had the most citations. The year 2021 had the most publications, and “sustainability” was the most frequently used keyword.

Altın and Yılmaz (2023) conducted a bibliometric analysis of 378 articles on sustainability accounting and reporting without time restrictions. In their study, 2020 received the most publications, and England had the highest number of published articles. Furthermore, the most cited journal was Accounting, Auditing, and Accountability Journal, and the most frequently used keyword was “sustainable development”.

Benameur et al. (2023) conducted a bibliometric analysis of 1,053 academic articles exclusively about sustainability reporting from 2000 to 2022. In their study, Warren Maroun was the author with the most published articles, and Clarkson et al.’s article was published in the journal of Accounting, Organization, and Society, is the most cited. The most frequently used keyword is “sustainability reporting”.

Diwan and Sreeraman (2023) conducted a bibliometric analysis of 931 articles on sustainability reporting and ESG. In their study, Jones MJ was the author with the most published articles, and the most cited article was by Clarkson PM et al. The university with the most publications was Monash University, the country with the most publications was the USA, and the most frequently used keyword was “corporate social responsibility”.

Hyk et al. (2023) conducted a bibliometric analysis of 625 publications on sustainability reporting from 2011 to 2021. The most published author was S. Schaltegger, and the most cited was J. Unerman. England was the country with the most published articles. Accounting, Auditing and Accountability Journal had the most citations, the journal with the most publications was Sustainability. The most frequently used keyword was “sustainable development”.

Leopizzi et al. (2023) conducted a bibliometric analysis of 36 articles on sustainability reporting and electric utilities, focusing on the adoption of sustainability by electric companies. The relevant subject was first discussed in 1974. The most cited article on this topic was published in the Auditing & Accountability Journal.

Mishra and Kumar (2023) conducted a bibliometric analysis of 1,810 articles in the field of sustainability reporting from 2002 to 2022. The most cited journal was Business Strategy and the Environment, the most cited author was Michelin G, the author who achieved scientific success (h-index, g-index, m-index) was García-Sánchez, I.M., and the most frequently used keyword was “corporate social responsibility”.

Studies conducted using the WoS database:

İrmuş (2022) conducted a bibliometric analysis of 2,411 publications in the field of non-financial reporting from 2012-2021. In their study, the journal with the most publications was Sustainability, the country with the most publications was Italy, and England with the most citations. The most frequently used keyword was “sustainability reporting”.

Nyantakyi et al. (2023) conducted a bibliometric analysis of 656 articles on sustainability reporting and firm performance from 2000 to 2022. In their study, Buallay Amina was the most cited author, Italy had the most published articles, and England had the most citations. The most cited journal was the Journal of Cleaner Production, and the most frequently used keyword was “sustainability reporting”.

Paridhi and Arora (2023) conducted a bibliometric analysis of 133 studies on sustainability reporting from 2004 to 2022. In their study, the most published journal was Business Strategy and the Environment, the country that produces the most publications was Italy, and the most cited author was Milne MJ. The most frequently used keyword was “sustainability reporting”.

Studies conducted using Scopus and WoS Core Collection databases:

Pasko et al. (2021) conducted a bibliometric analysis of articles exclusively on sustainability reporting from 1981 to 2020. They examined 928 articles from Scopus and 698 articles from WoS Core Collection. The country with the most publications and the journal with the most citations showed consistent results in both databases. However, the top ten authors with the most published articles varied between the databases.

Filatova et al. (2022) conducted a bibliometric analysis of articles focused on sustainability reporting from 1991 to 2022. The analysis showed fewer articles in 2009 and more in 2021 in both databases. The USA was the country with the most publications in both databases.

No bibliometric analysis on sustainability reporting using the WoS database has been found in Türkiye.

Method of The Research

The methodology of this study consists of bibliometric analysis using WoS, and VOSviewer 1.6.20 was used to visualize the findings.

Findings of The Research

It has been determined that academic publications on sustainability are shaped by global developments.

Conclusion

The analysis results of the study are as follows:

- The year with the most articles published is 2023.
- Most cited author: Clarkson P.M.
- Most published authors: Charl De Villiers and Amina Buallay.
- Most cited institution: Simon Fraser University.
- Institution that publishes the most articles: University of South Africa.
- The country that publishes the most articles and receives the most citations: Australia.
- The most cited journal: Journal of Business Ethics.
- The journal with the most articles published: Sustainability Accounting.
- The most frequently used keyword: “sustainability reporting”.

1. GİRİŞ

Sürdürülebilirlik sözcüğünün Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü'ndeki tanımı “*Sürdürülebilir olma durumu*”dur (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2024). Oxford Sözlüğüne göre sürdürülebilirlik için iki tanım yapılmıştır. İlk tanım “*doğal ürünlerin ve enerjinin çevreye zarar vermeyecek şekilde kullanılması*”, ikinci tanım ise; “*uzun süre devam etme veya devam ettirme yeteneği*” şeklindedir. Cambridge Sözlüğü'nde “*çevreye hiç zarar vermeme ya da çok az zarar verme ve buna bağlı olarak uzun süre devam edebilme*” şeklindeki çevresel yaklaşım ile tanımlama yapılmıştır (Alma Savaş, 2022: 82). Kavram iktisadi açıdan ele alındığında, sürdürülebilir kalkınma kavramıyla birlikte değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED: World Commission on Environment and Development) tarafından 1987 yılında yayınlanan “Ortak Geleceğimiz” başlıklı raporda yer almıştır. Raporda bu kavram “*Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçlarının karşılanması*” şeklinde yer almıştır (Ertan, 2018: 464). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için toplumun birçok kesiminin önemli görevler üstlenmesi gerekmektedir. Söz konusu kesimlerden olan işletmeler, ekonomik faaliyetlerin yürütülmesinde lokomotif görevini üstlenmeleri nedeniyle büyük öneme sahiptirler. İşletmeler faaliyetlerinin; ekonomik, çevresel ve sosyal etki ve sonuçlarını paydaşlarına, sürdürülebilirlik raporlaması aracılığıyla sunmaktadır (Düzer ve Önce, 2017: 638). Sürdürülebilirlik raporlaması paydaşlara; bir işletmenin toplumdaki yeri, topluma karşı görevleri ve topluma katkıları hakkında bilgi sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik raporları, işletmelerin değer oluşturma kapasitesine katkı sunan, işletmelerin müşteri ilişkilerinden iklim değişikliklerine kadar finansal olmayan birçok konunun yer aldığı raporlardır (KGK, 2023: 3). Sürdürülebilirlik raporlamasının giderek artan önemi bu konuya yönelik yapılan araştırmaların da sayısını artırmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin artan yayın sayısı dışında, geçmişteki yaklaşım ve gelecekteki araştırma alanlarının nasıl geliştirilebileceği hakkında çok az şey bilinmektedir. Sürdürülebilirlik raporlamasıyla ilgili çalışmaların bibliyometrik analizinin yapılması, konuyla ilgili araştırma yapacak olanlar için yüksek ilgi ve etkiye sahip araştırmaların ortaya çıkarılmasını sağlaması açısından önemlidir. Bibliyometrik analiz içeren çalışmalar araştırmacılara yol gösterici özelliindedir. Herhangi bir konuda araştırma yapacak kişi çalışmaya başlamadan önce ilgili konuda kimler çalışma yapmış ve hangi yayın daha fazla atıf almış gibi konular hakkında bilgi edinerek konuyla ilgili başyapıt sayılabilecek eserleri okuyarak çalışmasını yönlendirebilir. Aynı şekilde araştırması için alıntı yapacağı kaynakları doğru belirlemek için konuyla ilgili bibliyometrik analiz çalışmalarından faydalanabilir. Konuyla ilgili en çok kullanılan anahtar kelimelerin bilinmesi araştırmacı tarafından üretilecek bir yayının anahtar kelimeleri seçiminde belirleyici olmakta ve bu sayede yayının görünürlüğü artmaktadır.

Günümüz dünyasında işletmelerin performans ölçümünde finansal (finansal tablolar) ve finansal olmayan (sürdürülebilirlik raporlaması, entegre raporlama ve benzeri) veriler kullanılmaktadır. Gerek işletmeler gerekse paydaşlar açısından sürdürülebilirlik büyük önem taşımaktadır. İşletmeler faaliyetlerini Çevresel, Sosyal ve Yönetişimsel (ESG: Environment Social Governance) çerçevesinde yerine getirdiklerini belirtmek amacıyla sürdürülebilirlik raporları hazırlamaktadır. Bu raporlar aynı zamanda işletmelerin hesap verebilirliğini sağlamaktadır. Yatırımcılar ise, finansal veriler kadar finansal olmayan verileri de değerli görmekte ve yatırım kararları alırken işletmelerin sürdürülebilirliğe olan katkısını değerlendirmektedir.

Dünyada sürdürülebilirlik konusunda GRI, Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC: International Integrated Reporting Council), Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB: Sustainability Accounting Standards Board) gibi oluşumların kurulması, Paris İklim Anlaşması'nın imzalanması, AB Yeşil Mutabakatı'nın (EUGA: European Union Green Agreement) yayınlanması, AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi'nin (CSDD: Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive) yürürlüğe girmesi ve benzeri küresel gelişmeler dikkate alındığında, sürdürülebilirlik raporlaması konusuna akademik dünyanın ilgi gösterdiği tespit edilmiştir. Akademik dünyada, sürdürülebilirlik raporlamasının önemine istinaden makale, kitap, kitap bölümü, sempozyum bildirileri gibi pek çok türde yayın üretilmiştir. Akademik dünya

tarafından üretilen yayınların yer aldığı veriler Scopus ve Web of Science gibi küresel ölçekteki veri tabanlarında toplanmaktadır. Son yıllarda teknolojik gelişme ve küreselleşmenin etkisiyle bu veri tabanlarına erişim kolaylaşmış ve söz konusu veri tabanlarından elde edilen verilere bibliyometrik analiz yapılması popüler hale gelmiştir. Bibliyometrik analiz, nitel verilerin nicel verilere çevrilmesine (Pasko ve diğerleri, 2021: 304) ve daha anlaşılır hale gelmesine imkân sağlayan (Fabregat-Aibar ve diğerleri, 2019: 2) bir analiz tekniğidir. Akademik trendleri izlemeyi kolaylaştırmaktadır (Dirik ve diğerleri, 2023: 168).

Çalışmanın ilk kısmında, bibliyometrik analiz tekniği kullanılarak sürdürülebilirlik raporlaması hakkında yazılan ulusal ve uluslararası makaleler incelenmiş ve literatür araştırmaları, kullanılan veri tabanları açısından kategorize edilerek sunulmuştur. Sonrasında bibliyometrik analiz uygulanacak veri tabanından (Web of Science) veriler elde edilmiş ve analize uygun bulunan 1.025 adet makale verisi VOSviewer 1.6.20 programı ile analiz edilerek görselleştirilmiştir. Analiz edilen verilere ilişkin bulgular sonuç kısmında tartışılmış ve ileride yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunularak çalışma tamamlanmıştır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Literatür oluşturulurken, sürdürülebilirlik raporlamasıyla ilgili bibliyometrik analiz çalışmaları dikkate alınmıştır. Literatür çalışmaları, sadece Scopus veri tabanı kullanılarak yapılanlar, sadece Web of Science veri tabanı kullanılarak yapılanlar ve Scopus ve Web of Science (Core Collection) veri tabanları birlikte kullanılarak yapılanlar olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

2.1. Scopus Veri Tabanının Kullanıldığı Literatür Çalışmaları

Sürdürülebilirlik raporlaması konusunda Scopus veri tabanı kullanılarak bibliyometrik analiz tekniğiyle üretilen çalışmalardan bazıları aşağıda belirtilmiştir:

E-Vahdati ve Aripin (2021) sürdürülebilirlik raporlaması ve Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative - GRI) alanında Ağustos 2020’de, Scopus veri tabanını kullanarak 1999-2020 dönemi için analize uygun görülen 955 yayının bibliyometrik analizini yapmıştır. GRI’nin piyasaya sürülmesiyle birlikte sürdürülebilirlik raporlaması çalışmalarının arttığı sayısal olarak (1997-2007 arasında 14 yayın, 2008-2012 arasında 40 yayın, 2013-2019 arasında 126 yayın ve 2013-2020 arasında 811 yayın literatüre girmiştir) tespit edilmiştir. Bu yayınların 77 ülkeyi temsil ettiği ve 132 yayın ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nin ilk sırada yer aldığı, en çok atıf alan yayınların İngiltere’de yürütüldüğü, en çok makale yayınlayan ve atıf alan derginin “Journal of Cleaner Production” olduğu, en üretken yazarın 13 makaleyle García-Sánchez, I.M., en çok atıf alan yazarın 482 atıfı Manetti, G. olduğu ve en çok atıf alan makalenin 965 atıfı 2008 yılında Clarkson PM ve diğerleri tarafından yazıldığı, en etkili kuruluşun 22 yayını İspanya’daki “Universidad de Salamanca” olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin ise “Küresel Raporlama Girişimi”, “sürdürülebilir kalkınma”, “sürdürülebilirlik”, “kurumsal sosyal sorumluluk”, “sürdürülebilirlik raporlaması” ve “GRI” olduğu tespit edilmiştir.

Bosi ve diğerleri (2022) çevresel (environmental), sosyal (social), yönetim (governance)-(ESG) ve sürdürülebilirlik raporlaması alanında Scopus veri tabanını kullanarak 1998-2022 yılları arasında yayımlanan 358 makalenin bibliyometrik analizini yapmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların 2006 yılından itibaren artış eğilimi gösterdiği, 162 yazar tarafından konunun çalışıldığı, en çok yayın yapılan yılın 67 makale ile 2021 yılı olduğu, yayın dili olarak en çok İngilizce’nin kullanıldığı, en çok yayın yapan ülkenin ABD olduğu, 7.614 atıf sayısı ile en çok atıf alan yayınların İtalya’ya ait olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin ise “sürdürülebilirlik”, “sürdürülebilir kalkınma”, “sürdürülebilirlik raporlaması” ve “kurumsal sosyal sorumluluk” olduğu tespit edilmiştir.

Altın ve Yılmaz (2023) sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması alanında Scopus veri tabanını kullanarak akademik makalelerin bibliyometrik analizini yapmıştır. Analize uygun görülen 378 makalenin incelenmesi sonucunda, en çok yayın yapılan yılın 47 makale ile 2020 yılı olduğu, en fazla yayının İngiltere’de gerçekleştirildiği, en etkili derginin “Accounting, Auditing and Accountability Journal” olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin ise “sürdürülebilir kalkınma”, “çevre yönetimi” ve “çevresel etki” olduğu tespit edilmiştir.

Benameur ve diğerleri (2023) sürdürülebilirlik raporlaması alanında Scopus veri tabanını kullanarak

2000-2022 yılları arasında hakemli dergilerde yayınlanan 1.053 akademik makalenin bibliyometrik ve içerik analizini yapmıştır. Sürdürülebilirlik raporlamasını keşfetmeye yönelik ilginin yayın açısından 2000’li yıllarda kıtlık, 2022 yılında doygunluk aşamasında olduğu, 2.071 yazar tarafından konunun çalışıldığı, 23 makale ile en üretken yazarın Warren Maroun olduğu, 2008 yılında “Accounting , Organization, and Society” dergisinde Clarkson ve diğerleri tarafından hazırlanan ve yayınlan makalenin 1.454 kez atıf alarak, en çok atıf yapılan makale olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin ise “sürdürülebilirlik raporlaması”, “sürdürülebilirlik”, “kurumsal sosyal sorumluluk”, “küresel raporlama girişimi”, “kurumsal strateji”, “ekonomik ve sosyal etkiler”, “çevre yönetimi”, “çevre koruma” olduğu tespit edilmiştir.

Diwan ve Sreeraman (2023) ESG ve sürdürülebilirlik raporlaması alanında PRISMA¹ yöntemini kullanarak Scopus veri tabanından analize uygun görülen 931 makaleyi çekmiş ve bibliyometrik analizini yapmıştır. ESG ve sürdürülebilirlik raporlama alanında son 20 yılda önemli bir bilimsel üretim yapıldığı, en üretken yazarın Jones MJ olduğu, 2.012 yazar tarafından konunun çalışıldığı, ulaşılan makalelerin 176’sının tek yazarlı, 1.836’sının ise çok yazarlı olduğu, 2008 yılında Clarkson PM ve diğerleri tarafından hazırlanan makalenin 2.621 kez atıf alarak, en çok atıf yapılan makale olduğu, en çok yayın yapılan üniversitenin 14 makale ile “Monash University” olduğu, en çok yayın yapan ülkenin ABD olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin ise “kurumsal sosyal sorumluluk”, “kurumsal yönetim”, “sürdürülebilirlik” ve “sürdürülebilirlik raporlaması” olduğu tespit edilmiştir.

Hyk ve diğerleri (2023) sürdürülebilirlik raporlaması alanında Scopus veri tabanını kullanarak 2011-2021 yılları arasındaki 625 yayının (makale, kitap, kitap bölümü, konferans bildirileri gibi çeşitli başka çalışmaları da içeren) bibliyometrik analizini yapmıştır. Yayınların % 75’nin makalelerden oluştuğu, 1.367 yazar tarafından konunun çalışıldığı, ulaşılan yayınların 111’inin tek yazarlı, 1.256’sının ise çok yazarlı olduğu, 2011 yılında J. Unerman tarafından hazırlanan makalenin 744 atıfla en çok atıf alan yazar olduğu, bu alanda en çok yayın yapan ve çeşitli göstergelerle (h-index, g-index, m-index) bilimsel başarıyı elde eden yazarın ise S. Schaltegger olduğu, en çok yayın yapan ülkenin İngiltere olduğu, en çok yayın yapan derginin “Sustainability” olduğu, çeşitli göstergelerle (h-index, g-index, m-index) etkili derginin ise “Accounting, Auditing and Accountability Journal” olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin “sürdürülebilir kalkınma”, “sürdürülebilirlik”, “sürdürülebilirlik raporlaması”, “karar verme” ve “hesap verebilirlik” olduğu tespit edilmiştir.

Leopizzi ve diğerleri (2023) elektrik şirketlerinin sürdürülebilirliği benimsemesi üzerine sürdürülebilirlik raporlaması ve elektrik hizmetleri alanında Scopus veri tabanını kullanarak, konunun pek çok disiplini ilgilendirmesinden hareketle araştırma alanını sınırlandırmadan, “sürdürülebilirlik açıklamaları”, “sosyal açıklamalar”, “çevresel açıklamalar”, “finansal olmayan açıklamalar”, “entegre açıklamalar”, “sürdürülebilirlik raporlaması”, “sosyal rapor”, “çevresel rapor”, “finansal olmayan rapor”, “entegre rapor”, “küresel raporlama girişimi” ve “elektrik” sorgu kelimelerini başlık, özet ve anahtar kelimelerde sorgularak Haziran/2023 tarihinde 36 makaleye ulaşmış ve bibliyometrik analizini yapmıştır. Elektrik hizmetlerinde sürdürülebilirlik raporlamasının ilk kez 1974 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. 36 makalenin ortalama 22,49 kez alıntılandığı, yayın hızının 2002, 2012 ve 2019 yıllarında zirveye ulaştığı, konuyla ilgili 3 kaynağın tespit edildiği ancak bunların muhasebe alanında olmayışının çok disiplinliliği desteklediği, en çok ABD’deki akademisyenler tarafından konunun çalışıldığı, Cormier ve Gordon²’ın 2001 yılında “Accounting, Auditing & Accountability Journal”da yayınlanan makalesinin en çok atıf aldığı belirtilmiştir.

Mishra ve Kumar (2023) sürdürülebilirlik raporlaması alanında PRISMA yöntemini kullanarak Scopus veri tabanından 2002-2022 yılları arasındaki 464 yayından (dergi, kitap gibi) 1.810 makaleyi çekmiş ve bibliyometrik analizini yapmıştır. 3.870 yazar tarafından konunun çalışıldığı, 154

¹ PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) : Sistematik incelemeler ve meta analizleri için tercih edilen raporlama öğeleri olup, anahtar kelimeler belirlendikten sonra literatür taramasında en uygun verinin veri tabanından çekilmesinde kullanılmaktadır.

² Cormier, D., Gordon, I.M., 2001. An examination of social and environmental reporting strategies. Accounting, Audit. Account. J 14, 587–617. <https://doi.org/10.1108/EUM0000000006264>.

çalışmanın tek yazarlı olduğu, ilk makalenin 2002 yılında yazıldığı, 2011 yılına kadar yılda ortalama 5 makale yazıldığı ancak 2012’den itibaren her yıl 20’den fazla yayın yapıldığı, 113 yayımla “Business Strategy and The Environment” dergisinin en etkili dergi olduğu, 2012 yılında Michelin G tarafından hazırlanan makalenin 1.564 atıfla en çok atıf alan yazar olduğu, çeşitli göstergelerle (h-index, g-index, m-index) bilimsel başarıyı elde eden yazarın ise García-Sánchez, I.M. olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin “kurumsal sosyal sorumluluk”, “kurumsal yönetim”, “sürdürülebilirlik”, “sürdürülebilirlik raporlaması” ve “açıklamalar” olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Web of Science Veri Tabanının Kullanıldığı Literatür Çalışmaları

Sürdürülebilirlik raporlaması konusunda Web of Science veri tabanı kullanılarak bibliyometrik analiz tekniğiyle üretilen çalışmalardan bazıları aşağıda belirtilmiştir:

İrımış (2022) finansal olmayan raporlama alanında Web of Science veri tabanını kullanarak 2012-2021 yılları arasında yayımlanan “finansal olmayan raporlama”, “kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması”, “entegre raporlama” ve “sürdürülebilirlik raporlaması” sorgu kelimelerini kullanarak 2.411 yayının (makale, kitap gibi) bibliyometrik analizini yapmıştır. Bu alanda 2012-2013 yıllarında ortalama 62 yayının olduğu, bu ortalamanın 2020-2021 yıllarında ise artarak 423’e ulaştığı, en çok yayın yapılan derginin “Sustainability” olduğu, en çok yayın yapan ülkenin İtalya ve en az yayın yapan ülkenin Belçika olduğu, en çok atıf alan yayınların sırasıyla İngiltere, Avustralya ve ABD’de olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin ise “sürdürülebilirlik raporlaması”, “entegre raporlama”, “kurumsal sosyal sorumluluk”, “sürdürülebilirlik” ve “sürdürülebilir kalkınma” olduğu tespit edilmiştir.

Nyantakyi ve diğerleri (2023) sürdürülebilirlik raporlaması ve firma performansı alanında Web of Science veri tabanından 2000-2022 yılları arasındaki 656 makalenin bibliyometrik analizini yapmıştır. Bu makalelerin 71 ülkeyi temsil ettiği ve çoğunlukla gelişmiş ülkelerde yürütüldüğü, en çok yayının üretildiği ülkenin İtalya, en çok atıf alan ülkenin ise İngiltere olduğu, ortalama yıllık yayın büyüme oranının 2010 yılından itibaren % 50,43 seviyesinde olduğu, en fazla yayının (178 adet) 2022 yılında yapıldığı, en çok atıf alan yazarın 404 atıfla ve 13 makalesiyle Buallay Amina olduğu, en çok yayın yapılan derginin “Sustainability”, en çok atıf alan derginin ise “Journal of Cleaner Production” olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimelerin ise “sürdürülebilirlik raporlaması”, “kurumsal sosyal sorumluluk” ve “sürdürülebilirlik” olduğu tespit edilmiştir.

Paridhi ve Arora (2023) sürdürülebilirlik raporlaması alanında Web of Science veri tabanından 2004-2022 yılları arasındaki 133 çalışmanın bibliyometrik analizini yapmıştır. Sürdürülebilirlik raporlamasına dair farkındalığın ve önemin son on yılda arttığı, bunun da üretilen makale sayılarına (2010 yılında 2 ve 2022 yılında 26 makale olarak) yansıtıldığı ve özellikle makalelerin gelişmiş ülkelerdeki bilim insanlarınca üretildiği ifade edilmiştir. Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında 21 makale ile en çok yayın yapılan derginin “Business Strategy and the Environment” olduğu, en çok yayının üretildiği ülkenin İtalya, en çok atıf alan yazarın 505 atıfla Milne MJ olduğu, en sık kullanılan anahtar kelimenin “sürdürülebilirlik raporlaması” olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Scopus ve Web of Science/ Web of Science Core Collection Veri Tabanlarının Birlikte Kullanıldığı Literatür Çalışmaları

Sürdürülebilirlik raporlaması konusunda Scopus ve Web of Science veri tabanları birlikte kullanılarak bibliyometrik analiz tekniğiyle üretilen çalışmalardan bazıları aşağıda belirtilmiştir:

Pasko ve diğerleri (2021) sürdürülebilirlik raporlaması alanında 1981-2020 dönemini esas alarak Scopus veri tabanından 928 (analize uygun görülen) ve Web of Science (WoS) Core Collection veri tabanından 698 makalenin bibliyometrik analizini yapmıştır. Bu konuda yayımlanan ilk makalenin 1981 yılında yazıldığı, yayımlanan yıllık makale sayısının 2004’te 10’u aştığı ve 2015’ten itibaren 100’ü aştığı ifade edilmiştir. Her iki veri tabanında da en çok yayın yapan ülke ABD, en çok makale yayımlanan ve atıf alan dergi “Journal of Cleaner Production”, en çok yayın yapan ilk 10 yazar verisinde farklılaşma olmakla birlikte 3 yazarın örtüştüğü, en sık kullanılan anahtar kelimelerin ise “sürdürülebilirlik raporlaması”, “kurumsal sosyal sorumluluk”, “sürdürülebilir kalkınma” ve “açıklama” olduğu tespit edilmiştir.

Filatova ve diğerleri (2022) sürdürülebilirlik raporlaması alanında Scopus ve Web of Science veri

tabanlarını kullanarak 1991-2022 yılları arasında yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizini yapmıştır. “Sürdürülebilirlik raporlaması ve muhasebe” sorgu kriterini kullandıklarında 2009 yılında Scopus’ta (9), WoS’ta (22) , 2021 yılında ise sırasıyla (111) ve (470) makale tespit edilmiş, makalelerin farklı disiplinleri de kapsadığı, bilgisayar bilimi disiplininin % 33.3 ile en yüksek paya sahip olduğu, işletme, yönetim ve muhasebe disiplininin ise % 4.1’lik payının bulunduğu, en çok yayın yapılan ülkelerin ABD ve İngiltere olduğu, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine odaklanıldığı ifade edilmiştir.

Özetle literatürde, son üç yılda (2020, 2021 ve 2023) ve özellikle 2023 yılında sürdürülebilirlik raporlamasıyla ilgili Scopus ve/veya Web of Science veri tabanları kullanılarak yapılan bibliyometrik analiz çalışmalarının yaygınlaştığı görülmüştür. Kimi yazarlar araştırmalarını zaman kısıtlaması (belirli bir dönemi esas alarak) yaparak, kimi yazarlar ise yayın türü (sadece makale türündeki araştırmaları esas alarak) kısıtlaması yaparak gerçekleştirmiştir. Kimi yazarlar sadece sürdürülebilirlik raporlamasının bibliyometrik analizini yaparken, kimi yazarlar sürdürülebilirlik raporlaması ile ilişkilendirdikleri sürdürülebilirlik muhasebesi, finansal olmayan raporlama, ESG, elektrik hizmetleri, Kurumsal Raporlama Girişimi gibi konuların da bibliyometrik analizini yapmıştır. Bibliyometrik analizlerde araştırmacılar Scopus’u daha çok kullanmıştır. Çeşitli programlar kullanılarak en çok atıf alan yazar, en çok atıf alan makale, en çok atıf alan dergi, en çok yayın üreten ülke, en çok atıf alan ülke, en çok yayın üreten kurum, en çok yayın üreten yazar, en sık kullanılan anahtar kelimeler gibi veriler haritalandırılmıştır.

Türkiye’de sadece sürdürülebilirlik raporlamasını konu olarak ele alan ve Web of Science veri tabanı kullanarak yapılan bir bibliyometrik analize rastlanmamıştır. Bu çalışma “sürdürülebilirlik raporlaması” hakkında Dünya’da 2000-2023 yılları arasında yazılan akademik makalelerin bibliyometrik analizinin yapılması ve elde edilen sonuçların küresel düzeyde değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Web of Science veri tabanı kullanılarak bibliyometrik analiz yapılmıştır ve VOSviewer 1.6.20 ve Microsoft Excel kullanılarak analizin sonuçları (analizin bulguları) görselleştirilmiştir. Bu çalışmayla birlikte, küresel bir veri tabanı kullanılarak sürdürülebilirlik raporlaması hakkındaki makalelere ilişkin büyük resim çizilmiştir.

3. ARAŞTIRMA

Sürdürülebilirlik günümüzün en önemli konusu olmakla birlikte sürdürülebilir bir dünya için insanoğlunun küresel bir çaba sergilemesi gerekmektedir. Bu yüzden, sürdürülebilirlik raporlaması konusundaki akademik çaba küresel düzeyde araştırılmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Sürdürülebilirlik raporlaması hakkındaki bibliyometrik analiz çalışmalarının literatür kısmı incelendiğinde Türkiye’den Altın ve Yılmaz (2023) tarafından Scopus veri tabanı kullanılarak konunun sürdürülebilirlik muhasebesi ile birlikte çalışıldığı belirlenmiştir.

Ulusal literatürde Web of Science veri tabanı kullanılarak sürdürülebilirlik raporlaması hakkında yapılan bir bibliyometrik analize denk gelinmemiştir.

Bu araştırmanın amacı, akademik dünyanın sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin katkılarının küresel bir veri tabanı olan Web of Science kullanılarak değerlendirilmesidir. Web of Science veri tabanı kullanılarak ulusal literatüre hem çeşitlilik katmak istenmiş hem de akademik çabanın ve katkının küresel düzeydeki büyük resmi çizilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın kapsamı sürdürülebilirlik raporlaması hakkındaki akademik makaleler ile sınırlandırılmıştır. Web of Science veri tabanından 22.12.2023 tarihinde “sürdürülebilirlik raporlaması” hakkında dünyada 2000-2023 yılları arasında yazılan akademik makaleler veri olarak elde edilmiş, bibliyometrik analizi yapılmış, elde edilen bulgular VOSviewer 1.6.20 ve Microsoft Excel ile görselleştirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, Bibliyometrik Analiz Yöntemi kullanılmıştır. “*Bibliyometrik analiz, bir alanın güncel durumuna dair biçimsel ve nicel veri elde etmede kullanılan ve görselleştirme yazılımları yoluyla akademik trendleri izlemeyi kolaylaştıran bir analitik metottür.*” (Dirik ve diğerleri, 2023: 168).

Bibliyometrik analiz aşamaları şu şekilde sıralanabilir (Radu ve diğerleri, 2021: 3):

- Veri arama stratejisi,
- Veri toplama,
- Veri taraması ve veri filitreleme,
- Niceliksel analiz,
- Yorumlama.

Araştırılacak veri için tek bir veri tabanı kullanılabileceği gibi birden fazla yani farklı veri tabanları birlikte kullanılabilir. Nitel verilerin nicel verilere dönüştürülmesinde yaygın olarak kullanılan bibliyometrik analiz yönteminde elde edilen sonuçlar görselleştirilerek ilgililere sunulmaktadır. Görselleştirme ya da haritalandırmada bir ya da birden fazla programdan faydalanılır.

Sürdürülebilirlik raporlaması ve bibliyometrik analiz içeren literatür çalışmalarına ilişkin kullanılan sorgu kriteri (kelimesi), veri tabanları ile verilerin haritalandırılmasında ve görselleştirilmesinde kullanılan yazılımlar, programlar Tablo 1.'de sunulmuştur:

Tablo 1. Sürdürülebilirlik Raporlamasıyla İlgili Bibliyometrik Analiz Çalışmalarında Kullanılan Veri Tabanları ve Haritalandırma (Görselleştirme) Programları

Yazar/Yazarlar	Yayın Yılı	Yayın Adı	Arama Kriterine İlişkin Kelimeler	Kullanılan Veri Tabanı	Haritalandırmada Kullanılan Bilgisayar Programları
Pasko ve diğerleri	2021	Mapping the Literature on Sustainability Reporting: A Bibliometric Analysis Grounded in Scopus and Web of Science Core Collection	Sustainab* report* (Sürdürülebilir raporlama vb.) (*simgesi arama kriteri için türetilen bütün kelimeleri ifade etmektedir.)	Scopus Web of Science Core Collection	CiteSpace Stata 6.0. Microsoft Excel 2010 Pvonn Yazılım Paketi
E-Vahdati ve Aripin	2021	A Review of Global Reporting Initiative (GRI) Research with Sustainability Reporting: 1999-2020 Dataset	Global Reporting Initiative (Küresel Raporlama Girişimi), Sustainability (Sürdürülebilirlik), ESG (ÇSY), CRS (KSS), Corporate Social Responsibility (Kurumsal Sosyal Sorumluluk)	Scopus	VOSviewer Harzing's Publish or Perish Microsoft Excel
Bosi ve diğerleri	2022	Sustainability Reporting Through Environmental, Social, and Governance: A Bibliometric Review	Environmental Social Governance (Çevresel Sosyal ve Yönetişimsel), Sustainability Reporting (Sürdürülebilirlik Raporlaması)	Scopus	VOSviewer PRISMA
Filatova ve diğerleri	2022	Accounting Support for Sustainability Reporting: Theoretical Foundations and Bibliometric Analysis	Sustainability reporting (Sürdürülebilirlik raporlaması), Sustainability accounting (Sürdürülebilirlik muhasebesi)	Scopus Web of Science	VOSviewer

İrımış	2022	Non-Financial Reporting: A Bibliometric Review of The Past Decade	Non-financial reporting (Finansal olmayan raporlama), CSR reporting (KSS raporlaması) , Integrated reporting (Entegre raporlama), Sustainability reporting (Sürdürülebilirlik raporlaması)	Web of Science	VOSviewer
Altın ve Yılmaz	2023	Bibliometric Analysis of Sustainability Accounting and Reporting	Sustainability accounting (Sürdürülebilirlik muhasebesi), Environmental accounting (Çevre muhasebesi), Green accounting (Yeşil/Çevre muhasebesi), Disclosures (Açıklamalar), Report (Rapor)	Scopus	VOSviewer
Benameur ve diğerleri	2023	Sustainability Reporting Scholarly Research: A Bibliometric Review and A Future Research Agenda	Sustainability reporting (Sürdürülebilirlik raporlaması), Sustainability disclosure (Sürdürülebilirlik Açıklaması), Corporate social responsibility reporting (Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması), Corporate social responsibility disclosure (Kurumsal sosyal sorumluluk açıklaması), CSR reporting (KSS raporlaması), CSR disclosure (KSS açıklaması)	Scopus	VOSviewer
Diwan ve Sreeraman	2023	From Financial Reporting to ESG Reporting: A Bibliometric Analysis of The Evolution in Corporate Sustainability Disclosures	Sustainability reporting (Sürdürülebilirlik raporlaması), Corporate reporting (Kurumsal raporlama), Sustainability disclosures (Sürdürülebilirlik açıklamaları), Corporate performance (Kurumsal performans)	Scopus	PRISMA
Hyk ve diğerleri	2023	Sustainability Reporting Trends: A Systematic Literature Network Analysis	Sustainability reporting (Sürdürülebilirlik raporlaması), Sustainability accounting (Sürdürülebilirlik muhasebesi)	Scopus	VOSviewer R (bibliometrik paket programı)

Leopizzi ve diğerleri	2023	Sustainability Reporting and Electric Utilities: A Bibliometric Analysis	Sustainability disclos* (Sürdürülebilirlik açıklaması), Social disclos (Sosyal açıklamalar), Environmental disclos* (Çevresel açıklamalar), Non-financial disclos* (Finansal olmayan açıklamalar), Integrated disclos* (Entegre açıklamalar), Sustainability report* (Sürdürülebilirlik raporu), Social report* (Sosyal raporlama), Environmental report* (Çevresel raporlama), Non-financial report* (Finansal olmayan raporlama), Integrated report* (Entegre raporlama, Global Reporting Initiative* (Küresel Raporlama Girişimi), Utilit*(Hizmet), Electric* (Elektrik)	Scopus	VOSviewer Bibliometrix
Mishra ve Kumar	2023	Uncovering The Sustainability Reporting: Bibliometric Analysis and Future Research Directions	Determinants of sustainability (Sürdürülebilirliğin belirleyicileri), Disclosure (Açıklama), ESG disclosure (ÇSY açıklama), Sustainability reporting (Sürdürülebilirlik raporlaması)	Scopus	VOSviewer Biblioshiny PRISMA
Nyantakyi ve diğerleri	2023	A Boost for Performance or A Sence of Corporate Social Responsibility? A Bibliometric Analysis on Sustainability Reporting and Firm Performance Research (2000-2022)	Sustainability reporting (Sürdürülebilirlik raporlaması), Sustainable reporting (Sürdürülebilir raporlama), ESG disclosure (ÇYS açıklama), ESG reporting (ÇSY raporlama), Financial performance), Performance (Performans)	Web of Science	VOSviewer

Paridhi ve Arora	2023	Sustainability Reporting: Current State and Challenges	Sustainability reporting (Sürdürülebilirlik raporlaması), Sustainability disclosure (Sürdürülebilirlik açıklaması), ESG disclosure (ÇSY açıklama), Environmental-Social and Governance Disclosure (Çevresel sosyal ve yönetsel açıklama), ESG reporting (ÇSY raporlama), Environmental-Social and Governance reporting	Web of Science	R Studio Biblioshiny
------------------	------	--	--	----------------	----------------------

Kaynak: İlgili makalelerden faydalanarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1.'de görüldüğü üzere yazarlar bibliyometrik analiz için veri tabanı olarak Scopus ve Web of Science'sı kullanmıştır. Scopus'un daha fazla kullanıldığı görülmekle birlikte kimi yazarların tek bir veri tabanı kullandığı, kimi yazarların ise her iki veri tabanını birlikte kullandığı görülmüştür. Yayın trendleri, tüm yayınların ülkeler bazında haritalandırılması, ülkelerin bibliyografik bağlantısı, yazarların atıf analizleri (ortak alıntı ağları), yazarların iş birliği ağı, yazarların zaman içindeki hakimiyeti, en sık kullanılan kelimelerin bulutu, anahtar kelimelerin haritalandırılması, araştırmayı üreten kurumlar arası iş birliği ağı gibi verilerin görselleştirilmesi ve haritalandırılmasında ise en çok VOSviewer'ın kullanıldığı görülmüştür.

Web of Science, 15.000'den fazla etkili derginin (Nyantakyi ve diğerleri, 2023: 6) ve 15 milyondan fazla araştırmacının bulunduğu güvenilir bir veri tabanıdır (<https://access.clarivate.com/>). Bu çalışmada sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin akademik makale türündeki çalışmaların, küresel düzeyde ölçeklendirilmesinde Web of Science veri tabanı, haritalandırılmasında VOSviewer 1.6.20 programı kullanılmıştır.

3.3. Araştırmanın Bulguları

Dünyada sürdürülebilirlik raporlaması alanında 2000-2023 yılları arasında yazılan akademik makalelerin bibliyometrik analizine ilişkin bulgular sıralanmıştır:

- En az makale üretilen yıllar 1'er makale ile 2000 ve 2003 yılları, en çok makale üretilen yıl 141 makale ile 2023 yılı olmuştur.
- WoS kategorisine göre, en çok makale sırasıyla "yönetim", "işletme finansı" ve "işletme" alanında üretilmiştir.
- Makaleler 6 farklı dilde yazılmıştır. Makalelerin % 98'i İngilizce olarak üretilmiştir.
- En çok atıf alan yazar 1.885 adet atıfı Clarkson P.M. olmuştur.
- En çok yayını olan yazarlar Charl De Villiers ve Amina Buallay olmuştur.
- En çok atıf alan kurum 2.143 atıfı "Simon Fraser University" olmuştur.
- En çok makale yayınlayan kurum ise 20 adet makale ile "University of South Africa" olmuştur.
- Avustralya, bir taraftan 139 makale ile en çok makale yayınlayan ülke olurken, diğer taraftan 7.401 atıfı ile en çok atıf alan ülke olmuştur.
- En çok atıf alan dergi "Journal of Business Ethics" olurken, en çok makale yayınlanan dergi ise "Sustainability Accounting" olmuştur.
- En sık kullanılan anahtar kelimeler ise "sürdürülebilirlik raporlaması", "sürdürülebilirlik" ve "kurumsal sosyal sorumluluk" olmuştur.

3.4. Araştırmanın Kısıtları

WoS'tan elde edilen veri seti üzerinden yapılan analizlere, Türkiye'de TÜBİTAK ULAKBİM, uluslararası alanda Scopus ve Pubmed gibi veri tabanları ile çevrimiçi dolanım girmemiş olan

yayımların dâhil edilmemiş olması çalışmanın kısıtlılığını oluşturmaktadır. Araştırmanın bir diğer kısıtı ise, üretilen akademik eserlerden sadece makalelerin ele alınmış olmasıdır.

4. KÜRESEL ÖLÇEKTE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Web of Science ve Scopus küresel ölçekte veri tabanları olduğu için bunlar kullanılarak yapılan bibliyometrik analiz sonucu tespit edilen bulgu ve sonuçlar da küresel bir çabayı (değeri) ortaya koymaktadır.

4.1. Araştırma İçin Verilerin Taranması ve Filtrelenmesi

Dünyada 2000-2023 yılları arasında sürdürülebilirlik raporlaması alanında yazılan akademik makalelerin bibliyometrik analizi için Web of Science veri tabanında bulunan makaleler çeşitli başlıklar altında incelemek üzere 22.12.2023 tarihinde tarama işlemine tabi tutulmuştur. “All Fields (Tüm Alanlar)” seçilerek, anahtar kelime “Sustainability Reporting (Sürdürülebilirlik Raporlaması)” olacak şekilde sorgu kriteri yazılarak arama yapıldığında 1.657 makale olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra “Research Areas (Çalışma Alanları)” bölümünde yer alan kategoriler içerisinde sadece “Business Economics (İşletme Ekonomisi)” seçilerek filtreleme yapılmış ve böylelikle araştırmaya dâhil edilen makale sayısı 1.025 olmuştur.

4.2. Verilerin Web of Science Veri Tabanı Açısından Analizi ve Değerlendirilmesi

Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında elde edilen verilerden analize uygun bulunan 1.025 adet makaleye ilişkin analiz sonuçlarına ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

4.2.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması Araştırmalarının Küresel (Dünyadaki) Gelişimi

Web of Science küresel ve bilimsel bir veri tabanıdır ve araştırmacılara internet üzerinden erişim ile araştırma yapabileme imkânı sunmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili veri tabanından taranan veriler incelendiğinde yıllara göre en eski yayınlar 2000 yılına, en yeni yayınlar ise 2023 yılına aittir. Sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin makalelerin yıllara göre dağılımı Tablo 2.’de sunulmuştur.

Tablo 2. Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Yayın Yılı	Makale Sayısı	Yüzde
2023	141	13,76
2022	128	12,49
2021	133	12,98
2020	114	11,12
2019	100	9,76
2018	59	5,76
2017	61	5,95
2016	41	4,00
2015	64	6,24
2014	36	3,51
2013	30	2,93
2012	23	2,24
2011	34	3,32
2010	16	1,56
2009	18	1,76
2008	8	0,78
2007	9	0,88
2006	4	0,39
2005	2	0,20
2004	2	0,20
2003	1	0,10
2000	1	0,10
TOPLAM	1.025	100

Kaynak: WoS veri tabanından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

WoS veri tabanında son 23 yıl içerisinde taranan veriler incelendiğinde, sürdürülebilirlik raporlaması alanındaki ilk çalışmanın 2000 yılında gerçekleştirildiği, 2001 ve 2002 yıllarında ise konunun çalışılmadığı tespit edilmiştir. 2000-2008 yılları arasında üretilen makale sayısı 10’nu geçmezken, 2009-2018 yılları arasında konunun daha sık çalışıldığı ve yayın sayısının en fazla 64’e ulaştığı, 2019-2023 yılları arasında ise yıllık araştırma sayısının 100’ün üstünde yapıldığı tespit edilmiştir. En az araştırma yapılan yıllar 1’er makale ile 2000 ve 2003 yılları olurken, en çok araştırma yapılan yıl 141 makale ile 2023 yılı olmuştur. 22.12.2023 tarihi itibarıyla veriler sistemden çekildiği için bu tarihten 31.12.2023 tarihine kadar geçen sürede sisteme eklenen veriler olması ve 2023 yılı araştırmalarının 141 makale ile sınırlı kalmama ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Dünyada sürdürülebilirlik raporlaması araştırmalarının gelişimi için 2018 yılından itibaren bu alan daha yoğun çalışılmıştır. Dünyadaki gelişmelere, akademik dünya duyarsız kalmamış, konunun önemi üretilen eser miktarına da yansımıştır.

4.2.2. Sürdürülebilirlik Raporlaması Araştırmalarının WoS Kategorilerine Yansıması

Sorgu kriteri olarak seçilen “Sürdürülebilirlik Raporlaması”nın en çok hangi akademik alanda çalışıldığını ortaya koyan veriler WoS Kategorileri ile tespit edilmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında yazılan makalelerin WoS Kategorileri’ne göre dağılımı Tablo 3.’te sunulmuştur.

Tablo 3. Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Makalelerin WoS Kategorilerine Göre Dağılımı

Sıra No	WoS Kategorisi	Makale Sayısı
1	Yönetim	444
2	İşletme Finansı	443
3	İşletme	357
4	Çevresel Çalışmalar	218
5	Ekonomi	93
6	Yeşil Sürdürülebilir Bilim Teknolojisi	87
7	Etik	45
8	Çevresel Bilimler	11
9	Hukuk	8
10	Kamu Yönetimi	8

Kaynak: WoS veri tabanından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

WoS Kategorilerine göre en çok hangi akademik alanda çalışıldığı Tablo 3.’te gösterilmiştir. Buna göre, Yönetim, İşletme Finansı ve İşletme 350’yi aşkın makale ile ilk 3 sırada yer almıştır. 8’er makale ile sürdürülebilirlik raporlamasının en az çalışıldığı akademik alan Hukuk ve Kamu Yönetimi’dir.

WoS veri tabanından analize uygun bulunan 1.025 adet makalenin hangi dillerde üretildiği Tablo 4.’te sunulmuştur.

Tablo 4. Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Makalelerin Yazım Dili Dağılımı

Yazım Dili	Makale Sayısı	Yüzde
İngilizce	1.005	98,05
İspanyolca	10	0,98
Portekizce	6	0,59
Almanca	2	0,20
Malayca	1	0,10
Ukraynaca	1	0,10
TOPLAM	1.025	100

Kaynak: WoS veri tabanından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin analize uygun bulunan 1.025 adet makalenin 6 farklı dilde

yazıldığı ve % 98'nin İngilizce olarak üretildiği tespit edilmiştir.

4.3. Verilerin VOSviewer Programı Kullanılarak Analizi ve Değerlendirilmesi

Veri tabanlarından çekilen veriler çeşitli yazılımlar ve programlar aracılığıyla görselleştirilerek sunulmaktadır. Tablo 1.'e göre verilerin görselleştirilmesinde VOSviewer yaygın kullanılmakla birlikte CiteSpace, Stata 6.0, Microsoft Excel, Pvenn Yazılım Paketi, Harzing's Publish or Perish, PRISMA, Bibliometrix, Biblioshiny ve R Studio gibi pek çok program kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan VOSviewer 1.6.20'nin sunduğu analiz türü ve analiz birimine ilişkin başlıklar Tablo 5.'te sunulmuştur.

Tablo 5. VOSviewer Programının Sunduğu Analiz Türü ve Analiz Birimi Başlıkları

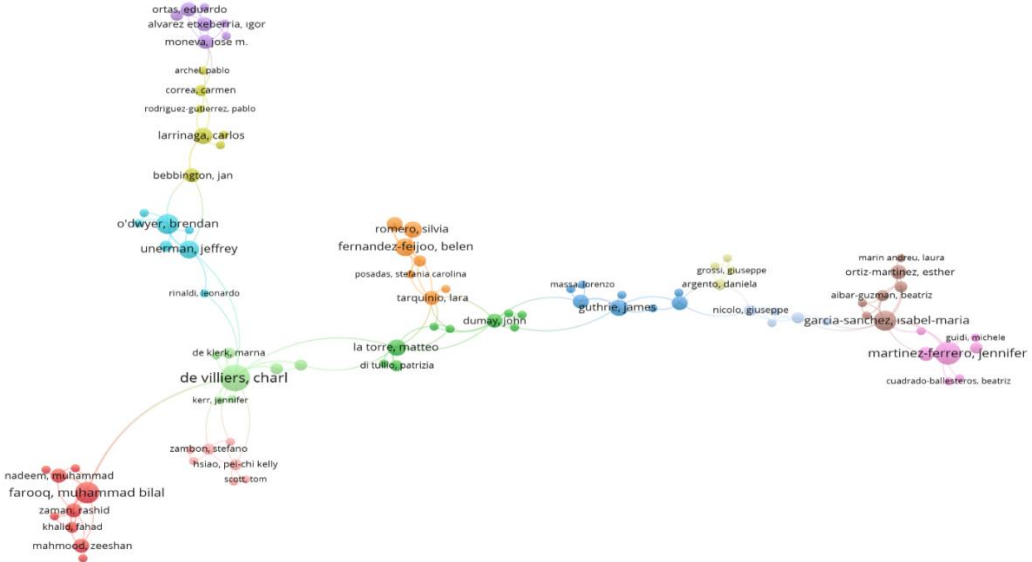
Analiz Türü	Analiz Birimi
Co-Authorship (Ortak Yazarlık)	Authors (Yazarlar) Organizations (Kurumlar) Countries (Ülkeler)
Citation (Atıf)	Documents (Belgeler) Sources (Kaynaklar) Authors (Yazarlar) Organizations (Kurumlar) Countries (Ülkeler)
Co-Citation (Ortak Atıf)	Cited References (Alıntılanan Referanslar) Cited Sources (Atıfta Bulunan Kaynaklar) Cited Authors (Atıf Yapılan Yazarlar)
Bibliographic Coupling (Bibliyografik Bağlantı/Eşleşme)	Documents (Belgeler) Sources (Kaynaklar) Authors (Yazarlar) Organizations (Kurumlar) Countries (Ülkeler)
Co-Occurrence (Tekrar Sıklığı)	All Keywords (Tüm Anahtar Kelimeler) Author Keywords (Yazar Anahtar Kelimeleri) KeyWords Plus (Ek Anahtar Kelimeler)

Kaynak: VOSviewer yazılımından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

VOSviewer programı kullanılarak oluşturulan ve Tablo 5.'te sunulan veriler dikkate alındığında, bu çalışma için, ortak yazarlık analiz türü için yazarlar (1) analiz birimi; atıf analiz türü için, kaynaklar (2), yazarlar (3), kurumlar (4) ve ülkeler (5) analiz birimleri; ortak atıf analiz türü için atıf yapılan yazarlar (6) analiz birimi; bibliyografik bağlantı analiz türü için belgeler (7) ve yazarlar (8) analiz birimleri; tekrar sıklığı analiz türü için yazar anahtar kelimeleri (9) analiz birimi esas alınarak toplam 9 adet analiz biriminin haritalandırılması yapılmıştır.

4.3.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması Hakkındaki Makalelerin Ortak Yazarlık Analizi (Co-Authorship of Authors) ve Analizin Değerlendirilmesi

Ortak yazarlık analiz türü için yazarlar analiz birimi kullanılmıştır. Ortak yazarlık analizine göre, en fazla bağlantılı ve iş birliği yapan yazarları tespit etmek üzere en az 1 yayını ve en az 1 atıfı olan yazarlar kriteri belirlenerek ağ haritası oluşturulmuştur. Yazarlar arası işbirliğini gösteren ortak yazarlar bağına ilişkin harita Şekil 1.'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Yazarlar Arası İşbirliğini Gösteren Ortak Yazar Bağları

Şekil 1.'e göre, aralarında en yüksek bağlantı bulunan isimler arasında yapılan analize göre tek bir kümede birleşen 91 isim ve toplam 156 bağlantı görülmektedir. En bağlantılı 91 yazarın oluşturduğu 13 küme bulunmaktadır. En yüksek bağlantıya sahip olan küme 9 birim ve en düşük bağlantıya sahip küme 4 birim bağlantıya sahiptir.

Sürdürülebilirlik raporlaması konusundaki çalışmalarına en çok atıf alan ve en çok yayını olan yazarlar Tablo 6.'da sunulmuştur.

Tablo 6. Ortak Yazarlık Analizine Göre En Çok Atıf Alan ve En Çok Yayını Olan Yazarlar

Sıra No	En Çok Atıf Alan 10 Yazar	Atıf Sayısı	Sıra No	En Çok Yayını Olan 10 Yazar	Makale Sayısı
1	Clarkson, Peter M.	1.885	1	De Villiers, Charl	11
2	Li, Yue	1.547	2	Buallay, Amina	11
3	Richardson, Gordon D.	1.547	3	Maroun, Warren	9
4	Vasvari, Florin P.	1.547	4	Oware, Kofi Mintah	9
5	Gray, Rob	1.272	5	Boiral, Olivier	8
6	Unerman, Jeffrey	995	6	Manetti, Giacomo	8
7	De Villiers, Charl	841	7	Higgins, Colin	8
8	Boiral, Olivier	828	8	Martinez-ferro, Jennifer	8
9	O'dwyer, Brendan	779	9	Uyar, Ali	8
10	Milne, Markus J.	772	10	Comfort, Daphne	7

Kaynak: VOSviewer yazılımından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6.'ya göre, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda Clarkson, Peter M. 1.885 atıfla en çok atıf alan yazar olurken, ilk on yazar içerisinde en az atıf alan yazar 772 atıfla Milne, Markus J. olmuştur. İlk 10'da yer alan yazarlar için atıf skorları oldukça yüksektir ve ürettikleri yayınlara rağbet gösterilmiştir. Ayrıca sürdürülebilirlik raporlaması konusunda, De Villiers, Charl ve Buallay, Amina 11 adet makale ile en çok yayını üreten yazar olurken, en az yayını üreten yazar ise 7 adet yayınlı Comfort, Daphne olmuştur.

Sürdürülebilirlik raporlaması konusundaki çalışmalarına en çok atıf alan ve en çok yayını olan kurumlar (üniversiteler) Tablo 7.'de sunulmuştur.

Tablo 7. Kurum Atıf Analizine Göre En Çok Atıf Alan ve En Çok Yayını Olan Üniversiteler

Sıra No	En Çok Atıf Alan 10 Kurum	Atıf Sayısı	Sıra No	En Çok Yayını Olan 10 Kurum	Makale Sayısı
1	Simon Fraser University	2.143	1	University of South Africa	20
2	University of London	1.998	2	University of Pretoria	14
3	The University of Queensland	1.910	3	The University of Auckland	14
4	University of Toronto	1.547	4	University of Salamanca	14
5	University of St Andrews	1.420	5	Auckland University of Technology	13
6	Université Laval	1.349	6	Ahlia University	13
7	University of Canterbury	982	7	University of Waikato	12
8	The University of Sydney	894	8	The University of Sydney	12
9	University of Pretoria	882	9	Macquarie University	12
10	University of Amsterdam	854	10	Université Laval	11

Kaynak: VOSviewer yazılımından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

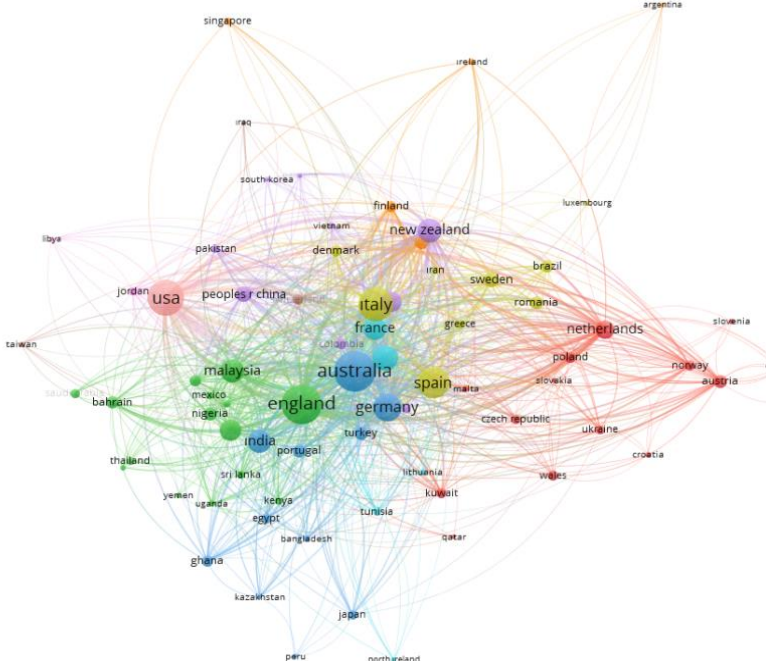
Tablo 7.'ye göre, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda en çok atıf alan 10 üniversite sıralamasında atıf skorları 854 ilâ 2.143 arasında değişiklik göstermiştir. En çok atıf alan üniversite 2.143 atıf ile Simon Fraser Üniversitesi olurken, en az atıf alan üniversite Amsterdam Üniversitesi olmuştur. En çok atıf alan 10 kurumun 3'ü Kanada'dan (Simon Fraser University, University of Toronto ve Université Laval), 2'si Avustralya'dan (The University of Queensland ve The University of Sydney), 1'i İngiltere'den (University of London), 1'i Amerika Birleşik Devletleri (ABD) (University of St Andrews)'den, 1'i Yeni Zelanda'dan (University of Canterbury), 1'i Güney Afrika'dan (University of Pretoria) ve 1'i Hollanda (University of Amsterdam)'dandır.

Tablo 7.'ye göre, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda en çok makale üreten 10 üniversite sıralamasında makale sayıları 11 ilâ 20 arasında değişiklik göstermektedir. En çok makale üreten üniversite 20 makaleyle Güney Afrika Üniversitesi olurken, en az makale üreten üniversite 11 makaleyle Laval Üniversitesi olmuştur. En çok makale üreten 10 kurumun 3'ü Yeni Zelanda'dan (The University of Auckland, Auckland University of Technology ve University of Waikato), 2'si Avustralya'dan (The University of Sydney ve Macquarie University), 2'si Güney Afrika'dan (University of South Africa ve University of Pretoria), 1'i İspanya'dan (University of Salamanca), 1'i Manama'dan (Ahlia University) ve 1'i Kanada (Université Laval)'dandır.

En çok atıf alan ve en çok makale üreten 10 üniversite sıralaması birlikte ele alındığında en çok akademik katkının 4'er üniversite ile Yeni Zelanda'dan, 3'er üniversite ile Avustralya, Kanada, Güney Afrika'dan verildiği tespit edilmiştir.

4.3.4. Sürdürülebilirlik Raporlaması Araştırmaları Kapsamında Ülkelerin Atıf Analizi (Citations of Countries) ve Analizin Değerlendirilmesi

Atıf analiz türü için ülkeler analiz birimi dikkate alınarak atıf analizi yapılmıştır. Ülkeler arası atıf ağlarının belirlenmesi için bir ülke tarafından en az 1 makale yayınlanması ve en az 1 atıf alması kriteri belirlenerek ağ haritası oluşturulmuştur. Ülkelerin atıf bağlarına ilişkin harita Şekil 4.'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Ülkelerin Atıf Bağları

Şekil 4.'e göre, ülkelerin atıf analizi kriteri çerçevesinde 78 gözlem birimi analiz edilmiştir. 10 küme, 1.059 bağlantı ve 8.559 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik raporlaması konusundaki çalışmalarına en çok atıf alan ve en çok yayını olan ülkeler Tablo 8.'de sunulmuştur.

Tablo 8. Ülkeler Atıf Analizine Göre En Çok Atıf Alan ve En Çok Yayını Olan Ülkeler

Sıra No	En Çok Atıf Alan 10 Ülke	Atıf Sayısı	Sıra No	En Çok Makale Yayımlanan 10 Ülke	Makale Sayısı
1	Avustralya	7.401	1	Avustralya	139
2	İngiltere	6.698	2	İngiltere	136
3	Kanada	4.945	3	ABD	110
4	ABD	4.059	4	İtalya	103
5	İtalya	2.953	5	İspanya	85
6	İspanya	2.874	6	Almanya	65
7	Yeni Zelanda	2.138	7	Kanada	56
8	Hollanda	2.033	8	Yeni Zelanda	50
9	İşkoçya	1.863	9	Malezya	46
10	Almanya	1.855	10	Hindistan	46

Kaynak: VOSviewer yazılımından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8.'e göre, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda en çok atıf alan 10 ülke sıralamasında atıf skorları 1.855 ilâ 7.401 arasında değişiklik göstermiştir. En çok atıf alan ülke 7.401 atıfı Avustralya

olurken, en az atıf alan ülke Almanya olmuştur.

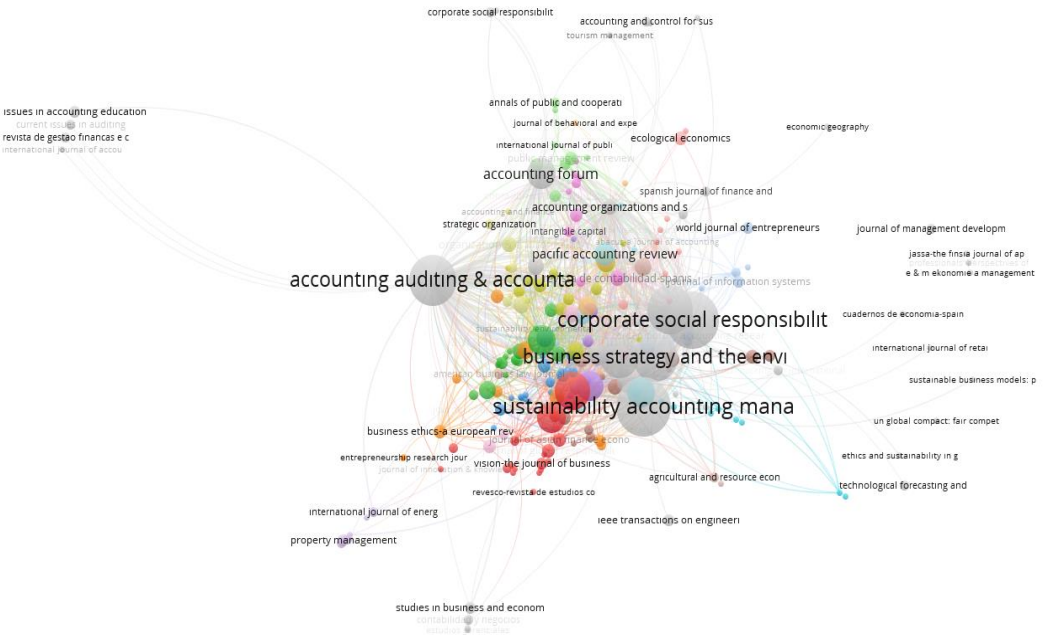
Tablo 8.'e göre, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda en çok makale yayınlayan 10 ülke sıralamasında makale sayıları 46 ilâ 139 arasında değişiklik göstermektedir. En çok makale yayınlayan ülke 139 makaleyle Avustralya olurken, en az makale yayınlayan ülkeler Malezya ve Hindistan olmuştur.

Ülke atıf analizindeki atıf skorları dikkate alındığında, Avustralya'yı İngiltere, Kanada ve ABD takip etmiştir. Yeni Zelanda, en çok atıf alan ve en çok makale üreten 10 üniversite sıralaması birlikte ele alındığında en çok akademik katkıyı 4'er üniversitesi (University of Canterbury, The University of Auckland, Auckland University of Technology ve University of Waikato) aracılığıyla sağlarken, en çok atıf alan ilk 10 ülke içinde yedinci ve en çok makale yayınlayan ilk 10 ülke içinde ise sekizinci olmuştur.

Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında en çok makale yayınlayan ilk 10 ülkeden ilk 4'ünde (Avustralya, İngiltere, ABD ve İtalya) 100'ün üzerinde eser üretmiştir. Bir başka deyişle, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda akademik çabanın ve katkının küresel düzeydeki büyük resmi çizildiğinde en büyük payın Avustralya, İngiltere, ABD ve İtalya'ya ait olduğu tespit edilmiştir.

4.3.5. Sürdürülebilirlik Raporlaması Araştırmaları Kapsamında Kaynakların Atıf Analizi (Citations of Sources) ve Analizin Değerlendirilmesi

Atıf analiz türü için kaynaklar analiz birimi dikkate alınarak atıf analizi yapılmıştır. Kaynakların atıf ağlarının belirlenmesi için bir kaynaktan en az 1 makale yayınlanması ve en az 1 atıf alması kriteri belirlenerek ağ haritası oluşturulmuştur. Kaynakların atıf bağlarına ilişkin harita Şekil 5.'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Yayın Kaynaklarının Atıf Bağları

Şekil 5.'e göre, kaynakların atıf analizi kriteri çerçevesinde 223 gözlem birimi analiz edilmiştir. 29 küme, 1.466 bağlantı ve 3.694 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir.

Makalelerin yayınlandığı kaynaklar dergilerdir. Sürdürülebilirlik raporlaması kapsamında en çok atıf alan ve en çok makalesi olan dergiler (yayın kaynakları) Tablo 9.'da sunulmuştur.

Tablo 9. Kaynakların Atıf Analizine Göre En Çok Atıf Alan ve En Çok Makalesi Olan Dergiler

Sıra No	En Çok Atıf Alan Dergiler	Atıf Sayısı	Sıra No	En Çok Makale Yayınlayan Dergiler	Makale Sayısı
1	Journal of Business Ethics	3.425	1	Sustainability Accounting Management	71
2	Business Strategy and the Environment	3.082	2	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	66
3	Accounting Auditing & Accountability Journal	2.964	3	Accounting Auditing & Accountability Journal	52
4	Accounting Organizations and Society	2.928	4	Meditari Accountancy Research	48
5	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	2.685	5	Business Strategy and the Environment	47
6	Sustainability Accounting Management	1.582	6	Journal of Business Ethics	36
7	Accounting Forum	1.485	7	Social Responsibility Journal	30
8	Meditari Accountancy Research	1.145	8	Accounting Forum	20
9	Social Responsibility Journal	605	9	Corporate Governance-The international journal of business in society	20
10	Organization Science	575	10	Journal of Applied Accounting Research	18

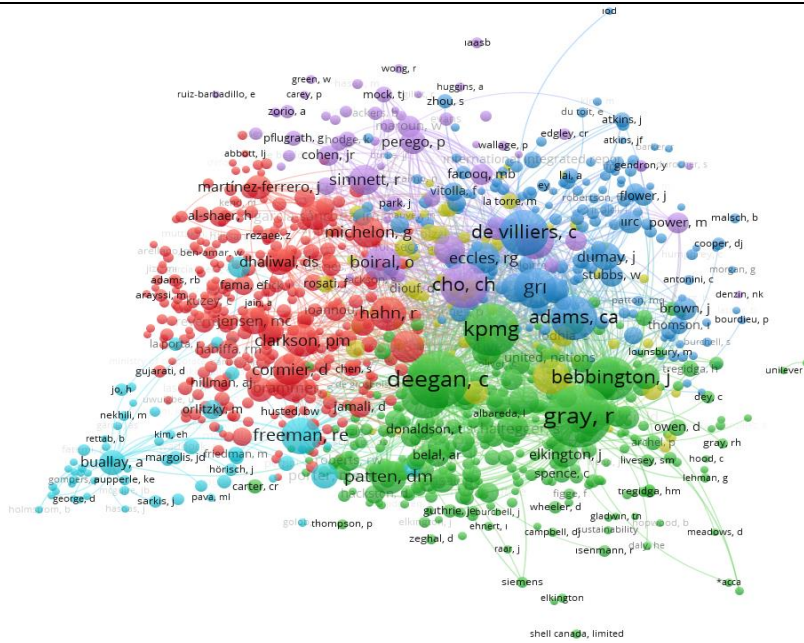
Kaynak: VOSviewer yazılımından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9.'e göre, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda en çok atıf alan 10 dergi sıralamasında atıf skorları 575 ilâ 3.425 arasında değişiklik göstermiştir. En çok atıf alan dergi 3.425 atıfıla “Journal of Business Ethics” olmuştur. En çok atıf alan 10 dergi sıralamasında 1.000’in altında atıf alan dergiler ise “Social Responsibility Journal” ve “Organization Science” olup, bu dergiler dokuzuncu ve onuncu sırada yerini almıştır.

Tablo 9.'a göre, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda en çok makale yayınlanan 10 dergi sıralamasında makale sayıları 18 ilâ 71 arasında değişiklik göstermektedir. En çok makale yayınlayan dergi 71 makaleyle “Sustainability Accounting Management” olurken, en az makale yayınlayan dergi ise 18 makaleyle “Journal of Applied Accounting Research” olmuştur.

4.3.6. Sürdürülebilirlik Raporlaması Araştırmalarında Atıf Yapılan Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-Citation of Cited Authors) ve Analizin Değerlendirilmesi

Ortak atıf analiz türünde atıf yapılan yazarlar analiz birimi dikkate alınmıştır. Bir makalede atıf yapılan farklı kaynaklar ortak atıf (Co-Citation) olarak adlandırılır (Dirik ve diğerleri, 2023: 180). Yazarların ortak atıf ağlarının belirlenmesi için atıf sayısının en az 10 olması kriteri belirlenmiş ve ağ haritası oluşturulmuştur. Yazarların ortak atıf bağlarına ilişkin harita Şekil 6.'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Ortak Atıf Yapılan Yazarlar Arası Bağlar

Şekil 6.'ya göre, ortak atıf yapılan yazarlar analizi kriteri çerçevesinde 1.053 gözlem birimi analiz edilmiştir. 6 küme, 202.449 bağlantı ve 727.110 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik raporlaması araştırmalarında en fazla ortak atıf yapılan yazarlar Tablo 10.'da sunulmuştur.

Tablo 10. Ortak Atıf Analizine Göre En Fazla Ortak Atıf Yapılan Yazarlar

Sıra No	En Fazla Ortak Atıf Yapılan 10 Yazar	Atıf Sayısı
1	Gray, R.	695
2	Deegan, C.	586
3	KPMG	499
4	De Villiers, C.	372
5	Kolk, A.	367
6	Cho, C. H.	357
7	Adams, C.A.	350
8	Bebbington, J.	335
9	GRI	291
10	Freeman, R. E.	243

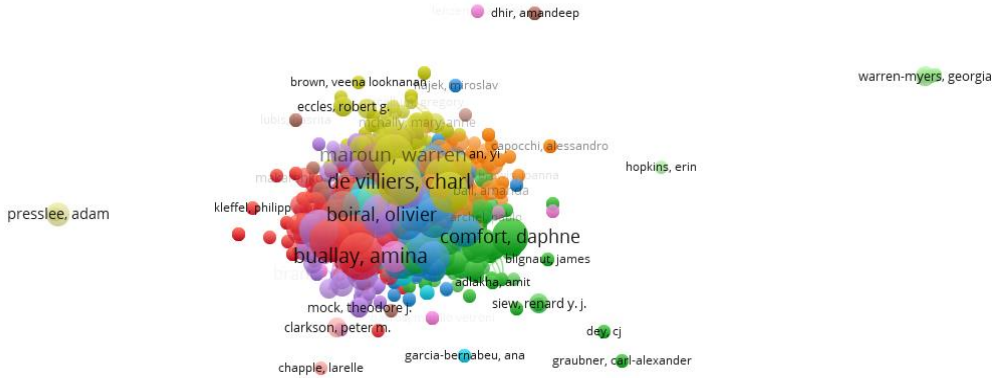
Kaynak: VOSviewer yazılımından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 10.'na göre, sürdürülebilirlik raporlaması araştırmalarında atıf yapılan yazarların ortak atıf analizi ilk 10 yazar sıralamasında 243 ilâ 695 arasında değişiklik göstermektedir. Analiz sonucuna göre en fazla ortak atıf yapılan yazar 695 atıfla Gary, R olmuştur.

4.3.7. Sürdürülebilirlik Raporlaması Araştırmalarında Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors) ve Analizin Değerlendirilmesi

Bibliyografik bağlantı (eşleşme) analiz türünde yazarlar analiz birimi dikkate alınmıştır. Bibliyografik eşleşme birbirinden bağımsız iki kaynak tarafından ortak bir esere atıf yapıldığı durumu ifade etmektedir (Dirik ve diğerleri, 2023: 178). Yazarların bibliyografik eşleşme ağlarının belirlenmesi için yazarın en az 1 makalesi yayınlanmış ve 1 atıf almış olması kriteri belirlenerek ağ

haritası oluşturulmuştur. Yazarların bibliyografik eşleşme bağlarına ilişkin harita Şekil 7.'de gösterilmiştir.

Şekil 7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Bağları

Şekil 7.'ye göre, yazarların bibliyografik eşleşme analizi kriteri çerçevesinde 1.756 gözlem birimi analiz edilmiştir. 13 küme, 629.398 bağlantı ve 2.382.986 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik raporlaması araştırmalarında en fazla bibliyografik eşleşme olan yazarlar Tablo 11.'de sunulmuştur.

Tablo 11. Bibliyografik Bağlantı Analizine Göre En Fazla Bibliyografik Eşleşme Olan Yazarlar

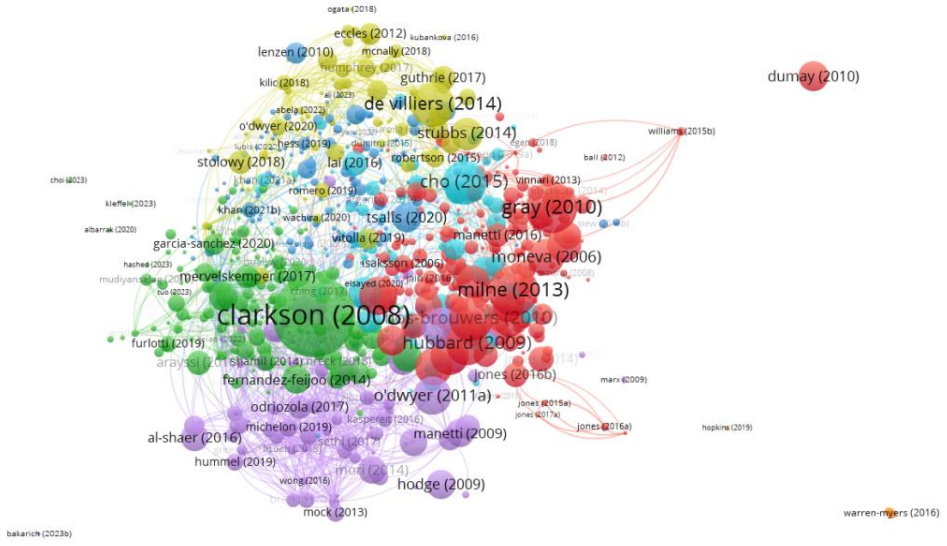
Sıra No	En Fazla Bibliyografik Eşleşme Olan 10 Yazar	Bağlantı Gücü	Atıf Sayısı
1	Maroun, Warren	37.429	350
2	Boiral, Oliver	33.457	828
3	Farook, Muhammad Bilal	32.073	179
4	Buallay, Amina	27.665	338
5	Martinez-Ferrero, Jennifer	27.166	193
6	Higgins, Colin	26.249	591
7	De Villiers, Charl	26.079	841
8	Garcia-Sanchez, Isabel-Maria	23.717	259
9	Comyns, Breeda	23.255	242
10	Amran, Azlan	22.718	517

Kaynak: VOSviewer yazılımından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 11.'e göre, sürdürülebilirlik raporlaması araştırmalarında bibliyografik bağlantı analizi sonucunda 37.429 bağlantı gücü ile en fazla bibliyografik eşleşmenin olduğu yazar Maroun, Warren'dir. De Villiers, Charl 841 atıfıyla en yüksek atıf sayısına sahip olmasına rağmen sekizinci sırada yer almıştır.

4.3.8. Sürdürülebilirlik Raporlaması Konusundaki Yayınların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents) ve Analizin Değerlendirilmesi

Bibliyografik bağlantı (eşleşme) analiz türünde, belgeler analiz birimi kullanılmıştır. Yayınların bibliyografik eşleşme ağlarının belirlenmesi için en az 1 atıf almış olması kriteri belirlenmiş ve ağ haritası oluşturulmuştur. Yayınların bibliyografik eşleşme bağlarına ilişkin harita Şekil 8.'de gösterilmiştir.

Şekil 8. Yayınların Bibliyografik Eşleşme Bağları

Şekil 8.'e göre, yayınların bibliyografik eşleşme analizi kriteri çerçevesinde 851 gözlem birimi analiz edilmiştir. 7 küme, 131.147 bağlantı ve 281.071 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir.

Sürdürülebilirlik raporlaması araştırmalarında en fazla bibliyografik eşleşme olan yayınlar Tablo 12.'de sunulmuştur.

Tablo 12. Bibliyografik Bağlantı Analizine Göre En Fazla Bibliyografik Eşleşme Olan Yayınlar

Sıra No	En Fazla Bibliyografik Eşleşme Olan 10 Yayın	Dergi Adı	Atf Sayısı
1	Clarkson ve diğerleri 2008	Accounting Organization and Society	1.547
2	Gray 2010	Accounting Organization and Society	599
3	Milne ve Gray 2013	Journal of Business Ethics	566
4	Cho ve diğerleri 2015	Accounting Organization and Society	443
5	Bos-Brouwers 2010	Business Strategy and Environmet	434

6	De Villiers ve diğerleri	2014	Integrated Reporting: insights, gaps and an agenda for future research	Accounting Auditing and Accountability Journal	431
7	Hubbard	2009	Measuring organizational performance: beyond the triple bottom line	Business Strategy and Environment	411
8	Boiral	2013	Sustainability reports as simulacra? A counter-account of A and A + GRI reports	Accounting Auditing and Accountability Journal	378
9	Clarkson ve diğerleri	2011	Environmental reporting and its relation to corporate environmental performance	Abacus	338
10	O'dwyer ve diğerleri	2011a	Seeking legitimacy for new assurance forms: The case of assurance on sustainability reporting	Accounting Organization and Society	337

Kaynak: VOSviewer yazılımından ve literatür kaynaklarından yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 12.'ye göre, sürdürülebilirlik raporlaması araştırmalarında bibliyografik eşleşme analizi sonucunda Clarkson ve diğerleri, 2008 yılında 1.547 atıf olarak en fazla bibliyografik eşleşmenin olduğu yayını üretmiştir. Aynı zamanda Clarkson, farklı araştırmacılarla 2011 yılında ürettiği yayına 338 atıf olarak tablodaki yerini pekiştirmiştir.

4.3.9. Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Makalelerde Anahtar Kelime Analizi (Co-Occurrence of Author Keyword) ve Analizin Değerlendirilmesi

Tekrar sıklığı analiz türü için yazar anahtar kelimeleri analiz birimi dikkate alınmıştır. Anahtar kelime tekrar sıklığının belirlenmesi en az 3 defa tekrar etmesi kriteri belirlenerek ağ haritası oluşturulmuştur. En sık kullanılan anahtar kelime bağlarına ilişkin harita Şekil 9.'da gösterilmiştir.

“sürdürülebilirlik” ve “kurumsal sosyal sorumluluk” olmuştur.

5. SONUÇ

Bibliyometrik analiz yapılırken kullanılan veri tabanı, elde edilen verilerin değerlendirme düzeyini doğrudan etkilemektedir. Ayrıca kullanılan arama kriteri kelimelerindeki çeşitlilik, belirlenen yayın türü kısıtı ile belirlenen zaman kısıtı (gibi çeşitli kriterler) de elde edilen doküman sayısını doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmada kullanılan WoS veri tabanı, 2000-2023 yıllarını kapsayan zaman kısıtı, arama kriteri kelimesinin “Sustainability Reporting (Sürdürülebilirlik Raporlaması)” kelimesi ile, doküman türünün makale ile ve çalışma alanının “işletme ekonomisi” ile sınırlandırılması (kısıtı) sonucunda elde edilen 1.025 adet verinin küresel ölçekte değerlendirilmesi imkânını sunmuştur.

Bu çalışma ile literatür araştırmaları kısmında aktarılan çalışmalar karşılaştırıldığında, birbirini destekleyen ve birbirinden farklılaşan sonuçlar tespit edilmiştir. Birbirini destekleyen en temel sonuç, sürdürülebilir bir dünya için insanoglunun vermesi gereken çabaya akademik dünyanın duyarsız kalmadığı yönündedir. Konunun önemi üretilen eser miktarına artış olarak yansımıştır. Analiz sonucunda, 2000’li yıllarda akademik dünyanın sürdürülebilirlik raporlamasını keşfetmeye yönelik ilgisinin az olduğu, bu ilginin 2015 yılından itibaren arttığı ve 2023 yılında ise en yüksek seviyeye ulaştığı yönündedir. Çalışmanın bu sonucu, literatürde yer alan diğer çalışmaların bulguları ile desteklenmiştir (E-Vahdati ve Aripin, 2021: 278; Bosi ve diğerleri, 2022: 8; Altın ve Yılmaz, 2023: 4). Sürdürülebilirliğin tarihi gelişimi göz önüne alındığında özellikle 2010 yılında Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi’nin kurulması, akabinde 2011 yılında Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu’nun kurulması ve sonrasındaki gelişmelere paralel olarak, akademisyenler gelişmeleri yakından takip etmiş ve ilgileri akademik eser üretimine pozitif yönde (artış olarak) yansımıştır.

Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik raporlaması hakkında en çok atıf alan yazar “Clarkson P.M.” olarak tespit edilmiştir. Clarkson ve diğerleri (2008), ABD’de çevreyi en çok kirleten 5 farklı sektörden 191 şirket verisini kullanarak şirketlerin çevresel açıklamaları ile çevresel performansları arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Analiz sonucuna göre, çevresel açıklamalarını gönüllülük esasıyla yapan şirketlerin çevresel açıklamaları ile çevresel performansları arasındaki ilişkinin aynı yönlü olduğu görülmüştür. Clarkson ve diğerleri (2011)’nin çevresel raporlama ile kurumsal çevresel performans arasındaki ilişkiyi ortaya koyan başka bir çalışması mevcuttur. Buna göre, şirketin çevreci bir yaklaşımı benimsememesinin finansal performans üzerindeki etkisi olumludur.

Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik raporlaması hakkında en çok yayın üreten yazarlar “Charl De Villiers” ve “Amina Buallay” olarak tespit edilmiştir. En üreten yazara ilişkin bu sonuç, araştırmanın literatüründe yer alan diğer çalışmalar ile benzerlik göstermiştir (Bosi ve diğerleri, 2022: 11; Nyantakyi ve diğerleri, 2023: 9). Araştırmanın literatüründeki benzerlik göstermeyen çalışmalar için farklılaşmanın temelinde arama kriterleri ve arama kısıtlarının doğrudan etkisi vardır. Ayrıca aynı yazarın (Pasko ve diğerleri, 2021), aynı arama kriteri ve aynı zaman kısıtı için farklı veri tabanlarında elde ettiği sonuçların da farklılık göstermesi, analiz sonuçlarının, en ufak bir değişikliğe karşı duyarlılığının, ne kadar yüksek olduğunun temsili açısından önemli bulunmaktadır.

Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik raporlaması hakkında en çok atıf alan kurum Kanada’daki “Simon Fraser University” olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmayı destekleyen ya da bu çalışmadan farklılaşan bir literatür verisine rastlanılmamıştır. Bunun temelinde literatür verileri içerisinde yer alan eserler için ilgili yazarların bu yönde bir analiz gerçekleştirilmemiş olması yatmaktadır.

Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik raporlaması hakkında en çok yayın yapan ve atıf alan ülke “Avustralya” olarak tespit edilmiştir. Ülkelerin atıf alma ve yayın üretme durumlarındaki sıralamalar değişiklik gösterse de (Tablo 8) burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, sürdürülebilirlik raporlaması konusunda yapılan çalışmaların yani küresel düzeyde verilen emeğin gelişmiş ülkelerin akademisyenlerince verilmiş olmasıdır. Akademik dünyanın sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin katkısı küresel düzeyde değerlendirildiğinde bir başka deyişle sürdürülebilirlik raporlaması konusunda büyük resim çizildiğinde Avustralya başta olmak üzere, İngiltere’nin, ABD’nin ve İtalya’nın haklı bir paya sahip olduğu belirlenmiştir. Bu açıdan, büyük resmin gelişmiş ülkelerin bilim insanlarının / araştırmacılarının eliyle çizildiği söylenebilir. Son üç yılda ve özellikle 2023

yılında bibliyometrik analiz çalışmalarının popüler hale gelmesinin temelinde küresel düzeydeki emek ve katkının ortaya çıkarılması isteği olduğu söylenebilir.

Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik raporlaması hakkında yapılan çalışmalardaki anahtar kelime analizine göre en sık kullanılan anahtar kelimeler sırasıyla “sürdürülebilirlik raporlaması”, “sürdürülebilirlik” ve “kurumsal sosyal sorumluluk” olarak tespit edilmiştir. Literatürdeki makalelerin anahtar kelime analizinde yer alan ilk 10 kelimenin kullanım sıklığı değişse de genel itibarıyla örtüştüğü görülmüştür.

Küresel düzeyde veri tabanları kullanılarak bibliyometrik analiz yapıldığında ilgili çalışma alanına yönelik akademik katkı küresel düzeyde değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması hakkında üretilen yayınlardan sadece akademik makalelerin ele alınması ve veri kaynağının WoS ile sınırlandırılması çalışmanın kistını oluşturmaktadır. Öneri olarak, araştırmacıların bibliyometrik analiz yaparken ulusal veri tabanlarını kullanarak çalışma alanına katkılarını ulusal düzeyde değerlendirebilme, bir nevi ulusal katkıyı mercek altına alması şeklinde çalışmaların da yapılabileceği sunulabilir. Ayrıca araştırmacılar ulusal veri tabanlarında finansal olmayan raporlama, entegre raporlama, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması gibi sorgu kriterlerini çeşitlendirerek daha bütüncül bir yaklaşımla da konuyu çalışabilirler. Böylelikle ulusal düzeyde yapılan çalışmaların derinlemesine değerlendirilmesi imkânı doğacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar(lar) Katkısı: Yasemin ACAR UĞURLU (% 50), Ayten ÖZBİNGÖL (% 50).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author(s) declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author(s) received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author(s) Contributions: Yasemin ACAR UĞURLU (% 50), Ayten ÖZBİNGÖL (% 50).

KAYNAKÇA

Alma Savaş, D. (2022). Sürdürülebilir Tüketim ve Çevre Araştırmalarına Yönelik Bir Analiz, *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 7 (2). 81-100.

Altın, M ve Yılmaz, R. (2023). Bibliometric Analysis of Sustainability Accounting and Reporting, *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 16(1) 1-15. doi: <http://doi.org/10.29067/muvu.1192389>.

Benamer, K.B., Mostafa, M.M., Hassanein, A., Shariff, M. Z. ve Al-Shattarat, W. (2023). Sustainability Reporting Scholarly Research: A Bibliometric Review and Future Research Agenda, *Management Review Quarterly*. doi: <http://doi.org/10.1007/s11301-023-00319-7>.

Bosi, M.K., Lajuni, N., Wellfren, A.C. ve Lim, T.S. (2022). Sustainability Reporting Through Environmental, Social, an Governance: A Bibliometric Review, *Sustainability*, 14,1-22. doi: <https://doi.org/10.3390/su141912071>.

- Clarkson P.M., Li Y., Richardson G.D. ve Vasvari F.P. (2008). Revisiting The Relation Between Environmental Performance And Environmental Disclosure: An Empirical Analysis. *Accounting Organization and Society*, 33(4/5), 303–327. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2007.05.003>.
- Clarkson P.M., Overell M.B. ve Chapple L. (2011). Environmental Reporting And Its Relation To Corporate Environmental Performance. *Abacus*, 47(1), 27–60.
- Dirik, D., Eryılmaz, İ., ve Erhan, T. (2023). Post-truth Kavramı Üzerine Yapılan Çalışmaların VOSviewer ile Bibliyometrik Analizi, *Social Mucit Academic Review*, 4(2). doi: 164-188. 10.54733/smar.1271369.
- Diwan, H. ve Sreeraman, B.A. (2023). From Financial Reporting to ESG Reporting: A Bibliometric Analysis of the Evolution in Corporate Sustainability Disclosures, *Environment, Development and Sustainability*. doi: <https://doi.org/10.1007/s10668-023-03249-2>.
- Düzer, M. ve Önce, S. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Performans: BİST’te İşlem Gören Şirketler İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2). 637-348. <http://dergipark.gov.tr/bseusbed>
- Ertan, Y. (2018). Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlaması (2005-2017), *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 11(3). 463-478.
- E-Vahdati, S., ve Aripin, N. (2021). A Review of Global Reporting Initiative (GRI) Research with Sustainability Reporting: 1999-2020 Dataset, *Revista de Contabilidad Spanish Accounting Review*, 26(2), 274-290. doi: <https://doi.org/10.6018/rcsar.468261>.
- Fabregat-Aibar, L., Barberà-Mariné, M. G., Terceno, A., ve Pié, L. (2019). A Bibliometric and Visualization Analysis of Socially Responsible Funds, *Sustainability*, 11(9), 2526. doi: <https://doi.org/10.3390/su11092526>.
- Hyk, V., Vysochan, O., ve Vysochan, O. (2023). Sustainability Reporting Trends: A Systematic Literature Network Analysis, *Comparative Economic Research, Central and Eastern Europe*, 26 (2), 7-32. doi: <https://doi.org/10.18778/1508-2008.26.10>.
- İrımış, R. M. (2022). Non-financial Reporting: A Bibliometric Review of the Past Decade, *The Analysis of the University of Oradea, Economic Sciences TOM XXXI*, 1, 213-221.
- KGK. (2023). Soru ve Cevaplarla Sürdürülebilirlik Raporlaması. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/Soru_ve_Cevaplarla_Surdurulebilirlik_Raporlamasi_30_05_2023-.pdf (Erişim Tarihi: 11.05.2024).
- Leopizzi, R., Palmi, P., ve Cagno, P.D. (2023). Sustainability Reporting and Electric Utilities: A Bibliometric Analysis, *Utilities Policy*, 84, 1-9. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jup.2023.101651>.
- Mishra, P., ve Kumar, K. (2023). Uncovering the Sustainability Reporting: Bibliometric Analysis and Future Research Directions, *International Journal of Disclosure and Governance*. doi: <https://doi.org/10.1057/s41310-023-00216-1>.
- Nyantakyi, G., Sarpong, F.A., Sarfo, P.A., Oguchukwu, N.U., ve Coleman, W. (2023). A Boost for Performance or A Sence of Corporate Social Responsibility? A Bibliometric Analysis on Sustainability Reporting and Firm Performance Research (2000-2022), *Cogent Business & Management*, 10, 1-23. doi: <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2220513>.
- Paridhi, ve Arora, A. (2023). Sustainability Reporting: Current State and Challenges, *Business Strategy & Development*, 6(3), 362–381. doi: <https://doi.org/10.1002/bsd2.244>.
- Pasko, O., Chen, F., Oriekhova, A., Brychko, A., ve Shalyhina, I. (2021). Mapping the Literature on Sustainability Reporting: A Bibliometric Analysis Grounded in Scopus and Web of Science Core

---

Collection, *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1). doi: 303-302. 10.14207/ejsd.2021.v10n1p303.

Radu, V., Radu, F., Tabirca, A.I, Saplacan, S.I, ve Lile, R. (2021). Bibliometric Analysis of Fuzzy Logic Research in International Scientific Databases, *International Journal of Computers, Communications & Control (IJCCC)*, 16(1), 2-20. doi: <https://doi.org/10.15837/ijccc.2021.1.4120>.

TDK (2024). Sürdürülebilirlik nedir? <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.05.2024).

Web of Science, <https://access.clarivate.com/login?app=wos&alternative=true&shibShireURL=https:%2F%2Fwww.webofknowledge.com%2F%3Fauth%3DShibboleth&shibReturnURL=https:%2F%2Fwww.webofknowledge.com%2F&roaming=true>.(Erişim Tarihi: 22.12.2023).

Sürdürülebilirlik Kapsamında Faaliyet Gösteren Gıda Bankalarının Kurumsal Raporlarının İncelenmesi

Reşat KARCIOĞLU¹
Şerife KILIÇARSLAN²

Öz

Sürdürülebilirlik kavramı; israf, açlık ve yoksullukla mücadele kapsamında kritik bir gereklilik olarak her alanda etkisini hissettirmektedir. Bu kapsamda, iş dünyasının sürdürülebilir kalkınmaya katkısını arttırmaya yönelik kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ön plana çıkmıştır. Kurumsal sürdürülebilirliğe yönelik bilgi ihtiyacının karşılanması kapsamında, finansal muhasebenin tamamlayıcısı olarak sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması kabul edilmiştir. Gıda bankacılığı ise, sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütüdür. Bu örgütlerin etkinliğini sağlamanın önemli yollarında biri topluma sunduğu güvendir. Bu nedenle, gıda bankalarının sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan topluma sağladığı katkıların şeffaflık, hesap verilebilirlik ve karşılaştırmalılık ilkeleri doğrultusunda düzenlenmesi ve denetime tabi olması büyük önem arz etmektedir. Araştırmanın amacı, gıda bankalarının yayımladığı kurumsal raporların; raporlama yöntemlerini, bağımsız denetime tabi olup olmadıklarını ve sürdürülebilirlik düzeylerini tespit etmektir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıyla yürütülmüştür. Araştırma kapsamına "The Global Food Banking Network" üyesi olan yedi gıda bankası alınmıştır. Veri toplama aracı olarak belge (doküman) incelemesi yapılmıştır. Elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, gıda bankalarının raporlama yöntemlerinin farklılık gösterdiği; yalnızca finansal raporlarının bağımsız denetime tabi olduğu; Güney Afrika'da faaliyet gösteren gıda bankasının en yüksek düzeyde sürdürülebilir raporlama yaptığı ve Avustralya'da faaliyet gösteren gıda bankasının ise en düşük düzeyde sürdürülebilir raporlama yaptığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Kurumsal Raporlar, Gıda Bankaları, İçerik Analizi.

JEL Kodları: I15, I31, Q50, M14, M41, M42.

Examination of the Corporate Reports of Food Banks Operating within the Scope of Sustainability

Abstract

The concept of sustainability is crucial in combating waste, hunger, and poverty, and it has a significant impact across various fields. In this context, the concept of corporate sustainability has emerged to enhance the contribution of businesses to sustainable development. To meet the need for information on corporate sustainability, sustainability accounting and reporting have been recognized as complementary to financial accounting. Food banking is a non-governmental organization operating in alignment with sustainable development goals. One of the key ways to ensure the effectiveness of these organizations is the trust they provide to the community. Therefore, it is crucial for food banks to organize and audit their contributions to society in terms of social, economic, and environmental aspects according to the principles of transparency, accountability, and comparability. The aim of the research is to identify the reporting methods, whether they are subject to independent audits, and the sustainability levels in the corporate reports published by food banks. The study was conducted using a case study design, which is one of the qualitative research methods. The research sample included seven food banks that are members of "The Global Food Banking Network". Document analysis was used as the data collection tool. The data obtained were evaluated through descriptive content analysis, a qualitative research method. The results indicated that food banks' reporting methods vary; only their financial reports are subject to independent audits; and the highest level of sustainable reporting was found in South Africa, while the lowest was observed in Australia.

Keywords: Sustainability, Sustainability Reporting, Corporate Reports, Food Banks, Content Analysis.

JEL Codes: I15, I31, Q50, M14, M41, M42.

* Bu çalışma, "2nd International Symposium on Insurance, Banking and Finance" kapsamında bildiri olarak sunulmuş ve bildiri özetleri kitabında yayımlanmıştır.

¹ Reşat KARCIOĞLU, (Prof. Dr.), Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, Erzurum, Türkiye, E-mail: rkarcio@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0002-0903-3816

² Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Şerife KILIÇARSLAN, (Arş. Gör. Dr.), Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Öğretim Elemanı, Erzurum, Türkiye, E-mail: serife.kilicarslan@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0002-5715-3417.

APA 6 Stili Kaynak Gösterimi: (To Cite This Article)

Karcioğlu, R., Kılıçarslan, Ş. (2024). Sürdürülebilirlik kapsamında faaliyet gösteren gıda bankalarının kurumsal raporlarının incelenmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 17(2), 209-229. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.1484317>

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Food banking is a civil society model that facilitates the distribution of food, clothing, or fuel items that are nearing their expiration date, have packaging or production defects, or are in surplus due to reasons like excess production or exportation, to individuals in need (Topçu and Kaya, 2010: 258). This model reduces both the waste of surplus food, which is still suitable for consumption, before it turns into waste, and the level of poverty in the country. Indeed, the terms “poverty” and “food waste” have been included in the “Sustainable Development Goals” proposed by the United Nations and have been identified as priority areas by governments (Michellini, Principato, and Iasevoli, 2018: 205-206). In this context, food banking, which contributes to social justice, plays a key role in ensuring a sustainable life (Aday and Aday, 2021: 302; Alexandre and Smaje, 2008; González-Torre and Coque, 2016).

The concept of sustainability was defined as “Sustainable Development” in the Brundtland Report, prepared by the World Commission on Environment and Development under the United Nations. In this report, sustainable development is described as meeting the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs. Although initially focused on environmental sensitivity, the report’s scope was expanded to include the perspective that social and economic issues cannot be considered separately from sustainability. Today, the core philosophy of sustainable development is to establish an appropriate balance in social, environmental, and economic activities so that both current and future generations can equally benefit from the opportunities provided by development (United Nations, 2023; Karcıoğlu and Öztürk, 2021: 5; Türkiye ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2023).

Within the scope of the above explanations, it can be said that the food banking system operates within the framework of global development goals. Moreover, as with any business, reporting food banking activities according to the principles of transparency, accountability, and comparability is considered a key factor in enhancing trust in the system. In this context, reports prepared by food banks operating in line with sustainability principles, following accounting standards, will contribute to the sustainable performance of businesses, and thus to the sustainable development goals, through donations, aid, and collaborations (Akarçay Öğüz and Akarçay, 2015: 13-14). In this context, the aim of the research is to identify the reporting methods, whether they are subject to independent audits, and the sustainability levels in the corporate reports published by food banks. The research seeks to address the gaps related to the corporate reports and activities of food banks. The literature primarily includes studies on reporting and accounting practices of businesses. However, there is a limited number of studies on the reports and activities of food banks. Specifically, practical studies generally focus on the accounting records of donors and recipients, and in-depth analysis of food banks’ reporting processes has been lacking. Therefore, systematically examining the reports and activities published by food banks is believed to fill a significant gap in both theoretical and practical fields.

Literature on Research

First, a literature review was conducted on the level of sustainable reporting, followed by an examination of the contribution of food banking to sustainability. In the literature review on the level of sustainable reporting, it was generally observed that businesses were included in the scope of research. Moreover, it was identified that sustainability performances were ranked using Multi-Criteria Decision Making Methods (Goyal, Rahman and Kazmi, 2013; Rebai, Azaiez and Saidane 2016; Şendurur and Temelli, 2018; Ecer, 2019; Korzeb and Samaniego-Medina, 2019; Aksoylu and Taşdemir, 2020; Özevin, 2022; Rençber, 2024; Korga and Aslanoğlu, 2024). In the literature, there are numerous studies emphasizing the effectiveness of the food banking system as an effective tool in combating waste, hunger, and poverty (Akarçay Öğüz and Akarçay, 2015; Aday and Aday, 2021; Beken, 2021; Vatanserver Deviren and Kurtuluş, 2020). These studies aimed to raise awareness about enhancing the system’s efficiency. In this context, the economic, social, and environmental

contributions of the system to society were highlighted. Accordingly, economic contributions were listed as reducing the damage caused by waste to the national economy, providing tax deductions and exemptions with government support, reducing product storage costs, mitigating the financial risks of overproduction, contributing to corporate image (as a marketing tool), and maintaining market stability and price balance. Social contributions were listed as ensuring the right to food security, reducing hunger and poverty levels, assisting the state in achieving social justice, fulfilling zakat obligations, providing spiritual satisfaction, building trust and reputation for businesses, and increasing customer and employee loyalty. Environmental contributions were listed as assisting the state in reducing waste and preventing waste, using natural resources efficiently, and mitigating global climate crises.

Method of The Research

The aim of the research is to determine the reporting methods, independent audit practices, and sustainability levels of the corporate reports of food banks. The research was conducted using a case study approach, one of the qualitative research designs.

The research population consists of food banks that are members of “The Global Food Banking Network”. According to the relevant website, there are memberships from 45 countries across 7 regions of the world. To reach a suitable sample, one of the purposive sampling methods, the criterion sampling method, was used (Yıldırım and Şimşek, 2021: 120). In this context, the inclusion criteria for food banks in the sample were defined as “having published a report in English” and “the most recent report being from 2022 or 2023”. As a result, the sample of the research consists of 7 food banks operating in 7 countries across 6 regions (Table 2). The names of the 6 food banks included in the research are not in Turkish. To ensure that the readability and understanding of the research findings are not negatively affected, the food banks were coded by country names. Information about the food banks (code, region, country, and institution name) is presented in Table 2.

The research data were collected through document analysis. The collected data were subjected to descriptive content analysis, one of the qualitative research methods. Within the scope of the analysis, the demographic characteristics of the food banks, their reporting methods, and information regarding independent audits were initially presented. Then, the most frequently mentioned theme related to the 17 Sustainable Development Goals in the literature was identified. Finally, the level of sustainable reporting of the food banks was determined within these themes. The main and sub-themes identified are presented in Table 3. While evaluating the corporate reports on the relevant themes, the scoring system from the “United Nations Environment Programme Sustainability Criteria” (UNEP/SustainAbility, 1996) report was used as the basis. In this scoring system, food banks' annual corporate reports were assessed with scores ranging from 0 to 4. A score of 0 was given if there was no explanation regarding the criterion in the report, and a score of 4 was given if the report provided a detailed and comprehensive explanation of the criterion

Findings of The Research

The findings related to the reporting methods of food banks are as follows:

- It was found that the South African food bank publishes an annual report and includes explanations regarding financial information within the report.
- It was found that the Malaysian food bank publishes both an annual report and a financial report.
- It was found that the Jordanian food bank publishes an annual report and includes financial reports within the annual report.
- It was found that the Turkish food bank publishes both activity reports and financial reports.
- It was found that the UK food bank publishes an activity report and includes its financial report within the activity report.

-
- It was found that the Canadian food bank publishes both an annual report and a financial report.
  - It was found that the Australian food bank publishes a hunger report and provides explanations regarding financial information as percentages within the report.

The findings related to the audit activities of food banks are as follows:

- It was found that the report published by the Malaysian food bank had undergone an independent audit, and no audit-related activities were conducted.
- It was found that the report published by the Jordanian food bank had not undergone an independent audit. However, the report emphasized the importance of auditing and provided general explanations regarding the presence of internal control and internal audit units. Additionally, it was stated that the food bank has an audit and risk committee, which has the authority to contract with an external auditor to ensure compliance with legal regulations. Despite this authority, there is no information in the report indicating that it had been subject to independent auditing.
- It was found that the report published by the Turkish food bank had not undergone an independent audit. However, the report included statements indicating that the activities were carried out in accordance with the principles of transparency, accountability, and sustainability.
- It was found that the report published by the UK food bank had undergone an independent audit.
- It was found that the report published by the Canadian food bank had undergone an independent audit.
- It was found that the report published by the Australian food bank had not undergone an independent audit, and no audit-related activities were conducted.

The general performance findings of food banks regarding the Sustainable Development Goals are as follows:

- First place: South Africa with 37 points
- Second place: Malaysia with 25 points
- Third place: Türkiye with 23 points
- Fourth place: the UK with 20 points
- Fifth place: Jordan with 17 points
- Sixth place: Canada with 15 points
- Seventh and last place: Australia with 1 point

Performance findings of the food banks within the scope of the main theme are as follows.

- It was determined that S. Africa has a total of 41 points, 18 in the social theme, 8 in the environment theme and 15 in the economy theme.
- Malaysia has 16 points in the social theme, 2 points in the environment theme and 8 points in the economy theme, totaling 26 points.
- Jordan has 10 points in the social theme, 3 points in the environment theme, 4 points in the economy theme and 17 points in total.
- Türkiye has 11 points in the social theme, 4 points in the environment theme and 8 points in the economy theme, totaling 23 points.
- It was found that England has 5 points in the social theme, 7 points in the environment theme and 8 points in the economy theme, totaling 20 points.

-
- Canada has 7 points in the social theme, 0 points in the environment theme and 8 points in the economy theme, totaling 15 points.
  - Australia has 1 point in the social theme, 0 in the environment theme, 0 in the economy theme and 1 point in total.

Conclusion

Based on the study findings, it was determined that food banks operating in Canada, Malaysia and England are subject to financial audit. This finding can be evaluated positively in terms of the reliability of the reports of the relevant food banks. However, the statements made by the food banks operating in Jordan and Türkiye regarding the audit cannot be said to provide assurance that their reports are organized in accordance with accounting principles. However, the statements made about the importance of auditing can be interpreted as a desirable situation for the future. Finally, it was determined that the food bank operating in Australia is quite different from all other food banks with its reporting structure and name. The reason for this difference may be related to the legal legislation of the country or the reporting preference of the food bank. The food bank in Australia was included in the scope of the study because it is the only institution in the Oceania region that is a member of “The Global Food Banking Network”. In future studies, a different food bank in Australia can be included and more general evaluations can be made.

The food bank operating in South Africa has the highest sustainable reporting level. This finding suggests that the value attached to sustainable development by the food bank may serve as an example for other countries. In addition, it can be said that the food bank promises hope for the future of South Africa, where the poverty level is high.

The level of sustainable reporting of the food bank in Canada is quite low, especially since it does not carry out any activities within the scope of the main theme of environment. However, since the reports are subject to financial audit, it can be said that the financial reports are organized in accordance with accounting principles. The relevant food bank operates in a country with a high level of prosperity. It can be said that the high welfare level of the country negatively affects the sustainability value of food banking activities.

1. GİRİŞ

Son yıllarda dünya çapındaki nüfus artışı, doğal kaynakların etkin kullanılamaması ve değişen yaşam standartları gibi faktörler, gıda kıtlığını artırmıştır. Gelecekte, bu kıtlığın daha da artması ve sürdürülebilir düzeni ciddi şekilde tehdit eden bir sorun haline gelmesi beklenmektedir (Altınuç, 2022: 1; Güneş, 2013: 26; Sertyeşilışık, 2022: 1397). Nitekim 2023 yılı Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), dünyada ortalama 735 milyon insanın açlık veya yetersiz beslenmeyle karşı karşıya kaldığını ve farkındalığı artırmaya yönelik çabalara rağmen 570 milyon ton gıda israfının yapıldığını belirtmiştir. Bu bağlamda, gıda kıtlığını tetikleyen gıda atıklarının da yüksek düzeyde olduğu ifade edilebilir. Günümüz küresel gıda sistemi hem ambalajlama hem de üretim sürecinde yüksek miktarlarda atık ortaya çıkarmaktadır (Godfray, vd., 2010). Ayrıca, gıdanın üretilmesi kadar tüketiciye doğru zamanda ulaştırılması da gıda israfında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, gıda atığının azaltılması için etkili bir şekilde çalışan bir gıda tedarik zincirine ihtiyaç duyulmaktadır (Sertyeşilışık, 2022: 1398).

Gıda bankacılığı, son kullanma tarihi yaklaşmış, paketleme veya üretim hatası bulunan, ihracat veya ihtiyaç fazlası gibi nedenlerle işletmelerin stoklarında bulunan yiyecek, giyecek veya yakacak maddelerinin ihtiyaç sahibi insanlara ulaştırılmasını sağlayan bir sivil toplum modelidir (Topçu ve Kaya, 2010: 258). Bu model, tüketim için uygun olan gıda fazlasının atık haline gelmeden israfını ve ülkedeki yoksulluk düzeyini azaltmaktadır. Nitekim, yoksulluk ve gıda israfı terimleri Birleşmiş Milletler tarafından önerilen “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”na dahil edilmiş ve devletler tarafından öncelikli alan olarak belirlenmiştir (Michelini, Principato ve Iasevoli, 2018, 205-206). Bu kapsamda sosyal adalete katkı sağlayan gıda bankacılığı, sürdürülebilir bir yaşam için kilit bir rol oynamaktadır (Aday ve Aday, 2021: 302; Alexandre ve Smaje 2008; Gonza'lez-Torre ve Coque, 2016).

Alan yazınında gıda bankacılığı sisteminin israf, açlık ve yoksullukla mücadelede etkili bir çözüm aracı olarak etkinliğini vurgulayan birçok çalışma bulunmaktadır (Akarçay Öğüz ve Akarçay, 2015; Aday ve Aday, 2021; Beken, 2021; Vatansver Deviren ve Kurtuluş, 2020). İlgili çalışmalarda, sistemin etkinliğini arttırmaya yönelik farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, sistemin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan topluma sağladığı katkılar üzerinde durulmuştur. Nitekim, ekonomik katkılar; israfın ülke ekonomisine verdiği zararı azaltma, devlet desteği ile vergi indirimleri ve muafiyetleri sağlama, ürünlerin stok maliyetini azaltma, fazla üretimin finansal risklerini azaltma, firmaların kurumsal imajına katkı sağlama (pazarlama aracı olarak), piyasa istikrarını ve fiyat dengesini koruma şeklinde sıralanmıştır. Sosyal katkılar; gıda hakkı ve güvencesini sağlama, açlık ve yoksulluk düzeyini azaltma, sosyal adaletin sağlanmasında devlete yardımcı olma, zekât yükümlülüğünün yerine getirilmesini sağlama, manevi tatmin, işletmelere güven duygusu ve itibar kazandırma, müşteri ve çalışan bağlılığını artırma şeklinde sıralanmıştır. Çevresel katkıları ise israf ve atığın azaltılmasında devlete yardımcı olma, doğal kaynakları etkili kullanma ve küresel iklim krizlerini önleme şeklinde sıralanmıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı, “Sürdürülebilir Kalkınma” olarak Birleşmiş Milletler adı altında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’na hazırlanan Brundtland Raporu’nda tanımlanmıştır. Bu raporda, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesini riske atmadan, bugünkü ihtiyaçların karşılanması olarak belirtilmiştir. İlk başta çevreye duyarlılığa yönelik olan rapor, sosyal ve ekonomik konuların sürdürülebilirlikten ayrı düşünülmemeyeceği görüşü benimsenerek kapsamı genişletilmiştir. Günümüzde sürdürülebilir kalkınmanın temel felsefesi, kalkınmanın sağladığı fırsatlardan hem mevcut hem de gelecek nesillerin eşit bir şekilde yararlanabilmesi amacıyla sosyal, çevresel ve ekonomik faaliyetlerde uygun bir denge kurmaktır (United Nations, 2023; Karcıoğlu ve Öztürk, 2021: 5; Türkiye ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2023).

Sürdürülebilirlik kavramının önem kazanarak her alanda etkisini hissettirmesiyle birlikte, iş dünyasının sürdürülebilir kalkınmaya katkısına yönelik kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ön plana çıkmıştır (Schneider, 2015: 525). Her işletmenin faaliyetlerini yürütürken, içinde bulunduğu topluma karşı sorumlulukları bulunmaktadır (Gray, 1994: 17). Bu kapsamda, işletmelerin sadece ekonomik

değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal bilinçle faaliyetlerini gerçekleştirmesi ve faaliyetleriyle ilgili karar alıcılara bilgi üretecek bir sistem kurması temel bir zorunluluk haline gelmiştir (Tüm, 2014: 59-60). Ancak, geleneksel muhasebe kayıtları işletme faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerinin ölçülmesinde yetersiz kalmıştır. Bu sebeple, kurumsal sürdürülebilirliğe yönelik bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla muhasebenin bir alt dalı olarak sürdürülebilirlik muhasebesi kavramı ortaya çıkmıştır (Karcioğlu ve Öztürk, 2021: 39). Sürdürülebilirlik muhasebesi, işletmelerin varlıklarını ve aynı zamanda toplumun çıkarlarını korumak için ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri göz önünde bulundurarak işlemlerin uygun bir şekilde kayıt altına alınmasını ifade etmektedir. Sürdürülebilirlik muhasebesinin raporlanması sonucunda, işletmelerin şeffaflık, hesap verebilirlik ve karşılaştırılabilirlik ilkeleri kapsamında karar alıcıların bilgi alma ihtiyacı karşılanmıştır (Aksoy, 2019: 324; Tuan, 2019: 234).

Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamaları uzun bir süre yasal bir çerçeve olmaksızın ihtiyari bırakılmıştır (Ekergil ve Özgür Göde, 2017: 862). Nitekim işletmeler ilk olarak sürdürülebilirlik muhasebe sistemleri kurmuşlardır. Daha sonra bu sistemden elde ettikleri bilgilerle sürdürülebilirlik raporlarını düzenlemişler ve finansal raporlamalarına ek olarak yayımlamışlardır (Özsözgün Çalışkan, 2012: 41). Söz konusu rapor, akademik yazında ve uygulamada; üçlü sorumluluk raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, finansal olmayan raporlama vb. gibi çeşitli kavramlarla adlandırılmaktadır (Global Reporting Initiative (GRI), 2013; Müftüoğlu ve Durukan, 2019; Kolk, 2016). Daha sonra, sürdürülebilirlik raporlarına alternatif olarak tüm bilgileri tek bir raporda, ilgili paydaşlara aktardığı düşünülen entegre raporlama kavramı ortaya çıkmıştır (Oruç ve Tanç, 2020: 1). Standart ve yasal bir mevzuat bulunmaması nedeniyle, sürdürülebilirlik raporlamalarında sunulan bilgilerin karar alıcılar tarafından karşılaştırılması zor ve karmaşık bir hale gelmiştir (Ekergil ve Göde, 2017: 862). Bu karmaşıklığın önüne geçebilmek amacıyla, 29 Aralık 2023 tarihinde “Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı” Resmî Gazete’de yayımlanmış ve belli şartları sağlayan işletmeler için sürdürülebilirlik raporlaması zorunlu hale getirilmiştir (Resmî Gazete, 2023).

Yukarıdaki açıklamalar kapsamında, gıda bankacılığı sisteminin küresel kalkınma amaçları çerçevesinde faaliyet gösterdiği söylenebilir. Ayrıca, her işletmede olduğu gibi gıda bankacılığı faaliyetlerinin de şeffaflık, hesap verilebilirlik ve karşılaştırılabilirlik ilkelerine göre raporlanması, sisteme olan güveni arttıran önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, tamamen sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda faaliyet gösteren gıda bankalarının muhasebe ilkelerine göre düzenledikleri raporlar; bağış, yardım ve iş birlikleri aracılığıyla işletmelerin sürdürülebilir performanslarına ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma amaçlarına katkı sağlayacaktır (Akarçay Ögüz ve Akarçay, 2015: 13-14). Bu araştırmanın amacı, gıda bankalarının kurumsal raporlarını detaylı bir şekilde inceleyerek; raporlama yöntemlerini, bağımsız denetime tabi olup olmadıklarını ve sürdürülebilirlik düzeylerini tespit etmektir. Araştırma, gıda bankalarının kurumsal raporları ve faaliyetlerine dair eksiklikleri gidermeyi hedeflemektedir. Alan yazınında genellikle işletmelerin raporlama ve muhasebe uygulamalarına yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, gıda bankalarının raporları ve faaliyetleri üzerine yapılan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu görülmüştür. Özellikle, uygulamalı çalışmalar genelde bağış alan ve bağışçıların muhasebe kayıtlarını incelemiş olup gıda bankalarının raporlama süreçlerine dair derinlemesine bir analiz yapılmamıştır. Bu bağlamda, gıda bankalarının yayımladıkları raporların ve faaliyetlerinin sistematik bir şekilde incelenmesinin, hem teorik hem de uygulamalı alanlarda önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

2. Alan Yazını Taraması

Araştırmanın amacı doğrultusunda, öncelikle sürdürülebilirlik raporlama düzeyine yönelik alan yazını incelenmiştir. Daha sonra, sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarında 17 kalkınma amacının sınıflandırılmasına yönelik alan yazını değerlendirilmiştir. İlk inceleme sonucunda, sürdürülebilirlik kapsamında genel olarak işletmelerin kurumsal raporlarının değerlendirildiği belirlenmiştir. İkinci incelemede ise, kalkınma amaçlarının sınıflandırılmasına yönelik farklı görüşlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Aşağıda, öncelikle sürdürülebilirlik kapsamında

işletmelerin kurumsal raporlarını ele alan çalışmalar; daha sonra sürdürülebilir kalkınma amaçlarının sınıflandırılmasına yönelik çalışmalar Tablo 1’de sunulacaktır.

Goyal, Rahman ve Kazmi (2013) çalışmalarında sürdürülebilirlik performansı ile işletme performansı arasındaki ilişkiye yönelik alan yazını taramış ve bu alandaki çalışmaların genellikle gelişmiş ülkelerde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile işletme performansı arasındaki ilişkiye dair daha fazla ampirik çalışmaya ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

Rebai, Azaiez ve Saidane (2016) çalışmalarında bankaların sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmeye yönelik bir model geliştirmişlerdir. Geliştirilen model kapsamında belirlenen kriterlerden bazıları; CO₂ emisyonu, eğitim, şube sayısı, kredi-faiz oranı, engelli çalışan sayısı, ATM sayısı, mevduat-faiz oranı, kadın temsil oranı, özkaynak kârlılığı ve aktif kârlılık şeklindedir.

Şendurur ve Temelli (2018) çalışmalarında Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların faaliyet raporlarını sosyal ve çevresel boyutlarıyla incelemişlerdir. Bu amaç kapsamında, bankaların sürdürülebilirlik puanları belirlenirken Birleşmiş Milletler Çevre Programı Sürdürülebilirlik Kriterleri esas alınmıştır. Sonuç olarak, sürdürülebilirlik puanları ile çeşitli değişkenler (sahiplik yapısı, kaldıraç oranı, likidite ve kârlılık) arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Ecer (2019) çalışmasında Türkiye’de faaliyet gösteren özel bankaların sürdürülebilirlik performanslarını Entropi-ARAS bütünlük modeliyle değerlendirmiştir. Bu çalışmada, ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlara yönelik 15 kriter ele alınmıştır. Bu kriterlerden bazıları; sermaye yeterliliği, eğitim süresi ve yakıt tüketimi şeklindedir.

Korzeb ve Samaniego-Medina (2019) çalışmalarında Polonya’da faaliyet gösteren 14 ticari bankanın sürdürülebilirlik performanslarını TOPSİS yöntemini kullanarak değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda finansal, çevresel ve sosyal boyutlara ilişkin 10 kriter belirlenmiştir. Bu kriterlerden bazıları; maliyet gelir oranı, enerji tasarrufu ve nitelikli eğitim şeklindedir.

Aksoylu ve Taşdemir (2020) çalışmalarında, BIST (Borsa İstanbul) Sürdürülebilirlik Endeksi’nde faaliyet gösteren 6 işletmenin (imalat sanayi, metal eşya, makine ve gereç yapımı sektörü) sürdürülebilirlik performansını TOPSİS yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlara yönelik 15 kriter çalışmaya dahil edilmiştir. Bu kriterlerden bazıları; aktif kârlılık, sera gazı emisyonu ve kadın çalışan oranı şeklindedir.

Özevin (2022) çalışmasında BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yer alan 12 şirketin (imalat ve elektronik sektörleri) sürdürülebilirlik performanslarını Entropi-TOPSİS yöntemiyle değerlendirmiştir. Bu kapsamda çevresel, sosyal ve finansal boyutlara yönelik 12 kriter çalışmaya dahil edilmiştir. Bu kriterlerden bazıları; atık, istihdam ve net kâr marjı şeklindedir.

Rençber (2024) çalışmasında BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde işlem gören Türk Hava Yolları’nın sürdürülebilirlik performansını Entropi-TOPSİS yöntemiyle değerlendirmiştir. Bu kapsamda ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlara yönelik 22 kriter çalışmaya dahil edilmiştir. Bu kriterlerden bazıları; ücretli yolcu, yakıt tasarrufu ve müşteri memnuniyet oranı şeklindedir.

Korga ve Aslanoğlu (2024) çalışmalarında BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yer alan 23 işletmenin sürdürülebilirlik performanslarını Entropi yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlara yönelik 14 kriter çalışmaya dahil edilmiştir. Bu kriterlerden bazıları; su tüketimi, vergi ödemeleri ve kadın yönetici oranı şeklindedir.

Tablo 1: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Sınıflandırılmasına Yönelik Alan Yazını Taraması

Yazar/lar	Yöntem	Sosyal	Çevre	Ekonomi/ Yönetişim
Szennay vd., (2019)	GRI (2016)	1, 2, 3, 4, 5, 8, 11, 16, 17	2, 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17	3, 8, 9, 10, 11, 17
Jan vd., (2021)	GRI (2020)	1, 2, 3, 4, 5, 11, 12, 16, 17	6, 7, 13, 14, 15, 11, 12, 17	2, 3, 8, 9, 10, 17
Gutiérrez-Ponce (2023)	GRI (2020)	1, 2, 3, 4, 5, 11, 12, 16, 17	6, 7, 13, 14, 15, 11, 12, 17	2, 3, 8, 9, 10, 17
Perello-Marin, Rodríguez-Rodríguez ve Alfaro-Saiz (2022)	GRI (2020)	3, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 16	3, 6, 7, 9, 11, 12, 13	3, 4, 5, 7, 8, 9, 10
Calabrese vd., (2021)	GRI (2020)	2, 3, 4, 5, 8, 10, 16, 17	3, 6, 7, 8, 9, 11, 12	6, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17
Macneil, Adams ve Walker (2021)	GRI (2020)	3, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 17	3, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15	8, 9, 11, 12, 13, 15, 17
Khaled, Ali ve Mohamed (2021)	Refinitiv (2022)	1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 12, 16, 17	2, 3, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17	5, 12, 17
Saetra (2023)	Berenberg (2018)	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 16	6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15	5, 8, 9, 11, 12, 13, 16, 17
Sustainalytics (2022)	Sustainalytic (2022)	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 16	2, 3, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15	8, 9, 11, 16, 17
Lukács ve Rickards (2023)	GRI (2022)	1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 12, 16	3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16	1, 3, 5, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17
Lukács ve Rickards (2023)	S&P Global	2, 3, 4, 5, 8, 10, 16	3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15	1, 8, 9, 10, 16, 17

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın amacı ve deseni, evreni ve örnekleme, veri toplama yöntemleri ve veri analiz yöntemlerine yönelik ayrıntılı bilgiler verilecektir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Deseni

Araştırmanın amacı, gıda bankaları tarafından yayımlanan kurumsal raporların; raporlama yöntemlerini, bağımsız denetime tabi olup olmadıklarını ve sürdürülebilirlik düzeylerini tespit etmektir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıyla yürütülmüştür.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırma evrenini, “The Global Food Banking Network” üyeliği olan gıda bankaları oluşturmaktadır (www.foodbanking.org). Araştırma evreni, küresel temsili sağlayarak farklı ülkelerde faaliyet gösteren gıda bankalarının karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır. İlgili web sitesine, dünyanın 7 bölgesinden toplam 45 ülkenin üyeliği bulunmaktadır. Araştırmada uygun örnekleme ulaşmak amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 120). Bu kapsamda, gıda bankalarının örnekleme dahil edilme ölçütleri; “İngilizce rapor yayımlanmış olması” ve “son yayınladığı raporun 2022 ya da 2023 yılına ait olması” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın ölçütleri kapsamında web sitesinde tespit edilen gıda bankalarının kendi sitelerinde yayınladıkları yıllık raporları incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Latin Amerika bölgesinde İngilizce olarak rapor sunan gıda bankasının olmadığı tespit edilmiştir.
- Afrika ve Asya bölgelerinde de birçok gıda bankası olmasının yanında bazı gıda bankalarının raporlarına ulaşılamamış ve İngilizce rapor yayınlayan gıda bankası sayısının “Bir” olduğu tespit edilmiştir.
- Kuzey Amerika ve Okyanusya bölgelerinde yalnızca “Bir” gıda bankasının olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıdaki sonuçlar kapsamında Afrika, Asya, Avrupa, Kuzey Amerika, Okyanusya bölgelerinden bir ülkenin gıda bankası araştırmanın kapsamına dahil edilmiştir. Ek olarak, Orta Doğu bölgesinde bulunan Ürdün’deki gıda bankası, Türkiye ile karşılaştırma yapmak amacıyla araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Sonuç olarak araştırmanın örnekleme 6 bölge ve 7 ülkede faaliyet gösteren 7 gıda bankasından oluşmaktadır (Tablo 2). Araştırma kapsamına alınan 6 gıda bankasının kurum isimleri Türkçe değildir. Bu kapsamda okuyucuların araştırma bulgularının anlaşılabilirliğinden olumsuz etkilenmemesi için gıda bankaları ülke isimleriyle kodlanmıştır. Gıda bankalarına yönelik bilgiler (kod, bölge, ülke ve kurum adı) Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırma Kapsamına Alınan Gıda Bankaları

Kod	Bölge	Ülke	Gıda Bankasının Adı
G. Afrika	Afrika	Güney Afrika	FoodForward SA
Malezya	Asya	Malezya	Kechhara Soup Kitchen
Ürdün	Orta Doğu	Ürdün	Tkiyet Um Ali
Türkiye	Orta Doğu	Türkiye	Türkiye İhtiyaç Derneği
İngiltere	Avrupa	İngiltere	FareShare
Kanada	Kuzey Amerika	Kanada	Food Banks Canada
Avustralya	Okyanusya	Avustralya	Foodbank Australia

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak belge (doküman) incelemesi kullanılmıştır. Forster (1995), belge incelemesinin beş adımda yapıldığını öne sürmektedir. Bu adımlar; dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma şeklindedir. Bu kapsamda ilk olarak gıda bankalarını tanımlayan demografik verilere ve her gıda bankasının kendi web sitesinde en son yayınladığı yıllık raporlarına ulaşılmıştır. İlgili raporlara gıda bankalarının kendi sitelerinden ulaşılması sebebiyle orijinalliğine dair herhangi bir problem söz konusu değildir. Türkiye’de faaliyet gösteren gıda bankasının faaliyet raporları incelenirken raporun anlaşılması için “Birleşmiş Milletler Türkiye” web sitesinde sunulan sürdürülebilir kalkınma amaçlarına yönelik alt açıklamalardan faydalanılmıştır. Diğer gıda bankalarına yönelik raporların anlaşılması için “United Nations”un web sitesinde sunduğu açıklamalardan faydalanılmıştır. Sonuç olarak bu bölümde Forster (1995)’in üç adımından faydalanılmıştır. Veriyi analiz etme ve veriyi kullanma bir sonraki bölümde açıklanacaktır.

3.4. Araştırmanın Veri Analiz Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Analiz kapsamında öncelikle gıda bankalarının demografik özellikleri, raporlama şekilleri ve denetime yönelik bilgileri sunulmuştur. Daha sonra 17 sürdürülebilir kalkınma amaçlarının alan yazınındaki en sık yer aldığı tema belirlenmiştir. Son olarak bu temalar kapsamında gıda bankalarının sürdürülebilir raporlama düzeyi belirlenmiştir. Tespit edilen ana ve alt temalar Tablo 3’te sunulmuştur. İlgili temalara yönelik kurumsal raporların değerlendirmesi yapılırken “Birleşmiş Milletler Çevre Programı

Sürdürülebilirlik Kriterleri” (UNEP/SustainAbility, 1996) raporunda yer alan puanlama sistemi esas alınmıştır. Bu puanlama sisteminde gıda bankalarının yıllık kurumsal raporlarına bakılarak 0 ile 4 arasında bir puan verilmektedir. 0 puan, raporda kritere yönelik hiç açıklama yapılmaması, 4 puan ise, raporda o kritere yönelik ayrıntılı ve detaylı bir açıklama yapılması durumunda verilmiştir.

Tablo 3. Alan Yazını Kapsamında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Nitel Çözümleme Sonuçları

	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	ANA TEMALAR		
		Sosyal	Çevre	Ekonomi
ALT TEMALAR	1-Yoksulluğa son	6	-	2
	2-Açlığa son	9	3	2
	3-Sağlık ve kaliteli yaşam	11	8	4
	4-Nitelikli eğitim	10	-	-
	5-Toplumsal cinsiyet eşitliği	11	-	4
	6-Temiz su ve sanitasyon	2	11	1
	7-Erişilebilir ve temiz enerji	1	11	1
	8-İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme	9	5	10
	9-Sanayi, yenilikçilik ve altyapı	3	6	10
	10-Eşitsizliklerin azaltılması	7	-	7
	11-Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar	5	11	6
	12-Sorumlu üretim ve tüketim	7	11	2
	13-İklim eylemi	-	10	3
	14-Sudaki yaşam	1	9	-
	15-Karasal yaşam	1	9	1
	16-Barış, adalet ve güçlü kurumlar	10	1	5
	17-Amaçlar için ortaklıklar	6	4	10
Kod		1,2,3,4,5,10,16	6,7,11,12,13,14,15	8,9,10,17

*10. Kalkınma amacı hem sosyal hem de ekonomi temasında eşit puana sahip olduğu için her iki temada/kategoride değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 3’te görüldüğü üzere;

- “1-Yoksulluğa son, 2-Açlığa son, 3-Sağlık ve kaliteli yaşam, 4-Nitelikli eğitim, 5-Toplumsal cinsiyet eşitliği, 10-Eşitsizliklerin azaltılması, 16-Barış, adalet ve güçlü kurumlar” olarak adlandırılan sürdürülebilir kalkınma amaçlarının “Sosyal” tema altında kodlandığı tespit edilmiştir.
- “6-Temiz su ve sanitasyon, 7-Erişilebilir ve temiz enerji, 11-Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, 12-Sorumlu üretim ve tüketim, 13-İklim eylemi, 14-Sudaki yaşam, 15-Karasal yaşam” olarak adlandırılan sürdürülebilir kalkınma amaçlarının “Çevre” teması altında kodlandığı tespit edilmiştir.
- “8-İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme, 9-Sanayi, yenilikçilik ve altyapı, 10-Eşitsizliklerin azaltılması, 17-Amaçlar için ortaklıklar” olarak adlandırılan sürdürülebilir kalkınma amaçlarının “Ekonomi” teması altında kodlandığı tespit edilmiştir.

3.5. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle gıda bankalarının demografik bulgularına, daha sonra ise yayımladıkları raporların türlerine, finansal denetimine ve raporlanma düzeyinin sürdürülebilirliğine yönelik bulgularına yer verilecektir. Gıda bankalarının demografik bulguları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Gıda Bankalarının Demografik Bulguları

Gıda Bankası Kodu	G. Afrika	Malezya	Ürdün	Türkiye	İngiltere	Kanada	Avustralya
Rapor Yılı	2022/2023	2022	2022	2022	2023	2023	2023
Üye Yılı	2009	-	2019	2018	2007	2006	2009
Hizmet Sunulan İnsan	1.017.585	47.648	92.000	730.000	923.532	2.100.000	1.200.000
Yardım Boyutu (KG)	20.983.575	484.250	6.647.531	9.326.229	53.606.483	145.734.692	48.736.595
Desteklenen Kamu Hizmet Kurumları	2.631	149	11	-	8.767	4.750	2.625
Hizmet Verilen Çocuk Sayısı	372.360	34.017	45.667	365.000	356.298	810.180	264.000
Gönüllü Sayısı	2.500	280	10.000	-	4.800	156.000	37.500
Faaliyet Gösterilen Ülkenin GSMH (2022)	6,766.5\$	11,993.2\$	4,311\$	10,674.5\$	46,125.3\$	55,522.4\$	65,099.8\$

* “-” ile belirtilen bölümlere ilişkin bilgi bulunmamaktadır.

Tablo 4’te gıda bankalarının en son yayınladığı raporlarda yer alan demografik bilgiler bulunmaktadır. Bu kapsamda;

- G. Afrika 16, Ürdün 6, Türkiye 3, İngiltere 18, Kanada 19, Avustralya 16 yıldır “The Global FoodBanking Network” üyesidir. Malezya’nın üyelik yılına ilişkin ise herhangi bir bilgi yer almamaktadır.
- Hizmet sunulan kişi sayısı kategorisinde, Kanada’nın 2.100.000 ile ilk sırada; Malezya’nın ise 47.648 ile son sırada olduğu tespit edilmiştir.
- Yardım kategorisinde Kanada’nın 145.734.692 kg ile ilk sırada; Malezya’nın ise 484.250 kg ile son sırada olduğu tespit edilmiştir.
- Desteklenen kamu hizmet kurumları kategorisinde İngiltere’nin 8.767 kamu kurumuyla iş birliği yaparak ilk sırada yer aldığı, Ürdün’ün 11 kamu kurumuyla iş birliği yaparak son sırada yer aldığı tespit edilmiştir.
- Hizmet verilen çocuk sayısı kategorisinde Kanada’nın 810.180 ile ilk sırada, KSK Malezya’nın ise 34.017 ile son sırada olduğu tespit edilmiştir.
- Gönüllü sayısı kategorisinde FBC Kanada’nın 156.000 ile ilk sırada, Malezya’nın ise 280 ile son sırada olduğu tespit edilmiştir.
- En yüksek GSMH ’ye sahip ülke Avustralya, en düşük GSMH ’ye sahip ülke Ürdün olarak tespit edilmiştir.

Son olarak ise tüm kategoriler dikkate alındığında, Orta Doğu bölgesinde yer alan Türkiye’nin Ürdün’den daha yüksek istatistiklere sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 5. Gıda Bankalarının Raporlama Yöntemlerine Yönelik Bulgular

Gıda Bankalarının Raporlama Yöntemleri	G. Afrika	Malezya	Ürdün	Türkiye	İngiltere	Kanada	Avustralya
Yıllık Rapor	-	+	-	-	-	+	-
Yıllık Rapor içinde Finansal Rapor	-	-	+	-	-	-	-
Yıllık Rapor içinde Raporlama Yapılmaksızın Finansal Bilgilerine Yer Veren	+	-	-	-	-	-	-
Faaliyet Raporu ve Finansal Rapor	-	-	-	+	-	-	-
Faaliyet Raporu İçinde Finansal Rapor	-	-	-	-	+	-	-
Finansal Rapor	-	+	-	-	-	+	-
Açlık Raporu	-	+	-	-	-	-	+

Tablo 5'te görüldüğü üzere;

- G. Afrika gıda bankasının yıllık rapor yayımladığı ve raporun içinde finansal bilgilere yönelik açıklamalar yaptığı tespit edilmiştir.
- Malezya gıda bankasının yıllık ve finansal rapor yayımladığı tespit edilmiştir.
- Ürdün gıda bankasının yıllık rapor yayımladığı ve yıllık raporun içinde finansal raporlarına yer verdiği tespit edilmiştir.
- Türkiye gıda bankasının hem faaliyet hem de finansal raporlama yaptığı tespit edilmiştir.
- İngiltere gıda bankasının faaliyet raporu yayımladığı ve faaliyet raporu içinde finansal raporuna yer verdiği tespit edilmiştir.
- Kanada gıda bankasının yıllık rapor ve finansal rapor yayımladığı tespit edilmiştir.
- Avustralya gıda bankasının açlık raporu yayımladığı ve raporun içinde finansal bilgilere yönelik yüzde olarak açıklamalar yapılmıştır.

Tablo 6. Gıda Bankalarının Denetim Faaliyetlerine Yönelik Bulgular

Denetime Yönelik Açıklamalar	G. Afrika	Malezya	Ürdün	Türkiye	İngiltere	Kanada	Avustralya
Denetlenmiş Finansal Rapor	-	+	-	-	+	+	-
Denetime Yönelik Çalışmalar Yürüten	-	-	+	+	-	-	-

Tablo 6'da görüldüğü üzere:

- Malezya gıda bankası tarafından yayımlanan raporun bağımsız denetimden geçtiği ve denetimle ilgili herhangi bir çalışma yürütmediği tespit edilmiştir.
- Ürdün gıda bankasının yayımladığı raporun bağımsız denetimden geçmediği tespit edilmiştir.

Ancak, raporda denetimin önemine vurgu yapılmış ve iç kontrol ile iç denetim birimlerinin varlığına dair genel açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca, gıda bankasının bünyesinde denetim ve risk komitesinin bulunduğu ve bu komitenin, faaliyetlerin yasalara uygunluğunu sağlamak amacıyla dış denetçi ile sözleşme yapma yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir. Ancak, bu yetkiye rağmen raporun bağımsız denetimden geçirilmediğine dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

- Türkiye gıda bankası, yayımladığı raporun bağımsız denetimden geçmediği tespit edilmiştir. Ancak, raporda, faaliyetlerin şeffaflık, hesap verebilirlik ve sürdürülebilirlik değerlerine bağlı olarak yürütüldüğüne dair ifadelerin yer aldığı görülmüştür.
- İngiltere gıda bankası tarafından yayımlanan raporun, bağımsız denetimden geçtiği tespit edilmiştir.
- Kanada gıda bankası tarafından yayımlanan raporun, bağımsız denetimden geçtiği tespit edilmiştir.
- Avustralya gıda bankası tarafından yayımlanan raporun bağımsız denetimden geçmediği ve denetimle ilgili herhangi bir çalışma yürütmediği tespit edilmiştir.

Tablo 7. Gıda Bankalarının Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Yönelik Genel Performans Bulguları

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	22/23		2022			2023	
	GA	M	Ü	T	İ	K	A
1-Yoksulluğa son	4	4	4	4	2	3	0
2-Açlığa son	4	4	4	4	2	4	1
3-Sağlık ve kaliteli yaşam	4	3	1	1	1	0	0
4-Nitelikli eğitim	2	2	0	1	0	0	0
5-Toplumsal cinsiyet eşitliği	0	1	0	1	0	0	0
6-Temiz su ve sanitasyon	0	0	0	0	0	0	0
7-Erişilebilir ve temiz enerji	0	0	0	0	0	0	0
8-İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme	4	2	0	1	2	2	0
9-Sanayi, yenilikçilik ve altyapı	3	1	0	2	2	2	0
10-Eşitsizliklerin azaltılması	4	1	0	1	0	0	0
11-Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar	2	1	1	1	3	0	0
12-Sorumlu üretim ve tüketim	3	0	0	0	2	0	0
13-İklim eylemi	3	1	2	3	2	0	0
14-Sudaki yaşam	0	0	0	0	0	0	0
15-Karasal yaşam	0	0	0	0	0	0	0
16-Barış, adalet ve güçlü kurumlar	0	1	1	0	0	0	0
17Amaçlar için ortaklıklar	4	4	4	4	4	4	0
TOPLAM	37	25	17	23	20	15	1

*GA = G. Afrika, M = Malezya, Ü = Ürdün, T = Türkiye, İ = İngiltere, K = Kanada, A = Avustralya

Tablo 7’de gıda bankalarının raporları 17 sürdürülebilir kalkınma amacı kapsamında değerlendirilmiştir. Buna göre;

- Birinci sırada 37 puan ile G. Afrika,
- İkinci sırada 25 puan ile Malezya,
- Üçüncü sırada 23 puan ile Türkiye,
- Dördüncü sırada 20 puan ile İngiltere,
- Beşinci sırada 17 puan ile Ürdün,
- Altıncı sırada 15 puan ile Kanada,
- Yedinci ve son sırada 1 puan ile Avustralya yer almaktadır.

Tablo 8. Gıda Bankalarının Ana Tema Kapsamında Performans Bulguları

Ana Temalar Alt Temalar	Sosyal	Çevre	Ekonomi	Toplam
	1,2,3,4,5,10,16	6,7,11,12,13,14,15	8,9,10,17	
Güney Afrika	4+4+4+2+4=18	2+3+3=8	4+3+4+4=15	41
Malezya	4+4+3+2+1+1+1=16	1+1=2	2+1+1+4=8	26
Ürdün	4+4+1+1=10	1+2=3	4	17
Türkiye	4+4+1+1+1=11	1+3=4	1+2+1+4=8	23
İngiltere	2+2+1=5	3+2+2=7	2+2+4=8	20
Kanada	3+4=7	0	2+2+4=8	15
Avustralya	1	0	0	1

*10. Kalkınma amacı hem sosyal hem de ekonomi temasında hesaplamaya dahil edilmiştir.

Tablo 8’de gıda bankalarının “sosyal”, “çevre” ve “ekonomi” temaları altında yer alan puanları yer almaktadır. Buna göre;

- Güney Afrika’nın sosyal temasında 18, çevre temasında 8, ekonomi temasında 15 olmak üzere toplamda 41 puana sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Malezya’nın sosyal temasında 16, çevre temasında 2, ekonomi temasında 8 olmak üzere toplamda 26 puana sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Ürdün’ün sosyal temasında 10, çevre temasında 3, ekonomi temasında 4 olmak üzere toplamda 17 puana sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Türkiye’nin sosyal temasında 11, çevre temasında 4, ekonomi temasında 8 olmak üzere toplamda 23 puana sahip olduğu tespit edilmiştir.
- İngiltere’nin sosyal temasında 5, çevre temasında 7, ekonomi temasında 8 olmak üzere toplamda 20 puana sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Kanada’nın sosyal temasında 7, çevre temasında 0, ekonomi temasında 8 olmak üzere toplamda 15 puana sahip olduğu tespit edilmiştir.
- Avustralya’nın sosyal temasında 1, çevre temasında 0, ekonomi temasında 0 olmak üzere toplamda 1 puana sahip olduğu tespit edilmiştir.

4. SONUÇ

Gıda bankacılığı, israf ve atığı önleyerek içinde yaşadığımız gezegeni korumaya; yoksulluğun önüne geçerek de herkes için refah sağlamaya yönelik faaliyetlerde bulunan bir sivil toplum modelidir. Bu kapsamda 2030 Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Özellikle ülkemizde yardımlaşma ve dayanışma, toplumsal direnci pekiştiren köklü bir Anadolu geleneğidir. Ancak bugünün dünyası, sözün senet olduğu günleri çoktan geride bırakarak güvene en fazla ihtiyacın olduğu bir dönemden geçmektedir (Can, 2018). Bu kapsamda gıda bankalarının sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan topluma sağladığı katkıların muhasebe ilkelerince (şeffaflık, hesap verilebilirlik ve karşılaştırılabilirlik) düzenlenmesi ve denetime tabi olması büyük önem arz etmektedir. Doküman incelemesi yoluyla gıda bankalarının yıllık yayımladığı kurumsal raporlarının incelendiği çalışmada örneklem bazında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Gıda bankalarının raporlamalarına ilişkin sonuçlar göz önüne alındığında;

- Kanada’da faaliyet gösteren “Food Banks Canada” ile Malezya’da faaliyet gösteren “Kechhara Soup Kitchen” adlı gıda bankalarının hem yıllık rapor hem de finansal rapor yayımladığı tespit edilmiştir. Ayrıca, finansal raporlarının bağımsız denetime tabi olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, bağımsız denetime tabi olan bir diğer gıda bankası ise İngiltere’de faaliyet gösteren “FareShare” adlı gıda bankasıdır. Ancak İngiltere’de faaliyet gösteren gıda bankası, Kanada ve Malezya gıda

bankalarından farklı olarak “faaliyet raporu” adı altına finansal raporlarını yayımlamıştır. Ürdün’de faaliyet gösteren “Tkiyet Um Ali” gıda bankası, yıllık rapor içinde finansal raporlarını yayımlamıştır. Ürdün’de faaliyet gösteren gıda bankasının yıllık yayımladığı raporları incelendiğinde, denetimin önemine vurgu yaparak, kendi bünyesinde oluşturduğu iç kontrol ve iç denetim birimlerine yönelik açıklamalar tespit edilmiştir. Ayrıca, komitenin yasalara uygunluk için dış denetçiyle sözleşme yapma yetkisi olduğu belirtilmiştir. Ancak, raporlarının bağımsız denetime tabi olduğuna yönelik bir açıklamaya rastlanmamıştır. Bu bulgular, farklı ülkelerdeki gıda bankalarının raporlama ve denetim uygulamaları arasında önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir

- Türkiye’de faaliyet gösteren “Temel İhtiyaç Derneği” adlı gıda bankası, hem faaliyet hem de finansal raporlarını yayımlamıştır. Ayrıca, faaliyet raporunda gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerde şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sürdürülebilirlik değerlerini ön planda tuttuğunu beyan etmiştir. Ancak, bağımsız denetime yönelik hem raporlarında hem de web sitesinde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Türkiye’deki bu gıda bankasına benzer olarak, Avustralya’da faaliyet gösteren “Foodbank Australia” adlı gıda bankası da raporlarında bağımsız denetime yönelik herhangi bir bilgiye yer vermemiştir. Bu gıda bankası, tüm ülkelerdeki gıda bankalarından farklı olarak “açlık raporu” adıyla yıllık raporunu yayımlamıştır. Ayrıca, faaliyetlerine yönelik bilgiler genel olarak yüzdesel dağılım şeklinde sunulmuştur.

Alan yazınında, Aday ve Aday (2021) gıda bankalarında mükerrer yardımların önlenmesine yönelik yasal düzenlemelere odaklanmıştır. Benzer şekilde, Kala (2020) kurum yazışmalarını inceleyerek gıda bankalarının sürekli denetime tabi olması gerektiğini vurgulamıştır. Zekât ibadetinin gereğince yerine getirilebilmesi için gıda bankacılığı yapan kurumların sorumluluğu büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Diyanet İşleri Başkanlığı (2017), gıda bankalarının ve ilgili hukuki düzenlemelerin sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Alan yazını kapsamında, Kanada, Malezya ve İngiltere’de faaliyet gösteren gıda bankalarının denetime tabi olmaları olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ancak Ürdün ve Türkiye’deki gıda bankalarının denetimle ilgili açıklamaları, raporlarının muhasebe ilkelerine uygun şekilde düzenlendiğini garanti etmemektedir. Bununla birlikte, denetimin önemine dair yapılan açıklamalar gelecekte olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir. Öte yandan, Avustralya’daki gıda bankasının raporlama yapısı ve ismi, diğer gıda bankalarından oldukça farklıdır. Bu farklılık, ülkenin yasal mevzuatından veya gıda bankasının kendi raporlama tercihidenden kaynaklanıyor olabilir. Avustralya, Okyanusya bölgesindeki “Küresel Gıda Bankacılığı Ağı”na üyeliği olan tek ülke olduğu için araştırma kapsamına alınmıştır. Gelecek çalışmalarda, Avustralya’daki farklı bir gıda bankasının incelenmesiyle daha genel değerlendirmeler yapılabilir.

Gıda bankası raporlarının sürdürülebilir kalkınma amaçları kapsamında raporlanma düzeyine ilişkin bulgular;

- Güney Afrika’da faaliyet gösteren “FoodForward SA” adlı gıda bankası “The Global Food Banking Network”ün üçüncü (16 yıl) sertifikalı üyesidir. Yayımladığı raporlar, sürdürülebilir kalkınma amaçları kapsamında sosyal (18), ekonomik (8) ve çevre (15) temaları incelenmiştir. İnceleme sonunda, 41 puan ile ilk sırada olduğu tespit edilmiştir.
- Sürdürülebilir kalkınma amaçları kapsamında en yüksek düzeyde raporlama yapan Güney Afrika’daki gıda bankasını, 26 puan ile Malezya, 23 puan ile Türkiye, 20 puan ile İngiltere 17 puan ile Ürdün, 15 puan ile Kanada ve 1 puan ile Avustralya’daki gıda bankası takip etmektedir.

Yukarıda dikkat çeken bulgulardan biri, Küresel Gıda Ağı’nın ilk (19 yıl) sertifikalı üyesi olan Kanada’daki gıda bankasının sürdürülebilir raporlanma düzeyi Güney Afrika’daki gıda bankasına kıyasla oldukça düşük olmasıdır. Diğer dikkat çeken nokta ise, Türkiye’de faaliyet gösteren gıda bankasının 4 yıllık sertifikalı üye olmasına rağmen yüksek bir sürdürülebilir raporlanma düzeyine sahip olmasıdır. Türkiye’deki gıda bankasının yayımladığı rapor, sürdürülebilir kalkınma amaçları kapsamında sosyal (11), ekonomik (4) ve çevresel (8) temalarla değerlendirilmiş ve 23 puan ile üçüncü sırada olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan tüm ülkelerin kişi başı milli gelirinin sıralandığı Tablo 4'te; Avustralya, Kanada ve İngiltere'nin, Malezya, Türkiye, Güney Afrika ve Ürdün ülkelerine göre daha yüksek gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Hofstede (2024) İngiltere, Kanada ve Avustralya'nın, Türkiye, Malezya, Güney Afrika ve Ürdün'e kıyasla daha bireyci kültüre sahip olduğunu belirtmiştir. Gıda bankalarının sürdürülebilirlik raporlamasını değerlendiren bu çalışmanın sonuçları, alan yazınındaki milli gelir ve bireyci kültür boyutlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu kapsamda, yüksek refah düzeyine sahip ve daha bireysel yaşayan ülkelerde faaliyet gösteren gıda bankalarının, özellikle yoksulluğu önlemeye yönelik faaliyetlerinin düşük düzeyde olabileceği söylenebilir.

Kanada gıda bankası, özellikle çevre ana teması kapsamında herhangi bir faaliyette bulunmaması sebebiyle sürdürülebilir raporlanma düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ancak raporların finansal denetimden geçtiği beyan edilmesi sebebiyle, finansal raporlarının muhasebe ilkelerince düzenlendiği söylenebilir. İlgili gıda bankası yüksek refah düzeyine sahip bir ülkede faaliyet göstermektedir. Ülkenin yüksek refah düzeyine sahip olması gıda bankacılığı faaliyetlerinin sürdürülebilirlik değerini olumsuz etkilediği söylenebilir. Ancak gıda bankacılığı yalnızca yoksulluk ve açlık kapsamında faaliyetlerini yürüten bir sistem değildir. Gıda bankaları, gıda israf ve atığı kapsamında yaşanabilecek çevre kirliliği ve iklim krizleriyle mücadele ederek insanların yanında gezegeni de besleyen bir sistemdir. Nitekim Godfray vd., (2010) günümüz küresel gıda sistemi hem ambalajlama hem de gıdanın üretim sürecinde yüksek miktarlarda atık üretildiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda, Kanada'nın yanı sıra yüksek refah düzeyine sahip Avustralya ve İngiltere'deki gıda bankalarının; sosyal, çevre ve ekonomik ana temalarını bütüncül bir şekilde değerlendirmesi ve 2030 sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda faaliyetlerini artırmaları önerilmektedir.

Güney Afrika ülkesinde kişi başına düşen milli gelir 6.767 \$'dır (Tablo 4). Başka bir ifadeyle, ülkede yaşayan insanlar oldukça düşük gelir düzeyine sahiptir. Ek olarak, ilgili ülkedeki gıda bankasının web sitesi incelendiğinde; sosyal, ekonomik ve çevreye verilen yatırımlarının 15. yılını kutlayan bir makale ve faaliyetlerinin çevreye katkılarına yönelik bir rapor yayımladığı görülmüştür (FoodForward South Africa, 2024). Araştırma bulguları, bu gıda bankasının sürdürülebilir kalkınmaya verdiği değer diğer ülkelere örnek teşkil edebileceğini ve yoksulluk düzeyinin yüksek olduğu Güney Afrika'nın geleceğine umut vadettiğini göstermektedir.

Alan yazınında, gıda bankacılığının özendirilmesine yönelik sunduğu ekonomik katkılar çeşitli çalışmalarla ele alınmıştır. Bu katkılar arasında israfın ülke ekonomisine verdiği zararın azaltılması, devlet desteği ile vergi indirim ve muafiyetleri, ürünlerin stok maliyetinin azaltılması, fazla üretimin finansal risklerinin azaltılması, firmaların kurumsal imajına katkı, pazarlama aracı sağlama ve piyasa istikrarı ile fiyat dengesinin korunması yer almaktadır (Aday ve Aday, 2021; Akarçay Ögüz ve Akarçay, 2015; Beken, 2020; Burcez ve Kowalewska; Kinach, Parizeau ve Fraser 2020). Özellikle Akarçay Ögüz ve Akarçay (2015), Türkiye'nin gıda bankacılığı sistemine yönelik vergisel avantajlarının, sisteminin öncüsü olan ABD ve Avrupa kadar iyi düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Diğer taraftan, Kala (2020) çalışmasında, gıda bankacılığı sisteminin avantajlarının özendirici olabilmesi için işletmeler ve TÜRMÖB aracılığıyla muhasebecilere yeterli düzeyde tanıtım yapılmasının önemine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, sürdürülebilir raporlanma düzeyi yüksek olan Türkiye'deki işletmelerin gıda bankacılığı sisteminin sunduğu avantajlara yönelik farkındalıklarının olduğu söylenebilir. Ancak bu farkındalığın yeterli düzeyde olup olmadığı öngörülememektedir.

Sonuç olarak, gıda bankalarının raporlama yöntemlerinin farklılık gösterdiği ve yalnızca finansal raporlarının bağımsız denetime tabi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Güney Afrika'da faaliyet gösteren "FoodForward SA" adlı gıda bankasının en yüksek sürdürülebilir raporlama düzeyine; Avustralya'da faaliyet gösteren "Foodbank Australia" adlı gıda bankasının en düşük sürdürülebilir raporlama düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Alan yazınında sürdürülebilirlik kapsamında gıda bankacılığına yönelik akademik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu boşluğa yönelik yapılan çalışmanın, akademik literatüre sağladığı katkı ile gelecekteki araştırmalara temel oluşturması beklenmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarının, gıda bankalarının performanslarını iyileştirmek ve gıda bankalarına özgü standartların oluşturulmasına referans sağlamak için önemli

---

bir kaynak olduğu düşünülmektedir. Ancak bu araştırmada, sadece Küresel Gıda Ağı'na üye olan 7 gıda bankası incelenmiştir. Bu sınırlılık, araştırmanın bazı kısıtlamalarından biri olarak değerlendirilebilir. Araştırmanın önemi ve sınırlamaları göz önüne alındığında, başlıca öneriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

- Akademik çalışmalarda, farklı gıda bankaları da araştırma kapsamına alınarak daha genel sonuçlar elde edilebilir.
- Sürdürülebilirlik kapsamında faaliyet gösteren gıda bankalarının raporlanmasına yönelik özel bir yasal mevzuat oluşturularak tüm gıda bankalarının karşılaştırılabilirliği sağlanabilir.
- Gıda bankalarının; şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda raporlama yapmaya özen göstermesi, faaliyetlerinin etkinliğini ve verimliliğini artırabilir.
- Gıda bankalarının sunduğu avantajlara yönelik işletmelere ve muhasebecilere eğitimler verilebilir.
- Gıda bankalarına yapılan yardımların muhasebeleştirilmesi kolaylaştırılabilir.
- Gıda bankalarının zorunlu bağımsız denetime tabi olması sağlanarak bağışçıların güveni kazanılabilir.
- Gıda bankalarına yönelik farkındalığı artırmak için yayımlanan raporların topluma katkısına yönelik broşürler hazırlanabilir.
- Gıda bankası bağışçılarına, mesaj ya da mail yoluyla (harcamaların hangi alanlara yapıldığı, topluma sağladığı katkı, yardım götürülen kişilerin duyguları gibi) detaylı bilgiler sunulabilir.
- Akademik çalışmalarda, sürdürülebilirlik kapsamında gıda bankacılığına yönelik çalışmalar artırılabilir ve gıda bankalarının raporlama eksikliklerinin tespit edilerek giderilmesi sağlanabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar(lar) Katkısı: Reşat KARCIOĞLU (% 50), Şerife KILIÇARSLAN (% 50)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author(s) declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author(s) received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author(s) Contributions: Reşat KARCIOĞLU (% 50), Şerife KILIÇARSLAN (% 50)

Aday, M. S., ve Aday, S. (2021). Gıda kayıp ve israfının azaltılmasında gıda bankacılığı. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 291-310.

Akarçay Ögüz, A., ve Akarçay, Ç. (2015). Türkiye’de uygulanan gıda bankacılığı sisteminin işleyişi ve vergisel avantajlarının diğer ülkelerle karşılaştırılması. *Öneri Dergisi*, 11(44), 1-16. doi: 10.14783/od.v11i44.5000080001

Aksoy, F. (2019). İşletmelerde sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(2), 324-346. doi: 10.31460/mbdd.459841.

Aksoylu, S., ve Taşdemir, B. (2020). Kurumsal sürdürülebilirlik performans değerlendirilmesi: Bist sürdürülebilirlik endeksinde bir araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), 95-106. doi: 10.25287/ohuibf.642675

Alexander, C., ve Smaje, C. (2008). Surplus retail food redistribution: An analysis of a third sector model. *Resources, conservation and recycling*, 52(11), 1290-1298. doi: 10.1016/j.resconrec.2008.07.009

Altınuç, B. (2022). İşletmelerdeki yeşil insan kaynakları yönetimi uygulamalarının örgütsel sürdürülebilirliğe etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Alanya, Türkiye.

Beken, H. G. (2021). Gıda güvencesi bağlamında gıda bankacılığı: İngiltere ve Kanada ülke örnekleri. *Fiscaoeconomia*, 5(1), 153-176. doi: 10.25295/fsecon.833354

Calabrese, A., Costa, R., Gastaldi, M., Ghiron, N.L., ve Montalvan, R.A.V. (2021). Implications for sustainable development goals: A framework to assess company disclosure in sustainability reporting. *Journal of Cleaner Production*, 319, 1-10. doi: 10.1016/j.jclepro.2021.128624

Ecer, F. (2019). Özel sermayeli bankaların kurumsal sürdürülebilirlik performanslarının değerlendirilmesine yönelik çok kriterli bir yaklaşım: Entropi-ARAS bütünlük modeli. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 365-390.

Ekergil, V., ve Özgür Göde, M. (2017). Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Standartlarına göre seçilen otellerin sürdürülebilirlik raporlarının analizi ve değerlendirilmesi. *Business and Economics Research Journal*, 8(4), 859-871. doi: 10.20409/berj.2017.71

FoodForward South Africa (2024). Erişim Adresi: foodforwardsa.org

Forster, N. (1995). The analysis of company documentation. C. Cassell ve G. Symon (Ed.) içinde, *Qualitative methods in organizational research, a practical guide* (s. 147-166). SAGE publication.

Global Reporting Initiative (GRI). (2013). *Sustainability Reporting Guidelines*. Erişim Adresi. <https://www.globalreporting.org>

Godfray, H. C. J., Beddington, J. R., Crute, I.R., Haddad L., Lawrence, D., Muir, J.F, Pretty, J., Robinson, S., Thomas, S. M., ve Toumlin, C. (2010). Food Security: The Challenge of Feeding 9 Billion People. *Science*, 327(5967), 812-818. doi: 10.1126/science.118538

González-Torre, P. L., ve Coque, J. (2016). How is a food bank managed? Different profiles in Spain. *Agriculture and Human Values*, 33, 89-100.

Goyal, P., Rahman, Z., ve Kazmi, A. A. (2013). Corporate sustainability performance and firm performance research: Literature review and future research agenda. *Management Decision*, 51(2), 361-379. doi: 10.1108/00251741311301867

Gray, R. H. (1994). Corporate reporting for sustainable development: Accounting for sustainability in 2000AD. *Environmental Values*, 3(1), 17-45. doi: 10.3197/096327194776679782

Gutiérrez-Ponce, H. (2023). Sustainability as a strategy base in Spanish firms: Sustainability reports and performance on the sustainable development goals. *Sustainable Development*, 31, 3008–3023.

doi: 10.1002/sd.2566

Güneş, M. (2013). Kamu politikası oluşturma sürecinde yoksulluğun rolü. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 25-50.

Hofstede (2024). Country comparison tool. Erişim Adresi: www.hofstede-insights.com

Jan, A., Mata, M. N., Albinsson, P.A., Martins, J. M., Hassan, R. B., ve Mata P.N. (2021). Alignment of islamic banking sustainability indicators with sustainable development goals: Policy recommendations for addressing the Covid-19 pandemic. *Sustainability*, 13(5), 1-38. doi: 10.3390/su13052607

Kala, E. S. (2020). Türkiye’de gıda bankacılığı mevzuatı ve uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 18(3), 190-211. doi: 10.11611/yead.736336

Karcıoğlu, R., ve Öztürk, S. (2021). *Sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması*. Gazi Kitabevi.

Khaled, R., Ali, H., ve Mohamed, E. K. (2021). The Sustainable Development Goals and corporate sustainability performance: Mapping, extent and determinants. *Journal of Cleaner Production*, 311(2), 1-10. Doi: 10.1016/j.jclepro.2021.127599

Kinach, L., Parizeau, K., ve Fraser, E. D. (2020). Do food donation tax credits for farmers address food loss/waste and food insecurity? A case study from Ontario. *Agriculture and Human Values*, 37(2), 383-396. doi: 10.1007/s10460-019-09995-2

Kolk, A. (2016). The social responsibility of international business: From ethics and the environment to CSR and sustainable development. *Journal of World Business*, 51(1), 23-34.

Korga, S., ve Aslanoğlu, S. (2024). Sürdürülebilirlik Raporlamasında Sürdürülebilirlik Göstergelerinin Önem Düzeylerinin Belirlenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 102, 1-18. doi: 10.25095/mufad.1425008

Korzeb, Z., ve Samaniego-Medina, R. (2019). Sustainability Performance: A Comparative Analysis in the Polish Banking Sector. *Sustainability*, 11(3): 653-668. doi: 10.3390/su11030653

Lukács, B., ve Rickards, R. (2023). How the categorisation of SDG targets into ESG pillars can inform the corporate SDG report. *Chemical Engineering Transactions*, 107, 193-198. doi: 10.3303/CET23107033

MacNeil, J. L., Adams, M., ve Walker, T. R. (2021) Development of framework for improved sustainability in the Canadian Port Sector. *Sustainability*, 13(21), 1-17. doi: 10.3390/su132111980

Michelini, L., Principato, L., ve Iasevoli, G. (2018). Understanding food sharing models to tackle sustainability challenges. *Ecological Economics*, 145, 205-217. doi: 10.1016/j.ecolecon.2017.09.009

Müftüoğlu, T., ve Durukan, T. (2019). Kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik raporlaması: Türkiye’deki uygulamalar üzerine bir değerlendirme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 82, 1-20.

Oruç, M., ve Tañç, Ş. G. (2020). Entegre raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması: Karşılaştırmalı analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye.

Özevin, O. (2022). Kurumsal sürdürülebilirlik performansının Entropi ve TOPSİS yöntemleriyle ölçülmesi: BIST şirketleri üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 95, 75-98. doi: 10.25095/mufad.1087406

Özsözgün Çalışkan, A. (2012). Sürdürülebilirlik Raporlaması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 5(1), 41-68.

Perello-Marin, M.R., Rodríguez-Rodríguez, R., ve Alfaro-Saiz, J. J. (2022). Analysing GRI reports for the disclosure of SDG contribution in European car manufacturers. *Technological Forecasting*

and Social Change, 181, 1-10. doi: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121744>

Rebai, S., Azaiez, M. N., ve Saidane, D. (2016), A multi-attribute utility model for generating a sustainability index in the banking sector. *Journal of Cleaner Production*, 113: 835-849. doi: 10.1016/j.jclepro.2015.10.129

Rençber, İ. (2024). Türk Hava Yollarının Kurumsal Sürdürülebilirlik Performansının Entropi ve TOPSIS Yöntemleriyle İncelenmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 22(52), 597-628. doi: 10.35408/comuybd.1397485

Resmî Gazete. (2023). "Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı." 29 Aralık 2023 Tarihli ve 32000 Sayılı Resmî Gazete. Retrieved from <https://www.resmigazete.gov.tr>

Saetra H. S. (2023). The AI ESG protocol: Evaluating and disclosing the environment, social, and governance implications of artificial intelligence capabilities, assets, and activities. *Sustainable Development*, 31, 1027-1037. doi: <https://doi.org/10.1002/sd.2438>

Schneider, A. (2015). Reflexivity in sustainability accounting and management: Transcending the economic focus of corporate sustainability. *Journal of Business Ethics*, 127, 525-536. doi: 10.1007/s10551-014-2058-2

Sertyeşilışık, E. (2022). Gıda güvencesini arttırmaya yönelik sürdürülebilir tarım ve çevre politikaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(36), 1394-1406. doi: 10.21076/vizyoner.1075231

Szennay, Á., Szigeti, C., Kovács N. ve Szabó D. R. (2019). Through the blurry looking glass—SDGs in the GRI reports. *Resources*, 8(2), 1-17. Doi: 10.3390/resources8020101

Şendurur, U., ve Temelli, F. (2018). Türkiye’de faaliyet gösteren geleneksel bankalar ve katılım bankalarının sürdürülebilirlik açısından karşılaştırılması. *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi*, 20(2), 330-346. doi: doi.org/10.31460/mbdd.344785

The Global FoodBanking Network. (2023). Explore by List. Erişim Adresi: www.foodbanking.org

Topçu, N., ve Kaya, A. (2010). Gıda bankacılığı ve muhasebesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(3), 257-266.

Tuan, K. (2019). Yönetim Kurulu Özelliklerinin Sürdürülebilirlik Raporlarına Etkisi: Borsa İstanbul Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 233-242. doi: 10.30794/pausbed.451233

Tüm, K. (2014). Kurumsal sürdürülebilirlik ve muhasebeye yansımaları: Sürdürülebilirlik muhasebesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 58–81.

Türkiye ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (2023). Sürdürülebilir Kalkınma Hakkında Temel Bilgiler, Erişim Adresi: www.surdurulebilirlikkalkinma.gov.tr

UNEP/SustainAbility (1996). Engaging Stakeholders. The Benchmark Survey. International Progress Report in Company Environmental Reporting, Londra.

United Nations (2023). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Erişim Adresi: sdgs.un.org

Vatansever Deviren, N., ve Kurtuluş, G. (2020). Yoksullukla mücadelede gıda bankacılığının rolü. *Journal of International Social Research*, 13(73), 980-987. doi: 10.17719/jisr.10999

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Lojistik Maliyetlerin Bilim Haritalama Kullanılarak Bibliyometrik Analizi

Ata KAHVECİ¹

Öz

Lojistik maliyet konusu literatürde yoğun olarak çalışıldığı için bu araştırma kapsamında Web of Science (WoS) veritabanında yayınlanmış olan çalışmalar bilim haritalama ile bibliyometrik analiz yöntemi ile detaylı olarak incelenmiştir. Yayınların kaynak (dergi), yazar, atıf, anahtar kelime, kurum ve ülke gibi başlıklar kapsamında incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. WoS veri tabanında “logistic cost”, “logistic costs”, “logistics cost”, “logistics costs”, anahtar kelimeleri kullanılarak “başlıklar” kapsamında gerçekleştirilen aramada toplamda 317 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin analiz edilebilmesi için VOSviewer ve Tableau programlarından faydalanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; en çok yayın yapılan alan, ülke, yayın yapan yazar, atıf alan yazar, yayın yapılan yer, atıf alan ülke ve kurum sırasıyla; İşletme, Çin, “Havenga, Jan H.”, “Delivand, mitra kam”, “Transportation Research Part E-“, ABD, “National Chiao Tung Üniversitesi” olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, en çok kullanılan anahtar kelimelerin “Lojistik Maliyet”, “Lojistik” ve “Tedarik Zinciri” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında gelecekte yapılacak araştırmalar için yol gösterici olacağı düşünülen bu çalışma ile lojistik maliyetler konusunun yapısı ve genel özellikleri detaylı olarak incelenmiştir. Bütünsel bir bakış açısı sunması nedeniyle özel sektör ve kamu sektöründeki karar alıcılar ile akademisyenlere önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Lojistik Maliyet, Bilim Haritalama, Bibliyometrik Analiz.

JEL Kodları: L91, M19, M49.

A Bibliometric Analysis of Logistics Costs Using Science Mapping

Abstract

Since logistics cost is intensively studied in the literature, within the scope of this research, the studies published in the Web of Science (WoS) database were examined in detail by science mapping with bibliometric analysis method. It is aimed to examine and evaluate the publications in terms of titles such as source (journal), author, citation, keyword, institution and country. A total of 317 studies were obtained in the search conducted in the WoS database within the scope of “titles” using the keywords “logistic cost”, “logistic costs”, “logistics cost”, “logistics costs”. The VOSviewer and Tableau programs were used in order to analyze the obtained data. The results of the research revealed that the most published field, country, author, cited author, place of publication, cited country and institution are: Business, China, “Havenga, Jan H.”, “Delivand, mitra kam”, “Transportation Research Part E-“, USA, “National Chiao Tung University”. In addition, it was concluded that the most used keywords were “Logistics Cost”, “Logistics” and “Supply Chain”. This study, which is thought to be a useful tool for future researches, examines the structure and general characteristics of logistics costs in detail. Since it offers a holistic perspective, it is thought that it will provide significant contributions to academics and decision makers in the private and public sectors.

Keywords: Logistics Cost, Science Mapping, Bibliometric Analysis.

JEL Codes: L91, M19, M49.

¹ Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Ata KAHVECİ, Doç. Dr., Tarsus Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü Öğretim Üyesi, Mersin, Türkiye, E-mail: atakahveci@tarsus.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2010-614X.

APA 6 Stili Kaynak Gösterimini: (To Cite This Article)

Kahveci, A. (2024). Lojistik maliyetlerin bilim haritalama kullanılarak bibliyometrik analizi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 17(2), 231-249. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.1492291>

EXTENDED SUMMARY

Introduction

The notion of logistics cost interacts terminologically with many different fields of science as it covers the terms logistics and cost. That's why, "logistics cost" is an important topic that is studied as a semester course at undergraduate and graduate level and also has been the subject of many publications in the literature. As a result of the literature review, the process of evaluating and examining the works in this field increases with the number of publications produced, and analyzing these data manually would increase the possibility of error or may take too much time. For example, a search for "logistics cost" yielded 31,900 results in the Google Scholar database and 317 results in the Web of Science (WoS) database in May 2024. In this context, one of the methods developed and widely used to objectively analyze the development direction of the field of science researched is the bibliometric analysis technique with science mapping. The bibliometric analysis with science mapping method involves examining titles such as journals, keywords, documents, institutions with maps, groups and network analysis in order to obtain in-depth information about a field or subject (Waltman et al., 2010: 629).

During the literature review, no direct bibliometric study on logistics cost was encountered. In order to close this gap in the literature, this study aims to conduct a bibliometric analysis of the studies on logistics cost by using scientific mapping method. In line with this purpose, it is expected to contribute to the literature by analyzing the publications on logistics cost in the WoS database. This will pave the way for providing a broad perspective on the current situation and the development of future fields of study for researchers who are working/work in this field.

Literature on Research

The concept of logistics cost is defined by many researchers by emphasizing its qualities. For example, Tokay et al. (2011: 227) defined it as "a concept used to express all costs arising from logistics activities and the monetary amount of the sacrifices incurred by businesses for logistics activities". According to another definition in which the expression of logistics activities is explained in detail, it is expressed as the sum of transportation, management, storage, packaging, inventory transaction costs and indirect costs (Engblom et al., 2012: 29). In addition to social sciences such as accounting, international trade and business administration, logistics is also intensively studied in fields such as engineering and quantitative methods due to its applicability to different disciplines.

There is no science mapping, bibliometric analysis or systematic review study directly related to logistics costs. However, some of the studies identified as a result of the literature review on logistics costs are briefly described thematically. Some of the studies are: reducing reverse logistics costs (Hu et al., 2002), reducing logistics costs in GM company with decision making tool (Blumenfeld et al., 1987), determination of logistics activities and accounting of logistics costs (Ceran and Alagöz, 2007; Ercan, 2018), transportation mode selection and logistics cost estimation in freight transportation (Köfteci and Gerçek, 2010), determination of logistics cost elements and their weights with ANP method (Karaa and Geyikçi, 2015), prioritization of logistics cost elements with MCDM (Memiş and Korucuk, 2021), reducing logistics costs with the integration of contemporary cost methods (Kahveci and Okutmuş, 2021), and calculating the logistics costs of the recycling business with time-driven activity-based costing (Onay, 2021).

Method of The Research

The scope of the research consists of articles in the Web of Science (WoS) database. The limitations of the research are: excluding Scopus database to avoid duplication and can not be retrieving from databases such as TR Index, Google Scholar and YÖK Thesis Center due to different data format. On 09.05.2024, a total of 317 results were obtained in the search conducted in the WoS database within the scope of "titles" by using the keywords "logistic cost", "logistic costs", "logistics cost"

and “logistics costs”. These data were analyzed using VOSviewer and Tableau programs under headings such as source (journal), author, citation, keyword, institution and country.

Findings of The Research

According to the results of the analysis using VOSviewer and Tableau programs, it was concluded that 28% of the studies were published in the field of Management (89 studies), 22.7% in the field of Operations Research Management Science (72 studies), 22.7% in the field of Economics (72 studies) and 13.9% in the field of Business (44 studies). Another noteworthy point is that in parallel with technological development, studies on logistics cost have also been conducted in the fields of Computer Science, Information Systems and Artificial Intelligence. In the ranking of publications by country, the top three countries are China with 125 publications, the United States of America with 33 publications, Indonesia and Poland with 11 publications each, and Türkiye ranks 16th with 6 publications. According to the ranking obtained according to the number of publications made by the authors, “Havenga, Jan H.” ranks first with 6 publications and 74 citations, “Ojala, lauri” ranks second with 4 publications and 96 citations and “Solakivi, tomi” ranks third with 3 publications and 79 citations. According to the results of the co-author analysis, the clusters are concentrated around “Ojala, lauri”, “Havenga, jan”, “Skerlic, sebastian”, “Bertazzi, l”, “Blumenfeld, de”, “Delimand, mitra kami” and “Buc, daniel”.

The results obtained according to the number of citations received parameter show that the top three most cited authors are “Delivand, mitra kami” with 2 publications 215 citations, “Hu, tl” with 1 study 153 citations and “Huang, kh” with 1 publication 153 citations. According to the source analysis conducted to make a detailed analysis of the place of publication or journals, it was determined that “Transportation Research Part E-Logistics and Transportation Review”, “Expert System with Applications” and “Journal of Cleaner Production” are the most cited sources within the scope of logistics cost, respectively. Based on the country citation analysis, the top 3 most cited countries are “United States of America” with 338 citations, “Taiwan” with 301 citations and Italy with 207 citations, while Türkiye ranks 27th among 46 countries with 5 publications and 12 citations. Based on the institution citation analysis, “National Chiao Tung University” with 183 citations, “National Kaohsiung University of Science and Technology” with 153 citations and “HTW University of Applied Sciences” with 121 citations are the top 3 institutions with the highest number of citations. It is also noteworthy that from Türkiye, “Akdeniz University” and Istanbul University” were mostly cited in 2010, while ‘Mehmet Akif Ersoy University’ was mostly cited in 2020.

Finally, the most frequently used keywords on logistics cost are “Logistics Cost” (116), “Logistics” (34), “Supply Chain” (19), “Optimization” (9), followed by “Cost Control”, “Cost”, “Transportation”, “Supply Chain Management”, “Activity Based Costing” and “Case Study” respectively. Moreover, keywords such as “performance”, “analysis”, “control” and “logistics cost management”, which are mentioned with general expressions related to the subject of logistics cost, were used on average in 2010 and before; while words such as “overseas logistics costs”, “pricing” and “decision making” were mostly used after 2020.

Conclusion

The study shows the characteristics of the publications on logistics cost in detail by using the science mapping method. It is thought that bibliometric analysis with science mapping method will make significant contributions to the logistics cost literature since it provides a holistic view for future research. Finally, since only WoS database was used in the study, it is recommended that future studies be expanded to include different databases such as Google Scholar, ULAKBIM, YÖK Thesis Center. VOSviewer and Tableau science mapping programs were used in the bibliometric analysis process of the data. It is also recommended that future studies be conducted with different science mapping package programs such as SciMAT, R, BibExcel, Bibliometrix.

1. GİRİŞ

Lojistik ve maliyet terimleri, terminolojik olarak farklı bilim alanları içerisinde kullanılmasına rağmen birçok farklı bilim alanı ile etkileşime girmektedirler. Aynı ayrı bakıldığında, literatürde her iki terimin de yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak “lojistik maliyet” konusu ise, araştırmacılar tarafından interdisipliner olarak çalışılan özel bir başlıktır. Raporlama sistematığı nedeniyle tüm ülkeleri kapsayan ortak bir karşılaştırma yapılması zor olan lojistik maliyetler, Havenga vd. (2016: 3)’e göre ülkeler bazında incelendiğinde Gayrisafı Yurtiçi Hâsıla (GSYİH)’nın belirli bir yüzdesini (Rusya %20, Çin %18, Almanya %8,6, Danimarka 6,1) oluşturmaktadır. Benzer şekilde, sektörler, işletmelere ve iş yapış şekline göre farklılaşan lojistik maliyetler için standart bir oran ya da rakam belirtilmesi veri toplama sistematığındeki zorluklar nedeniyle oldukça güçtür (Kahveci, 2020: 41-42). Temel olarak lojistik ve maliyet bilim alanlarına hitap etmesinin ötesinde, yapısı gereği birçok farklı bilim alanının kesişim noktasında bulunan “lojistik maliyet” kavramı lisans ve lisansüstü düzeyde önemlik ders olarak incelenen ve literatürde üzerinde birçok araştırma yapılan önemli bir konudur.

Literatürde mevcut olan çalışmalar makale, tez, kitap ve bildiri gibi türlerde yayınlanarak bilim dünyasının görüşlerine sunulmaktadır. Bu nedenle bilimsel bilginin üretilmesi sürecinde alanyazın taraması sonucunda ulaşılan eserlerin değerlendirilmesi ve incelenmesi sürecinin üretilen yayın sayısının artışı ile birlikte manuel olarak yapılması hata olasılığını artırmakta veya çok fazla zaman alabilmektedir. Örneğin İngilizce olarak “lojistik maliyet” yazılarak gerçekleştirilen arama ile 2024 Mayıs ayında Google Akademik veritabanında 31.900, Web of Science (WoS) veritabanında 317 adet sonuç elde edilmektedir. Yapılacak aramalar diğer veritabanlarını da kapsayacak şekilde genişletildiğinde ile bu sayının artması söz konusu olacaktır. Bu kapsamda araştırılan bilim alanının gelişim yönünün nesnel olarak analiz edilebilmesi için geliştirilen ve yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri bilim haritalama ile bibliyometrik analiz tekniğidir. Çalışılan alanı analiz ederken aynı zamanda görselleştirilmesini de sağlayan süreç bilim haritalama olarak ifade edilmekte olup alanyazına ilişkin metrikler, görsel analitik ve scientometrik araçlar kullanılarak alanyazındaki eğilimleri ve mevcut kalıpları ortaya çıkaran göstergeler ve bileşenlerden oluşmaktadır (Kurutkan ve Orhan, 2018: 4). Bilim haritalama ile bibliyometrik analiz yönteminde bir alanda ya da konuda derinlemesine bilgi edinilmesi amacıyla dergiler, anahtar kelimeler, belgeler, kurumlar gibi başlıkların haritalar, gruplar ve ağ analizi ile incelenmesi söz konusudur (Waltman vd., 2010: 629).

Lojistik maliyet konusu temel olarak lojistik ve muhasebe alanlarının kesişim kümesini oluşturduğu için bu alanlarda yapılan farklı bibliyometrik araştırmaların mevcut olduğu görülmektedir. Lojistik özelinde bakılacak olur ise birçok alt başlıkta bibliyometrik analiz içeren yayınlardan bazıları; 3P ve 4P lojistik (Erturgut ve Alkan, 2022), kent lojistiği (Kaur ve Awasthi, 2018; Savrun ve Mutlu, 2019), afet ve insani lojistik (Erturgut ve Yılmaz, 2020), tersine lojistik (Tekin ve Öztürk, 2021; Alkan vd., 2020), hava lojistiği (Yıldız ve Taşdemir, 2021; Erturgut ve Altinkurt, 2021) ve yeşil lojistik (Ren vd., 2020; Çavdar, 2021) şeklinde kısaca sıralanabilir. Muhasebe bilim alanı özelinde yapılmış olan bibliyometrik analiz içeren yayınlardan bazıları ise hedef maliyetleme (Silva, 2022), faaliyet tabanlı maliyetleme (Mikki ve Sharma, 2022; Mohammad ve Salleh, 2022), yönetim muhasebesi (Nain vd., 2022), yeşil muhasebe (Yalçın ve Sarıgül, 2021; Karcıoğlu ve Tosunoğlu, 2022), karbon muhasebesi (Can ve Özari, 2023; Altınbay ve Durak, 2022), sürdürülebilirlik muhasebesi (Çil Koçyiğit vd., 2023; Thottoli vd., 2022) olarak kısaca sıralanabilir. Sadece bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş olan çalışmalardan bir kısmına göz atıldığında bile spesifik konuların bilimsel haritalama ile ortaya konulması eğiliminin arttığı gözlenmektedir. Bu noktadan hareketle, yapılan literatür taramasında lojistik maliyet konusu ile ilgili doğrudan bir bibliyometrik çalışmayla karşılaşmamıştır. Yapılacak olan bu çalışma, lojistik maliyet konusunun hangi araştırmacılar ve hangi kurumlar tarafından çalışıldığı, en çok atıf alan yayın ve yazar, çalışmaların hangi dergilerde yayımlandığı, hangi anahtar kelimelerin daha çok vurgulandığı gibi konularda detaylı ve kapsayıcı bilgi sunması açısından önem arz etmektedir.

Literatürde tespit edilmiş olan bu açığı kapatmak üzere, çalışma kapsamında lojistik maliyet konusunda yapılmış olan çalışmaların bilimsel haritalama yöntemi kullanılarak bibliyometrik analizi

amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, WoS veritabanındaki lojistik maliyet ile ilgili yayınlar incelenerek bu alanda çalışmakta ya da çalışacak araştırmacılara konu özelinde mevcut durum ve gelecekte çalışma alanlarının gelişimine ilişkin geniş bir perspektif sunulması yoluyla alanyazına katkı sağlanması beklenmektedir. Bu kapsamda çalışma genel hatlarıyla lojistik maliyetlere ilişkin literatür taraması, yöntem, bulgular ve analiz sonuçlarının değerlendirilmesi şeklinde yapılandırılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Lojistik maliyet kavramı birçok araştırmacı tarafından niteliklerine vurgu yapılarak tanımlanmaktadır. Örneğin; Tokay ve arkadaşları (2011: 227) tarafından “*lojistik faaliyetler nedeniyle ortaya çıkan maliyetlerin tümünü ifade etmek için kullanılan bir kavram olup işletmelerin lojistik faaliyetler için katlandıkları fedakârlıkların parasal tutarı*” şeklinde tanımlanmıştır. Lojistik faaliyetler ifadesinin detaylandırılarak açıklandığı bir başka tanıma göre ise taşıma, yönetim, depolama, paketleme, stok işlem maliyeti ve dolaylı maliyetlerin toplamı şeklinde ifade edilmiştir (Engblom vd. 2012: 29). Bununla birlikte Weiye ve Luming (2009: 538) ise bu tanımlardaki lojistik faaliyetlere ilişkin unsurları belirgin maliyetler olarak ifade ettikten sonra belirgin olmayan (faiz, hasar ve fırsat maliyeti, niteliksiz insan kaynağı, koordinasyonsuzluk vb.) maliyetlerin de lojistik maliyetler tanımı içerisinde yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Literatürde birçok araştırmacı tarafından bu özellikleri dikkate alınarak yapılan farklı tanımlar olduğu gözlenmektedir. Bu özellikleri nedeniyle farklı disiplinlere de uygulanabilirliği nedeniyle lojistik, muhasebe, uluslararası ticaret, işletme gibi sosyal bilim alanına ek olarak mühendislik ve sayısal yöntemler gibi alanlarda da yoğun bir şekilde çalışılmaktadır. Bu noktadan hareketle lojistik maliyet konusuna ilişkin literatür taraması sonucunda tespit edilmiş olan araştırmalardan bazıları aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Lojistik maliyet konusunda uluslararası literatürde en çok atıf alan çalışmalardan birisini Hu ve arkadaşları (2002) gerçekleştirmiştir. Tersine lojistik sistemi içerisinde farklı türdeki tehlikeli maddelere ilişkin lojistik maliyetlerin düşürülebilmesi için ayrık-zamanlı doğrusal analitik model önerisi içeren çalışma işletme operasyon süreçleri gibi içsel ve yönetmelikler gibi dışsal faktörleri de dikkate almaktadır. Tersine lojistik süreçlerde bu modelin uygulanması ile lojistik maliyetlerin %49’ dan daha fazla azaltılabileceğinin mümkün olduğu tespit edilmiştir.

Bir diğer çalışma ise Blumenfeld ve arkadaşları (1987) tarafından General Motors şirketinde lojistik maliyetlerin azaltılması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Otomobil ve kamyon üretimi için yaklaşık 160 fabrika ile 20.000’ den fazla tedarikçinin parça ve materyal gönderimi sürecinin yönetilebilmesi için TRANSPORT isimli bir karar verme aracı geliştirilmiştir. İlk uygulama aşamasında lojistik maliyetlerde %26 oranında (yıllık 2,9 milyon dolar) maliyet azaltımının mümkün olduğu tespit edilmiştir.

Türkçe literatürde en çok atıf alan çalışmalardan biri ise Ceran ve Alagöz (2007) tarafından yapılan çalışmadır. Lojistik faaliyetler ve lojistik maliyetler detaylı olarak tanımlanmış olup işletmeler için rekabet edebilme noktasında özellikle tedarik, üretim, dağıtım ve pazarlama gibi başlıklarda ortaya çıkan lojistik maliyetlerin önemi vurgulanmıştır. Bu lojistik maliyetlerin izlenebilmesi ve analiz edilerek karar alma süreçlerinde kullanılabilmesi için maliyet muhasebesi içinde kaydedilmesinin önemi, lojistik maliyetlerin muhasebeleştirilmesine ilişkin bir örnek ile ortaya konulmuştur. Ercan (2018) ise yine benzer şekilde lojistik maliyetlerin ve doğru maliyet bilgisi üretiminin verimlilik ve rekabet açısından işletmeler için önemine vurgu yaparak muhasebe bilgi sisteminin lojistik maliyetleri içerecek şekilde nasıl tasarlanması gerektiğini örnek uygulamalar ile açıklamıştır.

Köfteci ve Gerçek (2010) yaptıkları çalışmada, lojistik maliyetlerin baz alındığı lojistik model kullanarak yük taşımacılığında taşıma türü seçimini modelleştirmiştir. Lojistik faaliyet alanlarını tanımladıktan sonra her bir sefer için taşıma verilerinin elde edilmesinde anket tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde lojistik regresyon kullanılmış olup taşıma türü (demiryolu, karayolu ve kombine taşımacılık) seçiminde; taşıma maliyeti, aktarma gecikmesi ve taşıma süresinin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Karaa ve Geyikçi (2015) ise lojistik maliyet unsurlarının ve ağırlıklarının belirlenmesi için analitik ağ süreci (ANP) yöntemi ile lojistik sektöründe bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. 10 adet lojistik yöneticinin cevapladığı 120 adet soru üzerinden gerçekleştirilmiş olan karşılaştırmalar “SuperDecision” programı ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucuna göre lojistik maliyetlerin %51,6’sının taşıma maliyetinden oluştuğu ve bu maliyetlerin altında en önemli iki ana unsurun ise yakıt (%12,1) ve taşıma aracı ya da kiralama (%14) olarak belirtilmiştir. Dolayısı ile lojistik maliyetlerin azaltımı çalışmalarında öncelikle bu alanlara odaklanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Memiş ve Korucuk (2021) tarafından yapılan çalışmada ise imalat işletmelerinde önemli bir unsur olan lojistik maliyetler içindeki en önemli faktörler Çok Kriterli Karar Verme tekniklerinden birisi olan MOOSRA ile önceliklendirilmiştir. 5 akademisyen ve 1 uzman görüşü kullanılan çalışma sonucunda lojistik maliyetlerin yönetilmesinde en önemli faktörlerin sırası ile stok yönetimi, taşıma, bilgi yönetimi ve depolama olduğu tespit edilmiştir. Benzer nitelikteki bir diğer çalışmada (Gümrah, 2022) ise Borsa İstanbul gıda sektörü örnekleminde veri zarflama analizi (VZA) ve çok kriterli karar verme yöntemlerinden MOORA kullanılarak lojistik maliyetler ile firma performansı ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre her iki yöntem ile ortaya konan sonuçların benzer olduğu tespit edilmiştir.

Irak ve Arslantürk (2021) yaptıkları çalışmada lojistik maliyetler, dış kaynak kullanımı ve finansal performans arasındaki ilişkiyi anket uygulayarak, elde ettikleri birincil veriyi Smart PLS ve SPSS kullanarak analiz etmişlerdir. Araştırma bulgularına göre dış kaynak kullanımının lojistik maliyetlerdeki azalmanın %33’ünü açıkladığı; lojistik maliyetlerin etkin yönetilmesinin ise finansal performanstaki değişimin %19’unu açıkladığı tespit edilmiştir.

Kahveci ve Okutmuş (2021) ise lojistik maliyetlerde etkinliğin sağlanması noktasında çağdaş maliyet yöntemlerinden hedef maliyetleme, kaizen maliyetleme, değer analizi ve kısıtlar teorisinin birlikte kullanımı üzerine bir ihracat firmasında örnek vaka çalışması yapmışlardır. Sadece bu yöntemlerin birlikte entegre edilerek uygulanması sonucunda doğrudan lojistik maliyetlerde %4’lük bir maliyet optimizasyonu sağlanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Onay (2021) ise zamana dayalı faaliyet tabanlı maliyetleme (ZDFTM) yöntemi kullanarak geri dönüşüm işletmesinin lojistik maliyetlerini hesaplamış ve örnek olay analizi şeklinde takdim etmiştir. Ayrıca bulunduğu sonuçları, faaliyet tabanlı maliyetleme (FTM) yöntemi ile karşılaştırmıştır. Çalışma sonucuna göre atıl kapasite maliyetini dikkate alan ZDFTM yöntemi maliyet etkeni olarak sadece zaman kullanmakta olup lojistik maliyetlerin daha basit ve daha gerçekçi olarak dağıtılmasını sağlamaktadır.

Şişman (2022) tarafından yapılan çalışmada ise Yalın Altı Sigma’nın tanımla, ölç, analiz et, iyileştir ve kontrol et metodolojisinin tedarik zincirinde uygulanarak lojistik maliyetlerin nasıl azaltılabileceği bir vaka analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre işletmedeki sorunlar tespit edilerek çözümler üretilmesi ile denizyolu yerine karayolu ile gönderilmek zorunda kalan müşteri siparişi oranı %13’den %5’e, gereksiz yere ödenen taşıma ücreti ise %5’den %1’e gerilemiştir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE BULGULAR

Araştırmanın amacı, lojistik maliyet konusu ile ilgili olarak yayınlanmış çalışmaların; yazarlar, atf, kurum, dergi, ülke ve anahtar kelimeler başlıklarında kapsamlı bir ilişki analizinin yapılmasıdır. Bu noktadan hareketle araştırma kapsamını Web of Science (WoS) veri tabanındaki makaleler oluşturmaktadır. Scopus veri tabanı ile verilerin benzer olması nedeniyle ve ayrıca TR Dizin, Google Akademik ve YÖK Tez Merkezi gibi veritabanlarındaki veri formatının farklı olması nedeniyle alınamaması hususu araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

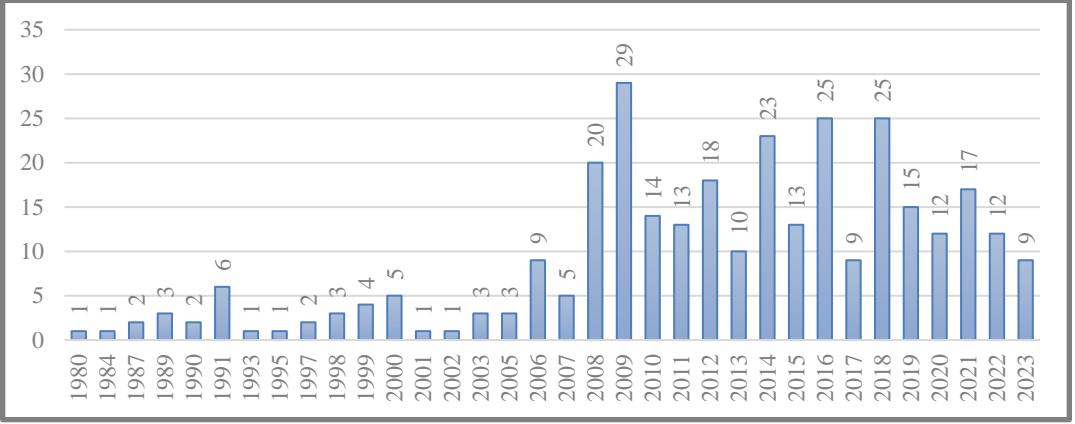
3.1. Araştırmanın Verileri ve Analiz

09.05.2024 tarihinde WoS veri tabanında lojistik maliyet ifadesinin İngilizce karşılığı olan “logistic cost”, “logistic costs”, “logistics cost” ve “logistics costs” anahtar kelimelerinin kullanılması ile “başlıklar” kapsamında gerçekleştirilen aramada toplamda 317 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Bulgular

1980 ile 2023 yılları arasındaki yayınlardan oluşmakta olup yayın türü açısından incelendiğinde; farklı disiplinlerden 147 adet makale, 157 adet bildiri, 3 adet derleme makale, 3 adet geri çekilen yayın, 8 adet kitap bölümü, 1 adet kitap, 4 adet editöryal yazı, 3 adet kitap incelemesi ve 4 adet diğer türlerde olan yayına ulaşılmıştır. Bu veriler; kaynak (dergi), yazar, atıf, anahtar kelime, kurum ve ülke gibi başlıklar kapsamında VOSviewer ve Tableau programları kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgulara dair ilk 10 sıradaki verinin ayrıntılı gösterilmesi suretiyle araştırmaların yoğunlaştığı alanlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

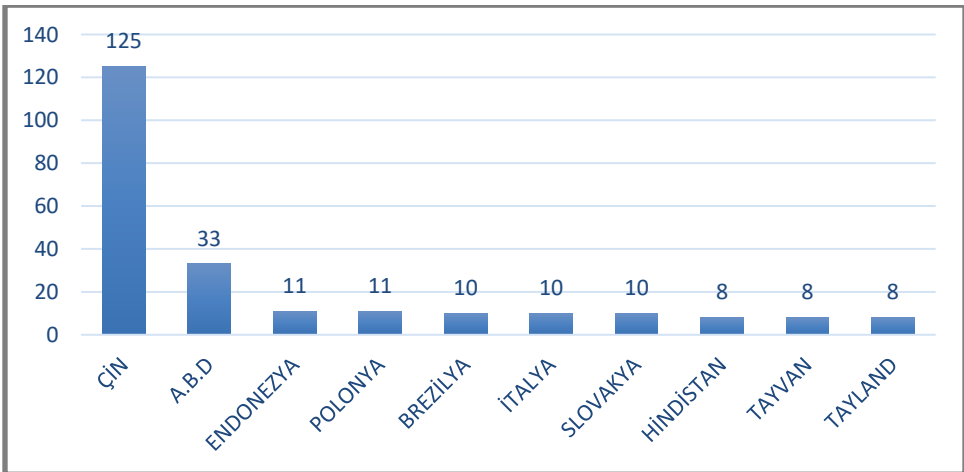
3.2. Bulgular

Lojistik maliyet konusu ile ilgili indirilmiş olan veriler VOSviewer ve Tableau programları kullanılarak bilimsel haritalama ile bibliyometrik analize tabi tutulmuş olup analiz sonucunda elde edilen bulgular ise şekiller ve tablolar halinde detaylıca sunulmuştur.

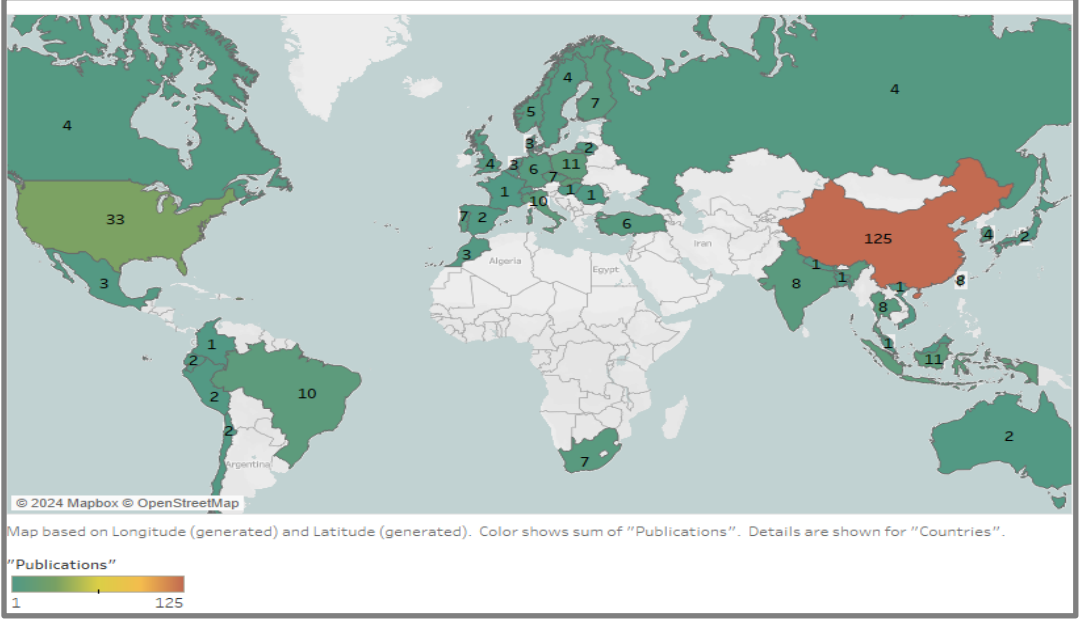
Grafik 1. Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

Lojistik maliyet ile ilgili WoS veri tabanı incelendiğinde 1980-2023 yılları arasındaki çalışmaların yıllara göre dağılımı Grafik 1’de gösterilmiştir. Bilgi ve teknolojinin gelişimine paralel olarak lojistik maliyet konusunda yapılan çalışma sayısında da artış olduğu söylenebilir. En çok yayın yapılan yıl 29 adet ile 2009 olmakla birlikte, 2008 yılı ile 2023 yılları arasında yapılan yayın sayısının azaldığı görülmektedir. 2024 yılının ilk 5 ayında WoS veribanında kayıtlı herhangi bir yayına rastlanılmaması ise dikkat çeken bir husustur.

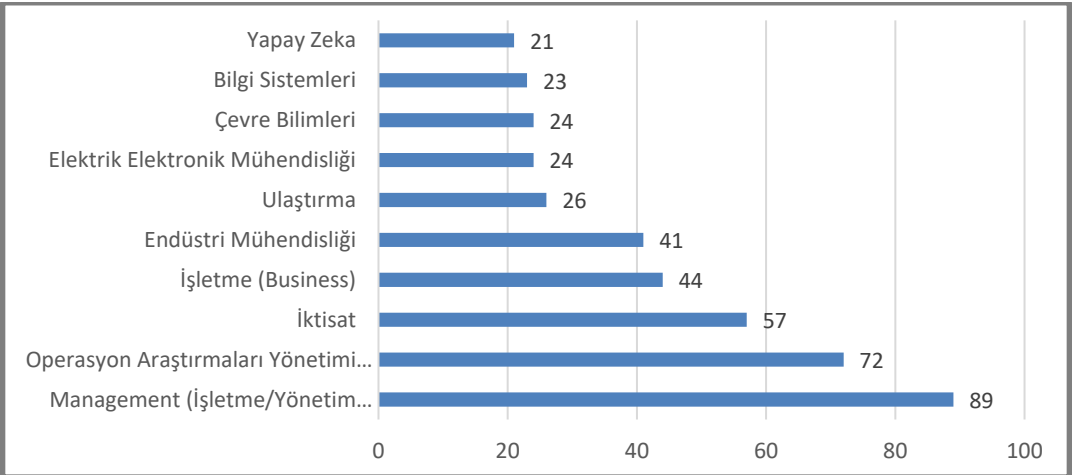
Grafik 2. Yayınların Ünelere Göre Dağılımında İlk 10 Ülke

WoS veritabanındaki yayınların ülkelere göre dağılımında ilk 10 ülkenin sıralaması ve sayıları Grafik 2'de gösterilmiştir. En çok yayın yapılan ülkenin 125 yayımla Çin olduğu, ikinci sırada 33 yayımla Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.) ve üçüncü sırada ise 11 yayımla Endonezya ve Polonya'nın bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, son üç sırada ise 8'er adet yayın ile Hindistan, Tayvan ve Tayland bulunmaktadır.

Şekil 1. Yayınların Ülkelere Göre Dağılımı

Ülkelere göre yayınların dağılımına ilişkin veriler Tableau programında dünya haritası ile eşleştirilmiş olup sonuçlar Şekil 1'de sunulmuştur. Şeklin sol alt kısmındaki göstergeye göre haritada kırmızı ile gösterilen ülkelerde yayın sayısı 125 iken, renkler koyu yeşile doğru değiştiçe yayın sayısı 1'e doğru evrilmektedir. Bu noktada dikkat çeken husus ise beyaz renk ile gösterilen Ortadoğu ve Afrika bölgesindeki ülkelerde yayın sayısının olmamasıdır. Ayrıca, Türkiye'nin haritada görüldüğü üzere 6 adet yayını bulunmakla birlikte, Grafik 2'deki sıralamaya göre 16. sırada yer almaktadır.

Grafik 3. Yayınların WoS Kategorilerine Göre Dağılımı

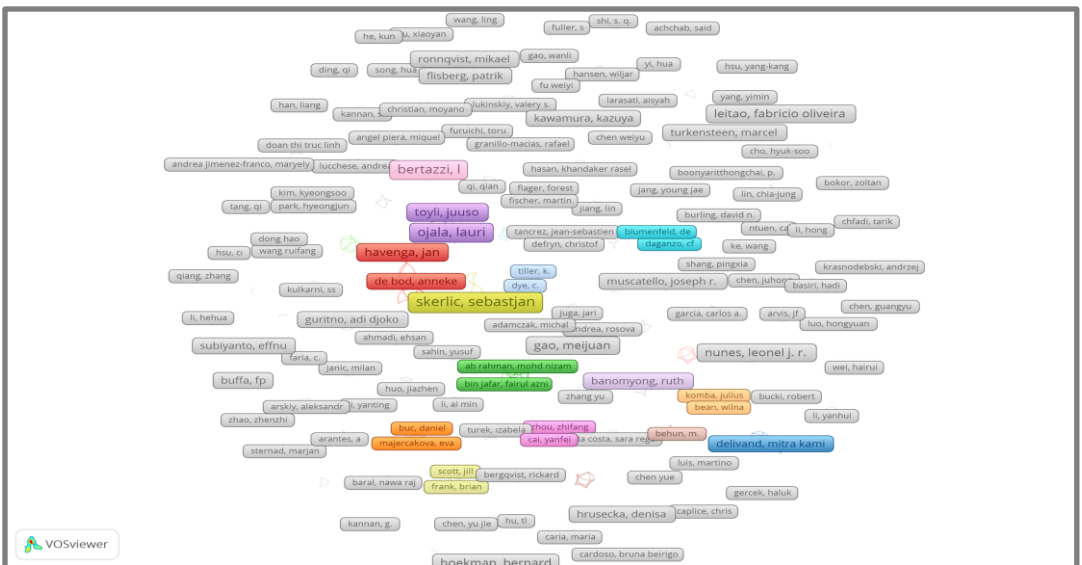
WoS veri tabanındaki çalışmaların kategorik sınıflamasına göre bilim alt alanlarına dağılımı Grafik 3'te görülmektedir. Bu kapsamda 73 farklı bilim alanında çalışma yapılmış olup bunlardan ilk 10'u incelendiğinde büyük çoğunluğunun İşletme/Yönetim Organizasyon (89 adet), Operasyon Araştırmaları Yönetim Bilimi (72 adet), İktisat (72 adet) ve İşletme (44 adet) alanlarında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda lojistik maliyet konusundaki çalışmaların ağırlıklı olarak İşletme alanlarında yapıldığı, yapay zekâ gibi son zamanlarda hızla gelişen bir alanın da bu konuya yöneldiği söylenebilir.

Tablo 1. Ortak Yazar Analizine Göre İlk 10 Yazar

Yazarlar	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Havenga, jan h.	6	74	11*
Ojala, lauri	4	96	9
Solakivi, tomi	3	79	8
Toyli, juuso	3	79	8
Ab rahman, mohd nizam	1	8	6
Bertazzi, I	4	67	6
Bin jafar, fairul azni	1	8	6
De bod, anneke	2	10	6
Deros, baba md	1	8	6
Flisberg, patrik	2	1	6

*Yazarın aynı zamanda "Havenga, jan" ismi ile yayını olduğu için bulgular birleştirilmiştir.

WoS veritabanında lojistik maliyetler ile ilgili yayını bulunan yazarları mümkün olduğunca dâhil edebilmek için VOSviewer programında en az bir atıf ve makalesinin olmasına dair sınır koyularak analizler gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 1 ile Şekil 2'de sunulmuştur. Yazarların WoS veritabanında yayınladıkları çalışmaların analiz sonuçlarına göre bulunan toplam bağlantı gücüne göre sıralanmış olup ilk 10 yazara ait yayın sayısı, atıf sayısı ve bağlantı gücü Tablo 1'de gösterilmiştir. Tablodaki yazarlar içerisinde 6 adet yayını ile analiz sonuçlarına göre birinci sırada yer alan ve en çok yayını bulunan yazarın "Havenga, Jan H." olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2. Ortak Yazar Analizine Göre Ağ Haritası

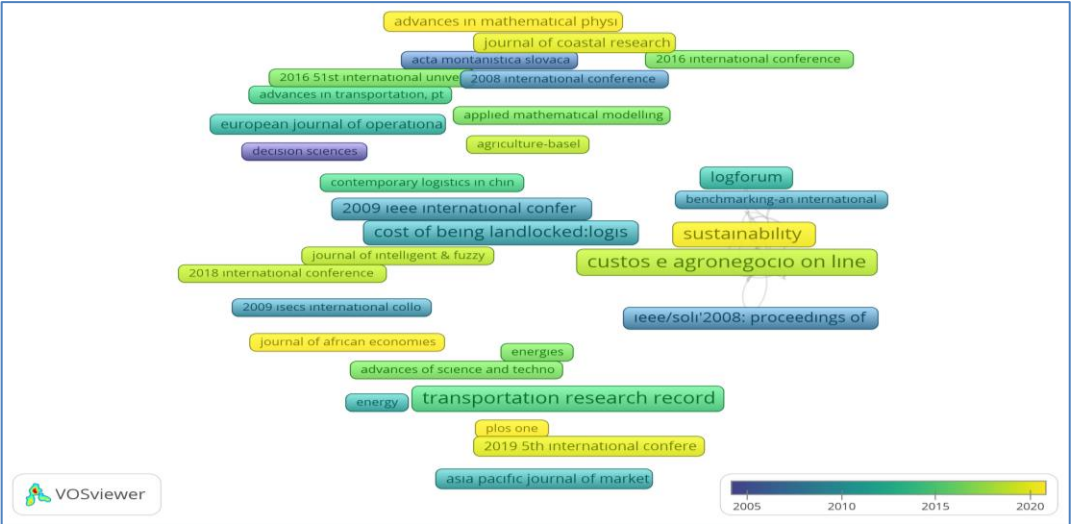

Şekil 3'te ise lojistik maliyet ile ilgili çalışmalarını bulunan yazarların yayınlarına yapılan atıfların ortalaması ve normalize edilmiş değerlere göre renklendirilen katman haritası görülmektedir. Yayın ve atıf sayısı ile baloncukların büyüklüğünün doğru orantılı olduğu katman haritasındaki renkler değerlendirilirken sağ alt köşede bulunan gösterge baz alınır. Sarı ile renklendirilen yazarların ortalama 40 atıfa, koyu renk ile görülen yazarlar için ise atıf sayısının sifra yaklaştığı tespit edilmiştir. Bu bilim haritasına göre 40'ın üzerinde atıf ile "Delivand, mitra kami"'nin en dikkat çeken isim olduğu (Tablo 2'ye göre atıf sayısı 215) görülmektedir.

Tablo 3. Kaynak Atıf Analizine Göre İlk 10 Kaynak

Kaynaklar	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Transportation Research Part E-Logistics and Transportation Review	1	153	1
Expert System with Applications	2	133	0
Journal of Cleaner Production	1	121	2
Transportation Research Record	6	101	1
Energy	1	94	4
Energies	1	74	0
Interface	1	71	4
Transportation Research Part B-Methodological	1	54	6
International Journal of Logistics-Research and Application	5	52	12
Transportation Research Part A-Policy and Practice	1	51	5

Yayın yeri ya da dergilere ilişkin detaylı analiz yapabilmek için VOSviewer programında bir atıf ve makale ile sınırlandırılan kaynak atıf analizi sonuçlarına göre ilk 10 kaynak Tablo 3'te ve Şekil 4'te sunulmuştur. Tablo 3 incelendiğinde "Transportation Research Part E-Logistics and Transportation Review" dergisinin lojistik maliyet konusunda en çok atıf alan kaynak olduğu görülmektedir.

Şekil 4. Kaynak Atıf Analizine Göre Katman Haritası

Kaynak atıf analizi, yayın yeri yani kaynaklar kapsamında lojistik maliyetlere ilişkin atıfların nerede yoğunlaştığını göstermektedir. Bu kaynakların daha ayrıntılı incelenebilmesi için atıfların yıllara göre hangi kaynaktan yoğunlaştığını gösteren katman haritasının incelenmesi gerekmektedir. Sarı ile

Yayınlardaki anahtar kelimelere ilişkin analiz ile anahtar kelimelerin hangi yıllarda daha çok görüldüğü Şekil 7’de bulunan katman haritası ile görselleştirilmiştir. Katman haritasında görülen oklar hem ilişkileri hem de anahtar kelimeler arasındaki bağlantıyı göstermektedir. Buna ek olarak, hangi anahtar kelimelerin hangi yıllarda daha çok kullanıldığına göre renkleştirildiği görselde koyu renkler 2010, sarı renk ise 2020 sonrasını temsil etmektedir. Dolayısı ile Şekil 7 dikkatle incelendiğinde, lojistik maliyet konusu ile ilgili “performans”, “analiz”, “kontrol” ve “lojistik maliyet yönetimi” gibi anahtar kelimelerin ortalama olarak 2010 yılı ve öncesinde daha çok kullanıldığı görülmektedir. Benzer şekilde “tedarik zinciri”, “lojistik” ve “maliyet yönetimi” gibi anahtar kelimelerin çoğunlukla 2014 yılında; “ulaştırma”, “örnek olay”, “kurumsal kaynak planlama”nın daha çok 2018 yılında; “yurtdışı lojistik maliyetler”, “fiyatlama” ve “karar verme” gibi kelimelerin ise çoğunlukla 2020 yılı sonrasında kullanıldığı tespit edilmiştir.

5. SONUÇ

Lojistik maliyet konusu ile ilgili olarak WoS veritabanında yayınlanmış çalışmalar; yazarlar, atıf, kurum, dergi, ülke ve anahtar kelimeler başlıklarında kapsamlı bir ilişki analizi için bilim haritalama yöntemi kullanılarak bibliyometrik olarak derinlemesine incelenmiştir. WoS veri tabanında “logistic cost”, “logistics cost”, “logistic costs” ve “logistics costs” anahtar kelimeleri kullanılarak 20.05.2024 tarihinde “başlıklar” kapsamında yapılan aramada 317 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmaların 1980-2023 yılları arasındaki yayınlarından oluştuğu ve farklı disiplinlerden gelen 147 makale, 157 bildiri, 3 derleme makale, 3 geri çekilen yayın, 8 kitap bölümü, 1 kitap, 4 editöryal yazı, 3 kitap incelemesi ve 4 diğer türlerde olan yayına ulaşılmıştır.

VOSviewer ve Tableau programları kullanılarak yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmaların %28’inin İşletme/Yönetim Organizasyon (89 adet), %22,7’sinin Operasyon Araştırmaları Yönetim Bilimi (72 adet), %22,7’sinin İktisat (72 adet) ve %13,9’unun İşletme (44 adet) alanında yayımlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer dikkat çeken husus ise, teknolojik gelişime paralel olarak Bilgisayar Bilimi, Bilişim Sistemleri ve Yapay Zekâ alanlarında da lojistik maliyet ile ilgili çalışmalar yapıldığının görülmesidir. Ülkelere göre yayın sıralamasında sırasıyla ilk üç ülkenin 125 yayın ile Çin, 33 yayın ile Amerika Birleşik Devletleri ve 11’er adet yayımla Endonezya ve Polonya olduğu, Türkiye’nin ise 6 yayın ile 16. sırada olduğu tespit edilmiştir. Yazarlar tarafından yapılan yayın sayısına göre elde edilen sıralamaya göre ilk sırada 6 yayın ve 74 atıfla “Havenga, Jan H.” yer alırken ikinci sırada 4 yayın ve 96 atıfla “Ojala, lauri” ve üçüncü sırada ise 3 yayın 79 atıfla “Solakivi, tomi” bulunmaktadır. Ortak yazar analizi sonuçlarına göre kümelenmelerin “Ojala, lauri”, “Havenga, jan”, “Skerlic, sebastian”, “Bertazzi, l”, “Blumenfeld, de”, “Delimand, mitra kami” ve “Buc, daniel” etrafında yoğunlaşmakta olduğu tespit edilmiştir.

Alınan atıf sayısı parametresine göre elde edilen sonuçlara göre en çok atıf alan ilk üç yazar; 2 yayın 215 atıfla “Delivand, mitra kami”, 1 çalışma 153 atıfla “Hu, tl” ve 1 yayın 153 atıfla “Huang, kh” olarak sıralanmaktadır. Yayın yeri ya da dergilere ilişkin detaylı analiz yapabilmek için yapılan kaynak analizine göre ise lojistik maliyet kapsamında sırası ile “Transportation Research Part E-Logistics and Transportation Review”, “Expert System with Applications” ve “Journal of Cleaner Production” dergilerinin en çok atıf alan kaynaklar olduğu tespit edilmiştir. Ülke atıf analizine göre yapılan incelemede ise en çok atıf alan ilk 3 ülke sırasıyla 338 atıfla “Amerika Birleşik Devletleri”, 301 atıfla “Tayvan” ve 207 atıfla İtalya olmakla birlikte, Türkiye ise 5 adet yayın ve 12 adet atıfla 46 ülke arasında 27. sırada yer almaktadır. Kurum atıf analizine göre ise sırasıyla 183 atıfla “National Chiao Tung Üniversitesi”, 153 atıfla “National Kaohsiung Bilim ve Teknoloji Üniversitesi” ve 121 atıfla “HTW Uygulamalı Bilimler Üniversitesi”nin en çok atıf alan ilk 3 kurum olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Türkiye’den ise “Akdeniz Üniversitesi” ve İstanbul Üniversitesi’nin çoğunlukla 2010 yılında, “Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi”nin çoğunlukla 2020 yılında atıf aldığı dikkat çekmektedir.

Son olarak lojistik maliyet konusunda en çok kullanılan anahtar kelimelerin “Lojistik Maliyet” (116 adet) “Lojistik” (34 adet), “Tedarik Zinciri” (19 adet), “Optimizasyon” (9 adet) olduğu ve devamında ise sırasıyla “Maliyet Kontrolü”, “Maliyet”, “Ulaştırma”, “Tedarik Zinciri Yönetimi”, “Faaliyet

Tabanlı Maliyetle” ve “Vak’a Analizi” yer almaktadır. Anahtar kelimeler katman haritasında dikkat çeken hususlardan birisi lojistik maliyet konusu ile ilgili genel ifadeler ile belirtilen “performans”, “analiz”, “kontrol” ve “lojistik maliyet yönetimi” gibi anahtar kelimelerin ortalama olarak 2010 yılı ve öncesinde; “yurtdışı lojistik maliyetler”, “fiyatlama” ve “karar verme” gibi kelimelerin ise çoğunlukla 2020 yılı sonrasında kullanıldığı saptanmıştır.

Çalışma sonuçları itibarı ile lojistik maliyet konusuyla ilgili yapılmış yayınların özelliklerini bilim haritalama yöntemi kullanarak detaylı bir şekilde göstermektedir. Bilim haritalama yöntemi ile bibliyometrik analizin bu noktada gelecekte yapılması planlanan araştırmalar için bütüncül bir bakış ortaya koyması nedeniyle lojistik maliyet alanyazınına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca, rekabetin lojistik ve tedarik zinciri odaklı rekabete dönüştüğü günümüzde, akademinin yanında özel sektör ve kamu sektörü açısından da maliyetlerdeki azaltımın kâr üzerindeki etkisi ile ilgili yapılmış çalışmaları inceleme ve bu alandaki önemli kişi, kurum ve güncel araştırma konularını bütüncül olarak takip edebilme imkânı yaratacağı öngörülmektedir. Son olarak, araştırmada sadece WoS veritabanı (veri duplikasyonu olmaması adına SCOPUS veritabanı kullanılmamıştır) kullanılması nedeniyle gelecekte yapılacak çalışmaların Google Akademik, ULAKBİM, YÖK Tez Merkezi gibi farklı veritabanlarını içerecek şekilde genişletilmesi önerilmektedir. Benzer şekilde, verilerin bibliyometrik analizi sürecinde VOSviewer ve Tableau bilim haritalama programlarının kullanılmış olması nedeniyle, bundan sonraki araştırmalarda SciMAT, R, BibExcel, Bibliometrix gibi farklı bilim haritalama paket programları ile analiz süreçlerinin gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar(lar) Katkısı: Ata KAHVECİ (% 100)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author(s) declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author(s) received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author(s) Contributions: Ata KAHVECİ (% 100)

KAYNAKÇA

Alkan, G., Yılmaz, B., ve Oğuz, S. (2020). Tersine lojistik alanındaki yayınların bibliyometrik analiz yöntemiyle değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(3), 711-729. doi: 10.16951/atauniiibd.698202

Altınbay, A., ve Durak, H. (2022). Çevre muhasebesi, yeşil muhasebe ve karbon muhasebesi kavramları hakkında yazılan makalelerin bibliyometrik analizi. *International Journal of Applied Economic and Finance Studies*, 7(1), 140-155.

Blumenfeld, D. E., Burns, L. D., Daganzo, C. F., Frick, M. C., ve Hall, R. W. (1987). Reducing logistics costs at General Motors. *Interfaces*, 17(1), 26-47.

- Can, E. N., ve Özari, Ç. (2023). Sürdürülebilirlik Muhasebesi Ve Karbon Muhasebesi Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi. *Denetim*, (27), 55-71.
- Ceran, Y., ve Alagöz, A. (2007). Lojistik maliyet yönetimi: lojistik maliyetler ve lojistik maliyet muhasebesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 153-175.
- Çavdar, E. (2021). Yeşil Lojistik: WoS verilerine dayalı bibliyometrik bir analiz (2000-2021). *Econder International Academic Journal*, 5(2), 359-374. doi: 10.35342/econder.1006218
- Çil-Koçyiğit, S., Temelli, F., ve Derya-Baskan, T. (2023). Sürdürülebilirlik muhasebesi konusunda yayımlanan makalelerin bibliyometrik analizi: Web of Science örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 241-264. <https://doi.org/10.25287/ohuibf.1188162>.
- Engblom, J., Solakivi, T., Töyli, J., ve Ojala, L. (2012). Multiple-method analysis of logistics costs". *International Journal of Production Economics*, 137(1), 29-35. doi: 10.1016/j.ijpe.2012.01.007
- Ercan, C. (2018). Lojistik Maliyetler ve Muhasebeleştirilmesi. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 86-95.
- Erturgut, R., ve Alkan, G. (2022). 3PL VE 4PL Firmalara Ait Bibliyometrik Analiz. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(83), 1131-1146. doi:10.17755/esosder.1032508
- Erturgut, R., ve Altınkurt, T. (2021). Hava Lojistiği: Bibliyometrik Bir Analiz. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 445-467. doi: 10.17336/igusbd.705333
- Erturgut, R., ve Yılmaz, B. (2020). Afet ve İnsani Yardım Lojistiği Alanında Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 105-123. doi: 10.30794/pausbed.667908
- Gümrah, A. (2022). Lojistik Maliyetler ve Firma Performansına Etkisi: Borsa İstanbul Gıda Sektöründe Bir Uygulama, *İşletme Akademisi Dergisi*, 3(3): 351-362. doi:10.26677/TR1010.2022.1100
- Havenga, J.H., Simpson, Z.P., King, D. de Bod, A. ve Braun, M. (2016). *Logistics Barometer South Africa 2016*. Stellenbosch University.
- Hu, T. L., Sheu, J. B., ve Huang, K. H. (2002). A reverse logistics cost minimization model for the treatment of hazardous wastes. *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review*, 38(6), 457-473.
- İrak, G., ve Arslantürk, F. (2021). Lojistikte Dış Kaynak Kullanımı, Lojistik Maliyetler Ve Finansal Performans Arasındaki İlişkinin Analizi. *Mersin Üniversitesi Denizcilik ve Lojistik Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 80-102. doi: 10.54410/denlojad.971226
- Kahveci, A. (2020). Çağdaş maliyet yöntemlerinin entegrasyonu ile lojistik maliyetlerde etkinliğin sağlanması: Bir ihracat firmasında uygulama. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya, Türkiye.
- Kahveci, A. ve Okutmuş, E. (2021). Hedef maliyetleme, değer analizi, kaizen maliyetleme ve kısıtlar teorisinin entegrasyonu ile lojistik maliyetlerde etkinliğin sağlanması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 1247-1279. doi: 10.33437/ksusbd.872497
- Karaa, İ. E., ve Geyikçi, U. B. (2015). Analitik Ağ Süreci İle Lojistik Sektöründe Lojistik Maliyet Unsurları Ve Ağırlıklarının Belirlenmesi. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 20(1), 101-113.

Kaur, R., ve Awasthi, A. (2018). City logistics: A review and bibliometric analysis. *International Journal of Bibliometrics in Business and Management*, 1(2), 160-188.

Köfteci, S., ve Gerçek, H. (2010). Yük taşımacılığında taşıma türü seçimi için lojistik maliyetlere dayalı ikili lojistik model. *İMO Teknik Dergi*, 21(103), 5087-5112.

Kurutkan, N., ve Orhan. F. (2018). Bilim Haritalama, Bibliyometrik Analiz ve Kitap Ile İlgili Genel Hususlar. Kurutkan, N., ve Orhan. F. (Ed.), *Sağlık Politikası Konusunun Bilim Haritalama Teknikleri ile Analizi* içinde (1-12). Türkiye: İKSAD Publishing House.

Memiş, E., ve Korucuk, S. (2021). Lojistik Maliyet Yönetimine Etki Eden Faktörlerin Önceliklendirilmesine Yönelik Giresun İmalat İşletmelerinde Bir Uygulama, *Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey*, 3(7), 51-59. doi: 10.46236/jovosst.1037362

Mikki, S. N., ve Sharma, S. (2022). Evolution of Activity Based Costing (ABC)-A Bibliometric Analysis. *Journal of Business Thought*, 57-70. doi: 10.18311/jbt/2022/29878

Mohammad, A. O., ve Salleh, S. I. M. (2022). A Bibliometric Review on Activity-based Costing in Services: Exploring Current and Future Trends. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 12(10), 1893 – 1909. doi:10.6007/IJARBS/v12-i10/15399

Nain, S., Lajuni, N., ve Mail, R. (2022). Management accounting practices: a bibliometric analysis. *Management & Accounting Review (MAR)*, 21(1), 1-22.

Onay, A. (2021). Zaman Etkenli Faaliyete Dayalı Maliyetleme (ZEFDM) Yöntemi ile Yeşil Lojistik Maliyet Yönetimi: Bir Vaka Analizi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 14(1), 275-312.

Savrun, B., ve Mutlu, H. M. (2019). Kent Lojistiği Üzerine Bibliyometrik Analiz. *Kent Akademisi*, 12(2), 364-386.

Silva, R. (2022). A Bibliometric Review of Target Costing Management Using R Bibliometrix. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 28, 1-19.

Şişman, G. (2023). Implementing lean six sigma methodology to reduce the logistics cost: a case study in Turkey. *International Journal of Lean Six Sigma*, 14(3), 610-629. Doi: 10.1108/IJLSS-02-2022-0054

Tekin, M., Öztürk, D., ve Bahar, İ. (2021). Tersine lojistiğin bibliyometrik analizi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 87-100. doi: 10.52791/aksarayiibd.899935

Thottoli, M. M., Islam, M. A., Sobhani, F. A., Rahman, S., ve Hassan, M. S. (2022). Auditing and sustainability accounting: A global examination using the Scopus database. *Sustainability*, 14(23), 16323. doi: 10.3390/su142316323

Tokay, S. H., Deran, A., ve Arslan, S. (2011). “Lojistik Maliyet Yönetiminde İzlenebilecek Stratejiler ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 225-244.

Ren, R., Hu, W., Dong, J., Sun, B., Chen, Y., ve Chen, Z. (2020). A systematic literature review of green and sustainable logistics: bibliometric analysis, research trend and knowledge taxonomy. *International journal of environmental research and public health*, 17(1), 261. doi:10.3390/ijerph17010261

Waltman, L., Van Eck, N. J., ve Noyons, E. C. (2010). A unified approach to mapping and clustering of bibliometric networks. *Journal of informetrics*, 4(4), 629-635. doi:10.1016/j.joi.2010.07.002

Weiyi, F. ve Luming, Y. (2009). The Discussion of Target Cost Method in Logistics Cost

---

Management. *ISECS International Colloquium on Computing, Communication, Control, and Management*, 8-9 August 2009, 537-540.

Yalçın, A., ve Sarigül, S. S. (2021). Yesil Pazarlama ve Yesil Muhasebe Konularinin Görsel Haritalama Teknigine Göre Bibliyometrik Analizi 1. *Third Sector Social Economic Review*, 56(1), 304-328. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.21.02.1548

Yıldız, R., ve Taşdemir, M. (2021). Bibliometric analysis on air cargo transportation for two decades. *Journal of Aviation*, 5(2), 230-240. doi: 10.30518/jav.1006313

The Effect of Innovation on Financial Performance: A Research in BIST Manufacturing Sector

Seren AYDINGÜLÜ SAKALSIZ¹
Filiz ÖZŞAHİN KOÇ²

Abstract

The study aims to research the effect of firms' innovation activities on financial performance. In this context, 2018-2022 data of 80 firms in the "BIST Manufacturing Sector" were analyzed using "panel data analysis" methods. As a consequence of the analysis, it was noted that the R&D expenses of the firms did not have a statistically significant effect on financial performance. However, while intangible assets have a negative impact on return on assets, it was found to have a positive impact on return on equity. Within this scope, it is expected that investments and expenses made in innovation activities will have significant effects on financial performance in the long term.

Keywords: Innovation, Financial Performance, Panel Data Analysis.

JEL Codes: M40, M41, Q56.

İnovasyonun Finansal Performansa Etkisi: BIST İmalat Sektöründe Bir İnceleme

Öz

Bu çalışmada firmaların inovasyon faaliyetlerinin finansal performansa olan etkisini araştırmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, "BIST İmalat Sektöründe" yer alan 80 firmanın 2018-2022 yılları verisi panel veri analizi yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler neticesinde firmaların Ar-Ge giderlerinin, finansal performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. Ancak maddi olmayan duran varlıkların aktif karlılık üzerinde negatif yönlü bir etkisi bulunurken, öz kaynak karlılığı üzerinde pozitif yönlü etkisi olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda inovasyon faaliyetlerine yapılan yatırım ve harcamaların uzun vadede finansal performans üzerinde ciddi etkileri olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: İnovasyon, Finansal Performans, Panel Veri Analizi.

JEL Kodları: M40, M41, Q56.

¹ Seren AYDINGÜLÜ SAKALSIZ, Dr. Arş. Gör, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Elemanı, Kahramanmaraş/Türkiye, E-mail: serenaydingulu23@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7452-311X.

² Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Filiz ÖZŞAHİN KOÇ, Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, Nevşehir/Türkiye, E-mail: filiz.ozsahin@nevsehir.edu.tr ORCID: 0000-0002-0211-869X.

APA 6 Stili Kaynak Gösterimi: (To Cite This Article)

Aydingülü Sakalsız, S., Özşahin Koç, F. (2024). The effect of innovation on financial performance: A research in BIST manufacturing sector. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 17(2), 251-267. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.1491135>

1. INTRODUCTION

For companies to achieve their fundamental objectives such as growth, profitability, continuity, and sustainability, and to compete in global markets, they need to prioritize innovation activities and continually renew themselves in areas such as products, processes, and technologies. Companies that fail to keep up with the requirements of the era and adapt to innovations cannot succeed. In the most general sense, innovation can be expressed as a concept that includes processes such as developing a different product or improving the quality of the existing product, a new process in production, discovering a new market, developing new perspectives in production inputs and enriching the organization in production (Aslan and Aygün, 2019: 92). In this context, investments made in innovation activities are evaluated to have positive contributions to companies' financial performance (FP). R&D activities are the innovation methods that companies use to allocate resources and keep their products and services constantly responding to the needs and in line with their goals of getting ahead in the competition (Tekin Turhan, 2021: 47). Investments are made within the scope of R&D activities to develop new products, processes, and technologies, this provides companies with access to new markets and contributes to the improvement of the firm's financial performance by gaining a competitive advantage. Factors that may affect the financial performance of firms include firm size, export performance, market share, capacity utilization rate, sales growth rate, and R&D activities. Because firms with relatively high expenses for R&D activities can reach high profitability after a certain period of time (Akgüç, 2010: 79). Because with the increase in R&D activities, the productivity of employees will be increased, new products and systems will be developed and the capacity utilization rate will increase, increasing profitability. Understanding the impact of innovation on the financial performance of firms is crucial both from an academic and practical perspective. In this study, the impact of innovation on the financial performance of firms will be discussed from theoretical and empirical perspectives.

Studies examining the effect of innovation activities on financial performance (FP) in the national and international literature include "Büyükepeççi and Öztürk (2023); Lehenchuk et al., (2023); Sandal and Gacar (2021); Gültekin and Onuk (2020); Aslan and Aygün (2019); Aytekin and Güler Özçalık (2018); González-Fernández and González-Velasco (2018); Saliba de Oliveira et al., (2018); Yıldırım and Sakarya (2018); Dağlı and Ergün (2017); Demirhan and Aracıoğlu (2017); Gürkan and Gürkan (2017); Fındık and Ocak (2016); Tuan et al., (2016); Şişmanoğlu and Yaşar Akçalı (2016); Apergis and Sorros (2014); Uzun Kocamış and Güngör (2014); Atalay, Anafarta and Sarvan (2013); Çiçek and Onat (2012); Tatar (2010); Lantz and Sahut (2005); etc." It is observed that the mentioned studies were conducted in the tourism, manufacturing, automotive, technology, and renewable energy sectors.

This study examines the impact of innovation activities on the FP of companies operating in the "manufacturing sector of the Borsa Istanbul (BIST)". In contrast to previous studies in the manufacturing sector, such as those by "Sandal and Gacar (2021) and Tatar (2010)", this research contributes to the literature by providing findings based on a larger sample size and more recent data set. The goal of the reserach is to get the answer if a significant relationship exists between firms' innovation activities and their FP, and if so, what direction this relationship takes. In this context, the study investigates the effect of variables such as R&D expenses and the proportion of intangible fixed assets to total assets, as independent variables, on the return on assets (ROA) and return on equity (ROE), controlling for variables such as leverage and firm size, using panel regression analysis.

The study is significant for presenting current findings on the relationship between innovation activities and FP of companies listed in "the manufacturing sector of the Borsa Istanbul (BIST)" in the Turkish context.

The study first reviewed the relevant literature on the effect of innovation activities on FP. Subsequently, the dataset, variables, research model, and findings related to the study were explained. In the conclusion section, the outcomes obtained from the analyses were discussed, and

---

recommendations were provided.

2. LITERATURE REVIEW

There are numerous studies in national and international literature that examine the impact of firms' innovation activities on FP. The mentioned studies and their findings are as follows:

In the study by “Lantz and Sahut (2005)”, the impact of R&D expenditures and intangible fixed assets on FP was investigated for 213 firms listed on EURONEXT and NASDAQ for the year 2004. As a consequence of the research, “R&D expenditures” and intangible fixed assets have a negative impact of FP.

In the study by “Çiçek and Onat (2012)”, the impact of innovation activities on firm performance was examined. The relationship between research and development activities aimed at innovation and FP of 9 firms listed in the information technology sector on the Istanbul Stock Exchange was tested using data envelopment analysis method. It was noted that 5 out of 9 firms exhibited efficient performance in the research.

In the research conducted by “Atalay et al. (2013)”, the relationship between innovation activities and firm performance was examined. A research was administered to top-level managers of 113 companies listed in the automotive industry in Turkey. It was found that there is a positive relationship between innovation activities and firm performance in the research.

In the research by “Apergis and Sorros (2014)”, the effect of R&D expenses on profitability of 183 firms operating in the renewable energy sector in the United States was examined for the years 2000-2012. The data were tested using “panel data analysis”. It was noted that R&D expenses have a positive effect on profitability in the study.

In the study by “Uzun Kocamış and Güngör (2014)”, the impact of R&D expenses on profitability was investigated for 16 firms operating in the “Borsa Istanbul (BIST) Technology sector” for the years 2009-2013. “Regression analysis” was used to analyze the data. It was concluded that R&D expenses have a positive effect on firm performance indicators such as pre-tax profit, operating profit, and net profit.

In the study conducted by “Przychodzen and Przychodzeń (2015)”, they examined the relationship between eco-innovation and financial performance. In the study, 2006-2013 data of public companies in Poland and Hungary were examined. As a result of the study, it was determined that the return on assets and return on equity of companies implementing eco-innovation were higher. However, companies that implement eco-innovation are larger; It has been determined that they are less likely to be exposed to financial risk and their cash flows are higher.

In the study conducted by “Cegarra-Navarro et al., (2016)”, the role of a company's innovation culture in linking economic and social responsibilities with financial performance was examined. In the study, a survey was applied to 133 companies participating in the Spanish Social Environment Agreement. As a result of the study, it was determined that companies that use innovation to support economic and social successes effectively benefit from economic successes to achieve higher financial performance.

In the study by “Fındık and Ocaç (2016)”, the effect of intangible fixed assets of firms listed in the “Borsa Istanbul National All Shares Index” on FP was examined for the years 2005-2013. The findings of the study suggest that intangible fixed assets increase the ROA.

In the study conducted by “Tuan et al. (2016)”, the impact of innovation activities on firm performance was investigated. A survey was administered to top-level managers of 118 firms operating in the mechanical, electronic, motorcycle, and automobile industries in Vietnam. It was found that firms focusing more on innovation activities exhibit higher firm performance.

In the study by “Şişmanoğlu and Yaşar Akçalı (2016)”, the impact of innovation activities on FP was examined for 7 information and technology firms for the years 2005-2014. The data were

tested using panel data analysis. It was determined that R&D expenses of firms such as “Aselsan and Link Bilgisayar” have a positive effect on sales.

In the study by “Dağlı and Ergün (2017)”, the impact of R&D expenses on profitability was examined for 68 firms listed on “Borsa Istanbul (BIST)” with uninterrupted R&D expenditures for the years 2010-2013. The study found a negative relationship between ROA and leverage, as well as a positive effect between R&D expenses and ROA.

In the study by “Demirhan and Aracıoğlu (2017)”, the relationship between innovation activities and FP of firms listed on the “BIST Technology Index” was investigated. Data from 13 firms listed on the “BIST Technology Index” for the years 2013-2016 were analyzed using the TOPSIS method. The study revealed a weak relationship between TOPSIS values and innovation activities. Additionally, a moderate correlation was found between ROA and PD/DD with the ratio of R&D expenses.

“Gürkan and Gürkan (2017)” examined the impact of innovation level on the FP of firms listed on the “BIST Corporate Governance Index”. Data from 20 firms listed on the “BIST Corporate Governance Index” for the years 2012-2016 were analyzed using panel data. The research noted that there is a significant positive relationship between innovation level and FP.

In the study by “Aytekin and Güler Özçalık (2018)”, the relationship between R&D expenses and FP was investigated for 7 firms listed on the “BIST Technology Index” for the period 2011Q1-2018Q1 using “panel data analysis”. The study found a positive relationship between R&D expenses and FP. In other words, as R&D expenses increase, firms’ sales revenues and profitability also increase.

In the study by “González-Fernández and González-Velasco (2018)”, the relationship between innovation activities and corporate performance was investigated. Data from Spanish firms for the years 2007-2013 were analyzed using panel data models. The study found a positive relationship between innovation activities and ROE.

In the study conducted by “Ruggiero and Cupertino (2018)”, the mediating role of innovation activities in the relationship between corporate financial performance and corporate social performance was examined. In the study, 2010-2014 data of 165 companies listed in the Global 100 Index were examined with panel regression. As a result of the study, it was determined that innovation is a critical factor in the relationship between corporate financial performance and corporate social performance. The study found that companies with innovation activities responded faster and better to economic, social and environmental challenges than companies without innovation activities.

“Saliba de Oliveira et al. (2018)” examined the relationship between innovation activities and FP of 5025 firms in Brazil. In the study, two nationwide surveys conducted by IBGE with companies from various sectors and different sizes were applied. The findings suggest that while firms’ efforts in innovation activities lead to new products, the risky and costly nature of these activities may not positively impact FP in the short term.

“Yıldırım and Sakarya (2018)” investigated the impact of R&D expenses on FP for 16 firms operating in the “BIST Technology sector” for the years 2009-2016. The data were analyzed using “panel data analysis”. The study concluded that R&D expenses have a significant positive effect on both ROA and ROE.

“Aslan and Aygün (2019)” examined the effect of innovation activities on firm performance for firms in the “BIST Manufacturing industry”. A survey was administered to 135 firms, and structural equation modeling was conducted. The study concluded that innovation activities undertaken by firms have a significant positive effect on firm performance.

In the study by “Canh et al. (2019)”, the effect of innovation on firm performance and corporate social responsibility was examined. In the study, 2011-2013 data of manufacturing companies in

Vietnam were examined. As a result of the study, it was concluded that process and product innovations are beneficial for company performance in terms of market share.

In the study by “Gültekin and Onuk (2020)”, the effect of innovation activities on firm performance was investigated for 59 firms operating in the automotive industry registered in the Bursa Organized Industrial Zone. A survey was administered to 160 white-collar employees of these 59 firms. The study found that the sub-dimensions of the innovation scale, specifically ‘Marketing and Process Innovation’, have a significant and positive effect on firm performance.

“Sandal and Gacar (2021)” examined the relationship between innovation activities and profitability of firms in the “automotive sector of the Borsa Istanbul Manufacturing Industry”. Data from quarterly periods (20 periods) for the years 2016-2020 were tested using “panel data analysis”. The research found that R&D expenses have a significant effect on both ROA and ROE, indicating that firms with higher R&D expenses also exhibit higher profitability. The leverage variable was determined to have a negative effect on both ROA and ROE.

In the study by “Büyükipekçi and Öztürk (2023)”, the impact of innovation and market orientation on FP in accommodation enterprises was investigated. A survey was conducted on 16 accommodation enterprises with 4 and 5 stars in Konya. The research concluded that market orientation and innovation have a positive effect on FP.

“Lehenchuk et al. (2023)” examined the effect of intangible fixed assets on FP. Data from 180 firms operating in the “information and communication technologies sector” for the years 2015-2019 were analyzed using “panel data analysis”. The research noted that both intangible fixed assets and R&D expenses have a negative effect on FP.

Overall, upon reviewing the literature, it has been determined that the studies were conducted in the tourism, manufacturing, automotive, technology, and renewable energy sectors. Studies examining the impact of innovation activities on firms’ FP commonly utilize “panel data analysis” methods. Additionally, methods such as surveys, structural equation modeling, TOPSIS, regression analysis, and data envelopment analysis have been employed to research the effect of innovation activities on FP. It has been observed in both national and international studies that there is a significant positive effect and relationship between innovation activities and FP.

3. DATASET AND METHODOLOGY

The data of the study consists of data from 80 firms listed in the “Borsa Istanbul (BIST) manufacturing sector” for the years 2018-2022. Data concerning the firms were derived from the “Public Disclosure Platform (PDP)” in February 2024, as well as from integrated reports, activity reports, footnotes, and disclosures published on the firms’ websites.

The list of companies examined is presented in Appendix-1.

During the research period, there were 222 firms listed in “the Borsa Istanbul (BIST) Manufacturing Sector”. However, it was determined that 124 of these firms did not have consistent R&D expenses over the study years, and they were therefore excluded from the sample. This limitation constrains the scope of the study. Additionally, it was found that 18 firms had missing observations for some variables, especially for the years 2018-2019, and these firms were also excluded from the study sample. This situation represents another constraint of the study. Ultimately, data from 80 firms were included in the analysis. Information regarding the variables of the study is reported in “Table 1”.

Table 1. Information Regarding Variables

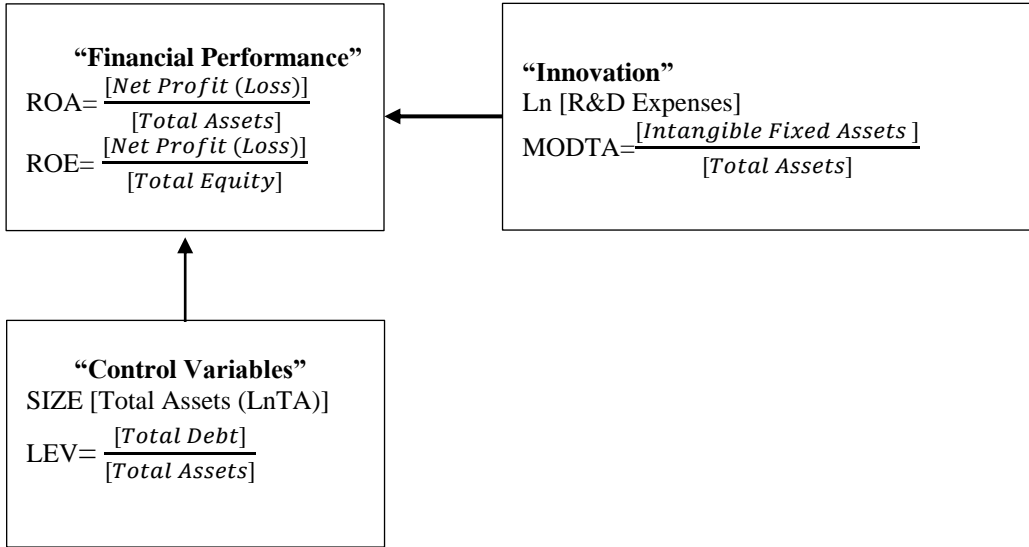
“Abbreviation of Variable”	“Variable Name”	“Calculation of Variable”	“Source”
“ROA”	“Return on Assets”	“Net Profit (Loss) ¹ / Toplam Assets”	“Sandal and Gacar (2021); Yıldırım and Sakarya (2018); Dağlı and Ergün (2017); Demirhan and Aracıoğlu (2017); Gürkan and Gürkan (2017); Apergis and Sorros (2014); Tatar (2010)”
“ROE”	“Return on Equity”	“Net Profit (Loss) ² / Total Equity”	“Sandal and Gacar (2021); Saliba de Oliveira et al. (2018); Yıldırım and Sakarya (2018); Demirhan and Aracıoğlu (2017); Apergis and Sorros (2014); Tatar (2010)”
“RD”	“Research and Development Expenses”	“Ln (Research and Development Expenses)”	“Şişmanoğlu and Yaşar Akçalı (2016)”
“MODTA”	“Share of Intangible Fixed Assets in Total Assets”	“Intangible Fixed Assets / Total Assets”	“Çiçek and Onat (2012); Tatar (2010)”
“SIZE”	“Size ³ ”	“Ln (Total Assets)”	“Dağlı and Ergün (2017); Şişmanoğlu and Yaşar Akçalı (2016); Tatar (2010)”
“LEV”	“Leverage”	“Total Debt / Total Assets”	“Dağlı and Ergün (2017); Sandal and Gacar (2021); Tatar (2010)”

Research and development expenses as a percentage of total assets, and intangible fixed assets as a percentage of total assets were included as independent variables, while leverage and size were included as control variables. ROA and ROE were included as dependent variables in the analysis. The model of the study is presented in ‘Figure 1’.

¹ “Net loss for the respective year was considered in calculating ROA for firms that incurred losses during the study period.”

² “Net loss for the respective year was considered in calculating ROE for firms that incurred losses during the study period.”

³ “In this study, Total Assets was used for the size variable, and the logarithm of total assets was calculated to ensure linearity.”

“Figure 1. Research Model”

The method applied in the research was “panel regression analysis”. The models constructed in the research are as follows:

“Model 1”

$$"ROA_{(i,t)} = \beta_0 + \beta_1(LnArGe)_{(i,t)} + \beta_2(MODTA)_{(i,t)} + \beta_3(LnSIZE)_{(i,t)} + \beta_4(LEV)_{(i,t)} + \epsilon_t "$$
 (1)

“Model 2”

$$"ROE_{(i,t)} = \beta_0 + \beta_1(LnArGe)_{(i,t)} + \beta_2(MODTA)_{(i,t)} + \beta_3(LnSIZE)_{(i,t)} + \beta_4(LEV)_{(i,t)} + \epsilon_t "$$
 (2)

In the two aforementioned models, “ $i = 1, 2, \dots, N$ represents the number of firms (80 firms), and $t = 1, 2, 3, \dots, T$ denotes the time periods (5 years - from 2018 to 2022)”. $N \times T$ indicates the total number of observations in the dataset (80x5 = 400). Therefore, this study’s models utilized a 5-year dataset for 80 firms (Özşahin Koç and Deran, 2024: 86).

4. ESTIMATION METHOD

4.1. Variance Inflation Factor (VIF)

It expresses how much the variances of parameter estimates deviate from their true values due to multicollinearity.

$$X_1 = \alpha_0 + \alpha_1 X_2 + \alpha_2 X_3 + \dots + \alpha_k X_k + u$$
 (3)

$$VIF = \frac{1}{1 - R_{X_1 X_2 X_3 \dots X_k}^2}$$
 (4)

4.2. Cross-Sectional Dependence

It is used to test whether there is correlation between the residuals of the model.

$$Friedman's\ Test = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \right)$$
 (5)

4.3. Huber (1967), Eicker (1967) and White (1980) Test

The first studies on robust standard errors were conducted by Huber (1967), Eicker (1967) and White (1980).

$$\text{Var}(\hat{\beta}) = (\hat{X}X)^{-1}\hat{X}VX(\hat{X}X)^{-1} \tag{6}$$

$$\text{Var}(\hat{\beta}) = (\hat{X}X)^{-1}\hat{X}diag(\hat{u}_i^2)X(\hat{X}X)^{-1} \tag{7}$$

5. FINDINGS

Descriptive statistics for the variables created to determine the impact of innovation on firms’ FP are presented in “Table 2”.

Table 2. Descriptive Statistics

“Variables”	“Mean”	“Standard Deviation”	“Minimum”	“Maximum”
“ROA”	0.0836	0.1081	-0.7300	0.5250
“ROE”	0.2121	1.3342	-6.9230	24.1920
“RD”	14.3257	2.3458	5.3940	20.3900
“MODTA”	0.0209	0.0303	0.0000	0.1630
“SIZE”	20.3315	1.8305	14.6500	24.8640
“LEV”	0.5944	0.2822	0.1470	3.9180

According to “Table 2”, the “minimum value” of ROA is -0.7300 and the “maximum value” is 0.5250. The mean value of ROE is 0.2121, while the high difference between the “minimum and maximum values” is presumed to stem from differences in equity. Similarly, the “minimum and maximum values” of R&D expenditure (RD) are 5.3940 and 20.3900, respectively. This is likely due to differences in firms’ levels of R&D spending. The highest leverage ratio among firms is 3.9180, and the lowest is 0.1470. The “correlation matrix” for the variables is showed in “Table 3”.

Table 3. Correlation Matrix

“Variables”	“ROA”	“ROE”	“RD”	“MODTA”	“SIZE”	“LEV”
“ROA”	1.0000					
“ROE”	0.0936*	1.0000				
“RD”	0.0057	0.0101	1.0000			
“MODTA”	-0.0218	0.0578	0.0983	1.0000		
“SIZE”	0.0425	0.0040	0.7083***	-0.1349***	1.0000	
“LEV”	-0.5930***	0.0068	0.0542	0.1682***	-0.0226	1.0000

“Note: *** p<0.01; ** p<0.05; *p<0.10 significance levels”

“Table 3” shows that the low correlations among the independent variables prevent multicollinearity issues. Multicollinearity problems can be identified using the “variance inflation factor (VIF)” (Yerdelen Tatoğlu, 2020). The calculated “VIF values” are presented in “Table 4”.

Table 4. Variance Inflation Factor (VIF) Results

“Variable”	“VIF”
“RD”	2.1800
“MODTA”	1.1300
“SIZE”	2.2000
“LEV”	1.0300
“Mean VIF”	1.6300

According to “Table 4”, the average “VIF values” of the models are lower than the critical value of

10, indicating that there is no multicollinearity issue. The presence of “unit and time effects” in the models has been tested. The presence of “unit and time effects” was tested using the “Likelihood Ratio (LR) Test” and “the Breusch-Pagan Lagrange Multiplier (LM) Test”. The test results for “unit and time effects” are provided in “Table 5”.

Table 5. Unit/Time Effects Test Results

<i>Models</i>	<i>Unit/Time Effect</i>	<i>LR</i>	<i>LM</i>
Model 1	Unit Effect	92.5800***	114.2700***
	Time Effect	0.0300	0.0000
Model 2	Unit Effect	0.0000	0.0000
	Time Effect	0.0300	0.0000

“Note: *** p<0.01; ** p<0.05; *p<0.10 significance levels”

According to the findings of the “LM and LR tests” for “Model 1”, the null hypothesis ‘there is no unit effect’ is rejected. Thus, there is a unit effect in “Model 1”. On the other hand, the null hypothesis ‘there is no time effect’ cannot be rejected in “Model 1”, indicating no time effect. Therefore, “Model 1” is a one-way unit effect model. To decide whether the model should use “fixed or random effects”, the findings of the “Hausman Test” are presented in “Table 6”. For “Model 2”, the LM and LR test results do not reject the null hypotheses of ‘there is no unit effect’ and ‘there is no time effect’. Thus, there are no “unit and time effects” in “Model 2”. “Pooled Ordinary Least Squares (OLS)” estimator can be applied for “Model 2”.

Table 6. Hausman Test Results

	<i>“Hausman Test”</i>
Model 1	61.3200***

“Note: *** p<0.01; ** p<0.05; *p<0.10 significance levels”

According to the “Hausman test results” provided in “Table 6”, the null hypothesis (H_0) ‘fixed effects are consistent, random effects are efficient’ is rejected for “Model 1”, indicating that the fixed effects model is efficient. Following the decision on which estimation method to apply in the models, the test results for ‘heteroscedasticity, autocorrelation, and cross-sectional dependence’ are presented. Since there is no unit effect in “Model 2”, cross-sectional dependence was not examined. The test results appropriate for the $T < N$ condition, as suggested by Friedman (1937), are presented in “Table 7”.

Table 7. Cross-Sectional Dependence Test Results

	<i>“Friedman (1937) Test”</i>
Model 1	7.9300

“Note: *** p<0.01; ** p<0.05; *p<0.10 significance levels”

According to the “cross-sectional dependence test results” provided in “Table 7”, the null hypothesis (H_0) ‘there is no cross-sectional dependence’ cannot be rejected. There is no cross-sectional dependence in “Model 1”. Baltagi (2005) suggests that unit root tests are not necessary for datasets examined for lower than 15 years and for micro panel datasets. Therefore, since the study analyzed a dataset spanning five years, unit root tests were not conducted. For the autocorrelation test, the “Baltagi-Wu (1999) LBI Test” was applied for “Model 1”, and for “Model 2”, the “Box-Pierce (1970) LM Test” was used. For the heteroscedasticity test, the “Modified Wald Test (Greene, 2002)” was conducted for “Model 1”, and the “Breusch-Pagan (1979) / Cook-Weisberg (1983) test” was applied for

“Model 2”.

Table 8. Heteroskedasticity and Autocorrelation Test Results for the Models

	<i>Breusch-Pagan (1979)/Cook-Weisberg (1983)</i>	<i>Modified Wald Test</i>	<i>Baltagi-Wu (1999) LBI Test</i>	<i>Box-Pierce (1970) LM Test</i>
“Model 1”		0.0000***	1.4720	
“Model 2”	0.0700			13.9813***

“Note: *** p<0.01; ** p<0.05; *p<0.10 significance levels”. “The critical value for the LBI test is 2.”

“The null hypothesis for the “Modified Wald Test” and the “Breusch-Pagan (1979) / Cook-Weisberg (1983) test” is “there is no heteroskedasticity”. The null hypothesis (H_0) is rejected for “Model 1”, while it cannot be rejected for “Model 2”. Therefore, there is heteroskedasticity in “Model 1”, but not in “Model 2”. According to the autocorrelation test results, the statistic value for “Model 1” is lower than 2, indicating the presence of autocorrelation. The null hypothesis “there is no autocorrelation” for the “Box-Pierce (1970) LM Test” is rejected for “Model 2”, indicating the presence of autocorrelation. Therefore, robust estimators were applied for both “Model 1” and “Model 2”. For “Model 1”, the “Huber (1967), Eicker (1967), and White (1980) Estimators” were used, while for “Model 2”, the “Parks (1967)-Kmenta (1986) Estimator” was used. The findings are presented in “Table 9”.

Table 9. Regression Prediction Results for Models

	<i>Huber (1967), Eicker (1967) and White (1980) Test</i>	<i>Parks (1967)-Kmenta (1986) Test</i>
“Variable”	<i>Model (1)</i>	<i>Model (2)</i>
“RD”	0.0063	-0.0008
“MODTA”	-0.6296***	1.9329***
“SIZE”	0.0358***	0.0128**
“LEV”	-0.1709***	-0.0159*
“Constant”	-0.6224***	-0.0821
“F sta.”	40.1400***	
“Wald sta.”		37.3100***
“R ² (within)”	0.3895	

“Note: *** p<0.01; ** p<0.05; *p<0.10 significance levels”

According to “Table 9”, the R&D variable is not statistically significant in “Model 1” and “Model 2”. In “Model 1”, where ROA is the dependent variable, the MODTA variable negatively affects ROA. On the other hand, in “Model 2”, where ROE is the dependent variable, MODTA positively influences ROE. An increase in intangible fixed assets also enhances ROE. Among the control variables, SIZE positively affects both ROA and ROE. As firms’ total assets increase, both ROA and ROE increase. The LEV variable has a negative effect on both ROA and ROE. As firms’ leverage ratios increase, both ROA and ROE decrease. However, according to the F and Wald statistics indicating the significance of the models, the models are statistically significant. Looking at the R² value of “Model 1”, the explanatory power of the independent variables for the dependent variable is approximately 0.39. However, the findings for “Model 2” do not include an R² value.

---

6. CONCLUSION

The study investigates the impact of R&D expenditures and intangible fixed asset ratios of manufacturing sector firms listed on BIST on FP during the period 2018-2022. As regards the consequences of the reserach, no statistically significant effect of firms' R&D expenditures on FP was found. In other words, investments in innovative products, processes, and technologies within the scope of R&D did not affect firms' profitability. This indicates that firms' innovative investments did not serve their purpose, and concrete outcomes were not achieved. Therefore, the benefits of firms' R&D investments do not extend beyond tax advantages. Contrary to the findings obtained in this study, the study conducted by Yıldırım and Sakarya (2018) found that R&D investments have a significant and positive effect on return on assets and return on equity. It is evaluated that the reason for this situation is due to the examination of the data of companies operating in the "BIST technology and information technology sector" where innovation activities are intense in the study conducted by Yıldırım and Sakarya (2018). Similarly, the study conducted by AYTEKİN and Güler Özçalık (2018) examined the data of companies traded in the "Borsa İstanbul Technology and Information Technology Indexes (XUTEK-XBLSM)" and determined that R&D investments have a positive effect on financial performance. The study conducted by Apergis and Sorros (2014) also observed that R&D expenditures have a strong effect on profitability. As a matter of fact, the findings of the studies of AYTEKİN and Güler Özçalık (2018), Yıldırım and Sakarya (2018) and Apergis and Sorros (2014) differ from the findings obtained in this study. On the other hand, in this study, it was concluded that intangible assets negatively affect return on assets while positively affecting return on equity. Similar findings were obtained in the study conducted by Lehenchuk et al. (2023). In the study conducted by González-Fernández and González-Velasco (2018), it was determined that innovation activities have a positive effect on financial performance. Return on assets is an important financial indicator that shows how efficiently a firm uses its assets. Return on equity is used to measure the profitability of the capital invested by the firm's owners and partners. Innovation activities generally expand the firms' markets, increase their sales and revenues. This increase can increase the firm's return on equity when converted into equity. Therefore, the net effect of innovation on return on equity may depend on the increase in revenue. Although firms' innovation efforts lead to product development and innovations, it is believed that innovation does not reflect on FP in the short term due to the inherent risks and costs associated with innovation. The economic problems experienced in developing countries, such as Turkey, are considered as a primary contributing factor to this phenomenon. Furthermore, as firms' intangible fixed assets increase, their ROE also increases. This indicates that firms' corporate reputation, technology usage, and human capital have a positive effect on ROE. It is now clear that intangible fixed assets have a significant impact on ROE. In addition, it is expected that directing firms' R&D expenditures towards more accurate investments where the benefits outweigh the costs will positively contribute to their FP. The leverage variable was observed to have a negative impact on both ROA and ROE. Therefore, an increase in firms' borrowing levels reduces both ROA and ROE. Leverage ratio is an important indicator of the company's financial risk. It is important to keep leverage ratios at an optimal level and review borrowing strategies. Methods should be developed to minimize borrowing costs and financial risks. The study suggests recommendations for firm owners, investors, regulatory authorities, and policymakers. While encouraging financial support and incentives for firms' innovation activities and investments, it is recommended to monitor whether the financial incentives provided for supporting R&D

activities are used for their intended purpose, determine how much the benefits outweigh the costs, and ensure that investments are utilized in more effective R&D activities.

In this study, 80 firms listed in “the BIST Manufacturing Sector” were included in the analysis. According to the findings, it was determined that R&D investments, which are innovative activities, do not have a significant effect on financial performance. As stated above, it differs from the findings of the studies conducted by Aytekin and Güler Özçalık (2018), Yıldırım and Sakarya (2018) and Apergis and Sorros (2014) in the literature. The studies in question examined sectors where innovation activities are intense, such as technology and renewable energy. Therefore, it is evaluated that they do not support the findings obtained in this study. In this context, it can be suggested that the studies to be conducted in the future should be added to the literature by including data from sectors where innovation activities are intense.

“**Hakem Değerlendirmesi:** Dış Bağımsız”

“**Çıkar Çatışması:** Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.”

“**Finansal Destek:** Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.”

“**Etik Onay:** Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.”

“**Yazar(lar) Katkısı:** Seren AYDINGÜLÜ SAKALSIZ (%50), Filiz ÖZŞAHİN KOÇ (%50)

“**Peer-review:** Externally peer-reviewed.”

“**Conflict of Interest:** The author(s) declares that there is no conflict of interest.”

“**Funding:** The author(s) received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.”

“**Ethical Approval:** This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.”

“**Author(s) Contributions:** Seren AYDINGÜLÜ SAKALSIZ (%50), Filiz ÖZŞAHİN KOÇ (%50)

REFERENCES

- Akgüç, Ö. (2010). *Finansal Yönetim* (8. Baskı). İstanbul: Avcıol Basım Yayım.
- Apergis, N. & Sorros, J. (2014). The role of R&D expenses for profitability: evidence from U.S. fossil and renewable energy firms. *International Journal of Economics and Finance*, 6(3), 8-15.
- Aslan, Y., & Aygün, M. (2019). İnovasyonun firma performansı üzerine etkisi: BİST’te imalat sektöründe faaliyet gösteren firmalar üzerine bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(6), 91-109. <https://doi.org/10.18506/anemon.506387>
- Atalay, M., Anafarta, N., & Sarvan, F. (2013). The relationship between innovation and firm performance: an empirical evidence from Turkish automotive supplier industry. *Procedia-social and Behavioral Sciences*, 75, 226-235. [doi: 10.1016/j.sbspro.2013.04.026](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.04.026)
- Aytekin, S. & Güler Özçalık, S. (2018). Borsa İstanbul teknoloji ve bilişim endeksi firmalarında Ar-Ge harcamaları ve finansal performans ilişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18): 67-73. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.452625>
- Baltagi, B., & Wu, P. (1999). Unequally spaced panel data regressions with AR(1) disturbances. *Econometric Theory*, 15(6), 814–823.

- Box, G. E. P., & Pierce, D. A. (1970). Distribution of residual autocorrelations in autoregressive-integrated moving average time series models. *Journal of American Statistical Association*, 65(332), 1509–1526.
- Breusch, A. T. S., & Pagan, A. R. (1979). A simple test for heteroscedasticity and random coefficient variation. *Econometrica*, 47(5), 1287–1294.
- Büyükipçekçi, S., & Öztürk, G. (2023). Konaklama işletmelerinde pazar yönlülük ve inovasyonun finansal performans üzerindeki etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 26(2), 370-389. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.1328535>
- Canh, N., Liem, N., Thu, P., & Khuong, N. (2019). The Impact of Innovation on the Firm Performance and Corporate Social Responsibility of Vietnamese Manufacturing Firms. *Sustainability*. 11(13), 3666-3680. <https://doi.org/10.3390/SU11133666>.
- Cegarra-Navarro, J., Reverte, C., Gómez-Melero, E., & Wensley, A. (2016). Linking social and economic responsibilities with financial performance: The role of innovation. *European Management Journal*, 34(5), 530-539. <https://doi.org/10.1016/J.EMJ.2016.02.006>.
- Cook, D., & Weisberg, S. (1983). Diagnostics for heteroscedasticity in regression. *Biometrika*, 70(1), 1–10. <https://www.jstor.org/stable/2335938>
- Çiçek, H., & Onat, O. (2012). İnovasyon odaklı faaliyetlerin firma performansına etkisinin veri zarflama analizi ile belirlenmesi; İMKB üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 46-53.
- Dağlı, H. & Ergün, T. (2017). Türkiye’de AR-GE harcamalarının firma kârlılığına etkisi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 69-83.
- Demirhan, D., & Aracıoğlu, B. (2017). İnovasyon ve finansal performans arasındaki ilişki: BIST teknoloji endeksindeki firmalar üzerine bir araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 195-218. DOI: [10.18092/ulikidince.323730](https://doi.org/10.18092/ulikidince.323730)
- Eicker, F. (1967). Limit theorems for regressions with unequal and dependent errors. Fifth Berkeley Symposium on Mathematical Statistics and Probability, 59–82.
- Fındık, D., & Ocak, M. (2016). Türkiye’de maddi olmayan varlık yatırımlarının işletmelerin finansal performansı üzerine etkisi. *Ege Academic Review*, 16(3), 397–414.
- Friedman, M. (1937). The use of ranks to avoid the assumption of normality implicit in the analysis of variance. *Journal of the American Statistical Association*, 32(200), 675–701.
- González-Fernández, M., & González-Velasco, C. (2018). Innovation and corporate performance in the Spanish regions. *Journal of Policy Modeling*, 40(5), 998-1021. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2018.05.005>
- Greene, W. H. (2002). *Econometric Analysis*. Pearson Education.
- Gültekin, A., & Onuk, M. (2020). İnovasyonun şirket performansı üzerine etkisi: Bursa otomotiv sanayisi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 939-956. DOI: [10.17719/jisr.10568](https://doi.org/10.17719/jisr.10568)
- Gürkan, N., & Gürkan, S. (2017). Yenilikçilik kavramının işletmelerin finansal performansı üzerindeki etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(13), 213-226.
- Huber, P. (1967). Behavior of maximum likelihood estimates under nonstandard conditions. Proc. 5th Berkeley Symp. Math. Statist. Prob., 221–233.
- Kmenta, J. (1986). Elements of Econometrics. In Elements of Econometrics. Macmillan Publishing Company. <https://doi.org/10.3998/mpub.15701>

- Lantz, J.-S., & Sahut, J.-M. (2005). R&D investment and the financial performance of technological firms. *International Journal of Business*, 10(3), 251–270.
- Lehenchuk, S. F., Vakaliuk, T. A., Nazarenko, T. P., Kubaščiková, Z., & Juhászová, Z. (2023). The impact of intangible assets on the financial performance of Slovak ict companies: a panel data regression analysis. *CEUR Workshop Proceedings*, 61–81. <https://ceur-ws.org/Vol-3465/paper08.pdf>
- Özşahin Koç, F., & Deran, A. (2024). Borsa İstanbul imalat sektöründe yer alan firmaların borçlanma maliyetlerinin finansal performansa etkisi üzerine araştırma. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 17(1), 73-98. <https://doi.org/10.29067/muvu.1395436>
- Parks, R. W. (1967). Efficient estimation of a system of regression equations when disturbances are both serially and contemporaneously correlated. *Journal of the American Statistical Association*, 62(318), 500–509.
- Przychodzen, J., & Przychodzeń, W. (2015). Relationships between eco-innovation and financial performance – evidence from publicly traded companies in Poland and Hungary. *Journal of Cleaner Production*, 90, 253-263. <https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2014.11.034>.
- Ruggiero, P., & Cupertino, S. (2018). CSR Strategic Approach, Financial Resources and Corporate Social Performance: The Mediating Effect of Innovation. *Sustainability*. 10(10), 3611-3633. <https://doi.org/10.3390/SU10103611>.
- Saliba de Oliviera J. A., Cruz Basso, L. F., Kimura, H. & Sobreiro, V. A. (2018). Innovation and financial performance of companies doing business in Brazil. *International Journal of Innovation Studies*, 2(4), 153-164. <https://doi.org/10.1016/j.ijis.2019.03.001>
- Sandal, M., & Gacar, A. (2021). İnovasyon ve kârlılık arasındaki ilişki: otomotiv sektörü üzerine bir araştırma. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 556-571. [DOI: 10.31592/aeusbed.908791](https://doi.org/10.31592/aeusbed.908791)
- Şişmanoğlu, E. & Yaşar Akçalı, B. (2016). The effect of innovation on financial performance of some information and technology companies in Turkey. *Ekoist: Journal of Econometrics and Statistics*, 24, 82-93.
- Tatar, H. (2010). İnovasyonun finansal performans üzerindeki etkisi: imalat sektöründe bir uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin Turhan, G. (2021). Ar-Ge harcamalarının finansal performansa etkisi: BİST’de işlem gören şirketler analizi. *Bilim-Teknoloji-Yenilik Ekosistemi Dergisi*, 2(1), 45-55.
- Tuan, N., Nhan, N., Giang, P., & Ngoc, N. (2016). The effects of innovation on firm performance of supporting industries in Hanoi, Vietnam. *Journal of Industrial Engineering and Management*, 9(2), 413-431. <https://doi.org/10.3926/jiem.1564>
- Uzun Kocamış, T., & Güngör, A. (2014). Türkiye’de Ar-Ge harcamaları ve teknoloji sektöründe Ar-Ge giderlerinin kârlılık üzerine etkisi: Borsa İstanbul uygulaması. *Maliye Dergisi*, 166, 127-138.
- White, H. (1980). A Heteroskedasticity-Consistent Covariance Matrix Estimator and A Direct Test for Heteroskedasticity. *Econometrica*, 48(4), 817–838.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2020). Panel Veri Ekonometrisi, Beta Yayınları, 5. Baskı, İstanbul.
- Yıldırım, H. & Sakarya, Ş. (2018). Firmaların Ar-Ge harcamalarının aktif ve özsermaye kârlılığına etkisi: BİST teknoloji sektöründe bir uygulama. *İşletme Bilimi Dergisi*, 6(3), 39-60. <https://doi.org/10.22139/jobs.425497>

APPENDIX

APPENDIX-1: List of Companies Examined in BIST Manufacturing Sector

“Rank”	“Code”	“Company Title”
“1”	“ATEKS”	“AKIN TEKSTİL A.Ş.”
“2”	“AKSA”	“AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.”
“3”	“ALCAR”	“ALARKO CARRIER SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“4”	“ALKİM”	“ALKİM ALKALİ KİMYA A.Ş.”
“5”	“ALKA”	“ALKİM KAĞIT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“6”	“ASUZU”	“ANADOLU ISUZU OTOMOTİV SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“7”	“ARCLK”	“ARÇELİK A.Ş.”
“8”	“AYGAZ”	“AYGAZ A.Ş.”
“9”	“BAKAB”	“BAK AMBALAJ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“10”	“BANVT”	“BANVİT BANDIRMA VİTAMİNLİ YEM SANAYİİ A.Ş.”
“11”	“BRISA”	“BRİSA BRIDGESTONE SABANCI LASTİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“12”	“BURCE”	“BURÇELİK BURSA ÇELİK DÖKÜM SANAYİİ A.Ş.”
“13”	“BUCİM”	“BURSA ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.”
“14”	“CELHA”	“ÇELİK HALAT VE TEL SANAYİİ A.Ş.”
“15”	“CEMTS”	“ÇEMTAŞ ÇELİK MAKİNA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“16”	“CİMSA”	“ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“17”	“DARDL”	“DARDANEL ÖNENTAŞ GIDA SANAYİ A.Ş.”
“18”	“DMSAS”	“DEMİSAŞ DÖKÜM EMAYE MAMÜLLERİ SANAYİ A.Ş.”
“19”	“DESA”	“DESA DERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“20”	“DEVA”	“DEVA HOLDİNG A.Ş.”
“21”	“DİTAS”	“DİTAŞ DOĞAN YEDEK PARÇA İMALAT VE TEKNİK A.Ş.”
“22”	“DGNMO”	“DOĞANLAR MOBİLYA GRUBU İMALAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“23”	“DOKTA”	“DÖKTAŞ DÖKÜMCÜLÜK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.”
“24”	“DYOBY”	“DYO BOYA FABRİKALARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“25”	“EGEEN”	“EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.”
“26”	“EGPRO”	“EGE PROFİL TİCARET VE SANAYİ A.Ş.”
“27”	“EGSER”	“EGE SERAMİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“28”	“EMKEL”	“EMEK ELEKTRİK ENDÜSTRİSİ A.Ş.”
“29”	“EREGL”	“EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.”
“30”	“FROTO”	“FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.”
“31”	“FORMT”	“FORMET METAL VE CAM SANAYİ A.Ş.”
“32”	“GENTS”	“GENTAŞ DEKORATİF YÜZEYLER SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“33”	“HEKTS”	“HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.”
“34”	“İHEVA”	“İHLAS EV ALETLERİ İMALAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“35”	“İSDMR”	“İSKENDERUN DEMİR VE ÇELİK A.Ş.”
“36”	“İSSEN”	“İŞBİR SENTETİK DOKUMA SANAYİ A.Ş.”

“37”	“JANTS”	“JANTSA JANT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“38”	“KLKIM”	“KALEKİM KİMYEVİ MADDELER SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“39”	“KARSN”	“KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.”
“40”	“KRTEK”	“KARSU TEKSTİL SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.”
“41”	“KATMR”	“KATMERCİLER ARAÇ ÜSTÜ EKİPMAN SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“42”	“KERVT”	“KEREVİTAŞ GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“43”	“KRVGD”	“KERVAN GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“44”	“KLMSN”	“KLİMASAN KLİMA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“45”	“KLSYN”	“KOLEKSİYON MOBİLYA SANAYİ A.Ş.”
“46”	“KORDS”	“KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.”
“47”	“KRSTL”	“KRİSTAL KOLA VE MEŞRUBAT SANAYİ TİCARET A.Ş.”
“48”	“KUTPO”	“KÜTAHYA PORSELEN SANAYİ A.Ş.”
“49”	“MEDTR”	“MEDİTERA TIBBİ MALZEME SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“50”	“MNDRS”	“MENDERES TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“51”	“MERCN”	“MERCAN KİMYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“52”	“NUHCM”	“NUH ÇİMENTO SANAYİ A.Ş.”
“53”	“OTKAR”	“OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.”
“54”	“OZRDN”	“ÖZERDEN PLASTİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“55”	“PARSN”	“PARSAN MAKİNA PARÇALARI SANAYİİ A.Ş.”
“56”	“PETUN”	“PINAR ENTEGRE ET VE UN SANAYİİ A.Ş.”
“57”	“PNSUT”	“PINAR SÜT MAMULLERİ SANAYİİ A.Ş.”
“58”	“POLTK”	“POLİTEKNİK METAL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“59”	“QUAGR”	“QUA GRANITE HAYAL YAPI VE ÜRÜNLERİ SANAYİ TİCARET A.Ş.”
“60”	“SAFKR”	“SAFKAR EGE SOĞUTMACILIK KLİMA SOĞUK HAVA TESİSLERİ İHRACAT İTHALAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“61”	“SARKY”	“SARKUYSAN ELEKTROLİTİK BAKIR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“62”	“SASA”	“SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.”
“63”	“SEKUR”	“SEKURO PLASTİK AMBALAJ SANAYİ A.Ş.”
“64”	“SELVA”	“SELVA GIDA SANAYİ A.Ş.”
“65”	“SILVR”	“SİLVERLİNE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.”
“66”	“SKTAS”	“SÖKTAŞ TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“67”	“TATGD”	“TAT GIDA SANAYİ A.Ş.”
“68”	“TOASO”	“TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.”
“69”	“TUKAS”	“TUKAŞ GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“70”	“TMSN”	“TÜMOSAN MOTOR VE TRAKTÖR SANAYİ A.Ş.”
“71”	“TUPRS”	“TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.”
“72”	“PRKAB”	“TÜRK PRYSMİAN KABLO VE SİSTEMLERİ A.Ş.”
“73”	“TTRAK”	“TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.”
“74”	“ULUUN”	“ULUSOY UN SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“75”	“ULKER”	“ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.”

“76”	“VESBE”	“VESTEL BEYAZ EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“77”	“VESTL”	“VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”
“78”	“VKING”	“VİKİNG KAĞIT VE SELÜLOZ A.Ş.”
“79”	“YATAS”	“YATAŞ YATAK VE YORGAN SANAYİ TİCARET A.Ş.”
“80”	“YUNSA”	“YÜNSA YÜNLÜ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.”

“Source: Public Disclosure Platform (2024)”

İhracata Aracılık Eden İşletmelerin Bağımsız Denetime Tabi Olma Zorunluluğu: TFRS 15 Asil-Vekil İlişkisi Kapsamında Bir Tartışma

Çağla DEMİR PALİ¹

Öz

İşletmelerin elde ettikleri hasılat hem önemli bir finansal gösterge ve analiz aracı olarak kullanılmakta hem de düzenleyici kuruluşlar tarafından işletmelerin büyüklüklerine dair belirleyici bir kriter olarak dikkate alınmaktadır. Örneğin, hasılat bir şirketin bağımsız denetime tabiiyetinin belirlenmesinde dikkate alınan üç kriterden birisidir. Ancak düzenleyici kurumlar hasılatı farklı şekillerde tanımlayabilmektedir.

Bu çalışmada, ihracata aracılık eden ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 398. maddesi kapsamında belirlenen denetime tabi olma koşullarını sağlayarak bağımsız denetime tabi olan bir şirketin hasılat tutarı incelenmiştir. İşletmelerin bağımsız denetim tabiiyeti vergi mevzuatına göre hazırlanan finansal tabloları baz alınarak Kamu Gözetimi Kurumu tarafından belirlenmektedir. Ancak bağımsız denetimden geçen finansal tablolar Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına uygun şekilde hazırlanmaktadır. Söz konusu şirketin faaliyetleri Türkiye Finansal Raporlama Standardı 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat kapsamında incelendiğinde, şirketin vekil konumunda olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle aracılık faaliyetlerinden kaynaklanan hasılat tutarı işletme için hasılat olarak raporlanmamalıdır.

Bu farkın bir sonucu olarak, vergi mevzuatına göre hazırlanmış finansal tablolarındaki verileri nedeniyle bağımsız denetime tabi olan bu şirketin, bağımsız denetimden geçen ve Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına uygun şekilde hazırlanan finansal tabloları dikkate alınsaydı, bağımsız denetime tabi olmayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, bağımsız denetime tabi finansal tablolarda asil-vekil ilişkisinin dikkate alınması nedeniyle ortaya çıkan tutarsızlığı çözmek için bir çözüm önerisi sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Bağımsız Denetim, TFRS 15, Hasılat, Asil ve Vekil İlişkisi, Finansal Raporlama.

JEL Kodları: M40, M41, M42.

The Obligation of Export Intermediaries to Be Subject to Independent Audit: A Discussion within the Scope of TFRS 15 Principal-Agent Relationship

Abstract

Revenue earned by companies is used as a major financial indicator and analysis tool and is considered by regulatory bodies as a decision criterion regarding company size. For instance, revenue is one of the three criteria for determining whether a company is subject to an independent audit. However, regulatory bodies may define revenue in different ways.

This study examined the revenue amount of an export intermediary company subject to independent audit by meeting the conditions under Article 398 of the Turkish Commercial Code No. 6102. The Public Oversight Board determines the independent audit obligation of the companies by using the financial statements prepared under the tax legislation law. However, independently audited financial statements are prepared under Turkish Accounting Standards/Turkish Financial Reporting Standards. When the company's operations were evaluated within the scope of Turkish Financial Reporting Standard 15 Revenue from Customer Contracts, it was stated that the company is in the position of agent. Therefore, the revenue arising from intermediary activities should not be reported as revenue.

As a result of this difference, it has been concluded that this company, which is subject to an independent audit due to the data in its financial statements prepared under the tax legislation law, would not be subject to an independent audit if its financial statements, which were independently audited and prepared under Turkish Accounting Standards/Turkish Financial Reporting Standards, were taken into consideration. A suggestion has been proposed to resolve the inconsistency that arises because of the consideration of the principal-agent relationship in audited financial statements.

Keywords: Independent Audit, TFRS 15, Revenue, Principal and Agent, Financial Reporting.

JEL Codes: M40, M41, M42.

¹ Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Çağla DEMİR PALİ, Dr. Öğr. Üyesi, Yeditepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, İstanbul, Türkiye, E-mail: caгла.demir@yeditepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5859-7706.

APA 6 Stili Kaynak Gösterimi: (To Cite This Article)

Demir Palı, Ç. (2024). İhracata aracılık eden işletmelerin bağımsız denetime tabi olma zorunluluğu: TFRS 15 asil-vekil ilişkisi kapsamında bir tartışma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 17(2), 269-285. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.1468416>

EXTENDED SUMMARY

Introduction

In Türkiye, large companies must undergo an independent audit if they exceed at least two of the thresholds set by the Turkish Commercial Law. Those thresholds are set for total assets, net sales revenue, and the number of employees. Financial statements prepared under the Tax Procedure Law are used to evaluate whether these thresholds are exceeded. However, financial statements prepared under the Turkish Accounting Standards/Turkish Financial Reporting Standards (TAS/TFRS) are audited.

For some companies, such as export intermediary companies or “agents” within the scope of TFRS 15 Revenue from Contracts with Customers, the reported revenue is lower than revenue under tax law. This is because revenue earned as an agent is not considered revenue according to TFRS 15. Therefore, the revenue amount that causes an independent audit is not recognized as revenue in the financial statements subject to an independent audit.

The study presented a case to address this conflict. The proposal suggests that small companies that do not meet the employee number requirement but are subject to independent audits due to revenue from intermediary transactions should undergo additional reviews for the independent audit requirement. These companies can be exempted from compulsory independent audits by providing evidence for revenues earned as agents.

Literature on Research

There is a lack of literature investigating the impact of the principal-agent relationship on the independent audit obligation in Türkiye. However, a few studies have analyzed TFRS 15 and the principal-agent relationship and applied case studies to different industries.

Özdoğan, Okan Gökten, and Gökten (2023) have performed a case study on a telecommunications company and a travel agency to investigate the principal-agent relationship. The content analysis method was used, and the companies’ annual reports between 2018 and 2022 were analyzed. The study examines whether companies define themselves as principals or agents under TFRS 15.

Özerhan and Sultanoğlu (2021) have analyzed the concept of agency and principle in TFRS 15. The principles regarding the recognition and reporting of revenue in TFRS 15 are explained within the control concept, and the principal versus agent relationship is evaluated under TFRS 15. Also, the disclosures made by e-commerce companies in their annual reports regarding the principal versus agent considerations are examined.

Kabir and Su (2020) analyzed companies’ annual reports in Australia and New Zealand. They found that IFRS 15 had either no or no material impact on the financial statements of 63.38% of the companies. The rest made additional disclosures because of the standard. Retail sales transactions are unaffected, while deferral of revenue recognition for most firms whose revenue recognition was impacted by the standard was found. Revenue was the most affected item for firms that disclosed the impact of IFRS 15 on financial statements. The cost of goods sold, contract liabilities, and profit after tax were also highly affected.

Napier and Stadler (2020) explained IFRS 15 and evaluated the changes caused by the standard. They analyzed how companies recognize, measure, present, and disclose revenues. They investigated the companies’ annual reports and found only an insignificant change in revenue recognition and measurement.

Boujelben and Kobbi-Fakhfakh (2020) analyzed the annual reports of 22 telecom and construction companies listed in the EU to evaluate compliance with IFRS 15 mandatory disclosures. It was found that the companies analyzed did not comply with the standards.

Özerhan and Sultanoğlu (2019) analyzed software companies in Türkiye and foreign countries. This research found that TFRS 15 did not cause significant changes for Turkish companies since their business is subject to single contracts. On the other hand, foreign companies were affected by the new Standard, and those effects are disclosed extensively in their footnotes with their numerical effects.

Calayoğlu and Yılmaz (2016) examined revenue recognition for software companies under TFRS 15 and discussed five steps for applying the standard.

Method of The Research

A case study is applied to an export intermediary company that acts as an agent, buys from a related party, and sells to foreign customers. Tax declaration documents and audited financial statements for 2018-2022 were gathered. The net revenue, total assets, and number of employees were compared in those financial reports. The revenue for those years was also analyzed using the guidance of agent-principal theory under TFRS 15.

Findings of The Research

Under the tax procedure law, revenue is recognized when sales are incurred or services are provided. Acting as an agent or principal does not make a difference; even if sales are made, or services are provided on behalf of a third party, the amount is recognized as revenue. On the other hand, TFRS 15 applies a different approach. Under TFRS 15, if a company acts as an agent, makes sales, or provides services on behalf of a third party, revenue related to those transactions cannot be recognized. Only the commissions earned during those transactions are recognized as revenue.

Under these circumstances, the study revealed that a company that reported high income under the Tax Procedure Law might report lower revenue in its independently audited financial statements prepared under TAS/TFRS (TFRS 15 is applied to recognize and measure the revenue).

The following table presents total assets, net sales, and the number of employees for the years 2018 to 2022 under Tax Legislation Law and Turkish Accounting Standards/Turkish Financial Reporting Standards:

Tax Legislation Law	2018	2019	2020	2021	2022
Total Assets (Turkish Lira-TL)	118.347.68	197.727.56	173.399.15		
	2	6	7	317.455.374	412.373.696
	610.961.66	696.683.67	672.670.40	1.113.443.45	2.213.216.71
Net Sales (Turkish Lira-TL)	8	8	2	9	2
Number of Employees (person)	11	12	13	15	18
Turkish Accounting Standards /Turkish Financial Reporting Standards					
	2018	2019	2020	2021	2022
Total Assets (Turkish Lira-TL)	102.521.33	196.106.48	171.419.55		
	3	6	1	321.605.936	408.051.163
Net Sales (Turkish Lira-TL)	3.450.584	4.108.263	3.451.775	6.238.786	16.143.709
Number of Employees (person)	11	12	13	15	18

The table shows that the company’s revenue reported in its audited financial statement is lower than that reported under tax procedure law. The difference is that the income obtained through operations as an agent was not included in the revenue under TFRS 15.

This gap between revenues creates a conflict. The company must undergo an independent audit because of the high revenue reported (in addition to the other two criteria) under tax procedure law, but the audited financial statements reveal a different revenue amount.

Conclusion

While independent audits can provide numerous benefits to companies, it can be challenging for those with few employees due to the increased workload involved in the audit process. Additionally, the cost of obtaining independent audit services has a significant financial effect on small companies. Considering the gap between reported revenues (the company must undergo an independent audit because of the high revenue reported under tax law, but the audited financial statements may reveal a different revenue amount), further examination is needed for companies that report revenue from intermediary transactions that do not meet the number of employees requirements for independent audits. By providing proof-based evidence for the revenues earned as an agent, independent auditing should be voluntary for these companies rather than mandatory. So, the regulators should consider this and review the requirements for independent auditing for such companies.

1. GİRİŞ

Finansal bilgiler çok sayıda paydaşı ilgilendirdiklerinden ve taraflar arasında bilgiye erişim konusunda eşitlik olmadığından finansal raporlama karmaşık bir süreçtir. Çok sayıda paydaşın olduğu durumlarda, paydaşların tamamının finansal bilgilere tüm detaylarıyla erişmesi mümkün değildir. Buna karşılık finansal tabloların hazırlanmasında ve kontrolünde görev alan şirket yönetimi, denetim komitesi gibi organlar, şirket menfaatlerinin yanı sıra kişisel menfaatlerini de dikkate alarak karar verme imkanına sahipken aynı zamanda en çok bilgiye de sahip olan taraflardır (Hay, 2020: 3-4).

Finansal tabloların yanıltıcı şekilde hazırlanması yatırımcıların yanlış ve kötü kararlar almasına, borç verenlerin gereksiz risklere maruz kalmasına ve haketmeyen yöneticilerin ödüllendirilmesine neden olması gibi sebeplerle çok tehlikeli olup ülke ekonomilerini de etkileyebilecek güçtedir (Hay, 2020: 1). Bu nedenle finansal tabloların güvenilirliği hem şirketin direkt (doğrudan) paydaşları hem de endirekt (dolaylı) olarak etkilenen paydaşları için önem taşımaktadır.

Bağımsız denetim yasal zorunluluk olmasa dahi globalleşen dünyada kendilerine yer edinmek, şeffaf ve hesap verebilir olduklarını kanıtlamak ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum sağlayarak belirli endekslere dahil olmak gibi nedenler, işletmeleri ihtiyari olarak bağımsız denetim hizmeti almaya teşvik etmektedir. Bağımsız denetimin sağladığı güvence nedeniyle işletme dışındaki kullanıcıların finansal tablolara olan güveninin artmasının yanı sıra, finansal tablolardaki önemli yanlışlıkların tespit edilerek düzeltilmesi gibi sonuçlar ise işletmelerdeki yolsuzluk eğilimlerinin azalmasına neden olmaktadır (Şavlı, 2019, 12-15). Aynı zamanda finansal raporlama konusundaki gelişme ve değişimlerin hızı, kapsamı ve karmaşıklığı dikkate alındığında, bağımsız denetim hizmetinin yatırımcıları koruyan, işletmelerin yapacağı olası hataları engelleyen bir konumu da bulunmaktadır (Kueppers ve Sullivan, 2010: 290).

Her alınan mal ve hizmette olduğu gibi bağımsız denetim hizmetinde de işletmelerin fayda-maliyet analizi yapmaları gerekmektedir. Özellikle küçük işletmeler için bağımsız denetim maliyetleri, toplam maliyetler içerisinde önemli bir kalem oluşturmakta ve işletmeleri finansal olarak zorlamaktadır. Ayrıca yine küçük işletmelerde bağımsız denetime destek olacak ekiplerin küçük olması gibi nedenler olağan işlerin aksamasına neden olabilmektedir.

Faydalarını göz önüne alarak ihtiyari olarak bağımsız denetim hizmeti alan işletmelerin yanı sıra, zorunlu olarak bağımsız denetime tabi olan işletmeler de bulunmaktadır. Türkiye’de bağımsız denetime tabi olan işletmeler, tabi oldukları mevzuatlara göre beyan ettikleri aktif toplamı, yıllık net satış hasılatı ve ortalama personel sayılarının incelenmesi sonucunda belirlenmektedir. Ancak eğer söz konusu işletmeler aracılık faaliyeti yürütüyorlarsa, diğer bir deyişle başka bir işletme adına alım, satım, hizmet sunma gibi faaliyetler ifa ediyorlarsa, bu kriterlerden yıllık net satış hasılatı tutarı, bağlı bulunulan otoriteye beyan edilen ile bağımsız denetimden geçen finansal tablolarda farklılık gösterebilmektedir. Bu farkın nedeni ise TMS/TFRS’nin hasılatı farklı şekilde tanımlamasıdır. TFRS 15 asil-vekil ilişkisini özellikli bir konu olarak ele almakta ve bir işletme vekil olarak faaliyet gösteriyorsa bu işlemde doğan satış ve/veya hizmet sunma gelirlerini hasılat olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle işletmelerin bağımsız denetime tabiyyetini doğuran hasılat tutarı ile bağımsız denetimden geçen hasılat tutarı arasında fark ortaya çıkabilmektedir.

Çalışmada, öncelikle bağımsız denetim ve Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu gereği bağımsız denetime tabi olma zorunlulukları konusunda bilgi verilmiştir. Daha sonra bağımsız denetime tabi olma koşullarından birisi olan hasılat tutarının, muhasebe standartları yönünden değerlendirilmesine ve TFRS 15 kapsamında asil-vekil ilişkisine değinilmiştir. Son olarak ise, bir şirket incelemesine yer verilmiş olup vekil konumundaki işletmelerin bağımsız denetim tabiyyeti konusunda bir değerlendirme yapılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öncelikle bağımsız denetim kavramı, Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin zorunlu olarak bağımsız denetime tabi olma koşulları ve muhasebe standartları kapsamında hasılatın

tanınması ile asıl-vekil ilişkisi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Bağımsız Denetim

2000 yıl önce Mısır’da ortaya çıkan, kamu kaynaklarının sağlanması ve kullanılması konusunda görevli kişilerin, bu kaynaklar hakkında resmi bir görevliye başka bir ifade ile bir denetçiye sözlü rapor vermesi şeklinde uygulanan (Porter ve diğerleri, 2014: 2) denetimin, yıllar içerisinde kapsamı ve önemi gibi konularda değişiklikler olmasına rağmen, 1973 yılında Amerikan Muhasebe Birliği (American Accounting Association) tarafından yapılan tanımı güncelliğini korumuştur. Bu tanıma göre “denetim, iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir”.

Bu çalışmada, amaçlarına göre finansal tablo denetimi, uygunluk denetimi ve operasyonel denetim olarak üç gruba ayrılan denetim faaliyetlerinden finansal tablo denetimi incelenmiştir. Finansal tablo denetimi, hissedar ve şirket dışındaki diğer ilişkili taraflar için işletme yönetimi tarafından hazırlanan finansal tabloların ve bu tabloların hazırlanmasında kullanılan bilgilerin incelenmesidir. Finansal tablo denetimi sonucunda bağımsız, yetkin ve tecrübeli bir uzman, işletmenin finansal tablolarının doğru bir şekilde sunulup sunulmadığına ve işletmenin finansal durumu ve performansı hakkında açık bilgiler verip vermediğine ilişkin görüş bildirir (Porter ve diğerleri, 2014: 4).

Yukarıda yer alan tanımla tutarlı olarak Türk Ticaret Kanunu’nun 398. maddesinde denetim, “bir şirketin tek başına veya konsolide finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetçinin denetim sırasında elde ettiği bilgiler ile uyum içerisinde olup olmadığının belirtilip açıklanması” şeklinde tanımlanmıştır. Denetim kapsamında şirket veya grubun (şirket ve varsa konsolidasyona tabi bağlı ortaklıklarının) envanteri, muhasebe sistemi, Türkiye Denetim Standartları kapsamında iç denetimi, finansal raporları ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu denetlenmekte, Türkiye Muhasebe Standartlarına/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına, kanuna ve esas sözleşmenin finansal tablolara ilişkin hükümlerine uyulup uyulmadığı incelenmektedir.

Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Bağımsız Denetim Yönetmeliği’nde (2022) ise bağımsız denetim “finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması” olarak tanımlanmıştır.

Tanımlar arasında farklar olmakla birlikte bağımsız denetim, şirket dışındaki uzmanlarca yapılan incelemeler, değerlendirmeler ve bunlar sonucunda bir görüş bildirmek şeklindeki süreç olup işletmelerin büyüklüğü, süreçlerinin karmaşıklığı, ortaklık ve bağlı ortaklıklarının yapısı, fonksiyonel para birimi, raporlama para birimi, şirketin riskleri gibi birçok unsur dikkate alınarak fiyatlandırılan hizmetler bütünüdür.

Şirketler için bir maliyet unsuru olmasının yanı sıra, bağımsız denetim çalışmaları öncesinde ve esnasında şirket personellerinin ek sorumluluklar yüklenmesini gerektirmektedir. Maliyet ve iş yükündeki artış işletmeler açısından bir dezavantaj doğurmakla birlikte bağımsız denetimin sağladığı önemli faydalar da bulunmakta olup kısaca aşağıdaki şekildedir (Hay, 2020: 4-11)

a. Vekalet Maliyetlerini Azaltması – Şirket yönetiminde görev alan yöneticilerin kişisel menfaatlerini şirket menfaatlerinden önde tutması nedeniyle görevlerini tam olarak yerine getirmemesi, şirket kaynaklarını kendi faydalarına olacak şekilde yönlendirmesi ve hissedarları yanlış bilgilendirmesi gibi olasılıklar bulunmaktadır. Bağımsız denetim bu tür çıkar çatışmalarına karşı bir koruma sağlar.

b. Bilgi Kalitesini Artırması – Şirket yönetiminden sorumlu kişilerin, hissedarlardan daha fazla bilgiye sahip olması olarak tanımlanan “bilgi asimetrisi”, şirket içindeki veya dışındaki kullanıcıların

kararlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bağımsız denetim, bilgi kalitesini artırarak taraflar arasındaki bu eşitsizliği dengeler.

c. Güvence Görevi – Bağımsız denetimden geçmiş tablolara dayanarak karar veren işletmeler daha sonra zarara uğrama durumunda, denetim firmalarını bu durumdan sorumlu tutarak zararlarını tazmin etme imkanı bulmaktadırlar.

d. Yönetim Kontrol Fonksiyonu – Özellikle yönetim ve sahipliğin aynı grubun elinde olduğu ya da basit finansal yapıları nedeniyle etkin kontrol mekanizması bulunmayan işletmelerde, bağımsız denetim bu açığı kapama görevi görerek yönetim kontrol fonksiyonu olarak fayda sağlar.

e. Yönetişim Görevi – Yönetim kurulu, denetim komitesi ve diğer komitelerin yanı sıra bağımsız denetçi de kurumsal yönetimin bir unsurudur. Özellikle risk yönetimi gibi alanlarda etkin görev alan bağımsız denetçiler, tamamlayıcı bir rol üstlenmektedirler.

f. Teyit Hipotezi – Şirket yöneticilerinin özellikle şirket değeri ve hisse senedi fiyatını etkileyecek açıklamaları yaparken, daha sonra bu bilgilerin denetlenecek olması durumundan dolayı daha dürüst oldukları tespit edilmiştir.

g. Diğer – Bağımsız denetimin diğer faydaları ise paydaş kuramı, kurumsal kuram ve meşruiyet kuramı kapsamında açıklanabilir. Paydaş kuramı, işletmelerin artık sadece hissedarlarının değil tüm paydaşlarının menfaatlerini dikkate alarak faaliyet gösterdiklerini ifade ederken (Freeman, 2015: 1), kurumsal kuram düzenleyici kurumlar ve devletler gibi dış etkenler nedeniyle işletmelerin zamanla birbirlerine benzer hedefler doğrultusunda, benzer işleyişlere sahip olduğunu belirtmektedir (Zucker, 1987: 1). Meşruiyet teorisi ise işletmelerin gücünü aldığı ekonomik, sosyal ve politik gruplar ya da kısaca toplumun ihtiyaç ve gerekliliklerini yerine getirerek meşruiyetini ispatlamakla yükümlü olduğunu ifade eder (Shocker & Sethi, 1973: 1). Daha önce açıklanmış olan bilgi asimetrisine karşı başta dış paydaşlar olmak üzere tüm toplumun, bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolara erişim talebinin karşılanması bu kuramlar çerçevesinde bir gereklilik olarak değerlendirilebilir.

2.2. Türkiye'deki İşletmelerin Bağımsız Denetime Tabi Olma Zorunluluğu

İlk defa 23.01.2013 tarihli ve 28537 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olan Bakanlar Kurulu Kararı ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 398. maddesinin gereği olarak hangi şirketlerin bağımsız denetime tabi olacakları belirlenmiştir. Bu belirlemede iki dönem art arda aktif toplamının 150 milyon ve üstü, net satış hasılatının 200 milyon ve üstü ve çalışan sayısının 500 ve üstü olması kriterlerinden en az ikisini karşılayan şirketlerin bağımsız denetime tabi olması gerekliliği belirlenmiştir (Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Karar, 2013). Daha sonra 14.03.2014, 01.02.2015, 19.03.2016, 26.05.2018 ve 30.11.2022 tarihlerinde yapılan güncellemeler sonucunda eşik değerler değiştirilmiş ve bağımsız denetime tabi olan şirket sayısı artırılmıştır. Son olarak 06.04.2024 tarih ve 32512 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6434 sayılı Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararıyla (Karar) bağımsız denetime tabi olma koşulları, 01.01.2024 ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere değiştirilmiş olup güncel eşik değerler aşağıdaki gibidir:

1.Grup: Kararın ekinde yer alan I sayılı listede yer alan şirketler herhangi bir ölçüte bağlı olmaksızın,

2.Grup: Kararın ekinde yer alan II sayılı listede yer alan, tek başına veya bağlı ortaklıkları ve iştirakleriyle birlikte üst üste iki hesap döneminde aşağıdaki kriterlerden en az ikisini karşılayan şirketler

- Aktif toplamı 60 milyon ve üstü Türk Lirası,
- Yıllık net satış hasılatı 80 milyon ve üstü Türk Lirası,
- Çalışan sayısı 100 kişi ve üstü.

3.Grup: Sermaye piyasası araçları bir borsada veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen ancak 6.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında halka açık sayılan

şirketlerden tek başına veya bağlı ortaklık ve iştirakleriyle birlikte üst üste iki hesap döneminde aşağıdaki kriterlerden en az ikisini karşılayan şirketler

- Aktif toplamı 30 milyon ve üstü Türk Lirası,
- Yıllık net satış hasılatı 40 milyon ve üstü Türk Lirası,
- Çalışan sayısı 50 kişi ve üstü.

4. Grup: 2. ve 3. Grup dışında kalan şirketlerden tek başına veya bağlı ortaklıkları ve iştirakleriyle birlikte üst üste iki hesap döneminde aşağıdaki kriterlerden en az ikisini karşılayan şirketler

- Aktif toplamı 150 milyon ve üstü Türk Lirası,
- Yıllık net satış hasılatı 300 milyon ve üstü Türk Lirası,
- Çalışan sayısı 150 kişi ve üstü.

Bağımsız denetime tabidir. Ancak eşik değerleri aştığı için denetime tabi olacak şirketler, art arda iki hesap döneminde söz konusu üç ölçütten en az ikisinde eşik değerlerin altında kalırsa ya da bir hesap döneminde bu ölçütlerden en az ikisinde eşik değerlerin %20 veya daha fazlası altında kalırsa takip eden dönemde bağımsız denetim kapsamından çıkar.

Eşik değerlerin hesaplanmasında, şirketlerin tabi oldukları mevzuatlara uygun şekilde hazırlanmış son iki yıla ait finansal tablolarındaki aktif toplamı ve yıllık net satış hasılatı ile son iki yıla ait ortalama personel sayıları dikkate alınır.

2.3. Muhasebe Standartları/Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Hasılatın Ölçümü

Bağımsız denetime tabi olan işletmeler TMS/TFRS veya Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardını (BOBİ FRS) uygulayarak raporlama yapmaktadırlar.

Kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (KAYİK)¹ TFRS/TMS uygulamakla yükümlü iken KAYİK olmayan işletmelerin TFRS/TMS uygulaması isteğe bağlıdır. 2018 yılında Kamu Gözetimi Kurumu tarafından yayımlanan “Türkiye Muhasebe Standartları Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı”na göre küçük veya orta büyüklükte olan işletmelerin BOBİ FRS uygulamaları yeterli olacaktır (KGK, 2018).

2.3.1. BOBİ FRS Kapsamında Hasılatın Ölçümü

Bağımsız denetime tabi olup TMS/TFRS uygulamak zorunda olmayan işletmeler tarafından uygulanabilecek olan BOBİ FRS’de hasılatın sadece “işletmenin kendi adına sağlayabileceği brüt ekonomik fayda”lardan oluştuğu belirtilmiştir. İşletmelerin üçüncü taraflar adına yaptıkları işlemlerden elde edilen tutarlar ya da acente olarak faaliyet göstermelerinden kaynaklanan işlemler varsa bu tutarlar hasılat olarak kaydedilmemektedir. Yalnızca hak edilen komisyon tutarları hasılat olarak tanımlanmaktadır (BOBİ FRS, md. 5.10).

2.3.2. TFRS 15 Kapsamında Hasılatın Ölçümü ve Asıl-Vekil İlişkisi

Gelir ve kâr kavramları şirketlerin finansal performanslarının ölçülmesinde çok önemli göstergeler olduğundan ne zaman tanınacağı gibi konular yıllardır muhasebe teorisindeki en temel sorulardandır. Şirketlerin iş modellerindeki değişimler ve yeni sektörlerin ortaya çıkması ya da var olan sektörlerin gelişmesi gibi nedenlerle var olan düzenlemeler ve standartlar sürekli değişime uğramaktadır (Wagenhofer, 2014: 349; Antle ve Deminski, 1989: 423). Yürürlükte olan muhasebe standartları bu

¹ Kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (KAYİK): Halka açık şirketler, bankalar, sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri, faktöring şirketleri, finansman şirketleri, finansal kiralama şirketleri, varlık yönetim şirketleri, emeklilik fonları, (Değişik ibare:RG-21/10/2014-29152) 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda tanımlanmış olan ihraççılar ve sermaye piyasası kurumları ile faaliyet alanları, işlem hacimleri, istihdam ettikleri çalışan sayısı ve benzeri ölçütlere göre önemli ölçüde kamuoyunu ilgilendirdiği için Kurum tarafından bu kapsamda değerlendirilen kuruluşlardır (Bağımsız Denetim Yönetmeliği, 2022, 4/1-1).

değişimlere ayak uyduramadığında ve karmaşık yapıdaki işlere ve işletmelere ancak sınırlı şekilde yol gösterebildiğinde yetersiz kalmaktadır (IASB, 2008: 20).

Sürekli değişen ürün, hizmet ve işlemler dolayısıyla hasılatın ne zaman tanınması gerektiği, hatta tanınıp tanınmamasının gerekliliği gibi konularda soru işaretleri bulunmaktadır (Oyedokun, 2016: 2). İşletmelerin bağımsız denetime tabi olup olmadıklarının belirlenmesinde dikkate alınması gereken üç kriterden birisi olması da hasılatın hesaplanması konusunda ek incelemelerin önemine dikkat çekmektedir.

Tüm bu gelişmeler ışığında 1993 yılından beri kullanılmakta olan ve uluslararası kabul gören Uluslararası Muhasebe Standardı 18 Hasılat (International Accounting Standard 18 Revenue) ve Uluslararası Muhasebe Standardı 11 İnşaat Sözleşmeleri (International Accounting Standard 11 Construction Contracts) standartları yürürlükten kaldırılıp 1 Ocak 2018 ve sonrasında başlayan dönemlere ilişkin finansal tablolarda kullanılmak üzere Uluslararası Finansal Raporlama Standardı 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat (International Financial Reporting Standard 15 Revenue from Contracts with Customers) standardı uygulamaya konmuştur.

Uluslararası gelişmelerin bir yansıması olarak 2005 yılından beri Türkiye’de uygulanmakta olan Türkiye Muhasebe Standardı 18 Hasılat (“TMS 18”) ve Türkiye Muhasebe Standardı 11 İnşaat Sözleşmeleri (“TMS 11”) standartları da kaldırılmış, 1 Ocak 2018 ve sonrasında başlayan dönemlerde kullanılmak üzere Türkiye Finansal Raporlama Standardı 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat (“TFRS 15”) standardı yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmeden doğan hasılat ve nakit akışlarının niteliği, tutarı, zamanlaması ve belirsizliğine ilişkin bilgilerin finansal tablo kullanıcılarına sunumunda işletmelerin uygulaması gereken ilkeler TFRS 15’te yeniden düzenlenmiştir (TFRS 15: 1). Standartta değişen iş modelleri ve kullanıcıların ihtiyaçlarını göz önüne alarak ayrıntılı açıklamalar ve ek bilgilere yer verilmiş, hasılatın tanınmasına ilişkin de temel güncellemeler yapılmıştır.

Öncelikle standartta sözleşmenin tanımı yapılmış olup ancak belirli koşulların tamamının sağlanması durumunda, söz konusu sözleşmenin bu standart kapsamında değerlendirilebileceği belirtilmiştir (TFRS 15: 9). Hasılatın finansal tablolara alınması için taahhüt edilen mal veya hizmetin müşteriye devri yoluyla edim yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerekir. Devir işlemi ise, ilgili mal veya hizmetin kontrolünün müşteriye geçmesidir (TFRS 15: 31). Edim yükümlülüğü yerine getirildikçe, bu edim yükümlülüğüne ilişkin işlem bedeli (değişken bedeller olması durumu hariç) finansal tablolara hasılat olarak yansıtılabilir (TFRS 15: 46) Bu değerlendirme yapılırken, varsa varlığın geri alınmasına ilişkin anlaşmalar da dikkate alınmalıdır (TFRS 15: 34).

Standartta çok büyük önem addedilen kontrol, *“başka işletmelerin varlığın kullanımını yönetebilmesini ve ondan fayda elde etmesini engelleyebilme gücünü kapsamaktadır”* ve *“bir varlığın kontrolünü elde bulundurmamak varlığın kullanımını yönetebilme ve varlığın kalan tüm faydasını büyük ölçüde elde edebilme gücü”* olarak ifade edilmiştir (TFRS 15: 33). Özerhan ve Sultanoğlu (2019: 16) hasılatın tanınmasında TMS 18’de mal ve hizmetlere ilişkin risk ve faydanın devredildiği tarih göz önüne alınırken, TFRS 15’te varlığın kontrolünün müşteriye geçtiği tarihin göz önüne alındığına dikkat çekmişlerdir. Kontrol tanımında yer alan fayda ise birçok şekilde doğrudan veya dolaylı olarak elde edilebilen potansiyel nakit girişleri veya nakit çıkışlarından tasarruf olarak tanımlanmıştır. Bu nakit akışlarına şu örnekler verilmiştir (TFRS 15: 33):

- Kamu hizmetleri de dahil olmak üzere sözleşmeye konu mal ve hizmetin mal üretmek ya da hizmet sunmak için kullanılması,
- Mal veya hizmetin kullanılması ile başka mal ve hizmetlerin değerinin artırılması,
- Mal veya hizmetin kullanımı ile yükümlülüklerin yerine getirilmesi veya giderlerde azalma olması,
- Mal veya hizmetin takas edilmesi veya satılması,

- e. Mal veya hizmetin bir borç için teminat olarak rehin verilmesi,
- f. Mal veya hizmetin elde tutulması.

Standartta ayrıca kontrol için aşağıdaki örnekler verilmiştir (TFRS 15: B37)

- a. Taahhüt edilen mal ve hizmetlerin kabul edilebilirliğine ilişkin sorumluluğu bulunan, diğer bir deyişle müşterinin talep ettiği özellikleri karşılamadaki esas sorumlu taraf kontrolü elinde bulundurur.
- b. Stok riskine sahip olan taraf kontrolü elinde bulundurur. Stok riski mal veya hizmetin müşteriye devredilmesinden önce veya sonra ortaya çıkabilir. Mal veya hizmetin devrine kadar geçen sürede kullanımını yönetebilme ve faydalanma imkanı devir öncesi stok riski doğururken, müşterinin iade hakkı bulunması durumunda aynı riskler devirden sonra da var olmaktadır.
- c. Mal veya hizmetin fiyatını belirleme gücüne sahip olan taraf kontrolü elinde bulundurur. Ancak bazı durumlarda vekil konumundaki işletme, aracılık hizmetinden kaynaklı ek hasılat yaratmak için fiyatın belirlenmesinde kısmi bir esnekliğe sahip olabilir.

Standartta mal ve hizmet taahhüdünü bizzat sağlayan yani mal ve hizmetleri kontrol eden işletmeler “asil”, bu işleme aracılık eden ve işleme konu mal ve hizmetler üzerinde kontrolü olmayan taraf ise “vekil” olarak adlandırılmış ve işletmelerin her bir mal ve hizmet taahhütleri için hangi konumda olduklarını belirlemeleri gerektiği ifade edilmiştir (TFRS 15: B34). Bir işletmenin sözleşmeden kaynaklanan edim yükümlülüklerini ve sözleşmeye dayalı haklarını devretmesi, böylece mal ve hizmeti devretmeye ilişkin edim yükümlülüğü olmadığı durumlarda, söz konusu işletme sözleşmeden doğan hasılatı finansal tablolarına yansıtmaz (TFRS 15: B38).

Müşteri ile yapılmış olan sözleşmelerin birden fazla mal ve hizmeti içermesi durumunda, işletmeler bazı mal ve hizmetler için asıl, bazıları için ise vekil konumunda olabilirler (TFRS 15: B34). Bu saptamalar yapılırken işletmelerin taahhüdün niteliğini tespit etmesi çok önemlidir ve bu tespit için konuya özen gösterilmesi gerekir. İlk müşteriye sağlanacak mal ve hizmetlerin tanımlanması, ikincisi ise müşteriye devir öncesinde mal ve hizmetler üzerinde kontrolünün olup olmamasıdır (TFRS 15: B34A). Eğer işletme mal ve hizmetlerin devri öncesinde kontrol sahibiye asıldır. Ancak mal ve hizmetlerin kanuni mülkiyetini geçici bir süre eline bulunduruyorsa, bu durumda kontrol etmesine de gerek kalmayacağından vekil konumunda olacaktır (TFRS 15: B35). Taahhüt edilen mal ve hizmetlere ilişkin edim yükümlülüğünü yerine getiren asıl konumundaki işletme, devri yapılan mal veya hizmetler karşılığında hak edilmesi beklenen brüt tutarı hasılat olarak finansal tablolarına alır (TFRS 15: B35B)

3. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Literatürde asil-vekil ilişkisi, bu ilişkinin çeşitli sektörlerde hasılatın tanınması üzerindeki etkileri ve TFRS/UFRS 15’in getirdiği yeniliklerle ilgili çeşitli çalışmalar yer almaktadır.

Özdoğan, Okan Gökten ve Gökten (2023) bir telekomünikasyon ve bir seyahat acentesinin finansal tablolarını asil-vekil ilişkisi bağlamında incelemişlerdir. 2018 ve 2022 yılları arasındaki döneme ilişkin faaliyet raporu sonuçlarının içerik analizi yöntemiyle analizi yapılmış ve işletmelerin kendilerini asil mi yoksa vekil mi olarak konumlandıkları araştırılmıştır.

Özerhan ve Sultanoğlu (2021) kontrol kavramını TFRS 15 kapsamında incelemişler ve asil-vekil ilişkisine ilişkin açıklama ve değerlendirmeler yapmışlardır. Ayrıca e-ticaret işletmeleri tarafından yapılan açıklamaları, asil-vekil ilişkisi kapsamında incelemişlerdir.

Kabir ve Su (2020) UFRS 15’in etkilerini araştırmak üzere Avusturalya ve Yeni Zelanda’daki işletmelerin faaliyet raporlarını incelemişlerdir. Raporları incelenen işletmelerin %63.38’inde, yeni standardın hiç ya da önemli bir etkisi olmadığı, diğer işletmelerde ise yeni standarda ilişkin sadece dipnot açıklamaları yapıldığı gözlemlenmiştir. Perakende satış işlemlerinin standarttaki değişiklikten etkilenmediği, etki olan işletmelerde ise gelirin tanınma zamanında erteleme olduğu tespit edilmiştir.

Standardın en çok etki yaptığı hesabın hasılat olduğu, sonrasında ise satışların maliyeti, sözleşme yükümlülükleri ve vergi sonrası kazanç hesaplarının etkilendiği belirtilmiştir.

Napier ve Stadler (2020) UFRS 15'in getirdiği yenilikleri incelemişlerdir. Hasılatın tanınması, ölçülmesi, sunulması ve açıklanması konularındaki şirket uygulamaları analiz edilmiştir. İncelenen faaliyet raporlarında hasılatın tanınması ve ölçülmesi alanlarında önemli bir değişiklik olmadığını tespit etmişlerdir.

Boujelben ve Kobbi-Fakhfakh (2020) Avrupa Birliği'nde halka açık olan 22 adet telekom ve inşaat firmasının faaliyet raporlarını incelemişlerdir. Bu raporlardaki UFRS 15'e uyumu araştıran yazarlar, standarda uyum yönünden eksikler olduğunu tespit etmişlerdir.

Özerhan ve Sultanoğlu (2019) Türkiye ve yurtdışındaki yazılım firmalarını incelemiş ve karşılaştırmışlardır. Türkiye'deki yazılım firmalarının ana faaliyet konularında ve tekli sözleşmelerle iş yapmaları nedeniyle TFRS 15'in uygulanmaya başlamasının bu firmaların raporlarında bir etkisi olmadığını tespit etmişlerdir. Buna karşılık yurtdışındaki yazılım firmalarında standarttaki değişimin etkileri olduğu ve bu etkilerin dipnotlarda açıklandığı gözlemlenmiştir.

Calayoğlu ve Yılmaz (2016) TFRS 15 kapsamında yazılım şirketlerini incelemişlerdir. Standardın beş basamaklı uygulamasını örnekler ile açıklamışlardır.

Görüldüğü üzere ulusal ve uluslararası literatürde TFRS 15'in yürürlüğe girmesi ile finansal raporlamada ortaya çıkan değişiklikler üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak asil-vekil ilişkisini inceleyen çalışma sayısı kısıtlı olup bağımsız denetime tabiiyet ve asil-vekil ilişkisi arasındaki ilişkiye dair çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma ile bu boşluğun doldurulması hedeflenmiştir.

4. İŞLETME İNCELEMESİ

4.1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bağımsız denetime tabiiyetin belirlenmesinde işletmelerin bağlı oldukları mevzuata göre hazırlanmış olan finansal tablolarından elde edilen veriler kullanılırken, bağımsız denetimden geçen finansal tablolar TMS/TFRS veya BOBİ TFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolardır. Çalışmanın ikinci bölümünde açıklanan asil-vekil ilişkisinden kaynaklı olarak bazı işletmelerde, hasılat tutarı iki finansal tablo setinde farklılaşmaktadır ve bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolardaki veriler aslında işletmelerin bağımsız denetime tabiiyet eşiklerini aşmayacak bir seviyede kalabilmektedir.

Bu duruma örnek oluşturması açısından çalışmanın bu bölümünde bir şirket incelemesi yapılmıştır. 2019 yılından beri bağımsız denetime tabi olan bir işletmenin bağımsız denetim tabiiyetinin belirlenmesinde kullanılan 2018-2022 dönemlerine ilişkin kurumlar vergisi beyannameleri temin edilmiş ve aktif toplamı, net yıllık satış hasılatı ve personel sayısı bilgileri edinilmiştir. Daha sonra aynı dönemlere ilişkin bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolardan da bu tutarlar alınarak karşılaştırma yapılmıştır.

Sadece bir işletmenin verilerinin incelenmesi çalışmanın bir kısıtıdır. Ancak halka açık olmayan işletmelerin bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolarını kamuya açıklama zorunluluklarının olmaması, halka açık veya değil tüm işletmelerin kurumlar vergisi beyannamelerini kamuya açıklamamaları gibi nedenlerle daha fazla şirket verisine erişim sağlanamamıştır.

4.2. Örnek Olay İncelemesi

Çalışmaya konu X Şirketi, 2009 yılında İstanbul'da kurulmuş olup şirketin hisselerinin tamamı bir holdinge aittir. X Şirketinin temel faaliyeti aynı holding bünyesinde bulunan Y Şirketinin ürettiği ürünlerin ihracatına aracılık etmektir. İşletme Y şirketi tarafından üretilen ürünleri almakta ve alış fiyatından yurtdışındaki müşterilere satışını gerçekleştirmektedir. Buna karşılık sunduğu aracılık hizmetinden dolayı yapılan ihracattan doğan Katma Değer Vergisi ("KDV") iadesi tutarının %7'si kadar komisyon faturası düzenlemekte olup komisyon geliri elde etmektedir. İşletmenin 2022 sonu

İtibarıyla çalışan sayısı 18 olup personelin çoğunluğu ihracat ve muhasebe birimlerinde çalışan kişilerden oluşmaktadır. Şirketin finansal borcu veya bilgisayar gibi işin akışı için gerekli olan sabit kıymetleri dışında uzun dönemli varlığı bulunmamaktadır.

Şirketin Vergi Usul Kanunu (“VUK”) hükümlerine uygun olarak hazırlanmış olduğu kurumlar vergi beyannamelerine göre aktif toplamı, yıllık net satış hasılatı ve personel sayıları 2018-2022 yılları arasında aşağıdaki şekildedir:²

Tablo 1. X Şirketi’nin VUK’a Göre Hazırlanmış Finansal Tablolarından Seçilmiş Veriler

	2018	2019	2020	2021	2022
Aktif Toplamı (TL)	118.347.682	197.727.566	173.399.157	317.455.374	412.373.696
Yıllık Net Satış Hasılatı (TL)	610.961.668	696.683.678	672.670.402	1.113.443.459	2.213.216.712
Personel Sayısı (kişi)	11	12	13	15	18

Bu veriler ışığında şirket, KGK’nın belirlediği kriterlerden en az ikisini son iki yılda karşılamış olduğu için 2019 yılından beri zorunlu olarak bağımsız denetime tabidir. Şirketin bağımsız denetime tabi finansal tabloları 2018, 2019 ve 2020 yıllarında öncelikle Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı’na (“BOBİ FRS”) göre düzenlenmiş ancak daha sonra 2021 yılından itibaren (2019 ve 2020 yıllarına ilişkin finansal tablolar da yeniden düzenlenerek) Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları’na (“TMS/TFRS”) göre hazırlanmıştır.

İşletmenin sadece bir faaliyet şekli olduğu ve özellikli bir durumu olduğu için VUK’a göre düzenlenen finansal tablolardan TMS/TFRS’ye göre düzenlenmiş tablolara geçişte sadece birkaç tane değişiklik yapılması yeterli olmaktadır. Bu değişikliklerden en önemlisi, VUK ve TFRS 15’in hasılatı farklı şekilde değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır. VUK madde 194 hasılatı “satılan mal bedeli veya yapılan hizmet karşılığı olarak tahsil edilen paralarla tahakkuk eden alacaklar ve işletme faaliyetinden elde edilen” tutar olarak tanımlarken, TFRS 15 daha önce de açıklandığı üzere hasılatı kontrolün devri koşuluna göre değerlendirmektedir. Mal veya hizmetlerin kabul edilebilirliğine ilişkin sorumluluğun, stok riskinin ve fiyat belirleme gücünün hangi tarafta olduğunun saptanması sonucunda kontrolü elinde bulunduran tarafın asil, aracılık eden tarafın ise vekil olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda vekilin aracılık faaliyetlerinden elde ettiği tutar, hasılat olarak tanınmamaktadır.

X şirketinin hasılatla ilişkin faaliyetleri incelendiğinde daha önce de belirtildiği gibi aynı holding bünyesinde yer alan Y şirketinin ürettiği mamullerin ihracatına aracılık ettiği görülmektedir. Şirketler arasında aracı ihracatçı sözleşmesi bulunmakta olup X şirketinin ihracat işlemlerinden kaynaklı herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Sözleşme koşulları kısaca aşağıdaki şekildedir:

- X Şirketi ihracat için satış fiyatı belirlerken alış fiyatını aynı şekilde koruyacak ve alış-satış işleminden herhangi bir kâr tutarı oluşmayacaktır.
- Alacakların tahsil edilememe riski tamamen Y şirketinde kalacak olup herhangi bir tahsil edilememe durumunda X şirketi tarafından rücu edilebilecektir.
- Yükleme yapılan ürünlerin ihracat sürecinde ortaya çıkabilecek tüm aksaklıklar, cezalar ve diğer idari ve cezai sorumluluklar Y şirketine aittir.
- Malların ayıplı olması veya diğer sorunlardan dolayı ortaya çıkabilecek ödeme taleplerini X şirketi, imalatçı Y şirketine rücu edebilecektir.
- İhracattan dolayı ortaya çıkabilecek her türlü zarar, ziyan ve tazminatlardan Y şirketi sorumlu olup X şirketi tarafından kendisine bildirildiğinde derhal nakden ödeyecektir.

² Şirketin gizliliğini korumak adına tutarlar belirli bir oranda değiştirilmiş olup düşük oranlı bu değişiklikler varılan sonuçları değiştirmemektedir.

- Ortaya çıkacak tüm kur farkları, komisyon ödemeleri ve kesintiler Y Şirketine yansıtılacaktır.

Görüldüğü üzere X şirketi ihracata ilişkin herhangi bir risk taşımamakta olup olası tüm maddi, idari ve cezai sorumlulukları Y şirketine rücu edebilmektedir. Bu durum dikkate alınarak X ve Y şirketleri arasındaki ilişki incelendiğinde, sözleşme koşulları ve taraflar arasındaki işlemlerin doğası gereği satışlara ilişkin kontrolün Y Şirketi'nde olduğu ve "asil" olarak hareket ettiği görülmektedir. Buna karşılık ihracatına aracılık ettiği ürünler üzerinde bir kontrolü bulunmayan X Şirketi, Y Şirketi'nin "vekil"i konumundadır.

TFRS 15 kapsamında vekil konumunda olan ve ihracatına aracılık ettiği ürünlerin satışına ilişkin hasılat raporlamayan X Şirketi, sadece sunmuş olduğu hizmetlerden dolayı elde etmiş olduğu komisyon gelirlerini finansal tablolarında hasılat olarak göstermektedir. Bu nedenle bağımsız denetimden geçmiş TMS/TFRS'ye uygun olarak hazırlanan finansal tabloları incelendiğinde VUK'a göre hazırlanan tablolardan farklı sonuçlar ortaya çıkmakta olup bu sonuçlar aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 2. X Şirketi'nin TMS/TFRS'ye Göre Hazırlanmış Finansal Tablolarından Seçilmiş Veriler

	2018	2019	2020	2021	2022
Aktif toplamı (TL)	102.521.333	196.106.486	171.419.551	321.605.936	408.051.163
Yıllık Net Satış Hasılatı (TL)	3	6	1	6	3
Personel sayısı (kişi)	11	12	13	15	18

TMS/TFRS'ye göre düzenlenen tablolar incelendiğinde, aktif toplamalarında da değişiklik görülmekte olup bu durumun sebepleri arasında alacakların reeskonta tabi tutulması ve ertelenmiş vergi varlığı gibi VUK'tan TMS/TFRS'ye geçişte söz konusu olan olağan düzeltme kayıtları bulunmaktadır. Aktif toplamı detaylı incelendiğinde tutarın büyük bir kısmının aracılık nedeniyle doğan alacaklara ilişkin olduğu görülmekte olup şirketin bilançosunun yükümlülük tarafında da aynı tutarda ticari borç bulunmaktadır (Y Şirketi'ne olan borçlar). Aktif toplamı içerisindeki ticari alacaklar ve ticari alacaklar dışında kalan tutarın detayı aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. TFRS'ye Göre Aktif Toplamı İçerisindeki Ticari Alacaklar Tutarı (TL)

	2018	2019	2020	2021	2022
Ticari alacaklar	93.746.019	169.488.903	135.509.176	252.437.381	319.714.504
Aktif toplamı	102.521.333	196.106.486	171.419.551	321.605.936	408.051.163
Ticari alacaklar hariç aktif toplamı	8.775.314	26.617.583	35.910.376	69.168.555	88.336.658

Aktif tutarındaki bu ayırım da önemli bir göstergedir. Çünkü bir işletmenin bağımsız denetime tabi olup olmayacağına belirlenmesinde aktif toplamı kullanılmaktadır. İşletmenin aktiflerinde görülen ticari alacak tutarının da ayrı bir incelemeye tabi tutulması gerekebilir. Ancak bu çalışma kapsamında detaylandırılmamıştır.

Çalışmanın ana konusu olan "Yıllık Net Satış Hasılatı" karşılaştırıldığında iki finansal raporlama çerçevesinin bakış açısındaki önemli fark dikkat çekmektedir. Şirketin aracılık faaliyetlerinden elde ettiği tutar VUK'a göre hasılat olarak kabul edilirken, TFRS 15'e göre vekil konumundan dolayı hasılat olarak raporlanamamaktadır. Bu durumun sonucunda ortaya çıkan fark aşağıda karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

Tablo 4. VUK ve TFRS'ye Göre Raporlanan Yıllık Net Satış Hasılatı Tutarları (TL)

	2018	2019	2020	2021	2022
VUK	610.961.668	696.683.678	672.670.402	1.113.443.459	2.213.216.712
TFRS	3.450.584	4.108.263	3.451.775	6.238.786	16.143.709 ³

Görüldüğü üzere TMS/TFRS'ye göre düzenlenmiş tablolar dikkate alındığında işletme bağımsız denetime tabi olmak için karşılanması gereken kriterlerden sadece aktif toplamına ilişkin eşiği aşmaktadır. Bu durumda VUK'a göre hazırlanmış finansal tablo verileri ile bağımsız denetim yükümlülüğü bulunan işletmenin, bağımsız denetimden geçen TMS/TFRS'ye göre hazırlanmış tablolarındaki verileri dikkate alındığında bağımsız denetime tabi olmasına gerek olmadığı görülmektedir.

Önceki bölümlerde açıklandığı üzere bağımsız denetimin işletmeler için çok önemli faydaları bulunmaktadır ve işletmeler bu faydaları nedeniyle zorunlu olmasa bile bağımsız denetim hizmeti almayı tercih edebilirler. Ancak ortaya çıkan maliyetler küçük hacimli işletmeler için önemli bir maliyet kalemi oluşturabilir ve ortaya çıkan iş yükü az sayıda personelle çalışan işletmeler için zorlayıcı olabilmektedir. Bu nedenle bu tür işletmeler için bağımsız denetimin ihtiyari bırakılması işletmelerin menfaatine olacaktır.

Bu nedenle işletmelerin vergi mevzuatına göre hazırlanan finansal tablolarındaki verilerin değerlendirilmesinde özellikli durumlar da dikkate alınmalı ve işletmeler tarafından talep edilmesi durumunda bağımsız denetime tabiiyet durumu ek incelemeler yapılarak belirlenmelidir. Bu çalışmaya konu işletme ile benzer durumda olan şirketlerin talepte bulunması ve bu taleplerini destekler nitelikte kanıtlar sunması durumunda bağımsız denetime tabi olma zorunluluklarının gözden geçirilmesi söz konusu olabilir. Kurumlar vergisi beyannamesinde yer alan net satış hasılatı tutarının, ihracata aracılıktan doğan ve diğer olarak detaylandırıldığı bir rapor, şirketlerin vergi beyanlarını onaylama yetkinliği ve yetkilerine sahip olan yeminli mali müşavirler tarafından tasdik edilerek kanıt niteliğinde belge olarak sunulabilir.

4. SONUÇ

Türkiye'de faaliyet göstermekte olan büyük şirketler 2013 yılından beri TTK hükümleri doğrultusunda bağımsız denetime tabi olmaktadır. Bu tabiiyetin belirlenmesinde şirketlerin VUK'a göre hazırlanmış kurumlar vergisi beyannamelerinde yer alan aktif toplamı, yıllık net satış hasılatı ve personel sayıları dikkate alınmakta ve belirlenen eşik değerlerin en az iki tanesinin aşılması durumunda bağımsız denetim yükümlülüğü doğmaktadır. Ancak bağımsız denetime konu finansal tablolar VUK'a göre hazırlanmış olan değil, TMS/TFRS'ye göre hazırlanmış tablolar olduğu için bağımsız denetim yükümlülüğünü doğuran tutarlar ile bağımsız denetimden geçen tutarlar arasında farklar bulunmaktadır.

Bu çalışmaya konu işletme gibi ihracata aracılık eden işletmelerin bağımsız denetime tabiiyeti belirlenirken ek incelemelere tabi tutulması anlamlı olacaktır. Çünkü VUK'a göre hazırlanan finansal tablolarındaki net satış hasılatı yüksek olduğu için bağımsız denetime tabiiyet koşullarından birini sağlayan işletmeler, TFRS 15 kapsamında "vekil" konumunda olduklarında TMS/TFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolarında ihracat işlemlerinden dolayı hasılat raporlamayabilirler. Bu durumda da bağımsız denetime tabiiyet gerekçesi ile bağımsız denetime tabi finansal tablolar arasında fark olmasından dolayı bir tutarsızlık oluşmaktadır.

Bağımsız denetim elbette şirketlere faydalar sağlamakta, finansal tablo kullanıcılarına güvenilir

³ Bu tutarın içerisindeki 5.414.358 TL, Y Şirketi tarafından üretilen ürünlerden farklı bir malın X şirketi tarafından yurtdışından ithali ve millileştirildikten sonra başka bir ilişkili taraf şirketine satışına ilişkindir. Söz konusu işleme ilişkin herhangi kâr/zarar doğmamış olup ithal bedeli ile satış bedeli aynıdır. Ancak taraflar arasında bir aracı ihracatçılık sözleşmesi bulunmadığı için ilgili satış hasılatı ve satılan ticari mallar maliyeti satış maliyeti gelir tablosunda sunulmuştur.

---

bilgiye erişim imkanı sunmaktadır. Ancak bu örnekteki şirket gibi küçük olarak değerlendirilebilecek işletmeler için bağımsız denetim hizmeti yüksek maliyeti dolayısıyla ekonomik olarak dezavantaj yaratmaktadır. Ayrıca şirket çalışanlarının az olması hem TMS/TFRS'ye uygun finansal tabloların hazırlanması hem de bağımsız denetim çalışmalarının yürütülmesi süreçlerinde ek iş yükü yaratmakta ve iş akışlarına negatif etki yapmaktadır. Bu kapsamda, bağımsız denetime tabiiyet koşulları değerlendirilirken bu tür özellikli durumların dikkate alınması ve bu şekilde iş yapan işletmeler için bağımsız denetim yaptırmanın işletmelerin tercihine bırakılması, işletmelere hem finansal açıdan hem de iş yükü bakımından fayda sağlayacaktır.

Düzenleyici kurumların bağımsız denetime tabi şirketleri belirlemede hem onaylanmış olması hem de erişim kolaylığı nedeniyle kurumlar vergisi beyannamesinde yer alan finansal tabloları kullanması anlaşılabilir bir durumdur. Ancak denetime neden olan tablolar ile denetimden geçen tablolar arasındaki bu farkın ortadan kalkması adına farklı uygulamalar yapılabilir. Örneğin, bu çalışmaya konu durumda olan şirketlerin talepte bulunması ve bu talebi destekler nitelikte kanıtlar sunması durumunda bağımsız denetime tabi olmaları durumunun gözden geçirilmesi söz konusu olabilir. Beyannameye konu net satış hasılatı tutarının, ihracata aracılıktan doğan ve diğer olarak kırımının yer aldığı bir beyan, şirketlerin vergi beyanlarını onaylama yetkinliği ve yetkilerine sahip olan yeminli mali müşavirler tarafından değerlendirilip tasdik edilerek kanıt niteliğinde belge olarak sunulabilir.

Ulusal ve uluslararası literatürde TFRS 15'in yürürlüğe girmesi ile hasılatın raporlamasında ortaya çıkan değişiklikler üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak asil-vekil ilişkisini inceleyen çalışma sayısı kısıtlıdır. Bu çalışmalar içerisinde de bağımsız denetime tabiiyet ve asil-vekil ilişkisi arasındaki ilişkiye dair çalışma ise bulunmamaktadır. Asil-vekil ilişkisi kapsamında, işletmelerin bağımsız denetime tabi olma durumlarının değerlendirilmesini ele alan bir çalışma olmaması nedeniyle literatürdeki bir eksikliğe dikkat çekilmesi çalışmanın sunduğu en önemli katkıdır. Bununla birlikte halka açık olmayan işletmelerin verilerine ulaşmak mümkün olmadığından büyük bir örneklem üzerinden analiz yapılamamıştır. Sadece bir tane işletmenin durumunun incelenmesi bu çalışmanın kısıtlarındandır. Bu çalışmada sadece ihracata aracılık eden işletmelerin durumuna yer verilmiş olup gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı faaliyet alanlarda yer alan işletmeler de incelenebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar(lar) Katkısı: Çağla DEMİR PALİ (% 100)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author(s) declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author(s) received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author(s) Contributions: Çağla DEMİR PALİ (% 100)

KAYNAKÇA

Antle, J. & Deminski, S. (1989). Revenue Recognition, *Contemporary Accounting Research*, 5(2), 423-451.

Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Karar. (2013). (Erişim Tarihi: 15.06.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130123-6-1.pdf>

Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Cumhurbaşkanı Kararı. (2024). (Erişim Tarihi: 15.06.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/04/20240406-6.pdf>

Boujelben, S. & Kobbi-Fakhfakh, S. (2020). Compliance with IFRS 15 Mandatory Disclosures: An Exploratory Study in Telecom and Construction Sectors, *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 18(4), 707-728.

DOI: <https://doi.org/10.1108/JFRA-10-2019-0137>

Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı. (2021). (Erişim Tarihi: 17.06.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210330M1-1.pdf>

Calayoğlu, İ. & Yılmaz, R. (2016). TFRS-15'e Göre Yazılım Sektöründeki Sözleşmelerin Hasılatının Hesaplanması ve Tanınması. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 18-42.

Committee on Basic Auditing Concepts. (1973). A Statement of Basic Auditing Concepts, *Studies in Accounting Research*, Volume: 6, American Accounting Association, aktaran: Güredin, Ersin. (2010). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*, İstanbul, Türkmen Kitabevi.

Freeman, R. E. (2015). Stakeholder Theory, *Wiley Encyclopedia of Management*, 2, 1-6.

Hay, D. (2020). *Future of Auditing*, New York: Routledge.

International Accounting Standards Board. (2008). *Preliminary Views on Revenue Recognition in Contracts with Customers*, Çevrimiçi (Erişim tarihi: 20.12.2023), <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/revenue-from-contracts-with-customers/discussion-paper/published-documents/dp-revenue-recognition.pdf>

Kabir, H. & Su, Li. (2022). How did IFRS 15 Affect the Revenue Recognition Practices and Financial Statements of Firms? Evidence from Australia and New Zealand, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 49(December).

DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2022>

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2022). *Bağımsız Denetim Yönetmeliği* (Erişim Tarihi: 16.06.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=16907&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonnetmeliği&mevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 15.06.2024

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2021). *Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (2021 sürümü)* (Erişim tarihi: 19.06.2024), [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BOB%C4%B0FRS/BOBI%20FRS%202021%20Surumu%20Yeni/BOBIFRS2021\(WebKurul%20Karari\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BOB%C4%B0FRS/BOBI%20FRS%202021%20Surumu%20Yeni/BOBIFRS2021(WebKurul%20Karari).pdf)

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2018). *Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı* (Erişim Tarihi: 18 Haziran 2024) <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Kurul%20Kararlar%C4%B1/TMS%20Kurul%20Kararlar%C4%B1/TMS%20uygulama%20kapsam%C4%B1na%20ili%20C5%9Fkin%20kurul%20karar%C4%B1.pdf>

Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ. (2017) (Erişim Tarihi: 18.06.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170729M1-1.htm>

Kueppers, R. J. & Sullivan, K. B. (2010). How and Why an Independent Audit Matters, *International Journal of Disclosure and Governance*, 7, 286 - 293.

DOI: 10.1057/jdg.2010.22

Napier, C. J. & Stadler, C. (2020). The Real Effects of a New Accounting Standard: the Case of IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers, *Accounting and Business Research*, 50(5), 474–503.

DOI: <https://doi.org/10.1080/00014788.2020.1770933>.

Oyedokun, G. E. (2016). *Revenue Recognition Paradox: A Review of IAS 18 and IFRS 15*, Çevrimiçi (Erişim tarihi: 07.01.2024), <https://ssrn.com/abstract=2912250>

Özdoğan, B., Okan Gökten, P. & Gökten, S. (2023). TFRS 15 Asıl/Vekil Konumlandırması Üzerine Vaka İncelemesi: Turkcell ve Gezinomi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 26(2), 345-356.

DOI: <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.1313118>

Özerhan, Y. & Sultanoğlu, B. (2019). Lisans Sözleşmelerinden Doğan Hasılatın TFRS 15 Kapsamında Muhasebeleştirilmesi: Yazılım Sektöründe Bir Araştırma, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ağustos 2019 Özel Sayı, 15-32.

DOI: <https://doi.org/10.25095/mufad.605917>

Özerhan, Y., & Sultanoğlu, B. (2021). TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardı Kapsamında Asıl-Vekil İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Muhasebe Ve Denetim Bakış*, 21(63), 19-38.

Porter, B., Simon, J. & Hatherly, D. (2014). *Principles of External Auditing*, İngiltere: John Wiley & Sons.

Shocker, A. D. & Sethi, S. P. (1973). An Approach to Incorporating Societal Preferences in Developing Corporate Action Strategies, *California Management Review*, 15(4), 97-105.

Şavlı, T. (2019). *Bağımsız Denetim Rehberi*, İstanbul: Huz Akademi Yayıncılık.

Türk Ticaret Kanunu, (Erişim Tarihi: 15.06.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>

TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat, (Erişim Tarihi: 15.06.2024), https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TFRS/TFRS_15_2018.pdf

Wagenhofer, A. (2014). The Role of Revenue Recognition in Performance Reporting, *Accounting and Business Research*, 44(4), 349-379.

DOI: 10.1080/00014788.2014.897867.

Zucker, L. G. (1987). Institutional Theories of Organizations, *Annual Review of Sociology*, 13, 443-464.

İçindekiler

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Nurettin ÖZDEMİR	TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS Çerçevesinde Finansal Araçların Sınıflandırılması, Ölçümü ve Muhasebeleştirilmesi	151
Yasemin ACAR UĞURLU Ayten ÖZBİNGÖL	Sürdürülebilirlik Raporlaması Konusundaki Makalelerin Bibliyometrik Analizi: Web of Science Örneği	179
Reşat KARCIOĞLU Şerife KILIÇARSLAN	Sürdürülebilirlik Kapsamında Faaliyet Gösteren Gıda Bankalarının Kurumsal Raporlarının İncelenmesi	209
Ata KAHVECİ	Lojistik Maliyetlerin Bilim Haritalama Kullanılarak Bibliyometrik Analizi	231
Seren AYDINGÜLÜ SAKALSIZ Filiz ÖZŞAHİN KOÇ	The Effect of Innovation on Financial Performance: A Research in BIST Manufacturing Sector	251

İNCELEME MAKALESİ

Çağla DEMİR PALİ	İhracata Aracılık Eden İşletmelerin Bağımsız Denetime Tabi Olma Zorunluluğu: TFRS 15 Asil-Vekil İlişkisi Kapsamında Bir Tartışma	269
------------------	--	-----